This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

https://books.google.com

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
  Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
  Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
  Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
  Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsätt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsätt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk `http://books.google.com/`

Tillhör
ndbokssamlingen
Utlånas ej

Digitized by Google

STIFTELSEN
KUNGSHOLMS ELEMENTARSKOLA
FÖR FLICKOR

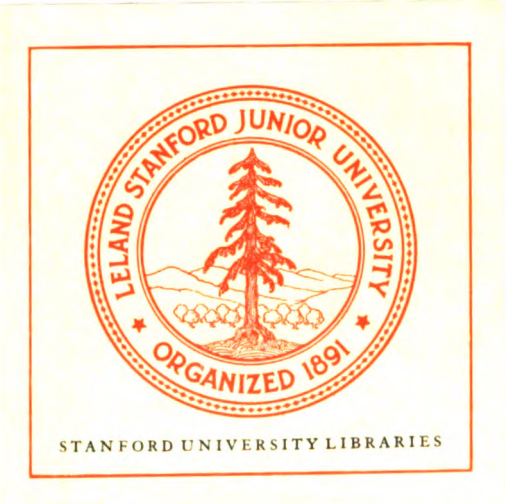

Digitized by Google

STIFTELSEN
KUNGSHOLMS ELEMENTARSKOLA
FÖR FLICKOR

Digitized by Google

Digitized by Google

N:r 1. Januari 1921. Lösnummer 2:00

FEMTONDE ÅRGÅNGEN

MODERNA SPRÅK

Svensk Månadsrevy för undervisning i de tre huvudspråken

utgiven av

HERMAN SÖDERBERGH
Rektor vid Djursholms Samskola

N. OTTO HEINERTZ
Lektor vid Malmö tekn. gymnasium

INNEHÅLL:

Sid.

Frågan om infinitiv eller gerundium efter substantiv i engelskan, **Birger Palm** 1

Något om den tyska tidskonjunktionen seitdem, **Emil Låftman** 13

Till regeln om als och wie, **Erik Bondeson** 18

Litteratur:

N. Otto Heinertz, Tysk läsebok för tekniska skolor, **Gustaf Widbeck** 21

Edvard Strömberg, Det tyska affärsspråkets grammatik, **Sigurd Segerström** 23

Emil Låftman, Tyskt språkbruk, **N. Otto Heinertz** ... 31

Digitized by Google

MODERNA SPRÅKS FÖRLAG

kommer att utgiva en serie för skolbruk lämpade texter på de moderna språken. Början är gjord med den av Professor E. A. Kock och Rektor Chr. Thorn utgivna

RAINBOW ISLAND

av LOUIS TRACY

(Andra upplagan)

Denna text, som av kritiken mottagits synnerligen gynnsamt är nu utkommen och erhålles hos alla bokhandlare samt från Moderna Språks Förlag, Malmö. Telefon 2092.

Kartonnerad pris 3 kr.

En billig skoltext.

Utdrag ur »Pedagogisk Tidskrift»:

»Avsedd för det tidigare gymnasialstadiet och är utan tvivel för detsamma särdeles lämplig. För femton- à sextonåringar måste denna fintligt hopkomna sammansättning av »spännande robinsonad, svart intrig och solskimrande romantik» (utg. i förordet) utgöra en i hög grad begärlig läsning». — »Förhållandet mellan hjälten och hjältinnan är verkligen vackert skildrat — karakteristiskt engelskt i sin förening av sedlig renhet, hurtighet och sentimentalitet. Närmast kommer man vid bokens genomögnande att tänka — utom naturligtvis på den odödlige Robinson Crusoe — på den som skoltext rätt mycket använda Treasure Island av R. L. Stevenson. Som skolbok ger anmälaren Tracys arbete företrädet. Treasure Island måste visserligen erkännas stå litterärt något högre — även om anm. för sin del har svårt att fatta den stora popularitet, arbetet lär åtnjuta i England — men andan däri är betydligt råare än i Rainbow Island, och det romantiskt nobla elementet saknas alldeles i Stevenson's robinsonad. Därtill kommer, att ordförrådet i R. I. är mer omväxlande än i T. I, där speciella sjötermer spela en rätt stor roll; språket är lika lättflytande och naturligt.»

Lektor E. EDSTRÖM

(I Pedagogisk Tidskrift, rec. av 1:a uppl.)

DOKTORSAVHANDLINGAR

för disputationer i **Lund**
tryckas bäst och billigast å

RÖHR'S BOKTRYCKERI, MALMÖ

TELEFON 2092.

Infordra offert!

Spikning i Universitetet och därmed förenade besvär ombestyras av tryckeriet.

* * * * *

Vår personal äger stor vana vid sättning av alla främmande språk. - - -

Digitized by Google

MODERNA SPRÅK

Svensk Månadsrevy för undervisning i de tre huvudspråken

utgiven av

HERMAN SÖDERBERGH
Rektor vid Djursholms Samskola

N. OTTO HEINERTZ
Lektor vid Malmö tekn. gymnasium

FEMTONDE ÅRGÅNGEN

1921

Digitized by Google

MALMÖ 1921. RÖHR'S BOKTRYCKERI

MODERNA SPRÅKS FÖRLAG

kommer att utgiva en serie för skolbruk lämpade texter på de moderna språken. Början är gjord med den av Professor E. A. Kock och Rektor Chr. Thorn utgivna

RAINBOW ISLAND

av LOUIS TRACY

(Andra upplagan)

Denna text, som av kritiken mottagits synnerligen gynnsamt är nu utkommen och erhålles hos alla bokhandlare samt från Moderna Språks Förlag, Malmö. Telefon 2092.

Kartonnerad pris 3 kr.

En billig skoltext.

Utdrag ur »Pedagogisk Tidskrift»:

»Avsedd för det tidigare gymnasialstadiet och är utan tvivel för detsamma särdeles lämplig. För femton- à sextonåringar måste denna fintligt hopkomna sammansättning av »spännande robinsonad, svart intrig och solskimrande romantik» (utg. i förordet) utgöra en i hög grad begärlig läsning». — »Förhållandet mellan hjälten och hjältinnan är verkligen vackert skildrat — karakteristiskt engelskt i sin förening av sedlig renhet, hurtighet och sentimentalitet. Närmast kommer man vid bokens genomögnande att tänka — utom naturligtvis på den odödlige Robinson Crusoe — på den som skoltext rätt mycket använda Treasure Island av R. L. Stevenson. Som skolbok ger anmälaren Tracys arbete företrädet. Treasure Island måste visserligen erkännas stå litterärt något högre — även om anm. för sin del har svårt att fatta den stora popularitet, arbetet lär åtnjuta i England — men andan däri är betydligt råare än i Rainbow Island, och det romantiskt nobla elementet saknas alldeles i Stevenson's robinsonad. Därtill kommer, att ordförrådet i R. I. är mer omväxlande än i T. I, där speciella sjötermer spela en rätt stor roll; språket är lika lättflytande och naturligt.»

Lektor E. EDSTRÖM

(I Pedagogisk Tidskrift, rec. av 1:a uppl.)

DOKTORSAVHANDLINGAR

för disputationer i **Lund** tryckas bäst och billigast å

RÖHR'S BOKTRYCKERI, MALMÖ

TELEFON 2092.

Infordra offert!

Spikning i Universitetet och därmed förenade besvär ✻✻ Vår personal äger stor ✻✻ vana vid sättning av alla ✻✻ främmande språk. - - -

MODERNA SPRÅK

Svensk Månadsrevy för undervisning i de tre huvudspråken

utgiven av

HERMAN SÖDERBERGH
Rektor vid Djursholms Samskola

N. OTTO HEINERTZ
Lektor vid Malmö tekn. gymnasium

FEMTONDE ÅRGÅNGEN

1921

Digitized by Google

Digitized by Google

MODERNA SPRÅK:

ÅRGÅNG XV (1921)

INNEHÅLL:

N:r 1. Januari.

Sid.

Frågan om infinitiv eller gerundium efter substantiv i engelskan, **Birger Palm** 1

Något om den tyska tidskonjunktionen seitdem, **Emil Låftman** 13

Till regeln om als och wie, **Erik Bondeson** 18

Litteratur:

N. Otto Heinertz, Tysk läsebok för tekniska skolor, **Gustaf Widbeck** 21

Edvard Strömberg, Det tyska affärsspråkets grammatik, **Sigurd Segerström** 23

Emil Låftman, Tyskt språkbruk, **N. Otto Heinertz** ... 31

N:r 2—3. Mars.

Chouette och Rapphöna, **Alfred Stenhagen** 33

Contemporary English Poetry (II), **F. J. Fielden** 36

Om 'shall' som [hög]litterär form och vad därmed sammanhänger, **Birger Palm** 44

"A Farce of Errors", **Henry Alexander** *och* **S. B. Liljegren** 55

Om uttrycket "Your mistake" (—You are mistaken), **Arvid Smith** 59

Litteratur:

J. Stärck, Auswahl aus der älteren deutschen Romantik, **N. Otto Heinertz** 60

Två språkfrågor 62

Ferielkurser i utlandet 64

Digitized by Google

N:r 4. April.

Vårens studentstilar 65
"A Farce of Errors", **F. J. Fielden** 84
Litteratur:
Goethe, Götz von Berlichingen. Med anm. av Ivar Larsson, **N. Otto Heinertz** 85

N:r 5. Maj.

Vårens realskolestilar 89
Zur Personifikation der schwedischen und deutschen Gewässer, **Eugen Hoeniger** 97
"A Farce of Errors", **H. Alexander, S. B. Liljegren, Ernst A. Kock** 98
Litteratur:
Emil Låftman, Verbets modus i indirekt anföring i modern tyska, **N. Otto Heinertz** 102

N:r 6—7. September.

Shakespeares Macbeth, **Hilmer Gillqvist** 105
Till futurum i konditional- och temporalsatser i engelskan, **Arvid Smith** 122
Julius Schminkert i Buddes berättelse "Die Erzählung des Irrenhäuslers", **Theodor Hjelmqvist** 129
Your Mistake (= You are mistaken), **Carl S. R. Collin** ... 130
Svar å Collins inlägg, **Arvid Smith** 130
Tyska eller engelska? **Herman Söderbergh** 131
Om några tyska prepositioners rektion vid rörelseverb sammansatta med hin, **Emil Låftman** 133
The Transformation, **H. Svartengren** 136
Litteratur:
Marcel Braunschvig, Notre littérature étudiée dans les textes, **Johan Vising** 138
Charles Schweitzer et Emile Simonnot, Méthodologie des langues vivantes, **Alfred Åkerlund** 139
Wilfrid Perret, "Peetickay: An Essay towards the Abolition of Spelling," **G. E. Fuhrken** 140
Evald Dahl, Kort handbok i engelsk skolkonversation

Digitized by Google

avsedd särskilt för grammatikundervisningen, **Herman Söderbergh** 142
Insända böcker 144
Insända tidskrifter 144

N:r 8. November.

Höstens studentstilar 145
Höstens realskolestilar 161
Litteratur:
J. Lundquist, Ryskt-svenskt parlörlexikon, **Ad. Stender-Petersen** 166

N:r 9. December.

Zur Syntax des Neuhochdeutschen, **Heinz Hungerland** 169
Zur Frage der Aktionsarten des Verbums, **Hans W. Pollak** 175
Studentexamen i Finland, **Hz** 182
"Das macht sein Gewissen war schlechter als dein Stand", **Arvid Smith** och **N. Otto Heinertz** 185
"If it **will** *make you happy for me to marry you I will do that",* **A. Malmstedt** 188
H- i egennamn i modern franska, **Hugo Styff** 194
Ett svårt skolämne, **Anna von der Heyden** 197
Insända böcker 200

Digitized by Google

Innehållsförteckning efter innehållets art.

I. Språkpedagogiska inlägg.

Sid.

Tyska eller engelska. *Herman Söderbergh* 131
Studentexamen i Finland. *Hz* 182
Ett svårt skolämne. *Anna von der Heyden* 197

II. Artiklar av grammatiskt, litteraturhistoriskt, språkhistoriskt, stilistiskt e. d. innehåll.

Frågan om infinitiv eller gerundium efter substantivet i engelskan. *Birger Palm* 1
Något om den tyska tidskonjunktionen seitdem. *Emil Låftman* 13
Till regeln om als och wie. *Erik Bondeson* 18
Chouette och Rapphöna. *Alfred Stenhagen* 33
Contemporary English Poetry (II). *F. J. Fielden* 36
Om "shall" som [hög]litterär form och vad därmed sammanhänger. *Birger Palm* 44
Om uttrycket "Your mistake" (= You are mistaken). *Arvid Smith* 59
Your mistake (= You are mistaken). *Carl S. R. Collin* 130
Svar å Collins inlägg. *Arvid Smith* 130
Zur Personifikation der schwedischen und deutschen Gewässer. *Eugen Hoeniger* 97
Shakespeares Macbeth. *Hilmer Gillqvist* 105
Till futurum i konditional- och temporalsatser i engelskan. *Arvid Smith* ... 122
If it will make you happy for me to marry you I will do that. *A. Malmstedt* 188
Julius Schminkert i Buddes berättelse »Die Erzählung des Irrenhäuslers». *Theodor Hjelmqvist* 129
Om några tyska prepositioners rektion vid rörelseverb sammansatta med hin. *Emil Låftman* 133
Zur Syntax des Neuhochdeutschen. *Heinz Hungerland* 169
Zur Frage der Aktionsarten des Verbums. *Hans W. Pollak* 175
»Das macht sein Gewissen war schlechter als dein Stand». *Arvid Smith* och *N. Otto Heinertz* 185
H- i egennamn i modern franska. *Hugo Styff* 194

III. Diverse.

»A Farce of Errors». *Henry Alexander* och *S. B. Liljegren* 55
» » » » *F. J. Fielden* 84
» » » » *H. Alexander, S. B. Liljegren, Ernst A. Kock* 98
The Transformation. *H. Svartengren,* 136
Två språkfrågor. *B. — Benno Rosenbund — Ernst A. Meyer — E. Th. Walter — F. J. Fielden — G. E. F.* 62
Feriekurser i utlandet 64

Digitized by Google

IV. Översättningar och kommentarer m. m.

A *Studentexamen.*

1) Översättningsprov.

Sid.

V. T. 1921. Engelskt översättningsprov för realgymnasiet. *C. S. Fearenside — F. J. Fielden — G. E. Fuhrken* ..... 65, 66—70

D:o för latingymnasiet. *C. S. Fearenside — F. J. Fielden — G. E. Fuhrken* ..... 72, 79—82

Franskt översättningsprov för realgymnasiet. *P. Méaly — Virgile Pinot — M. Ransson* ..... 66, 70—72

D:o för real- och latingymnasiet. *P. Méaly — Virgile Pinot — M. Ransson* ..... 73, 82—84

Tyskt översättningsprov för real- och latingymnasiet. *Ernst A. Meyer — Benno Rosenbund — E. Th. Walter* ..... 72, 73—79

H. T. 1921. Engelskt översättningsprov för realgymnasiet. *C. S. Fearenside — F. J. Fielden — G. E. Fuhrken.* 145, 146—149

D:o för latingymnasiet. *C. S. Fearenside — F. J. Fielden — G. E. Fuhrken* ..... 152, 156—158

Franskt översättningsprov för realgymnasiet. *P. Méaly — Virgile Pinot — M. Ransson* ..... 146, 149—151

D:o för real- och latingymnasiet. *P. Méaly — Virgile Pinot — M. Ransson* ..... 152, 158—160

Tyskt översättningsprov för real- och latingymnasiet. *Ernst A. Meyer — Benno Rosenbund — E. Th. Walter* ..... 151, 153—156

2) Uppsatsuppgifter.

Uppgifter för uppsats på engelska eller franska för realgymnasiet ..... V. T. 1921... 65; H. T. 1921... 145

Uppgifter för uppsats på tyska eller franska för realgymnasiet samt på tyska eller engelska eller franska för latingymnasiet ..... V. T. 1921... 72; H. T. 1921... 151

B. *Realskolexamen.*

1) Översättningsprov.

V. T. 1921. Tyskt översättningsprov. *Eugen Hoeniger — Ernst A. Meyer — Benno Rosenbund — E. Th. Walter* 89, 90—93

Engelskt översättningsprov. *F. J. Fielden — C. S. Fearenside — G. E. Fuhrken* ..... 93, 94—96

Engelskt översättningsprov för linjen med engelska såsom begynnelsespråk vid reallärоverket i Göteborg. *G. E. F.* 93, 96

H. T. 1921. Tyskt översättningsprov. *Ernst A. Meyer — Benno Rosenbund — E. Th. Walter* ..... 161, 162—163

Engelskt översättningsprov. *C. S. Fearenside — F. J. Fielden — G. E. Fuhrken* ..... 163, 164—166

Digitized by Google

2) Reproduktionsprov.

			Sid.
V. T. 1921.	Tyskt reproduktionsprov		89
	Engelskt	»	94
H. T. 1921.	Tyskt	»	161
	Engelskt	»	163

V. Böcker.

N. Otto Heinertz, Tysk läsebok för tekniska skolor. **Gustaf Widbeck** 21
Edvard Strömberg, Det tyska affärsspråkets grammatik. **Sigurd Segerström** 23
Emil Låftman, Tyskt språkbruk. **N. Otto Heinertz** 31
J. Stärck, Auswahl aus der älteren deutschen Romantik. **N. Otto Heinertz** 60
Ivar Larsson, Goethe, Götz von Berlichingen. Med anm. av —. **N. Otto Heinertz** 85
Emil Låftman, Verbets modus i indirekt anföring i modern tyska. **N. Otto Heinertz** 102
Marcel Braunschvig, Notre littérature étudiée dans les textes. **Johan Vising** 138
Charles Schweitzer et Emile Simonnot, Méthodologie des langues vivantes. **Alfred Åkerlund** 139
Wilfrid Perret, »Peetickay»: An Essay towards the Abolition of Spelling. **G. E. Fuhrken** 140
Evald Dahl, Kort undervisning i engelsk skolkonversation avsedd särskilt för grammatikundervisningen **Herman Söderbergh** 142
J. Lundquist, Ryskt-svenskt parlörlexikon. **Ad. Stender-Petersen** 166
Insända böcker 144, 200
Insända tidskrifter 144

Digitized by Google

MODERNA SPRÅK

SVENSK TIDSKRIFT FÖR UNDERVISNING I DE TRE HUVUDSPRÅKEN
TYSKA, ENGELSKA, FRANSKA

UTGIVEN AV

HERMAN SÖDERBERGH OCH N. OTTO HEINERTZ.

ÅRG. XV. 1 * MALMÖ * Januari 1921

FRÅGAN OM INFINITIV ELLER GERUNDIUM EFTER SUBSTANTIV I ENGELSKAN.

Det har kanske hänt mången såsom det hänt mig, att man stått litet tveksam inför frågan: skall jag sätta en bock eller skall jag inte för, låt oss säga, en sådan stilengelska som *This curious manner to eat asparagus?* Ser man efter i någon skolgrammatik, finner man intet, som kan tjäna till ledning, och följaktligen kan man ej fordra för mycket av skolpojkarna. Slår man upp SWEET eller ONIONS eller någon dylik bok, finner man, att nämnda fråga betraktas såsom nästan obefintlig eller i alla händelser högst oviktig. Den enda § hos SWEET, som något berör vårt ämne, är § 326 (New Engl. Gram. I), som lyder: "The gerund is less of a verb than the infinitive inasmuch as it does not join in the conjugation of the finite verb, and more of a noun, inasmuch as it can be joined to another noun by means of a preposition, as in *I had not the pleasure of knowing him,* which cannot be done with the infinitive or supine". ONIONS (Adv. Engl. Synt. § 180) säger blott: "Gerunds are used ... 2. with the same construction depending on them as may depend on the verb from which they are formed: ... *There are two ways of meeting the difficulty*". — Vi gå till KELLNER's Hist. Outlines of Engl. Syntax och finna — ingenting (såvida vi inte hit vilja hänföra exemplet § 397 *Make moan to be abridged,* varom det heter, att 'to' är "not *in order to,* but *about being* abridged"). Icke heller hos ABBOT (Shakesp. Gram.) eller FRANZ (Grundzüge der Sprache Shakespears) påträffas någonting, som har med vårt ämne att göra, lika litet som i EINENKEL's Syntax i KLUGE's Geschichte der Engl. Sprache. Hos WENDT (Synt. des heutigen Engl.) heter det (I, sid. 77): "*Of seeing* ist im wesentlichen als Attribut, *to see* als Objekt oder Adverb aufzufassen. *Of seeing* lehnt sich an Substantiva, *to see* an Verba an; da diese aber zusammengesetzt sein können,

Digitized by Google

so ergibt ein Schwanken in Bezug auf das Attributs- oder Objektsverhältnis die Vertauschung der beiden Formen. — — — Der Infinitiv muss überwiegen, weil er syntaktisch vielseitiger ist und formal bequemer". Härefter följa 11 exempel huller om buller. Samma urskillningslöshet finna vi hos KRÜGER (Synt. der Engl. Spr. §§ 1614—1618 samt § 1622; Erg. Gram. §§ 577—579), som visserligen här och där vågar uttala ett bestämt påstående, att endast infinitiv och icke gerundium duger eller tvärtom, men eljest har sina många citat fruktansvärt omblandade. Först hos POUTSMA (Gram. of Late Mod. Engl. I: 2, sidd. 680—701; men icke i samme förf:s "Participles" [Offprint from Engl. Studies]) anträffa vi ett försök att göra skillnad mellan det ena och det andra, ehuru man förgäves letar efter den röda tråd, som möjligen kunde giva ett bestämt svar på frågan: När får eller bör man, och när får man icke begagna infinitiv som komplement till ett substantiv? Det heter (§ 48, sidd. 680—682): "Attrib. adnom. gerund-clauses represent such attrib. adnom. adjuncts as consist of a noun preceded by a preposition. The relation of the noun modified to such a gerund(-clause) corresponds to that of a noun, verb or adjective to: *a)* an apposition of the third kind; *b)* a non-prepositional object; *c)* a prepositional object; *d)* an adnominal clause introduced by a relative pronoun — — —; *e)* an adnominal clause introduced by a conjunctive adverb or its equivalent, a preposition + relative pronoun". I § 50 (sid. 687) läsa vi följande uttalande: "The choice between adnominal gerund-clauses and infinitive-clauses depends on the particular preposition that is used. Considering that this choice is far from being regularly determined by the construction found after the corresponding verbs and adjectives, it seems advisable to make it, at least for some of the more important prepositions, a separate subject of discussion".

Ja, sannerligen, frågan förtjänar och behöver diskuteras!

* *
*

Det synes mig egentligen icke riktigt lämpligt att, såsom t. ex. POUTSMA gör, sammankoppla spörsmålet om subst. + inf. eller subst. + 'of' + gerundium med frågan om subst. + gerundium med andra prepositioner, ty den senare saken hör snarast till prepositionsläran, ity att det ju är tämligen självklart, att t. ex. prep. 'at' begagnas efter t. ex. subst. 'grief' under samma omständigheter, vare sig substantivet följes av ett annat substantiv eller av en verbalform. Härmed menar jag alltså, att ett sådant exempel som *My pleasure at finding him* icke är alldeles jämförbart med *We have the pleasure to announce* ... eller *I have not had the pleasure of seeing him,* så mycket mindre som det förstnämnda motsvarar ett svenskt »mitt nöje (min glädje) över att finna honom». — Det är, som sagt, tydligt, att om det heter "I have an aptitude for a thing", så bör det åtminstone

Digitized by Google

också kunna heta: *He had a singular aptitude for dealing with the difficulties of a crisis* (Po., sid. 691), under förutsättning att betydelsen hos såväl subst. som prep. är densamma i båda fallen. Så ock: *What experience can you have in nursing* (Po., s. 696), eftersom det heter "I have no experience in this branch of commerce".

Nu kan det emellertid i flera fall hända, att 'of' helt enkelt trätt i stället för någon annan preposition. Detta tror jag icke, såsom POUTSMA (sid. 683), kommer sig därav, att "the relation of the noun modified to that of the following noun or gerund-clause approximates to that of an apposition of the third kind", utan jag betraktar det fastmer som en enkel och simpel analogibildning, eftersom 'of' är en så vanlig preposition i konstruktioner av det slag, det här är fråga om. För att inte tala om det inflytande, franskans subst. + de + inf. kan ha haft. Ex.: *The surprise of finding a graceful, infinitely piquante woman in the place of* . . . (Po., sid. 684); *There was still something he had not seen in the first horrible shock of realizing his father's death* (ib.).

Om således efter subst. 'opportunity' påträffas tre olika konstruktioner, nämligen inf., ger. med 'of' och ger. med 'for', så skulle det nog kunna tänkas, att de två sistnämnda konstruktionerna vore likvärdiga (jfr dock vad som längre fram säges!), men därav följer ingalunda, att infinitiv-konstruktionen skulle ha samma begreppsvärde som de två prep.-konstruktionerna. Men såväl POUTSMA som övriga grammatici tyckas närmast hysa den åsikten. I sin förträffliga bok »Översättningsövningar till engelska» försöker visserligen CHARLESTON (Gram. Bihang § 5, sid. 217) finna ett svar på frågan: Kan gerundium i dylika fall (i. e. *I now had the opportunity of returning his kindness)* ersättas av infinitiv? Han är den ende, som, såvitt mig är bekant, prövat på det försöket; men dels utgår han från rent yttre förhållanden, vilka näppeligen kunna godtagas som riktig utgångspunkt; dels förklarar han själv, att frågan ej kan »på ett avgörande sätt besvaras». Hans ur »en del tendenser» dragna slutsatser resultera i följande regler: »1) Då substantivet föregås av bestämda artikeln och den följande prep., om sådan utsättes, skulle vara *of,* är gerundium det vanligare, och inf. måste användas med försiktighet. 2) Då subst. föregås av obest. artikeln eller av *no, some, any* o. s. v., är inf. oftast riktig men sällan nödvändig. 3) Ett mellanrum mellan det bestämda subst. och ger. — inf. gör inf. lämpligare. 4) Några subst., verb och adj. följas av bestämda prep. (t. ex. . . .), och i sådana fall är gerundium det rätta, men 5) överhuvudtaget är infinitiven vanligare är ger. efter verb och adjektiv.» (Det sista hör förstås icke till ämnet för denna uppsats.) Det är, såsom redan sagts, svårt att nöja sig med detta, och därför vilja vi försöka anställa en närmare undersökning för att, om möjligt, fastställa, huruvida vi här blott ha att göra med en ren språkbruksfråga utan något logiskt underlag.

En liten historisk återblick torde icke skada. EINENKEL (i

Digitized by Google

PAUL's Grundriss) nämner, som sagt, ingenting, men MÄTZNER och KOCH ha ett par exempel från äldsta tid, som äro av intresse. Anmärkningsvärd är den senares uppfattning av konstr. med subst. + infinitiv: "... abhängig ... *c)* von Phrasen" (Hist. Gram. II, §§ 78—80). Han betraktar sålunda inf. såsom hörande icke till ett subst. i och för sig, utan till en hel fras, vilket också fullt berättigas av de citat, han meddelar: Ags. *Nâst þu, þæt ic hæbbe mihte þe tô hônne, and ic hæbbe mihte þe tô forlætenne; He hæfð anweald tô forgyfanne.* — Ae. *He was in wille to go; I hed grete nede to go.* — Me. *Thei hadden lever to gon by londe; Mannes sone hath powere to forgeue.* — "Die Konstruktion gründet sich auf alte Gewohnheit", säger MÄTZNER (Engl. Gram. III: 2, sid. 45) och anför några citat, där det likaledes är en hel fras, som styr infinitiven: *The same to set leve thu hasse; Ammon was of powere to kepe here fro comburment; To wite his estre, and his beyng, grete wille had Porus; To maken menis (h)is him ned; Everych of us hath matere and occasioun to be tempted of the norischyng of synne* (Chaucer). Sid. 60 lämnar M. några liknande exempel med 'for to' i stället för endast 'to': *Wat, if he leve have of ure heven loverd for to deren us; To whom God ȝaf his pleyn power for to bynde and to assoyle*[1]). — Som synes, är det framför allt efter sådana uttryck, som betyda »hava makt [att]», »hava tillåtelse [att]», »vara i behov av [att]», som ett subst. kompletteras av en inf., och uppenbarligen var det från första början så, att endast i vissa stående sammanställningar inf.-konstr. förekom vid ett substantiv. »Sehr geläufig ist seine (d. s. v. inf:s) Verwendung in der Bedeutung eines Genitiv des lat. Gerundium, welcher sich dem Ger. mit *ad* annähert, besonders nach abstrakten Substantiven, darunter auch Zeitbestimmungen", heter det hos MÄTZNER (sid. 44). Men "geläufig" kan nog knappast sägas gälla för forn- och medelengelskan, utom i ett mycket begränsat antal fraser. Vad beträffar det andra konstruktionssättet med inf. + of + pres. part. (ger.) säger M. (sid. 83) på tal om förekomsten i äldre engelska: "Die entschiedene Auffassung der Form als Gerundium darf man wohl zunächst in ihrer Verbindung mit Präpos., namentlich mit *in* (dem afr. *en amant* analog) annehmen". Ex.: *And cladde mournyng clothes in purpose of abydyng dissolvyng* (sid. 84). Således återigen en fras. KOCH har inga äldre citat än från Macaulay och Scott.

Som jag icke haft tillfälle att själv leta i äldre litteratur och exempelmaterialet hos de båda nämnda gram.-förf. är så litet, är

[1]) Denna konstruktion härleder sig från franskt inflytande. I själva verket förekommer ännu i denna dag i franskan inf. med 'pour' efter vissa subst. (fraser), något som, såvitt jag kunnat finna, ingenstädes påpekas. Ex. *C'est un excellent moyen pour réussir* (Dict. de l'Acad. Franç.); *Tel a été son motif pour agir de la sorte* (ib.); *Prendre des arrangements pour payer ses dettes* (ib.); *Cela lui a fourné un prétexte pour s'en aller* (Philp, Franskt Konstr. lex.). Varken MÄTZNER (Franz. Gram.), LÜCKING (Franz. Gram.) eller STORM (Større fra. Syntax) omnämner detta förhållande.

Digitized by Google

det svårt att göra något bestämt uttalande angående det äldre språkbruket. Så mycket har ju dock kunnat konstateras, att fraser med bet. »kunna», »få lov», »behöva» och liknande redan på ett tidigt stadium åtföljdes av infinitiv. I själva verket torde det förhålla sig så, att vi här icke blott se upprinnelsen till det moderna språkbruket, utan även den ledtråd, vi skulle följa, när det gäller att bedöma språkbruket i våra dagars engelska. KOCH yttrar (sid. 78): "Zwischen beiden Formen besteht ein kleiner Unterschied: He has power of naming his ministers = er besitzt das Ernennungsrecht;[1]) he has the power to name etc. = er kann ernennen, besitzt die Vollmacht, um zu ernennen". Detta är ju alltid en liten antydan, ehuru otillräcklig, i all sin "splendid isolation". Likväl lider det intet tvivel, att KOCH här är inne på rätt väg, ehuru ingen brytt sig om att fortsätta på denna väg, icke ens han själv.[2]) Vid en närmare granskning av de talrika exemplen hos POUTSMA och KRÜGER visar det sig emellertid, att en mycket stor del av dessa exempel kunna sammanföras till ett kapitel med, låt oss säga, rubriken "Fraser med betydelse av modalt hjälpverb». Hela frasen har, menar jag, sammansmält till ett begrepp, så att substantivets betydelse uppgått i den samfällda verbala, varvid då konstr. med inf. blivit den naturliga. Det är helt enkelt överraskande, hur talrika dylika sammansatta modala hjälpverb äro. För överskådlighetens skull vilja vi indela dem i grupper, varvid dock är att märka, att mången fras kan hänföras till mer än en betydelsekategori. Förutskickas bör, att alla hithörande uttryck icke kunnat medtagas.

I. Det övervägande flertalet utgöres av uttryck bestående av ett verb ('have', 'make' o. d.) + objekt.

1. Betydelsen »kunna»:

Have the power (He has the power to render us happy or unhappy; Po., sid. 699);

have [the] capacity (He has capacity to excel in his profession; What he has the capacity to conceive he has the ability to execute; Morén, Eng. Konstr.-lex.);

have the strength (He had not the strength to utter a word; Elfstrand, Eng. Gram., sid. 199);

have the (an) opportunity (I had not the opportunity to see him; Krüger § 577; I had an opportunity to see the cloud descend; Po., sid. 686);

find an opportunity (Perhaps I shall find an opportunity to send you to England; Krü. § 1622);

have [an] occasion (I seldom have occasion to speak to him; Morén);

[1]) Jfr: Sophia seemed to have lost the capacity of loving (Po., sid. 691); The faculty of drawing he inherited from his father (Po., sid. 692).

[2]) WENDT godtager i ett liknande exempel översättningen "Ernennungsrecht", men det är allt (Synt. I, sid. 77).

Digitized by Google

have the conscience (How have you the conscience to tell me such a thing? Mä. sid. 45);
have a chance[1]) (You may have a chance to escape; Morén);
get the (a) chance[1]) (It is not often that one gets the chance to [snarast: »få lov»] play the heroine; Krüger § 577).
Hit kunna även räknas:
have [the] time (I had not [the] time to come; Krüger § 1614);
find time (I can hardy find time to speak to you; Krüger § 1622);
have leisure (That she might have the more leisure to finish the few affairs ...; Mä. sid. 45).

2. **Betydelsen »vilja»** (eller motsatsen):
Have the wish (I have the wish, but want the will to act; Mä. sid. 45);
have the ambition (I have no ambition to see a goodlier man; ib.);
have the intention (I had not the intention to offend you; Krüger § 577);
have a desire (He has a desire to take English lessons; Morén);
have a mind (None of you have a mind to be married; Po., s. 699);
have a tendency (The official mind has a tendency to regard obstacles merely as ...; Po., sid. 700);
feel an inclination (Do not you feel a great inclination to seize such an opportunity ...; Po., sid. 692);
have a disinclination (The most obliging disposition may have an occasional disinclination to comply with a particular request; Morén);
feel a repugnance (Any one ... is apt to feel a repugnance to acknowledge himself in error; Po. sid. 701);
have a reluctance (He had some reluctance to obey the summons; Mä., s. 45);
have an objection (Have you any objection to be known as Richards? Po., 701).
Hit kunna även, visserligen mest i handelsspråket men även eljest, räknas:
have the pleasure (I have the pleasure to acquaint you with the glad tidings; Mä., s. 45);
have the honour (I have the honour to drink your health; ib.).
Frasen *have the goodness to* tjänstgör som imperativ till verb med betydelsen »vilja».

3. **Betydelsen »få lov»:**
have [the] permission (även: We request permission to speak; Morén);
have leave (även: We beg leave to offer our opinions; ib.);
have [a] title (All the immediate vicinity had title to be present on such an occasion; Po. s. 700);

[1]) Om 'chance' säger POUTSMA: "The ger.-construction with *of* is the usual one" (sid. 692). Med vad rätt? Jfr. även sid. 7!

Digitized by Google

have [the] authority (You have full authority to act according to your best judgment; Morén);
have the right (The House had no right to pardon an insult ...; Koch, sid. 78);
have a right (He has a right to be proud; Po., 700).

4. Betydelsen »våga»:
Have the courage (Have the courage to appear poor, and you disarm poverty of its sharpest sting; Morén);
have the presumption (Two cities of Assyria had the presumption to resist the Roman arms; Mä. 45);
have the impudence (The villain has the impudence to have views of ...; ib.);
take the liberty (I take the liberty to tell you; Krüger § 1617);
have no hesitation (We have no hesitation to give their names at length; Po., 696).

5. Betydelsen »behöva»:
have need (You haven't need to say so much; Po., 694; I have no need to hear more; ib.);
have occasion (You have no occasion to wait; Morén);
have no business (I have no business to call myself an agnostic; Po. 699).

Hit kan måhända även räknas *have reason,* ehuru betydelsen står bra nära »böra». Ex. I had perhaps less reason[1]) to be surprised than either of my companions (Po. 695);

[Hastings was now confident of victory.] It seemed indeed that he had reason to be so (ib.).

Likaså: Hastings *had no motive*[2]) to treat the late ministers with rigour (Po. 693).

6. Betydelsen »måste»:
have orders (Jfr. även: Napoleon gave orders to set him free; Krüger § 577);
have strict charge (She has strict charge to avoid the subject; Po. 698).

7. Betydelsen »låta»:
give leave (Will you give me leave to defer your raptures till I write again? Po. 699);
give permission (Jfr. även: I asked permission to withdraw; ib.);
grant authority (The local Court has ... granted ... authority to suspend payments; Po. 691).

Härmed kan jämföras: It would *give* him *the chance* to fight his own battle out (egna anteckn.).

[1]) KRÜGER (§ 1618): "Aber nur what is your reason for doing so", vilket också följer av vad som längre fram i denna uppsats påpekas.

[2]) POUTSMA (sid. 693): "The gerund-construction is the usual one". Men detta beror naturligtvis på vilken betydelse man inlägger i ordet 'motive'.

Digitized by Google

have the conscience (How have you the conscience to tell me such a thing? Mä. sid. 45);
have a chance[1]) (You may have a chance to escape; Morén);
get the (a) chance[1]) (It is not often that one gets the chance to [snarast: »få lov»] play the heroine; Krüger § 577).
Hit kunna även räknas:
have [the] time (I had not [the] time to come; Krüger § 1614);
find time (I can hardy find time to speak to you; Krüger § 1622);
have leisure (That she might have the more leisure to finish the few affairs ...; Mä. sid. 45).

2. **Betydelsen »vilja»** (eller motsatsen):
Have the wish (I have the wish, but want the will to act; Mä. sid. 45);
have the ambition (I have no ambition to see a goodlier man; ib.);
have the intention (I had not the intention to offend you; Krüger § 577);
have a desire (He has a desire to take English lessons; Morén);
have a mind (None of you have a mind to be married; Po., s. 699);
have a tendency (The official mind has a tendency to regard obstacles merely as ...; Po., sid. 700);
feel an inclination (Do not you feel a great inclination to seize such an opportunity ...; Po., sid. 692);
have a disinclination (The most obliging disposition may have an occasional disinclination to comply with a particular request; Morén);
feel a repugnance (Any one ... is apt to feel a repugnance to acknowledge himself in error; Po. sid. 701);
have a reluctance (He had some reluctance to obey the summons; Mä., s. 45);
have an objection (Have you any objection to be known as Richards? Po., 701).
Hit kunna även, visserligen mest i handelsspråket men även eljest, räknas:
have the pleasure (I have the pleasure to acquaint you with the glad tidings; Mä., s. 45);
have the honour (I have the honour to drink your health; ib.).
Frasen *have the goodness to* tjänstgör som imperativ till verb med betydelsen »vilja».

3. **Betydelsen »få lov»:**
have [the] permission (även: We request permission to speak; Morén);
have leave (även: We beg leave to offer our opinions; ib.);
have [a] title (All the immediate vicinity had title to be present on such an occasion; Po. s. 700);

[1]) Om 'chance' säger POUTSMA: "The ger.-construction with *of* is the usual one" (sid. 692). Med vad rätt? Jfr. även sid. 7!

Digitized by Google

have [the] authority (You have full authority to act according to your best judgment; Morén);
have the right (The House had no right to pardon an insult ...; Koch, sid. 78);
have a right (He has a right to be proud; Po., 700).

4. Betydelsen »våga»:
Have the courage (Have the courage to appear poor, and you disarm poverty of its sharpest sting; Morén);
have the presumption (Two cities of Assyria had the presumption to resist the Roman arms; Mä. 45);
have the impudence (The villain has the impudence to have views of ...; ib.);
take the liberty (I take the liberty to tell you; Krüger § 1617);
have no hesitation (We have no hesitation to give their names at length; Po., 696).

5. Betydelsen »behöva»:
have need (You haven't need to say so much; Po., 694; I have no need to hear more; ib.);
have occasion (You have no occasion to wait; Morén);
have no business (I have no business to call myself an agnostic; Po. 699).

Hit kan måhända även räknas *have reason,* ehuru betydelsen står bra nära »böra». Ex. I had perhaps less reason[1]) to be surprised than either of my companions (Po. 695);

[Hastings was now confident of victory.] It seemed indeed that he had reason to be so (ib.).

Likaså: Hastings *had no motive*[2]) to treat the late ministers with rigour (Po. 693).

6. Betydelsen »måste»:
have orders (Jfr. även: Napoleon gave orders to set him free; Krüger § 577);
have strict charge (She has strict charge to avoid the subject; Po. 698).

7. Betydelsen »låta»:
give leave (Will you give me leave to defer your raptures till I write again? Po. 699);
give permission (Jfr. även: I asked permission to withdraw; ib.);
grant authority (The local Court has ... granted ... authority to suspend payments; Po. 691).

Härmed kan jämföras: It would *give* him *the chance* to fight his own battle out (egna anteckn.).

[1]) KRÜGER (§ 1618): "Aber nur what is your reason for doing so", vilket också följer av vad som längre fram i denna uppsats påpekas.

[2]) POUTSMA (sid. 693): "The gerund-construction is the usual one". Men detta beror naturligtvis på vilken betydelse man inlägger i ordet 'motive'.

Digitized by Google

8. Slutligen kunna hit räknas några uttryck, som stå de modala hjälpverben nära: *take [the] trouble* (»gitta»), *make pretence* (»låtsa»), *find means*[1]) (»lyckas»), *have the misfortune* (»råka»), *make an attempt, make an effort, make preparations*[2]), *make arrangements* (alla: »försöka»).

II. Samma innebörd, som ofta ligger 'I have' + subst., kan ligga i 'I am' + prep. + subst.: *I am in a position* to (= "kan") give some indications as to ... (Po., I: 1, sid. 73); *I am* not *in a mood* to (»vilja») learn (Krüger § 1614); *To be in the mood* to do a thing (Wenström-Lindgren, Eng.-sv. ordbok); She *was in the act* to turn away (Po., Participles; sid. 27); *I am on the high road* to be an old maid (Krüger § 1614; jfr *to be about to).* 'To be in the habit' och 'to be on the point' ha däremot alltid 'of' + gerundium, som bekant.

III. Opersonliga uttryck med modal betydelse äro:

there is no need (There was no need to send me the note; Krüger § 1618);

there is no necessity (There is surely no necessity to taunt and trample upon him; Po. 694);

there is no occasion (There is no occasion to tell a Scotchman to value education; Afzelius, Synom.-bok, sid. 567);

there is a disposition (There may be a disposition to exaggerate the peril; Po. 699);

there is a reluctance (There was a general reluctance to remove these ...; Krüger § 1617 *a).*

* *
*

Nu kan det emellertid mycket väl hända, att ett substantiv, som ofta förekommer i sådana modala uttryck som de ovan nämnda (eller liknande), även i annan ställning bibehåller samma (verbala) betydelse och därför — eller kanske delvis per analogiam — följes av en infinitiv, som således icke behöver uppfattas som attribut, utan, om jag så får säga, som ett predikativt komplement. Detta gäller, av lätt begripliga skäl, framför allt verbalsubstantiv i vanlig mening, men därjämte subst. vilka sammanhöra med vissa av de adjektiv, som kunna taga en infinitiv efter sig, d. v. s. här sådana adj., som ha något av ett verbs innebörd i sig. POUTSMA's exempel (sid. 690) *I doubt my competence to understand it* är liktydigt med: I doubt if I am competent to ..., vilket återigen är detsamma som: I doubt if I can understand it. Och på samma

[1]) Om 'means' säger POUTSMA, att ger. med of är den vanliga konstr. (sid 693), under det att KRÜGER menar, att subst. i fråga kan ha inf. efter sig även i betydelsen "Geldmittel". Exemplen äro dock föga övertygande!

[2]) I vissa fall har 'to' snarast bet. 'in order to' (Jfr. fra. pour): Preparations were made to deposit the coffin in the earth (Po. sid. 694).

Digitized by Google

sätt: *The power to bind and unbind belongs to the Pope* (Krüger § 577) = The power to ... is the prerogative of the Pope – To be able to ... is the pr. of the Pope.

Ytterligare exempel:

Which deprived him of the power to ask ... (Scott; Koch, sid. 78); The heart of ... throbbed betwixt the desire to offer his congratulations and the fear of intruding ... (ib.); His attempt to fire proved a failure[1]) (Krüger § 579); The populace resisted the attempt to smuggle the corpse away (Krüger § 1617); In spite of all efforts to suppress it (Krüger § 1622); No great poet has been further removed from the wish to concentrate the eyes of the world upon himself (Wendt, sid. 79); He has given some evidence of his capacity to teach and to manage boys (Po. 691); This tendency of the mythopœic faculty to break out unnoticed (Po. 692); His aversion to women and his disinclination[2]) to form new friendships (ib.); Rose turned away to hide an almost hysterical inclination[2]) to laugh (Po. 693); Their long prayers were a pretext to conceal their hypocrisy (Po. 695); His reluctance to derogate ... from ... is sufficiently conspicuous (Po. 700); One of the strongest traits in his character was his aversion to shed blood (ib.).

Beträffande de två sista exemplen är det att observera, att även om ger.-konstr. här använts, prepositionen ändock skulle ha varit 'to'. I dylika fall är det självfallet möjligt, att en viss osäkerhet kan göra sig gällande, så att det verkligen beror på en slump, om den ena eller den andra konstruktionen väljes. Jfr. även följande citat: His propensity to blunder ... afforded inexhaustible subjects of ridicule (Po. 699). Synnerligen intressant är CHARLESTON's uttalande (l. c. sid. 95) angående with a view to: »Icke *with a view to induce,* ty *to* hör till *view* och är icke infinitivmärke. Även engelska skribenter begå stundom felet att här skriva infinitiv».[3])

Även vid andra verbala subst. än sådana, som ofta stå i modala hjälpverbsuttryck, förekommer infinitiv understundom, d. v. s. när det verbala begreppet är övervägande: Give me your promise to love and to marry her (Sheridan; Mä. 45); May I not reckon on your promise to aid me? (Po. 698); She repeated her threat to leave me (Krüger § 1617 a); Illness is an allowable excuse to justify any omission in business (Po. 692); In his

---

[1]) Jfr skillnaden: The fox made an attempt at reaching the grapes (ib.).

[2]) POUTSMA, sid. 698: "The constr. with *of* is described by Murray as obsolete. That with *for* is not common and seems to be the ordinary one only when *(dis)inclination* has the meaning of *partiality (liking)* or the opposite".

[3]) KRÜGER har ett exempel med inf., men säger, att ger. är vanligare (§ 584). *With a view to* kunde eljest mycket väl gälla för en sammansatt prep. (inf.- märke) liknande *in order to,* liksom även *with the desire to* (Wendt, sid. 77), *for leave to* (Po. 690) och *with an effort to* (ib.). Jfr. ytterligare MÄTZNER's ex. (från forn- och medeleng.) med *for hope to* och *with purpos to* (sid. 45).

Digitized by Google

labours to achieve the work which ... (Po. 690); He had been hurt by England's refusal to join with him in ... (Po. I: 1, sid. 278).

Vissa med adj. samhörande subst. kunna [ibland] ha en betydelse liknande den hos 'labour', och följas då av inf.: Fired with the ambition (= »strävan») to find an answer ... (Po. 690); The curiosity (= »ivrig önskan») of the public to hear him (ib.); Filled with a natural impatience to ascertain ... (ib); Her patient watchfulness to seize upon every advantage ... (Po. 691). — Överraskande är däremot: How great ... must be my rapture to have (för: at having) made a conquest over such sense and such heavenly beauty (Vic. of W.; Po. 689). Här tycks ju verkligen inf.-attribut föreligga. Saken blir dock mindre märkvärdig, om man jämför med sådana uttryck som: What a fool I was to do that!

I somliga fall förhåller det sig helt enkelt så, att inf. är det egentliga subjektet i satsen. Ex. This is no time to bleed (Shak.; Mä. 45); This is scarcely the hour thus publicly to confer with Rienzi (Bulw.; ib.); That is the manere to do reverence to ... (Mä. 46); This is the way to preserve the current of ... (Wendt, 77); This is a new way to pay old debts (Krüger § 577); It was his purpose to return to London (Charleston, sid. 218).

* * *

När det icke kan vara tal om någon slags verbal betydelse, på så sätt att subst. s. a. s. styr inf., utan huvudvikten ligger på det substantiviska (mera konkreta) i begreppet, nyttjas icke inf.-konstruktion, utan gerundium (vanligen föregånget av 'of', men också av andra prep., beroende på subst:s art). Somliga subst. kunna aldrig ha någon verbal innebörd, vid andra åter kommer det an på uppfattningen i ett givet fall.

Exempel på gerundium med 'of':

Concerning the means (här = »sätt») of procuring unity, men must beware that ... (Bacon; Onions, Adv. Engl. Synt., sid. 131); The blest art of turning all to gold (Young, N. Th. 2: 85; Mä. sid. 81); To Theodosius belongs the glory of subduing the Arian heresy (Gibbon, Decl.; Mä. 81); The fear of never seeing her more, was a dagger stuck in my heart (Koch, sid. 78. Märk, hur konkret 'fear' här är tänkt!); As to the best way of reading Chaucer's poems aloud (Wendt, sid. 77); The duty of conducting strangers round the gallery was assigned to him (Krüger § 577); I had the task of dividing the cake (ib.); His manner of treating loungers was wonderful (ib.); The present method of calculating the year was instituted by pope Gregory (Po. 682); Is that thy usual fashion of getting over a difficulty? (J. Halifax, ed. Zachrisson, sid. 28); He also felt the importance of having always near him some person ... (Po. 682);

Digitized by Google

That remark had the effect of making him my enemy for life (Charleston, sid. 218); He repudiates all charges of aiming at dictatorship (Po. 698); The pitiful ambition of possessing five or six thousand more acres (Po. 690).

Om således efter vissa subst. inf. förekommer omväxlande med ger., är det, enligt min mening, så långt ifrån att detta blott antyder en viss självsvåldig godtycklighet, att det snarare bör uppfattas som ett uttryck för en bra mycket större nyanseringsmöjlighet, än svenskan kan uppvisa. "Thus *opportunity* may take *for* or specializing *of*, but also an inf., the particular construction which is fixed on, depending to some extents on the connections", säger POUTSMA (sid. 685). "To some extent" är ett åtskilligt blygsamt uttryck, men "depending on the connections" är fullkomligt missvisande (såvida man inte tänker på valet av prep.), liksom CHARLESTON's resonemang, när han utgår från den omständigheten, huruvida subst. föregås av best. eller obest. artikel eller av ett pronomen. För mig står det ganska klart, att om jag utbytte 'for' mot 'of' i P.:s exempel (sid. 685): An active French party lost no opportunity for proclaiming that ..., så skulle det begrepp av avsiktlighet, som här ligger i 'lose', försvinna, och meningen skulle i stället bli: det franska partiet hade den turen att icke behöva försumma ...; 'for' betyder helt enkelt » i fråga om att», liksom det franska à i t. ex. *son empressement à nous servir, son habileté à manier l'épée* (Gullberg-Edstr., skolgram. 233) och vilket det är alldeles tydligt, att 'for' betyder i P.:s 2:dra ex. här: It gave her better opportunities for using her eyes. P.:s 3:dje ex. lyder: I took the opportunity of asking if she was at all ... Här är 'of'-konstr. på sin plats, ty här är det icke 'took' och 'opportunity', som äro avsedda att hänga samman (bilda ett [verbalt] begrepp), utan 'opportunity' och det följande ger.-attributet (jfr. vad som ovan sagts, sid. 5!). Ännu tydligare framstår detta förhållande i P.:s ex. n:r 4: But what were her opportunities of observing? P.:s 5:te ex., I had an opportunity to see the cloud descend, är ett så oomtvistligt fall av modal betydelse, att det icke kräver några kommentarer utöver vad som redan förut sagts. Men sak samma är det med P.:s 6:te ex.: He met Mrs. Slipslop, with whom we shall take this opportunity to bring the reader a little better acquainted. Hela frasen *shall take this opp. to* är intet annat än en starkare form för *'will [here]'*.

När KRÜGER därför (§ 577) framhåller, att subst. 'right' icke kan konstrueras annat än med inf. i betydelsen *natural right* (We have the right to complain), men med såväl inf. som ger. i betydelsen *right conferred, privilege, legal right* (You have the right of refusing el. to refuse), är detta icke beroende av en slump, ty *the right of complaining* betyder »klagorätt» och häntyder alltså på "legat right", medan *we have the right to complain* betyder »vi

Digitized by Google

äro berättigade», »vi få lov att klaga». På samma sätt är KRÜGER's ex. *The King has the right to refuse his consent* liktydigt med The King is allowed to (sv. »kan» eller »får lov») . . ., varemot *the* King *has the* right of *refusing his consent* innebär, att konungen har vetorätt.

Beträffande ett sådant exempel som *I had no intention of leaving the dog with him* (Krüger, ib.) i motsats till *I had not the intention to offend you* (ib.), säger POUTSMA visserligen (sid. 684), att 'no' ofta står för 'not a' ('not the') och att inf. därför kan begagnas; men naturligtvis kommer det fortfarande uteslutande an på meningen. *I had no int. of leaving* . . . kan översättas med »jag hyste ingen sådan avsikt som den att . . .», under det att *I had no* (el. *not the) int. to offend* betyder »jag ämnade icke».

Ett subst., som ofta påträffas med inf. och ger. omväxlande, är 'pleasure'. Även här dristar jag mig att förneka den fullständiga identiteten, möjligen likväl med undantag för handelsspråket. Om en affärsman skriver *I have the pleasure to send you* . . . eller *I have the pleasure of sending you* . . ., det vet han kanske knappast själv. Annars låge det närmast till hands att tänka sig, att man i det torra affärsspråket föredroge formen med inf., så föga vikt som man förmodligen lägger vid att det är fråga om ett nöje. Men som sagt, i handelskorrespondens använder man schabloner. När det däremot gäller en mindre schablonmässig engelska, tror jag nog, att vi kunna fasthålla vid våra regler. Jfr. följande citat: Have I the pleasure of addressing Mr. Scrooge or Mr. Marley (Po. 682); He enjoyed the pleasure of kicking his rival up stairs (Koch, sid. 78); I had not the pleasure of knowing him (Sweet I: § 326). Synbarligen ligger här huvudvikten vid begreppet nöje. Annorlunda i: I have the pleasure to announce to you that . . . (Krüger § 577), vilket bör uppfattas: I will herewith announce . . . — Med 'pleasure' kunna lämpligen orden 'honour' och 'liberty' jämföras.

Vad angår 'time' och liknande (som ju icke kunna följas av 'of', utan av 'for'), vill jag citera en intressant passus hos POUTSMA (sid. 682): "The gerund-clauses with *for* are mostly interchangeable with inf.-clauses. The following quotation affords an apt illustration: Mr. Andrew Lang . . . discourses . . . on that common excuse of the indolent, 'No *time for reading*'. The strange thing, he remarks, is that people who have no *time to read* books, read newspapers unceasingly". Poutsma märker icke själv, hurudant präktigt exempel just detta är för att visa, att det måste förefinnas en inre skillnad mellan konstr. med gerundium och den med infinitiv!

Jönköping i december 1920. ***Birger Palm.***

Digitized by Google

NÅGOT OM DEN TYSKA TIDSKONJUNKTIONEN *SEITDEM.*

Våra uppslagsböcker och grammatikor likställa den tyska tidskonjunktionen *seit/dem*/[1]) med den svenska tidskonjunktionen »alltsedan», när det gäller att för svenska läsare klargöra bruket av det tyska ordet. Så göra C. Auerbach: Svensk-tysk ordbok 1030; O. Hoppe: Tyska synonymer 74; C. Collin—H. Hungerland: Praktisk hjälpreda vid tysk stilskrivning 3:e uppl. 101; Calwagen —Nordgren: Tysk språklära 267; Hj. Hjorth: Tysk grammatik 6:e uppl. 200; A. F. Winell: Tysk grammatik 2:a uppl. 129; A. Korlén: Tysk språklära 181; E. Låftman: Kortfattad tysk grammatik 2:a uppl. 108, m. fl.

För att kunna avgöra, om de båda nämnda konjunktionerna verkligen fullt motsvara varandra, är det lämpligt att först undersöka, vad den svenska tidskonjunktionen »alltsedan» innebär och hur den användes. Inledningsvis vill jag då nämna, att S. A. O., band 1, spalt 1104, helt kort förklarar »alltsedan» vara liktydigt med »ända sedan», och att det första belägget där daterar sig från år 1525. Såsom utgångspunkt för min undersökning väljer jag helst ett kort vardagligt uttryck t. ex.: »alltsedan jag kom hem, har det regnat.» Enligt min tanke innebär detta: mellan den tidpunkt, då jag kom hem, och innevarande ögonblick har det regnat. Hela tiden mellan de två tidpunkterna är utfylld av ett likformigt, kontinuerligt, till tiden obegränsat skeende: regnandet. Om jag i stället vill omtala, att två brev hava kommit mig tillhanda mellan de nyssnämnda tidpunkterna — tiden för min hemkomst och det nuvarande ögonblicket —, så kan jag icke uttrycka detta med: »alltsedan jag kom hem, har jag fått två brev.» Varför? Tydligtvis därför att »alltsedan», vilket är liktydigt med: »mellan den tid då ... och det nuvarande ögonblicket», kräver, att ett likformigt, obegränsat skeende utfyller hela tiden mellan gränspunkterna. Med andra ord: »alltsedan» kräver, att predikatet i huvudsatsen är ett durativt verbalbegrepp. Om man däremot i huvudsatsen sätter in ett momentant verbalbegrepp, kan »alltsedan» icke användas i bisatsen. Det är således huvudsatsverbets aktionsart, som avgör, om »alltsedan» kan användas eller icke.

Man kan säga: »alltsedan jag kom till staden, har jag mött honom varje dag på gatan», men man kan icke säga: »alltsedan jag kom till staden, har jag mött honom tre gånger på gatan». Orsaken härtill måste vara den, att begreppet »möta varje dag» är ett likformigt, till tiden obegränsat skeende: ett durativt begrepp. Men »möta tre gånger» är däremot icke ett likformigt, till tiden

[1]) I det följande underlåter jag att genom parenteser omkring ordets sista stavelse markera det kända förhållandet, att konjunktionen heter både *seitdem* och *seit*. Om konjunktionens långa form yttrar H. Paul: Deutsche Grammatik, Band IV 261: »Erst in der neueren Sprache ist *seitdem* satzeinleitend geworden.»

Digitized by Google

obegränsat skeende utan innebär, att en viss händelse inträffat ett visst antal gånger: det är ett momentant begrepp. Vidare kan man säga: »alltsedan jag kom hit, ha mina levnadsår förflutit lugnt och lyckligt», men man kan icke säga: »alltsedan jag kom hit, ha fem år förflutit.» I detta fall ha vi visserligen i båda exemplens huvudsatser det durativa verbet »förflyta», men i det sista exemplet angiver huvudsatsen i själva verket endast förloppet av vissa fullt begränsade tidsmoment, icke ett till tiden obegränsat skeende. Det nu sagda gäller naturligtvis lika fullt, även om räkneorden i alla de ovanstående exemplen utbytas mot sådana obestämda ord som »många», »få» o. dyl. — A. Noreen: Vårt språk, band 5, karaktäriserar aktionsarterna på följande sätt, sid. 612: »Durativ aktionsart föreligger, då skeendet fattas såsom till tiden obegränsadt — så att det kan godtyckligt förlängas ungefär hur länge som helst — eller ock såsom oberoende av tidssynpunkten.» Ibid. 609: »Momentan aktionsart föreligger, då man ... betraktar skeendet såsom sammanträngdt inom ett enda tidsmoment, som ej kan godtyckligt förlängas».

Av någon betydelse för vår undersökning är också tempusvalet i bisatsen efter »alltsedan». Om händelseförloppet framställes i närvarande tid (satsen inom parentes utvisar tiden), står verbet i bisatsen alltid i imperfekt, t. ex. »jag har bott på landet, alltsedan jag gifte mig, (och trivs bra där)». Om händelseförloppet framställes i förfluten tid, står verbet i bisatsen också i imperfekt, t. ex.: »han hade bott på landet, alltsedan han gifte sig, (och trivdes bra där)». »Han sade, att det hade regnat, alltsedan han kom hem». — Läsaren torde själv lätt kunna pröva olika tempora i bisatsen, och jag tror, att han då endast skall godkänna imperfekt efter »alltsedan». Jag vet, att man någon gång påträffar även pluskvamperfekt i bisatsen, men enligt min uppfattning är detta icke korrekt. Jag kan nämligen icke kalla följande exempel riktigt: »alltsedan han hade gift sig, bodde han på landet». Full säkerhet i denna tempusfråga kan emellertid endast en omfattande excerpering giva.

I ett sådant exempel som: »Jag har fått två brev från honom, sedan ni var här» kan man icke utbyta konjunktionen »sedan» mot »alltsedan», och jag har nyss visat, varför man icke kan det. Trots detta måste denna mening på tyska heta: *Ich habe von ihm zwei Briefe erhalten, seit Sie hier waren**). I följande tre exempel äger samma förhållande rum: det svenska »sedan» kan icke ersättas med »alltsedan» men motsvaras ändå av *seitdem* i tyskan.

Sedan jag flyttade in i min våning, har hyran stigit med

---

*) De med * försedda exemplen hava för kontrollens skull blivit översatta från svenska till tyska av två bildade österrikare, vilka oberoende av varandra kommit till ett och samma resultat. Då den ene torde vara bekant för många av M. S:s läsare, vill jag nämna, att det är Gymnasialprofessor Hans Pollak i Wien, förr universitetslektor i Lund.

Digitized by Google

100 % = *Seit ich in meine Wohnung eingezogen bin, ist die Miete um 100 % gestiegen**).

Ett år hade gått, sedan han kom tillbaka = *Ein Jahr war vergangen, seit er zurückgekehrt war.**)

Fastän så många år förflutit, sedan jag såg konungen = *Obgleich so viele Jahre verflossen sind, seitdem ich den König gesehen habe.* (P. H. Soblik, M. S. XIV 174).

I förbigående förtjänar det påpekas, att predikatet i dessa 4 av »sedan» inledda svenska bisatser står i imperfekt. I ovanstående och liknande exempel motsvarar *seitdem* icke det svenska »alltsedan» men däremot i det följande: *Seitdem er sie gesehen hat, liebt er sie* = »alltsedan han såg henne första gången, har han älskat henne». Man frågar sig då: I vilket avseende skiljer sig detta tyska exempel — låt oss kalla det »fallet a» — principiellt från det följande, som vi kalla »fallet b»: *Ich habe von ihm zwei Briefe erhalten, seit Sie hier waren?* För denna frågas besvarande är det nödvändigt, att innebörden i *seitdem* klarläggas. Genom konjunktionen *seitdem* framhållas samtidigt två olika tidpunkter, nämligen dels den som uttryckes i den av *seitdem* inledda bisatsen, dels det nuvarande ögonblicket. Om hela förloppet framställes i förfluten tid, flyttas naturligtvis också sistnämnda tidpunkt tillbaka och blir lika med tiden för skildringen, men icke verklig nutid; se ex. n:r 7 och 8 nedan. Konjunktionen *seitdem* betyder alltså: mellan den tid då ... och det nuvarande ögonblicket. Antingen utfylles tiden mellan de båda punkterna av ett likformigt, till tiden obegränsat skeende (fallet a), eller också inträffar någonting en eller flera gånger mellan den första tidpunkten och den sista (fallet b). Den förra möjligheten innebär, att predikatet i huvudsatsen är ett durativt verb, den senare möjligheten innebär däremot, att predikatet i huvudsatsen är ett momentant verb. Vi förstå nu, varför konjunktionen *seitdem* motsvaras av »alltsedan» endast i fallet a men icke i fallet b, och vi konstatera samtidigt, att det är oriktigt att likställa konjunktionen *seitdem* med »alltsedan». I stället förhåller det sig så, att »alltsedan» endast täcker en del av det område, som *seitdem* upptager. Våra uppslagsböckers påstående, att »sedan» heter *seitdem,* när det är lika med »alltsedan», är naturligtvis sant, men det är en sanning av farligt slag. Läsaren drager nämligen därav den oriktiga slutsatsen, att »alltsedan» och *seitdem* hava samma omfång och att *seitdem* är omöjligt överallt, där »alltsedan» är omöjligt. Oriktigt är också påståendet, att *seitdem* svarar på frågan »huru länge», ty i fallet b är detta icke händelsen.

Även Th. Matthias: Sprachleben und Sprachschäden 4. Aufl 290, talar blott om "Dauer eines Zustandes" men antyder icke den andra möjligheten, fallet b. Han yttrar: "Endlich breitet sich nachdem auch auf Kosten von seitdem aus, das besonderen Schutz verdient als ein Bindewort, das sich das Deutsche vor

Digitized by Google

manchen anderen Sprachen zu dem Zwecke geschaffen hat, die Dauer eines mit dem Abschluss einer vergangenen Handlung eingetretenen Zustandes zu bezeichnen."

A. Johannson: Tyska stilöfningar 14, uttalar sig om *seitdem* på följande sätt: »Seitdem — einschliesslich oder innerhalb des Zeitpunkts, des Zeitraums wo. — Seitdem er sie gesehn hat (A), liebt er sie (B); seitdem er krank ist (A), hört er schwer (B). Die Handlung A, die sich auf das Sehen vom ersten Erblicken an, resp. auf die Krankheit von der Erkrankung an bezieht, fällt entweder mit der Handlung B völlig zusammen oder aber, sie leitet einen Zeitraum ein, und nachdem sie bereits eine gewisse Weile gedauert, jedoch noch nicht ihr Ende erreicht hat, setzt die Handlung B ein». Författaren avser med sin definition tydligen endast »fallet a»; såväl hans båda exempel som hans grafiska framställning (icke återgiven här) behandla blott fallet a. Mot definitionen kan man även göra den invändningen, att det är orimligt att tala om "innerhalb des Zeitpunkts". "Innerhalb des Zeitpunkts wo er sie gesehn hat, liebt er sie" giver ju ingen förnuftig mening.

Den största och nyaste av de i Tyskland utgivna tyska grammatikorna H. Paul: Deutsche Grammatik, Band IV, Halle 1920, uttalar på sid. 260 följande: »Mhd. *sît* bedeutet daher als Adv. »später». Schon im Ahd. ist *sît* zur Einleitung eines Nebensatzes verwendet worden . . . Mhd. ist es häufig . . . Nhd. setzt es sich in der ursprünglichen Verwendung fort. Nach der Grundbedeutung von *seit* musste der Vorgang des abhängigen Satzes dem des regierenden vorangehen, weshalb in jenem gewöhnlich das Perf. oder Plusqvamp. steht». Om den sista meningen är avsedd att vara en karaktäristik av *seitdem*, så utesluter denna karaktäristik givetvis icke fallet b. Tvärtom omfattar den för mycket på grund av sin formulering. Uttalandet i fråga begränsar nämligen icke tidskonjunktionen *seitdem* tillräckligt skarpt gentemot andra tidskonjunktioner, det passar lika bra in på *nachdem* och är därför såsom karaktäristik betraktat otillfredsställande. Författaren fortsätter omedelbart: »Doch kann im Nhd. *seit* auch einen von einem bestimmten Zeitpunkte an dauernden Zustand einleiten» och beskriver med dessa ord ju endast fallet a.

Sedan jag nu påvisat en lucka i den gängse framställningen av konjunktionen *seitdem*, vill jag med tillhjälp av några exempel giva en kort översikt av tempusvalet i den av *seitdem* inledda bisatsen. Man har då att först se efter, huruvida framställningen av en viss händelse är hållen i närvarande tid eller i förfluten tid.

Händelseförloppet framställes i närvarande tid.

Presens i bisatsen.

1. *Seitdem er krank ist, hört er schwer.* (A. Johannson, Tyska stilöfningar 14).

Digitized by Google

2. *Seit ich die Ehre habe, an Ihrem Theater engagiert zu sein, lerne ich sämtliche Rollen in sämtlichen Stücken.* (W. Bloem, Das lockende Spiel 183).

Imperfekt i bisatsen.

3. *Ich habe von ihm zwei Briefe erhalten, seit Sie hier waren.**
4. *Obwohl so viele Jahre verflossen sind, seitdem ich den König sah, steht er noch heute leibhaft vor mir.* (Ernst A. Meyer, M. S. XIV. 172).

Perfekt i bisatsen.

5. *Ein Jahr ist vergangen, seit er zurückgekehrt ist.**
6. *Obgleich so viele Jahre verflossen sind, seit ich den König gesehen habe, steht er noch heute lebendig vor mir.* (E. Th. Walter, M. S. XIV 170).

Händelseförloppet framställes i förfluten tid.

Imperfekt i bisatsen.

7. *Seit sie sein Weib nicht mehr war, seitdem war sie sein Weib gewesen wie nie zuvor.* (W. Bloem, Das lockende Spiel 95).

Pluskvamperfekt i bisatsen.

8. *Ein Jahr war vergangen, seit er zurückgekehrt war, und erst da besuchte er mich.**

Av det ovanstående finner man, att fyra olika tempora kunna förekomma i den av *seitdem* inledda bisatsen: presens, imperfekt, perfekt och pluskvamperfekt. Jag har förut visat, att i den av »alltsedan» inledda bisatsen endast imperfekt (eventuellt också pluskvamperfekt) kan uppträda, och jag konstaterar alltså nu ännu en olikhet mellan *seitdem* och »alltsedan».

När predikatet i den av *seitdem* inledda bisatsen står i presens (ex. n:r 1 och 2), är det ett durativt verb. Om en händelse av denna typ (d. v. s. ex. n:r 1 och 2 med bisatsverbet i presens) framställes i förfluten tid, kommer bisatsverbet i imperfekt, såsom ex. n:r 7 utvisar. I sammanhang härmed är att märka, att ett och samma verb ju kan hava både durativ och momentan betydelse.

Måhända bör det också omnämnas här, att negationen *nicht* under vissa förhållanden kan uppträda efter *seitdem* utan att äga någon motsvarighet i svenskan. En förutsättning härför är, att innehållet i den tyska bisatsen tillåter ett negativt betraktelsesätt. Ex. *Berlin hat sich, seitdem ich es nicht mehr gesehen habe,*

Digitized by Google

sehr vergrössert (C. Auerbach, Svensk-tysk ordbok 1031). *Seitdem ich ihn nicht gesehen habe, ist er alt geworden* (A. Klint, Svensk-tysk ordb. 547).

Det kan slutligen hava sitt intresse att jämföra dessa båda exempel:

*Nachdem ein Jahr vergangen war, kam er zurück.**
*Ein Jahr war vergangen, seit er zurückgekehrt war.**

(Beträffande tempusvalet efter *nachdem,* varom man hör olika uppfattningar uttalas, se D. Sanders: Wörterbuch der Hauptschwierigkeiten in der deutschen Sprache 31. Aufl. 272; Th. Matthias: Sprachleben und Sprachschäden 4. Aufl. 289; K. Andresen: Sprachgebrauch etc. 149.)

Seitdem synes till innebörden, men väl icke beträffande tempusvalet, fullt motsvara den engelska tidskonjunktionen *since* att döma av den definition, som J. A. Afzelius giver på detta ord i Svensk-engelsk synonymbok 450, och av de exempel, han där anför. Flera engelska exempel hos G. Krüger: Syntax der englischen Sprache § 1455 och § 1783.

Till innebörden analoga äro prep. och adv. av samma stam.

Borås i december 1920. *Emil Låftman.*

TILL REGELN OM *ALS* OCH *WIE*

Nedanstående rader avse konjunktionerna als och wie blott i betydelsen som, såsom och beröra således icke betydelserna än, som om, just som, ej heller som efter determinativt so, solcher, der och derselbe, eller som vid förklarande uppräkningar.

De i våra skolgrammatikor förekommande reglerna för als och wie ha alltid synts mig otillfredsställande, och min erfarenhet visar, att de för lärjungarna delvis kunna vara vilseledande.

1) Först och främst så är als (= såsom) numera ej alls någon jämförande (komparativ) konjunktion, såsom Calwagen—Nordgren, Korlén och Låftman kalla den. Det är en begreppsförklarande konjunktion och skulle lämpligen kunna kallas »predikativ» konj. Det hör blott till ett enstaka ord i satsen, såsom Låftman ensam påpekar. Detta enstaka ord är alltid en predikatsfyllnad eller apposition och betecknas förmedels als som inhärerande i och bestämmande sitt huvudord.

2) Det är vidare vilseledande att säga, att als betecknar fullständig överensstämmelse, ty dels är överensstämmelsen icke fullständig i satser som t. ex. *Der König reist als Privatperson. — Zum Schrecken ihrer Mutter trat Lenore selbst als Herr auf mit einer Reitpeitsche und einem Bart von Wolle* (Soll und Haben). Dels betecknar även wie fullständig överensstämmelse t. ex.: *Der Abschied von dem Letzten, was ihm*

Digitized by Google

(Schiller) *die Erde teuer machte, kam näher und näher. Er hat sich damit auseinandergesetzt wie ein Mann und ein Held* (Höffner i Volksbücher der Lit.) Nu är det visserligen så, att als betecknar en överensstämmelse mellan predikatsfyllnaden och dess huvudord, under det att wie betecknar en överensstämmelse mellan bisatsens och huvudsatsens predikat, men det är just detta, som bör framhållas, om termen ej skall vilseleda. Då svenskan saknar ett ord, som adekvat uttrycker, vad som betecknas förmedels als, så torde det vara bäst att resolut säga blott identitet och överlåta åt läraren att förklara ordet.

3) Ännu betänkligare är emellertid, att termen »fullständig överensstämmelse» förleder lärjungarna till att använda als i jämförelse-bisatser och skriva: *Bei Ausbruch des Krieges war Hindenburg ein verabschiedeter General, als so viele andere. — Das ist ganz als bei uns. — Ich bin denselben Weg gegangen als du.* Det måste ju heta — *wie so viele andere* o. s. v., emedan det är fråga om jämförelse mellan tvenne utsagor (predikat). Den enda jämförande konjunktionen av de två är wie, och jämförelsen utesluter icke överensstämmelse.

Då således als och wie ha fullkomligt olikartade funktioner, det förra begreppsförklarande och det senare jämförande, så äro de egentligen inkommensurabla. Det är därför en viktig förbättring, Hjorth vidtagit i sin förkortade grammatik, då han under rubriken »jämförande konjunktioner» blott nämner wie och sedan i en anmärkning påpekar, att det finns ett annat som, såsom, vilket — — — återges med als. Emellertid talas även här om överensstämmelse, utan att ordet modifieras. Även Calwagen-Nordgren, Korlén och Låftman använda den tvetydiga termen.

Als är en satsdelskonjunktion, wie en satskonjunktion (satsen kan även vara förkortad och får, om den fullständigas, samma predikat som huvudsatsen eller det allmänna ersättningsverbet 'göra'). Den satsdel, som als anknyter till huvudordet, är subjektiv eller objektiv predikatsfyllnad eller apposition. Ex.: *Am 7. August konnte sich Schiller dem erstaunten Körner als glücklicher Bräutigam präsentieren* (Höffner). — *Du musst dich als Gefangenen betrachten. — Die Furcht vor Russland als einer unangreifbaren Macht lastete auf ganz Europa.* — Lärjungen måste då göras uppmärksam på att det ej är blott vara och bliva, som kunna utbildas med subj. predikatsfyllnad, utan många andra verb ss. födas, leva och dö, samt vidare verb, som beteckna rörelse eller stillastående, ss. gå, komma, stå, sitta m. fl. Likaså att obj. predikatsfyllnad förekommer ej blott vid kalla o. d. utan vid otaliga andra verb, ss. anse, beskriva, betrakta, bevisa, erkänna, föreställa, förklara, känna, prisa, hava, nyttja, skildra, inviga, visa o. d. — Här bör dock märkas, att om predikatsfyllnaden vid ett sådant verb ej är identisk med sitt huvudord utan motsatsen, så kan likväl ej als nyttjas, utan wie, d. v s. som-uttrycket har fått karakteren av en jämförelse-bisats. Ex.:

Digitized by Google

Asmus hatte das Gefühl, ein Einsamer, Gemiedener zu sein, wie ein schlechter Kerl angesehen zu werden. — Sie lag wie tot da. I denna punkt korsa funktions-skillnadens och betydelse-skillnadens linjer varandra.

Ännu en sak är värd att beaktas, nämligen artikelns förekomst vid als och wie. Eftersom den med als anknutna predikatsfyllnaden har adjektivisk karakter, så blir följden, att den i allm. står utan obest. artikel. Sålunda företer ett als-uttryck en helt annan språkbild än ett wie-uttryck, vilket ytterligare belyser, vad som nyss sades om deras olika natur. Ex.: *„Wie ein Glied in einer Kette", hatte Papa* (in dem Schreibheft, wo alle Familienereignisse verzeichnet wurden, von seiner Tochter) *geschrieben ... Ja, ja, gerade als Glied dieser Kette war sie von hoher und verantwortungsvoller Bedeutung* (Mann, Buddenbrooks). Detta är mycket oftare fallet i tyskan än i motsvarande svenska uttryck. Ex.: *Thomas Buddenbrook war als verbindlicher und aufmerksamer Gastgeber geschätzt. — Ich fing an, mich als kleinen Herzog zu fühlen (von einem Reisenden gesagt, der wie ein Fürst aufgenommen worden war)* (Matthias: Wegweiser). — *Eine von den Blasen hatte sich als glatter und fester Reif an den Finger stecken lassen* (Buddenbrooks). Detsamma gäller stundom även om den best. artikeln. Ex.: *Schiller beschenkte das deutsche Reich mit Meisterwerken, die als schönste Sterne am Himmel unsrer klassischen Literatur stehen* (Höffner). Att obest. art. bortfaller även efter wie i en mening som denna: *Asmus stellte sich in voller Bereitschaft an die Tür, die Schiefertafel in der Linken und den Griffel in der Rechten wie Schild und Schwert,* beror väl på sammanställningen av två substantiv.

Vilken rent formell roll als spelar, framgår därav, att det stundom rent av kan utelämnas, vilket naturligtvis aldrig kan vara fallet med wie. Ex.: *Er wollte lieber für dogmendumm und faul gelten als Antworten geben, die ihm Bekenntnisse schienen* (Ernst: Asmus). — *Er fühlt sich ein Mann* (Goethe).

Den svenska motsvarigheten till als plägar ju angivas som: 'i egenskap av' (Låftman), 'såsom varande' (Calwagen-Nordgren), och motsvarigheten till wie ss. 'i likhet med' (Låftman), 'på samma sätt som' (Calwagen-Nordgren). Detta sätt att förklara konjunktionerna och skilja dem åt är ju praktiskt och i de flesta fall måhända tillräckligt. Dock passar 'i egenskap av' icke riktigt i en sats som: *Odysseus verkleidete sich als Kaufmann* (bättre då här: 'till egenskap av'), 'såsom varande' är den enda möjliga översättningen av als i: *Ich betrachte es als meine Pflicht,* och 'i likhet med' duger ej ensamt som ersättning för wie i fullständiga satser. — För ett fullt förstående av saken måste emellertid även funktionsskillnaden angivas.

Jag har ovan framhållit inkommensurabiliteten av als och wie. Då nu emellertid den vanl. svenska motsvarigheten för de båda är ett och samma ord: som, såsom, så kräver väl hän-

Digitized by Google

synen till lärjungarna, att man trots allt behandlar dem i ett sammanhang. Regeln ter sig då olika från olika synpunkter. Från betydelsens synpunkt blir den enklast denna:

Als är = 'i egenskap av', 'till egenskap av', 'såsom varande'.

Wie är = 'på samma sätt som'.

Från funktionens synpunkt åter denna:

Wie användes, då 'som' inleder en hel bisats, eller ett uttryck, som kan fullständigas till en hel bisats med samma verb som huvudsatsen. Det betecknar alltid en jämförelse.

Als användes i övriga fall. Det inleder aldrig en bisats, vare sig hel eller förkortad, utan hör blott till ett enstaka ord och betecknar dess identitet med huvudordet i samma sats.

Erik Bondeson.

LITTERATUR.

N. Otto Heinertz, *Tysk läsebok för tekniska skolor.* Norstedt & Söner, Stockholm 1920. IV+296 s. Pris häft. 12: —.

Läsningen av främmande språk i tekniska skolor erbjuder speciella svårigheter. Det är ju så, att texterna böra behandla tekniska ämnen, och sådana äro för den humanistiskt utbildade språkläraren mer eller mindre terra incognita. Hittills har ingen tysk textbok med kommentar funnits. Man har därför stått mellan de tråkiga alternativen: att läsa en text, som man inte riktigt behärskar eller att välja något, som inte är särskilt lämpat för eleverna.

Det är därför ett verkligt behov, som fyllts genom lektor Heinertz' nya bok: *Tysk läsebok för tekniska skolor.*

Boken innehåller längre och kortare utdrag ur arbeten över tekniska ämnen. Härvidlag tillföres eleverna ett ganska värdefullt realstoff. Så behandlas t. ex. *Eisengewinnung in der neuesten Zeit, Die gotische Architektur, Die elektrische Beleuchtung, Die elektrischen Bahnen* m. m., allt saker som böra vara av intresse för den blivande ingenjören.

Att utarbeta »anmärkningar» till ett arbete av föreliggande slag är naturligtvis för en humanist betydligt svårare än att kommentera en text med litterärt innehåll. Tyvärr ha vi ej något tekniskt lexikon på svenska, ej heller någon tysk-svensk teknisk ordbok[1]). Man är därför hänvisad till mer eller mindre svårhanterliga specialarbeten eller till fackmäns omdöme.

[1]) En början är gjord med det svenska supplementet till 1:sta delen av *Schlomann-Oldenbourg:* Illustrierte Techn. Wörterbücher.

Digitized by Google

Trots svårigheterna har utgivaren åstadkommit en i det hela god kommentar.

En och annan översättning är emellertid mindre lyckad eller rent av oriktig.

Sid. 39,11 och 227,24: *Speisepumpe, -punkt* böra översättas »matarpump», »-punkt». Formen »matare-» får väl anses föråldrad.

Sid. 64,4: *Hütte* är ej bra översatt med »hytta». Av sammanhanget framgår, att ordet här betyder »järnverk», »järnbruk». Likaså menas med *Hüttenbetrieb* (sid. 64,3) tydligen »bruksdrift». Det tyska ordet *Hütte* har en mycket vidare betydelse än sv. »hytta».

Sid. 62,20: *Schweissofen* heter på svenska »vällugn» (ej »välljärnsugn»).

Sid. 71,27: *Kippofen* är översatt med »kippugn». Detta torde vara en sällsynt germanism. Det vanliga svenska ordet är »stjälpugn».

Sid. 83,21 och 27: För *Unterbau* och *Oberbau* ha vi »underbyggnad» och »överbyggnad» (Se t. ex. Nord. Familjebok, art. *Järnvägsunderbyggnad, -överb.*). »Järnvägsbank» är inte alldeles detsamma som »underbyggnad». »Syllar och sliprar» är ett misslyckat uttryck, alldenstund de båda orden betyda precis detsamma.

Sid 98,5: *Dauerleistung* betyder icke »kontinuerlig utveckling» utan »konstant prestation».

Sid. 158,25: *Umdrehungsgeschwindigkeit* heter på svenska »rotationshastighet» (icke »roteringshastighet»).

Sid. 160,11: *Baustein* har enligt mitt förmenande sin vanliga betydelse, nämligen »byggnadssten».

Sid. 188,10: *Stromabnahmestelle* översättes dåligt med »strömkälla», då detta ord har en annan betydelse, nämligen »ställe där el. ström alstras». Antagligen finns icke något motsvarande svenskt ord. Bäst torde vara att översätta med »den fasta ledningen».

Sid. 228,3: *Dreileitersystem* heter på svenska »treledarsystem» (icke »trelednings»—).

I och för en ev. andra upplaga tillåter jag mig att ytterligare påpeka några saker av mindre betydelse.

Utgivaren framhåller, att de tyska orden *Millimeter* och *Kilometer* (8,13) uttalas med ton på meter. Detta är väl en ganska onödig anmärkning, då (åtminstone korrekt) svenskt uttal är detsamma.

Tastenorgel (25,13) översättes med »orgel med klaviatur». Detta är naturligtvis i och för sig riktigt. Emellertid har väl författaren använt ordet Tastenorgel för att framhålla, att det ej är fråga om samma slags »orgel», som förut nämnts, nämligen »Drehorgel». I svenskan ställer sig ju saken på helt annat sätt; någon tvetydighet kan ej uppkomma, varför bestämningen »med klaviatur» blir tämligen meningslös.

Att ge en översättning av *Place de la Concorde* (165,3) är

Digitized by Google

väl rätt värdelöst. En kort anmärkning om platsen synes mig ha varit bättre.

Schiene (224,11) översättes med »räls». Är inte »skena» ett minst lika bra ord? I så fall är anmärkningen överflödig.

Bokens utstyrsel är god, papper och tryck utmärkta. Kommentaren till styckena om byggnadsstilar är försedd med upplysande bilder. Detta är en utmärkt sak, och man bara önskar, att boken i sin helhet kunnat förses med teckningar. På grund av dyrtiden har detta naturligtvis ej låtit sig göra. Priset är ändå mycket högt (Kr. 12: —). Det är emellertid att hoppas, att detta ej skall avskräcka någon från att införa boken, utan att den må få den spridning, den förtjänar.*)

Gustaf Widbeck.

Edvard Strömberg, *Det tyska affärsspråkets grammatik.* Bonnier 1920. Pris häftad kr. 4, inb. kr. 5,75.

För undervisningen i tyska vid handelsgymnasier och därmed jämförliga anstalter har det hittills saknats en speciellt därför avsedd grammatik. Denna brist har lektor E. Strömberg nu på ett förtjänstfullt sätt avhjälpt. Hans bok, »Det tyska affärsspråkets grammatik», kommer säkerligen också att hälsas med glädje av vederbörande lärare och, såsom är att hoppas, få vidsträckt användning ej blott vid fackskolorna utan även å affärskontoren.

Boken är uppställd efter moderna principer. Särskilt antecknar jag med tillfredsställelse, att syntaxens indelning, så långt ske kan, gjorts efter satsdelar, ej efter ordklasser. Det kunde möjligen invändas, att en särskild formlära vore mindre behövlig i en sådan bok. Detta är visserligen kanske sant rörande handelsgymnasierna, där det enligt mitt förmenande kan vara klokast att repetera formläran efter den lärobok, som lärjungarne redan läst i läroverket, och därpå efter Strömbergs bok komplettera densamma med vissa mera speciellt för handelsspråket gällande regler. Men icke förty synes det mig riktigt, att förf. även utarbetat formläran till gagn för nybegynnare av olika slag i och utanför handelsskolor samt för affärsmännens självstudier. Det finns dessutom icke få regler i denna läroboks formlära, som även för handelsgymnasierna äro

*) På samma gång som jag tackar lektor Widbeck för hans välvilliga granskning av mitt arbete, ber jag att få begagna tillfället att påpeka en felaktighet, som tyvärr insmugit sig på ett ställe i texten. Det gäller sid. 70,12 ff., där det på tal om den basiska Martinprocessen heter, att genom denna «gelang die Verhüttung weit phosphorärmerer Eisensorten, als es im Konverter möglich war». I själva verket förhåller det sig så, att Bessemermetoden är fullt tillfredsställande för förhyttning av sådana fosforfattiga malmer, som bl. a. en gång gjort vårt svenska stål så berömt, medan däremot Martinprocessen varit epokgörande just för möjligheten att riktigt tillgodogöra sig fosforrikt järn. Textens *phosphorärmerer* torde alltså ändras till *phosphorreicherer*. Det är blott en ringa tröst, att felet går tillbaka till det tyska original, varur utdraget är hämtat.

N. Otto Heinertz.

Digitized by Google

av största vikt och som under alla förhållanden borde läras där. Sådana äro: de för handelskorrespondenten ytterst viktiga genusreglerna rörande subst., reglerna för subst.:s deklination och översikten av förhållandet mellan genus och pluralform, substantiverade adjektivs böjning, verbsammansättning med durch, unter, über och um, kapitlet »Adverb», kap. »Prepositioner» och där särskilt »Översikt av de svenska prepositionerna och deras vanligaste motsvarigheter i det tyska affärsspråket» samt kap.» Konjunktioner».

Exemplen till reglerna äro i allmänhet hämtade ur läroböcker i tysk handelskorrespondens, särskilt Häggs. Lärjungarna få sålunda en mångfald exempel till skänks, varjämte framför allt må framhävas, att dessa oftast äro av den art, att de rikta eller befästa lärjungens ord- och fraskunskap. Svensk översättning är bifogad. Här och var kan det möjligen förefinnas en onödigt rik samling exempel, t. ex. i läran om ordföljden, där väl ändå reglerna äro huvudsaken, eftersom den endast kan inläras genom mångårig övning. Exempelmaterialet till subst.:s genusregler och deklinationer är också onödigt rikhaltigt. Det kan väl ej vara meningen att inlära dessa ramsor av ord. Även här är det den ständiga innötningen vid överläsandet i hemmet av ordförrådet i texterna samt vid glosförhöret i klassen, som är huvudsak. De förträffliga reglerna med ett betydligt mindre antal exempel hade nog gjort samma nytta. Däremot tror jag, att det hade varit till fördel, att åtminstone accentbeteckning hade funnits vid vissa »krångliga» ord här och var i exempelmaterialet.

En del reflexioner har genomläsningen av den förträffliga boken framkallat hos mig, även en del direkta invändningar, och jag tar mig friheten att här nedan framhålla min uppfattning.

Formläran, Subst. I regeln till 2:a dekl. uppges, att därefter böjas bl. a. »många» neutrer. Sanningen är väl, att det ej är så särskilt många (80—100 st.?) men däremot synnerligen *vanliga* neutr. subst., som höra dit.

Adjektivet § 21. »Såsom attribut före sitt (inskjut: *utsatta eller underförstådda)* huvudord böjas adj. »etc. Saken förhåller sig ju från motsatt synpunkt i grunden så, att adjektivet (part.) är oböjt i positiv och komparativ som »helt fristående attribut», varvid intet subst. kan underförstås efter detsamma. — Tillägg: Superlativen böjes alltid.

Adjektivets böjning. Återinförandet av den »blandade» dekl. förefaller mig vara en åtgärd av diskutabelt pedagogiskt värde. Enligt min åsikt är det bäst att vänja lärjungen vid att skilja mellan oböjt och böjt »artikelord». Ju färre paradigm, dess bättre. — Begreppet »bestämningsord» är onödigt vidsträckt. Varför ej uppta Korléns »artikelord» (artiklarna, räkneordet *ein* och de förenade pronomina, som böjas liksom artiklarna)? Då sluppe man den regel i § 26 c, som lyder: »Om det bestämningsord, som går närmast före adjektivet, är oböjt, bestämmes böjningen av det bestämningsord, som går före det oböjda». (Regeln är för övrigt

Digitized by Google

oriktig. Det skall heta: *oböjligt,* ej »oböjt». Jfr. förf:s eget exempel: *„dieser mein erster* Versuch"!) Och uppmärksamheten behövde ej splittras genom adv. och räkneord o. dyl.

Adjektivets komparation. § 28,2. »om positiven slutar på *-d, -t, -s-* ljud eller *-sch* och tonen ligger på *slutstavelsen,* bildas superlativen med *-est*». Jfr. »lebhaft». Antingen: »och slutstavelsen har minst biton» eller enklare: gör ett tillägg om ord på *-haft!* »Elend» torde vara obehövligt.

Räkneord. § 29. Böjning *b. -e* är adj.:s dekl.-änd.!

Personliga pronomen. § 30. *Märk 1.* De till tilltalsordet *Sie* hörande poss. o. reflex. pron. torde av pedagogiska skäl böra uttryckligen sammanställas med detsamma. — *Märk 4.* »Då ett *relativt* pron. har till korrelat ett *personligt* pron. (tillägg: i 1:a l. 2:a pers. l. tilltalsordet *Sie),* står» etc. Tillägg: och predikatet rättar sig efter det personl. pron.

Reflexivt pronomen. § 31. *Anm 1. a.* Tillägg: *erklären.*

Possessiva pronomen. § 33. Påpekandet, att *-er* i *unser* hör till stammen, bör utsträckas till *euer.* En affärsman måste väl veta detta, även om det ej hör till affärsspråket.

Demonstrativa pronomen. § 34. Tillägg: *dennes* etc. Jfr. vilkens, vars och ens, ingens, någons, mångens, vilkas etc.

Determinativa pronomen. § 35. *Märk 2.* "Possessiva" skall väl vara: *„personliga och possessiva".*

Relativa pronomen. § 36. 2. *Anm.* »Det neutrala pronominet» torde för tydlighetens skull böra heta: »Det neutrala pronominella korrelatet.»

Indefinita pronomen. § 38. Jfr. etwas vom Brote, eines der Brote, nichts vom Brote, keines der Brote. — *C. Anm. 2. mehr* = »fler». Obs. *andere, weitere!*

Verb. § 44 *c.* »Verb med obetonad stamstavelse sakna *ge-* i perf. part., alltså alla fast sammansatta verb samt verb, vilkas infinitiv slutar på *-ieren,* t. ex. Die uns *übersandte* Preisliste" etc. *I über-send-en* är „-send-" stamstavelse, „über-" är förstavelse och kan ej räknas som stamstavelse. Formuleringen måste alltså anses felaktig. Hjorths formulering är fullt tillfyllestgörande för den praktiska undervisningens behov.

§ 48. »De i affärsspråket brukligaste starka verben.» Jag ifrågasätter överhuvud lämpligheten av att i förteckningen över starka verb uppta endast dem, som förekomma i affärsspråket. Även en affärsman måste kunna i en litteraturtext igenkänna exempelvis »hauen» och dess olika former. Han måste vidare kunna röra sig med språket i tal och skrift även utanför affärslivets råmärken. Därför anser jag, att en utgallring av denna art på formlärans gebit är mindre välbetänkt. Vi behöva tvärtom i ett handelsgymnasium *hela* den formlära, lärjungen lärt i läroverkens realskoleklasser, och *därutöver* en hel del saker, som affärsmannen måste kunna som korrespondent. Observera också, att förf. låtit förleda sig att åt regeln § 47. *Märk a,* st. 3 giva en alltför

Digitized by Google

kategorisk formulering: »Även starka verb med *-a, -au-* eller *-o-* i stammen förvandla i pres. ind. 2. och 3. pers. sing. dessa till resp. *-ä-, -äu-, -ö-*.» Hauen, saugen, schaffen, schnauben! — På formläran kan och får enligt mitt förmenande alltså icke prutas, tvärtom!

§ 49. *a.* De *modala hjälpverben* samt *wissen. Märk 3.* Egendomligt nog påpekas ingenstädes i boken *kunde, borde, skulle ha gjort* = hätte tun können, sollen. Endast fallet plqpf. konj. i svenskan behandlas. — Betydelsen av *darf, durfte, dürfte!*

§ 51. Förf. använder, förståndigt nog, de bekväma termerna »fast» och »lös» sammansättning. För det bättre klargörandet av regeln om fast sammansättning med »adverbet *voll*» torde det vara lämpligt att jämföra med adjektivet i t. ex. *vollgiessen.*

§ 54. »*Än fast, än lös sammansättning* bilda *unter, über, um* och *durch*". Förf. har här begagnat Korléns praktiska förenkling. Men varför utelämna den klara och lättfattliga och vid textläsning så ofta behövliga regeln om fast sammansättning med *um?*

Adverb. § 58 A. Anm. 2. om det relat. adv. *varför.* Det ytterst vanliga *daher* är utelämnat. Märk ock det vanliga: ny mening börjande med *somit* + omvänd ordföljd l. ny huvudsats med *und somit* (haben wir ...) Utelämnandet av *daher* tyckes bero på förf.:s naturligtvis i sig fullt välgrundade ogillande av bruket av demonstrativa adverb i relativ funktion (§ 58 B). Men detta speciella fall svär mot bokens i övrigt konsekvent deskriptiva karaktär. (Ett sådant uttryck som "anfangs nächster Woche" anföres utan ogillande § 80 och „anfangs" upptages bland prepositioner med genitiv). — Frågande »varför» = weshalb, warum. Fel hos Hjorth, som gör *warum* till relat.)!

Bland *prepositioner med genitiv* § 59 saknar jag *antwortlich, bezugs, behufs, zwecks. Behufs* och *zwecks* äro däremot upptagna i § 63 bland prep. med gen. eller dat. Dativen torde emellertid till och med i affärsspråket numer vara mycket ovanlig. Jfr. Bertels, Tyskt affärslexikon, Sanders-Wülfing, Handwb der deutschen Sprache och Sütterlin, Die deutsche Sprache der Gegenwart s. 374. Snarare torde det vara lämpligt att i § 63 uppta *wegen.*

§ 61. Att utan vidare räkna *bis* till prepositioner med ackusativ synes mig minst sagt vågat. Exempel och regler erforderliga!

§ 62. *Prepositioner med dativ eller ackusativ.* Jag kan ej hjälpa, att jag föredrar Hjorths regel om »befintlighet» och »riktning». »En rörelses riktning till ett ställe»? Jfr: Er starrte unverwandt auf mich! Här ser nog lärjungen ingen »rörelse». Däremot var det välbetänkt av förf. att påpeka, att samma regel gäller, då ifrågavarande prepositioner brukas i mer eller mindre bildlig bemärkelse. — För min del fäster jag särskild vikt vid att därjämte inskärpa nödvändigheten av att i förekommande fall enbart rikta

Digitized by Google

uppmärksamheten på det styrande tyska ordets (verbets, verbalsubstantivets) verkliga innebörd (ogrumlad av den svenska mer eller mindre exakta motsvarigheten), på betydelsen av förstavelser o. dyl. — *Märk 2.* „Verben *ankommen* — — — få icke stå med ett adverbial, som anger ett riktningsförhållande; prepositionen måste alltså vid dessa verb styra dativ.» Tillägg: *Nach* får aldrig användas och *zu* endast vid ortnamn. *Bei ihm. Hit = hier, dit* demonstr. = *dort,* relat. = *wo, vart = wo.* Hjälpverb: *Sein!* — *Märk 3.* »Vila» och »rörelse» böra i enlighet med ovanstående utbytas mot »befintlighet» och »riktning».

Avdelningen »Översikt av de svenska prepositionerna och deras vanligaste motsvarigheter i det tyska affärsspråket» är med ett ord sagt förträfflig! Men här och var finnas ensamstående prepositionsuttryck utan sats, vilket alstrar oklarhet, ja meningslöshet.

§ 65. Rör. *betreffend* bör väl placeringen påpekas. Det behåller ju tydligen sin karaktär av particip. Jfr: „eine Kiste, *enthaltend* schöne Galanteriewaren"!

Bei. §§ 81, 85, 91, 95, 100, 104. Betydelseutveckling:

i närheten av > i sammanhang med >
1. genom, tack vare, till följd av, på grund av, i händelse av.
2. oaktat, trots.

Ex. *Bei* schwerer Arbeit — — — lebte ich oft bloss von Kartoffeln, Kaffee, Butter und Brot, ohne Fleisch, und 25 Jahre lang hade ich ausgeharrt, bis ich endlich *bei* sich allmählich steigernder Besserung der Verhältnisse eine leidliche Existenz errang. (Baier, Lesebuch für kaufmännische Schulen, s. 130).

§ 93. *På, å.* Tillägg: export *på* (Sverige) = Ausfuhr *nach.*

Konjunktioner. § 107,2. *Aber, jedoch — doch, dennoch. Indessen* bör ej avglömmas i förra gruppen. — För övrigt synes det undertecknad lämpligast att räkna dessa ord utom *aber* — möjligen även *aber inuti* satsen — till adverben. Ty om ock *aber* i början av satsen är otvetydig konj., så böra *jedoch, indessen* etc. ur praktiskt pedagogisk synpunkt i samma ställning betecknas som adverb, eftersom ordföljden blir omvänd.

Syntax. Predikatet och dess fyllnader. § 109. Und. 1. »Om en sats av typen *wir haben Sie warten lassen* kommer i bisatsställning, förblir verbformernas inbördes ordning oförändrad». Bestämningarnas plats!

Indirekt tal. § 121 d. 2. Märk 1. »Verbet kan i det indirekta talet stå i samma tempus som i det direkta eller i samma tempus som i svenskan (imperfekt eller pluskvamperfekt)". — *Und. 1.* »Har det *direkta* talet verbet i imperfekt indikativ, får det indirekta perfekt eller plusqvamperfekt konjunktiv." Obs. samma regel gäller för plqpf ind.

Passsivum. Passiven av intrans. verb anser jag böra be-

Digitized by Google

handlas betydligt mera ingående, än i denna bok är fallet. Det är enligt min bestämda mening icke nog med att påpeka (i § 129 a), att intransitiva verb användas mindre ofta i passiv form och då endast med *es* som utsatt eller underförstått subjekt och att om ett predikat i aktiv form förvandlas till passiv, ackusativobjektet blir subjekt och subjektet (om det behöver medtagas) agent, varemot övriga satsdelar förbliva oförändrade. Det borde ock påpekas, att tyskan ofta har transitiva synonymer till sina intransitiva verb och att dessa transitiva verb i vissa fall *måste* användas i stället för de intransitiva (t. ex. i som attribut använt perf. part., som uttrycker handling överförd på ett föremål: den av saltvattnet skadade lasten). Några belysande exempel hade varit lämpliga: drohen, bedrohen; schaden, schädigen, beschädigen. Det ges ock fall, då man måste tillgripa det intransitiva verbet, emedan det närmast liggande transitiva har avvikande betydelse (dienen — bedienen): Damit wäre Ihnen nicht gedient.

§ 130. *Skall, skola d.* »Skola återgives med *sollen:* — — — 3. då »skola» innebär ett löfte». — Jag skall hjälpa dig! innebär också ett löfte! Löftet skall vara givet av någon annan än subjektet till »skola». Subjektet till »skola» beror alltså av en främmande vilja, av ett tvång, av »ödet» o. dyl. Enligt undertecknads erfarenhet bör man framför allt understryka följande grundregel: Utgå alltid från subj. till »skola» och undersök, i vilken situation det befinner sig! — Därför böra ock till regeln under mom. 1: »då predikatet uttrycker en handling eller ett tillstånd, som är beroende av någon annans vilja» fogas orden: »än subjektets till *skola*». Ty vad menas eljest med »någon annans vilja»? Om jag säger: »Skall partiet sändas som il- eller fraktgods?», då är det den tillfrågades vilja, som råder. Säger jag åter: Partiet skall sändas» etc. så är det troligen min egen vilja, som avgör saken, eller ock repeterar jag en order av den, som makten haver. Men i vilket fall som helst heter »skola» *sollen,* därför att »partiet» beror av en annans vilja. Mom. 1, 2 och 3 kunna därför sammanföras under en regel.

§ 131. »*Skulle* översättas med — — — *b.* i villkorssats *sollte(n),* om det ligger nära till hands att tänka till ett »möjligen», eljes med konjunktiv». Bör vara: „*imperfekt* konjunktiv". Även „sollte" är konjunktiv. — *d.* »I de flesta övriga fall gälla för återgivande av *skulle* de regler, som förut angivits för översättningen av *skola.*» Häri inbegripes fallet „futurum preteriti". Man bör påpeka, att »skulle» här är = »skulle till att» samt att det är indikativ. Eljes tillgripa lärjungarne sitt evinnerliga »würde»!

§ 134. »*Torde a.* uttrycker förmodan: *werden* i pres. ind. eller *dürfen* i imperf. konj.». Ibland måste man förtydliga *werden* med *wohl* l. dyl. Obs. andra exemplet: Der Verkauf dieser Partie dürfte Ihnen nicht schwer fallen. Jfr. „wird"!

Bestämda artikeln. § 135 a. Märk även: „In der Erwartung, dass ..." Vanligt fel: In Erw., dass! — *Märk 3.* Tydligare:

Digitized by Google

verbalsubst. med *föregående* preposition. — *Mom. d.* Hänvisa till *§ 6 b!* — Obs. *kommunikationsmedel:* mit der Eisenbahn absenden o. dyl.

Subjektet. § 138. *b.* »Som egentligt subjekt måste *es* utsättas. Ex. Gibt es keinen anderen Ausweg? An Geld fehlt es ihm nicht» *Es* är här icke egentligt subj. utan formellt! För att vara egentligt subj. måste det täcka ett begrepp. Man må ej låta förleda av den omständigheten, att verkligt subj. saknas. Vi ha här att göra med ett »rent opersonligt» verb. Jfr: „es regnet". Vilken helt annan innebörd än i det grekiska „Zeus regnar"!

Attributet. § 139 b. »Svenskt *genitivattribut* motsvaras i tyskan av — — — 3. *appositionsförhållande.* Ex. *Drei Monate* Ziel". I våra dagar uppfattas väl det *efterställda* begreppet som apposition. Man säger: Drei Monate Ziel wurden ihm gewährt Jfr ex. n:r 2 till § 155 *Märk! — d.* Påpeka, att appositionen står i samma kasus som sitt huvudord!

Objektet. § 142. *Dativ som ensamt objekt. a. Antworten* kan även vara transitivt. — *b. Märk 1.* »Alltså» förstås ej utan svårighet. Man måste se det mot bakgrunden uv den föregående regeln under *b.* — § 143. Rätta till: *Nichtzahlung!* — § 146. *Två objekt i ackusativ.* Obs. *kosten* och dess två konstruktionssätt! Dock kan måttsackusativen vid „kosten" med två ackusativer väl ej betecknas som objekt utan är »innehållsackusativ». "Kosten" kunde därför lämpligen nämnas i § 153.

§ 148. *Adjektiv, som styra dativ.* Sammanställandet av dessa adjektiv med betydelsebesläktade verb med samma konstruktion vore lämplig vid undervisningen: angenehm — gefallen, schädlich — schaden, dienlich — dienen etc.

Adverbialet. § 151. »Ett adverbial kan vara uttryckt genom 1. ett adverb; 2. ett *adjektiv* eller *particip*» etc. Punkt 2 är dunkel. Meningen är emellertid god och framgår av de två första exemplen, där participer som objektiv predikatsfyllnad („beigeschlossen übersenden wir Ihnen Faktura") i svenskan återgivits med »härmed». Förtydliga: ett adjektiv eller particip som predikatsfyllnad.

§ 152. *Tidsadverbialet* etc. *A. 1. en obestämd tidpunkt.* Tillägg: endast i vissa stående uttryck.

Bihang I,s. *etwas anders.* Bättre: etwas *anderes.* — IV. *Förkortningar.* God och tämligen fullständig lista. Jag saknar ett par av de vanligaste: *ds, s. Z.*

Addenda.

1. *Näst-a skörd. Med sist-a tåg.* »Bestämd» deklinations ändelse! Alltså bestämda artikeln! Undantag: stelnade formler (mit erster Post) och »oäkta» superlativer, liktydiga med positiver (Mit grösster Hochachtung, in bestem Einvernehmen mit jmd leben).

2. *Auf* einen Brief *antworten* — als *Antwort auf* Ihren

Digitized by Google

Brief v. 3. ds; *einen Brief beantworten, erwidern* — in *Beantwortung (Erwiderung) Ihres Briefes;* hoffen auf — Hoffnung auf; etw. berücksichtigen — Berücksichtigung eines Gesuchs etc.

3. *Imperfekt* för *perfekt.* Ex. Ich erhielt Ihre w. Zuschrift vom 12. ds, sowie die damit avisierte Kiste Galanteriewaren, die ich etc.

4. Vilken är skillnaden i användningen av *zu* och *an* i betydelsen *till?*

Ex. Ich ging zu ihm — Ich schrieb an ihn. An den Bettelstab kommen. Ich habe eine Bitte an Sie. Sich an einen anschliessen. Ich trete mit der Bitte an Sie heran ... Ich trat an ihn heran, ich schlich mich an ihn heran. Men: zu jmd, zum Fenster schleichen. Etwas an einen senden, absenden, übermitteln etc. Wir schickten die Kiste an den Spediteur. Das Paket wurde nach Kiel an die Oberpostdirektion geschickt. Er sandte seine beste Maschine zur Londoner Weltausstellung. Ich schickte den Jungen zum Prinzipal. 6000 Mark durch einen Boten zur Bank schicken. 6000 Mark an die Bank übersenden. Er wandte sich zu mir und blickte mich an. Er wandte sich an mich mit der Bitte, ich möchte ... Etw. an einen berichten.

I affärskorrespondensen förekomma ju dessa distinktioner titt och tätt. Vari bestå de? Jag vågar ej påstå mig ha löst gåtan, men några iakttagelser, som jag gjort under sysslandet härmed, tar jag mig friheten att här meddela i förhoppning, att saken kan bli vidare utredd genom andra.

Zu synes förekomma, då ett levande »subjekt» beger sig till ett mål, *an,* då ett subjekt sänder ett ting till ett mål men självt ej behöver byta plats. »Tinget» kan vara något rent abstrakt (en anhållan, ett tilltal etc.). Vid *an* tyckes alltså det rumsliga förhållandet ibland vara något i grunden oegentligt och bildligt, det skall tagas i överflyttad bemärkelse, det uttrycker en relation till någon (något) och är förbundet med biföreställningar. ("Ich schrieb an ihn." Brevet riktas till honom, och den själsliga förbindelsebanan etableras). Konstruktionen med *an* kan ofta alternera med dativobjekt: einem etwas, etwas an einen senden (men: er sagte *zu* mir: „Komm".). *An* betecknar här tydligen den, för vilken något är avsett o. dyl. I „Er sandte seine beste Maschine zur Londoner Weltausstellung" betecknar väl *zu* ändamålet, liksom i „zur Schule gehen" etc. Att *an* måste användas vid de med *heran (an)* sammansatta verben, har uppenbarligen sin orsak i just detta „(her)an". Vi se ju, att när „heran" borttages, *zu* inträder i stället: ich trat (schlich) zu ihm. Det bildliga *sich an einen hängen* utgår från det rumsliga (etw. an etw. hängen), alltså från *beröring.* Detsamma är förhållandet vid: *sich an eine Sache stossen, sich an einen anschliessen.* Det bildliga hos *an* kan ytterligare illustreras av parallellen: *an die Arbeit gehen* (sich an die Arbeit machen) och *zur Arbeit gehen,* då jag tänker på arbetsplatsen.

Digitized by Google

Någon uttömmande undersökning har jag ej kunnat utföra, och det står klart för mig, att formler kanske kunna påvisas, som strida mot mina teorier. (Är „jmd an die Front schicken" ett sådant fall? Tänker man sig „die Front" in abstracto = „Frontdienst", eller tas det konkret? I senare fallet vore det ju en avvikelse). För de enklare fall, som handelsspråket bjuder på, kan kanske mitt tolkningsförsök dock bliva till någon nytta.

5. Ingen skolgrammatik påpekar, så vitt jag minnes, att det „würde tun", som utgör indirekt anföring av det direkta talets futurum, är något helt annat än konditionalis.

— Några rättelser och tillägg äro alltså enligt undertecknads uppfattning önskvärda. I övrigt är boken bra och fyller en hittills ofta känd brist. Den rekommenderas på det varmaste.

Sigurd Segerström.

Emil Låftman, *Tyskt språkbruk.* Några iakttagelser. Särtryck ur Borås h. allm. läroverks årsredogörelse 1918—19. 27 s. 4:o.

Det finnes utan tvivel inom vår språklärarekår åtskilliga, som vid sin litteraturläsning gjort samlingar av språkliga konstruktioner och uttryck, som säkerligen skulle kunna bjuda på åtskilligt intressant, om de publicerades. Tyvärr komma de nog oftast ej ur vederbörandes gömmor. Ett glädjande undantag erbjuder Låftman, som ej blott i sin grammatik inarbetat åtskilliga av sina iakttagelser utan även i fristående arbeten publicerat språkliga bidrag. Ett dylikt från hans hand finnes att läsa i detta häfte, och andra små studier från modern tyska äro sammanförda i den samling, vars titel läses här ovan.

Arbetet ifråga inrymmer bidrag från skilda delar av den tyska grammatiken, alla exemplifierade med belägg från modern litteratur. Till tjänst för intresserade skall jag här anföra titlarna på de olika bidragen: 1) Projektion i frågesatser; 2) poss. gen. (resp. poss. pron.) eller dativ för att beteckna ägaren till en kroppsdel?; 3) till pronomenläran; 4) «*Gnädige Frau belieben zu scherzen*»; 5) *würde* + inf.; 6) $\left\{ \begin{matrix} \textit{scheinen} \\ \textit{erscheinen} \end{matrix} \right\}$ = synas; 7) dubbel rumsbestämning; 8) två partikelkombinationer; 9) $\left\{ \begin{matrix} \textit{Vor Aufregung} \\ \textit{Von Glück} \end{matrix} \right\}$ *strahlen;* 10) prep. *zu* betecknande riktning till ett föremål; 11) den ty. motsvarigheten till svenska tidskonj. *när* i adverbialsatser med pred. i pres.; 12) artikellöst huvudord till efterställt gen.-attr.

Jag skall här ej närmare ingå på alla de särskilda undersökningarna. De erbjuda alltid intressanta exempel, och förf. har det lovvärda modet att framföra sina samlingar även när de ej fört och ej kunnat föra till något klart resultat (t. ex. vid n:r 2). För efterföljande forskare, som skulle kunna tänkas vilja spilla tid på samma saker för att event. vinna klarhet, är det alltid nyttigt,

Digitized by Google

att föregående undersökningar redan konstaterat, att i de ifrågavarande fallen på det hela taget allting flyter.

Ett par av undersökningarna inbjuda emellertid till kritik. Detta gäller framför allt förf:s påstående, att *wer* i satser som *Wer zu mir kommt, ist Beseler* skulle vara »det interrogativa *wer*, som upprepas i ett slags svar på en tänkt fråga». Med förlov sagt, det tror jag icke. För mig är det avgjort ett rel.-pronomen. Vad beträffar det av förf. anförda citatet: *Als ich mich umkehre, wer liegt da ... und schnarcht? Kein anderer als mein Antonio,* varifrån steget ej skulle vara långt till exempelvis: *Wer in guter Ruhe daliegt, ist mein Antonio,* så bevisar detta ingalunda, att *wer* i den sista satsen är frågande, men det utgör ett gott exempel på uppkomsten av rel.-pron. ur interrogativa. Relativsatser äro ju en jämförelsevis ung företeelse inom språken, och dessa sakna därför samt och synnerligen ursprungliga relativpron. Såsom sådana fungera som bekant i de indoeuropeiska språken demonstrativa och interrogativa pron. samt komparativa konj. Inom parentes sagt är det historiskt oriktigt att inom svenskan och engelskan tala om »utelämnande» av rel.-pron. i satser som *Har du köpt böckerna, du talade om?* Dylika satser representera i själva verket en rest av våra förfäders sätt att uttrycka relativiteten, och våra dagars rel.-pron. äro som sagt blott ett sent tillskott till våra grammatikföreteelser.

Att Låftmans belägg på förekomsten av neutral form av indef.-pron. för att uttrycka olika genus blott erbjuda exempel utan en begränsande bestämning är blott rent tillfälle. Se t. ex. Paul, Deutsche Gramm. III § 165 och Falk, Det tyske Sprogs Syntax s. 118.

I uppsatsen med titeln *Gnädige Frau belieben zu scherzen* ger förf. en riktig karakterisering av ifrågavarande företeelse. Hade han tillämpat den även i sin gramm. sid. 32, hade min anmärkning i M. S. 1919, sid. 160 varit överflödig.

Beläggen på *artikellöst huvudord till efterställt gen.-attr.* äro ganska många, men ingalunda uttömmande. Andra finnas hos t. ex. Falk a. a. sid. 11. Saknaden av artikel i exempel av typen *Kopf und Schultern seiner Liebsten* beror ej endast på att substantiven »ha olika genus och för uppfattningen stå i ett visst samband med varandra», utan väl framför allt på tendensen att utelämna artikeln vid koordinerade subst.

N. Otto Heinertz.

Malmö 1921, Köhr's boktr.

Digitized by Google

MODERNA SPRÅK

SVENSK TIDSKRIFT FÖR UNDERVISNING I DE TRE HUVUDSPRÅKEN
TYSKA, ENGELSKA, FRANSKA

UTGIVEN AV

HERMAN SÖDERBERGH OCH N. OTTO HEINERTZ.

ÅRG. XV. 2, 3 * MALMÖ * Mars 1921

CHOUETTE OCH RAPPHÖNA.

Slår man upp ordet *chouette* i ett lexikon, finner man det översatt med »uggla»; men man får därjämte den upplysningen, att det är ett adjektiv och betyder »fin», »beundransvärd», »stilig». I denna betydelse är det ett argotord och upptages därför inte i Akademiens ordbok. Littré säger: *parfait en son genre,* Dict. Gén.: *digne d'admiration.* Man tyckes i allmänhet taga för givet, att substantivet är samma ord som adjektivet. Dict. Gén. säger dock, att etymologien är oviss, och tillägger *peut-être même mot que le précédent.* Larousse upptager det som ett särskilt ord. Hur adjektivets betydelse kunnat utveckla sig ur substantivet, lämnas man i okunnighet om. Den ende, som vågar sig på en förklaring, är Sainéan, L'Argot Ancien, sid. 106: *Certains de ces oiseaux étant en effet d'une beauté remarquable.* Detta påstående bestyrkes i någon mån av ett yttrande i Les Annales pol. et litt. för den 19 dec. 1920: *elle (la chouette) bat des paupières, se rengorge et gonfle coquettement le mince liséré marron qui serre, autour de ses joues nettes, son petit béguin Marie-Stuart.* Kan nu detta sakförhållande motivera en utveckling från ett substantiv »uggla» till ett adjektiv »stilig»? Språkets psykologi är underlig, och ett ord kan mången gång på hart när oframkomliga vägar treva sig fram till en betydelse, som kanske rent av är motsatsen till den, det hade vid resans början. Men mot en utveckling *chouette* till »stilig» tyckas påtagliga hinder resa sig. Enligt svensk uppfattning är ju ugglan en ful fågel, och Dahlin säger i sin Ordbok över Svenska Språket under »uggla»: (fig. fam.) mycket ful kvinna. Jag erinrar också om det tyska uttrycket: *Der Mensch erkennt seine Fehler ebensowenig wie ein Affe oder eine Eule, die in den Spiegel sehen, ihre eigene Hässlichkeit erkennen.* Även italienarna säga: *brutta come una strega.* Härav kan man visserligen inte draga någon bindande slutsats för franskans vidkommande. Men ha inte fransmännen samma uppfattning? I

Digitized by Google

Les Mystères de Paris av Eugène Sue förekommer en ryslig megära, som heter *la Chouette*. Hon beskrives I, sid. 83 på följande sätt: *Son œil vert et rond, son nez crochu, ses lèvres minces, son menton saillant, sa physionomie à la fois méchante et rusée, lui rappelèrent la Chouette.* Pierre Veber, Les Rentrées, sid. 100: *Quand ta vieille chouette de mère n'est pas là, tu es quand même sous son influence.* Inte heller Rostand i sin Chantecler har gjort ugglan till representant för det vackra, vilket där företrädes av andra djur inom fågelvärlden. Hon har bara ett par hätska repliker att säga. Men *la chouette* är en nattfågel, och att ordet därför kommit att betyda kokott, är ju mindre underligt. Egendomligt är dock, att, medan *cocotte* alltid har betydelse av något ofint, har däremot *chouette* avklätt sig varje »tare». I Le Roi av Flers och Caillavet, sid. 92, säger Cormeau om den våning, Thérèse bebor: *C'est rudement chouette, ce petit machin.* Collette Willy, La Vagabonde, 53: *Chouette soleil, on se croirait à Nice.* Balsac, Splendeurs et misères des courtisanes 1, 510: Esther: *"Asie lui apporte un dîner un peu chouette"*; ib. 3, 37: Asie: *"Trouve — moi des dentelles chouettes"*. De båda sista exemplen äro hämtade från Taube, Étude sur l'emploi de l'argot des malfaiteurs chez les auteurs romantiques, sid. 16. Jämför man nu med dessa exempel en replik ur Gyp, Ces bons Normands, sid. 91: — *Je ne comprends pas qu' tu tiennes tellement à avoir des fleurs? ... à Paris jamais tu n'en mets dans l'salon ... tu dis qu' ça ramasse la poussière et qu' c'est cocotte ...* så ser man, att *cocotte* har en förklenande betydelse, men att *chouette* helt enkelt betyder "chic". Hur kan nu detta komma sig? Vore det inte möjligt, att *chouette,* stilig, och *chouette,* uggla, hade olika ursprung, fastän de smält ihop och blivit homonymer? Det finns, som bekant, ett *chou,* som betyder »kålhuvud», men som också ingått en intim förbindelse med *petit, petit chou,* och som betyder ett bakverk, därför att bakelsens form påminner om ett kålhuvud. Ur denna förbindelse har förmodligen smekordet *Mon petit chou* (= min lilla sockergris, min lilla sötnos etc.) uppstått. Naturligtvis kan smekordet också gå direkt tillbaka på *chou. Petit* försvinner ibland, och man får barnspråkets *chou-chou* eller också skrivet *chouchou.* Gyp, Ces bons Normands, sid. 96: *T' as beau êtr' son chou-chou;* Pierre Veber, Les Rentrées, sid. 12: *C'est toi le chouchou.* Det bildar också femininum *choute,* som även kan sägas till en herre. Feydeau, La Dame de chez Maxim (uttalas Maxime), sid. 51: *Ouh! Ma choute.* På detta *chou* kunde nu bildas ett diminutivum *chouet,* fem. *chouette,* som bleve homonym till *la chouette,* ugglan. Sainéan säger l. c. sid. 284, att *chouet,* som förekommer i le patois d'Ille-et-Vilaine — *V' là un travail qui est chouet* — är bildat på *chouette.* Kunde det inte vara bildat av *chou?* Liksom den dialekten bildat *Illet,* biflod till *Ille,* kunde den väl förfarit enahada med *chou.* Man finge då en serie *chou, chouet, chouette* i likhet med *cive, civet, civette.* Här skulle

Digitized by Google

således föreligga samma fenomen som vid *haricot,* se Nyrop, Det Kgl. Danske Videnskabernes Selskab, Historisk-filologiske Meddelelser II, 1.

Man kan nu göra sig den frågan: varför träffar man så sällan *chouet,* och varför har *chouette* fått övertaget? Härtill ha förmodligen flera faktorer medverkat. Det ena ordet har anslutit sig till det andra, och de ha båda fått den gemensamma formen *chouette,* såsom faktiskt skett med *haricot.* Vidare ser det ut, som om man tillgrepe den feminina formen, när man vill stegra ömheten och visa sig särskilt smeksam; jfr. ovan *ma choute.* Paul Veber har sammanfört åtskilliga dialoger under den gemensamma titeln *Les Rentrées.* Däribland förekommer en *Rentrée de promenade,* där tre personer uppträda, två herrar och en dam. Den ena herrn heter Souplet, men kallas alltid av damen la Souple, utom en gång, då hon vill trösta honom och vara riktigt kärvänlig. Hon säger då *ma pauvre Souplette.* Kan nu ett egennamn ombildas till femininum, borde det också gå för sig med ett vanligt appellativum. *Chouette* uppträder dessutom som en ren interjektion, och som sådan fordrar ordet ett fylligare uttal. Som exempel härpå vill jag anföra en replik i Pour le flirt av Jane de la Vandère. Där heter det sid. 112: *Chouette! ... Un type chic! ... mazette! ...* där *chouette* är lika mycket interjektion som *mazette.* Mot denna teori talar nu ett citat från Rabelais, Sainéan 1. c. sid. 106: *Ma femme sera coincte et jolie comme une belle et petite chouette.* Här föreligger tydligen betydelsen »uggla». — Är det emellertid troligt, att detta *chouette,* en gång sagt, skulle nå fram till nutiden och ta loven av Eugène Sue's megäratyp i hans Mystères de Paris, som vann en så oerhörd popularitet både som roman och drama? Och varför skulle *chouette* hålla sig obesmittat av världen — det är visserligen argot, men också salongsargot — men däremot de andra från djurvärlden lånade benämningarna på kvinnor av samma kategori drabbas av en nota ignominiæ? *Biche* och *bichette* tyckas dock kunna sägas utan att stöta. Biche heter ju en roman av Lichtenberger och *Oh! ma bichette!* säger des Prunelles till Cyprienne i Divorçons, sid. 77. En betydelseutveckling från »söt» till »chic» är väl också naturligare än den från »uggla» till »stilig». Till sist vill jag påpeka en förmodan i Dict. Gén., vilken synes mig synnerligen beaktansvärd: *peut-être de chouer, forme dialect. (Berry) de choyer* Jag har funnit ett ställe, där det ser ut, som om just formen *choie* givit författaren en osökt anledning att fortsätta, om inte med *chouette,* dock med *chouchou.* I ovannämnda Rentrées, sid. 12 säger den ena flickan till den andra: *Depuis quinze ans, c'est toujours toi que l'on met en avant, que l'on choie, que l'on caresse; c'est toi le chouchou, la chérie —.*

Från denna fågel övergår jag till en annan, som fått en egendomlig sekundär betydelse. Det enda försök till förklaring av ordet »rapphöna», som jag sett, förekommer i Bilder ur Verklig-

Digitized by Google

heten av August Blanche. I »Nunnorna eller besöket i klostret» säger han: »Varför man kallar våra förfärliga skjutskärror rapphönor, kan jag blott på ett sätt förklara. Rapphönan med vingar är en mör och läcker fågel, som slukas med begärlighet av envar; rapphönan med hjul är seg, men gör andra möra och följaktligen läckra, åtminstone för Nya Zeelands kannibaler.» Det ligger sanning i detta yttrande, och jag tror, att det även inrymmer en etymologisk sanning. Den franska motsvarigheten till vårt »rapphöna» är *tape-cul*. Ibland får man se den skämtsamma eufemismen *tape—quelque chose*. Jag beklagar, att mina citat härpå förkommit. På spanska säger man *quebrantacostillas*. Här föreligger väl en imperativform av det vanliga slaget. Förhållandet torde vara detsamma i svenskan. *Rapp* kan vara imperativ av verbet *rappa, giva någon ett rapp*, likaväl som *passopp* säkert är det. Här har emellertid humorn kommit emellan och efter *rapp* tillaggt *höna* Härigenom har således uppstått en bildning av alldeles samma art som Noreen talar om i Spridda Studier I, sid. 10: »supa som en borst-bindare» eller »inför vår Herre äro vi alla små — länningar».

Alfred Stenhagen.

CONTEMPORARY ENGLISH POETRY (II).

(Continued from *Moderna Språk*, Dec. 1920, pp. 203 ff.).

The following notes are added in the hope of stimulating interest in two or three of the poets represented in *Poems of To-Day*[1]).

Robert Bridges (b. 1844) was appointed in 1913 to the office of Poet Laureate left vacant by the death of Alfred Austin. Of Austin many hard things have been said, and not all of them were deserved, but Bridges' fitness for the post can hardly be questioned on the ground of poetic accomplishment. It was, in fact, an eminently suitable appointment, if the Laureateship is to be regarded as the reward of technical excellence in the craftsmanship of poetry. For Bridges is an acknowledged master of poetic technique, and has exercised a great influence upon younger poets. By a kindly dispensation of the Fates it some-

[1]) Anyone who wishes to bring his knowledge of recent English literature up to date must keep a constant eye upon the reviews and better-class newspapers and periodicals. As far as verse is concerned, the following may also be of use: — 1) Short essays on contemporary poets, with portraits, in various numbers of *To-Day*, a little periodical devoted to literature and the arts, edited by Holbrook Jackson at 29 Bedford St., Strand. 2) *The Chapbook*, a "monthly miscellany", published by the Poetry Bookshop, London. The number for June 1920 contains *A Bibliography of Modern Poetry. With Notes on Some Contemporary Poets*. 3) Mary C. Sturgeon, *Studies of Contemporary Poets* (15 English and a group of Irish poets), London, Harrap, 1916. 4) Harold Monro, *Some Contemporary Poets*, London, Leonard Parsons, 1920, price 7/6 net.

Digitized by Google

times happens that a writer whose path to recognition has led him through a barren period of indifference and neglect is preserved into old age that he may receive the recantations and homage of those who had previously reviled or neglected him. Recent instances were George Meredith and Henry James. Thomas Hardy and Robert Bridges, both old men, are with us to-day. And however much the younger poets may differ in aims and methods from the Laureate, there is not one of them that would speak of him otherwise than with respect.

But with the public it is different. Bridges is by no means a popular poet. His more elaborate work puzzles the ordinary man, while on the other hand the restraint and subdued taste of many of his poems cause them to seem commonplace to the unobservant reader. His style is condensed, sometimes even obscure, though the diction is designedly and scrupulously simple. He has no extravagant outcries, bombastic passages, or unusual imagery: in fact the key-note of his lyrical poetry may be said to be 'good form'. This note of restraint, and also his continued buoyancy of spirits, his delight in Nature and especially in the sights and sounds of typical English landscapes, his patriotism, his love of sport, his classical training, and almost fastidious choice of words reveal the poet's nationality and point to the influences under which he was educated. His work shows at their best some of the qualities that are fostered in at any rate certain types of Englishmen by a public school and University training. Almost every line reveals the cultured as distinct from the merely well-informed mind, just as on the other hand his limitations arise from a certain detachment—perhaps more apparent than real—which prevents many readers from sympathising with his poetry. His verse has been well described as "the public school spirit become literature".

Robert Bridges is not the least distinguished of the somewhat numerous band of English medical men who have become famous in literature. Since his retirement from his profession he has lived chiefly in his country home outside Oxford, interesting himself in the life of Indian and other students, but shrinking from publicity. Those concerned with the personal aspect of his poetry will find a portrait prefixed to the edition of his shorter poems included in the 'Oxford Poets'[1]). His work comprises prose criticism, drama, and lyrical poetry; there is also one long narrative poem, a version of the tale of Eros and Psyche. Bridges has helped to spread the fashion for sonnet sequences, his *Growth of Love* being not unworthy of a place beside the more famous sequences of Mrs. Browning, D. G. Rossetti, and George Meredith.

Besides the plays, which are mostly on classical subjects,

[1]) 1 vol., 1912. Complete up to that date, except for the eight dramas. Reprinted (thin paper edition) 1914.

Digitized by Google

he has written two choral dramas, *Prometheus the Firegiver* and *Demeter,* containing some lovely descriptions and one or two fine choruses. Bridges' quieter work in this direction may be contrasted with Swinburne's gorgeously coloured and exquisitely musical *Atalanta in Calydon.* Among the prose works is an able and exhaustive study of Milton's versification, which is important in throwing light upon the modern poet's own efforts to widen the scope of English prosody. Bridges has experimented much with classical metres, especially the Virgilian hexameter, and though he does not claim to have succeeded in attaining to a perfectly consistent scheme, he states with justice that his experiments have revealed "a vast unexplored field of delicate and expressive rhythms hithertho unknown in our poetry". By a combination of the two methods, the accentual and the syllabic, he often achieves some very happy effects, and the increased freedom, suppleness, and adaptability of recent English verse are in no small measure to be ascribed to him.

But setting aside these technical matters, it may be said without much fear of contradiction that Bridges will be remembered as a poet chiefly by the lyrical work contained in the five books of *Shorter Poems* completed in 1894, and in the collection *New Poems* (1899). The poems in classical prosody are later, and there have been other miscellaneous pieces, especially occasional verses of the kind expected from a Poet Laureate, such as war poems, a piece for the Shakespeare ter-centenary in 1916, a sonnet on Lord Kitchener's death, etc. But the cream of his work is contained in the two collections just mentioned. Here we see to the full not only the certainty of technique that is to be expected in this poet, but also depth and sincerity of emotion, which from time to time finds expression in a spontaneous though artistically guided outburst of song. For there is an Elizabethan note in some of Bridges' lyrics — that note of freshness, of child-like abandonment to the emotion of the moment which we look for in vain in so many of the self-conscious, introspective writers of our time. As a rule, however, his Muse is more contemplative, and Bridges excels at drawing delicate and charming pictures of Nature in her quieter moods. Few poets, for instance, are so successful in reproducing the melancholy but subtly attractive splendour of autumn passing into winter. "I find in the poetry of Mr. Bridges", says W. B. Yeats in his *Ideas of Good and Evil,* "in the plays, but still more in the lyrics, the pale colours, the delicate silence, the low murmurs of cloudy country days, when the plough is in the earth, and the clouds darkening towards sunset; and had I the great gift of praising, I would praise it as I would praise these things". — A good example of his work in this style is no. 54 in the *Poems of To-Day,* while nos. 128 and 104 illustrate his gift of song and his steady optimism. The selection from Bridges in this volume certainly leaves something

Digitized by Google

to be desired, but this matters little when his best work can be obtained in so cheap and convenient a form. One would hesitate to call him a great poet, yet his place among our poets is secure; for it not seldom happens that a singer of lesser output and more limited range succeeds in touching an intimate chord that a greater poet fails to reach.

John Masefield, though he makes no claim to the leadership of any school, must upon the whole be considered to fill the most prominent place among present-day English poets. A West Country man of humble origin, he has had a varied and adventurous career, first as a sailor, then in various positions (including that of bar-tender) in America, and then — experiences no less adventurous for the spirit, perhaps, though tame enough for the body — in humble lodgings in Bloomsbury, where he met Yeats, Synge, and other literary men, and arose one morning to find himself the most discussed personality of the hour by virtue of his poem *The Everlasting Mercy*. Masefield's work falls into a number of different categories: in fact there are apparent contrasts and inconsistencies in him which can only be explained by a full study of his life. His early verse consisted of short lyrical pieces, many of them about the sea, written with a freshness and buoyancy which he has only seldom recaptured in later days. Then came a series of lengthy narrative poems — *The Everlasting Mercy, The Widow in the Bye-Street, The Daffodil Fields, Dauber, Philip the King* — which many people regard as the principal and most distinctive portion of his work. He has also written plays — one of them, *The Tragedy of Nan*, an extremely powerful piece — and prose tales and sketches, again mostly of the sea: here too may be included his account of the Gallipoli campaign. More recently Masefield has turned back to the shorter lyric, especially favouring the sonnet form, and here there is noticeable a marked change both in spirit and in method. The fire of his younger days has not burnt out, but it has settled into a steady, even glow. From outside Nature and life he turns to the inner man:

> Here in the self is all that man can know
> Of Beauty, all the wonder, all the power,
> All the unearthly colour, all the glow,
> Here in the self which withers like a flower ...

So he sings in a sonnet from *Lollingdon Downs*, and the violent contrasts, the crude realism of the narrative poems have here given place to a dreamy mysticism, a more even and sustained beauty.

Yet the earlier narrative poems have an interest all their own. Masefield is a past-master in the art of story-telling, and these poems, whatever else may be said about them, certainly move with a swing. His method is bold and novel. They are mostly stories of 'low life' and the poet depends for his effects upon

Digitized by Google

sharp contrasts of light and shade. *The Everlasting Mercy,* for instance, tells the story of a drunken rascal who, as the result of a tangled skein of influences, is suddenly arrested by the beauty of life and brought back to reason, sobriety, and God. In order to heighten the effect of the many extremely beautiful descriptive passages, Masefield intersperses others in which the language is of the coarsest and most brutal nature imaginable. It may safely be said that things are expressed here which had never found expression in verse before, and it is a question whether the effect of contrast gained entirely compensates for the harsh and prosaic ugliness of these portions of the poem. The method is similar in other pieces. Undoubtedly the characters are real and living, and everywhere there are passages of great beauty, but the poems as a whole are certainly not pleasant to read. In his two latest poems, *Right Royal* and *Reynard the Fox,* Masefield seems to have returned to his earlier method, but with notable differences. The old ease and mastery of narration are here applied to giving vivid descriptions of scenery in a succession of pictures from racing and hunting life. Of the one poem it has been said that "the heart of England" is in it, and the other has been described as "the best sporting poem in the language".

The most outstanding feature of Masefield's work in general is his deep, almost painful, sense of beauty. The keenest zest in life runs through all his work, though coupled, as it is in the greatest poets, with a sad perception of the perishable nature of all mortal things[1]). In a poem entitled *Biography* he lifts the curtain which elsewhere he has always allowed to remain around everything that concerns his own personal affairs, and lets us see what are the influences that have been at work upon him. He recounts all the happy days of his past life upon the sea, in strange lands, in London, on the Continent, and he concludes thus: —

> Best trust the happy moments. What they gave
> Makes man less fearful of the certain grave,
> And gives his work compassion and new eyes.
> The days that make us happy make us wise.

Yet he shares with some fellow-poets that spirituality which has already been mentioned as being characteristic of English poets of to-day, and more often in him than perhaps in any other modern poet do we come across deep thoughts simply and poetically expressed in a form that is likely to become proverbial.

Three other poets may be briefly mentioned: —

Laurence Binyon's first book of poems was published in 1894, and since then he has produced about a dozen volumes

[1]) So in the fine sonnet from *Lollingdon Downs* beginning "Roses are beauty ..."

Digitized by Google

which still await collection in a definitive edition[1]). This early volume of lyrics already showed qualities which were to be present in all the later work of this poet: first, a decided pictorial gift (Binyon has become well known as a critic of Western and Eastern painting), secondly, considerable reflective power, and thirdly, dignity of thought, phrase, and general style. Longer poems followed — *Porphyrion and other poems* (1898), *Odes* (1901), *The Death of Adam, and other poems* (1904), — but Binyon did not become known to a wider circle until after the publication of *London Visions* in 1908 It is as the poet of London that one most readily thinks of him[2]). This volume contains *Red Night,* a powerful description of a London fire, and studies of ragged children, roadmenders, Salvation Army lasses, Hyde Park reformers, toy-sellers, rag-pickers, and all the heterogeneous company of the London streets. The studies are seldom purely pictorial: each group or single figure suggests to the poet a thought, and it is his preoccupation with this that sometimes makes his work seem a little cold and unsympathetic. In reality, of course, Binyon is a poet of deep as well as wide sympathies, and when the underlying emotion does break through the upper stratum of reflectiveness the result is often extremely fine, as in certain of the love-lyrics or in some of the poems published during the war[3]). He has some affinities with Wordsworth — a common bent towards meditation and reflection, and a similar desire to interpret the mysteries of Nature. The poems in *The Four Years* have been compared with the *Political Sonnets* of the earlier poet. In Wordsworth the chief stress is laid on liberty: in Binyon, who saw the horrors of war at close quarters, it is the pathos that is uppermost. A distinguishing feature of his poetic method, however, both here and elsewhere, is the absence of climax. He prefers to end on a soft note: "white light rather than white heat appears to be his ideal". A certain tendency to prolixity sometimes mars the artistic effect of his poetry.

W. B. Yeats (b. 1865)[4]), a slightly older man than Binyon, is famous as the leader of the Irish dramatic movement, which, beginning in 1899, finally established itself at the Abbey Theatre, Dublin, in December 1904. Yeats' papers in *Samhain,* a periodical started by him in 1901, explain the principles upon which the new drama was to be built up, and here, as well as in many

---

[1]) My information in this section is mainly derived from an article in the *Quarterly Review* for July 1919.

[2]) He is — or was until recently — employed at the British Museum.

[3]) Collected in 1919 under the title of *The Four Years.* Binyon served as a stretcher-bearer at a French clearing-station.

[4]) Yeats' works up to 1908 will be found complete in the handsome Shakespeare Head Press edition, 8 vols., Stratford-on-Avon, 1908. His works are now published by Macmillan, London. Recent volumes include: — *Responsibilities and other poems* (1917), *Reveries over Childhood and Youth* (1917), *Per Amica Silentia Lunæ* (1918), and *The Wild Swans at Coole* (1919).

Digitized by Google

other essays and sketches, he proves himself to be a writer of plastic and musical prose and a critic of no small ability. His plays deal mainly with Old Irish legends or with the characters of Irish folk-lore. As a rule Yeats writes in verse, but he allows himself considerable liberties in such matters as elision and the use of extra syllables, the result being a subtle and flowing rhythm that is admirably suited to the type of subject with which he chiefly deals. These plays are full of fine images and passages of poetic suggestion. A characteristic feature is the number and quality of the songs they contain. These songs have an elfin grace and daintiness, and though never inappropriate to the dramatic situation, they nevertheless betray the essentially lyrical bent of Yeats' genius. To him the poetry is more important than the actor, and the actor than the scenery.

The most characteristic qualities of this poet are therefore seen in the shorter lyrical pieces, mostly bound up in collections with fanciful titles, such as *The Wind among the Reeds, The Rose, In the Seven Woods,* etc. Yeats is adequately represented in the *Poems of To-Day.* "Contemporary Irish poets", he says in a paper on Lionel Johnson, "believe in a spiritual life, invisible and troubling, and express this belief in their poetry". This is eminently true of the writer himself. Frequently we find, both in poems and dramas, notes which tell quite calmly and unobtrusively how he has had some vision or trance which has determined his choice of subject or led to the conception of some particular character. This belief in the supernatural, or at least in the action of unseen spiritual forces in human affairs, runs right through Yeats' work, and he has written a fascinating book, called *The Celtic Twilight,* consisting of sketches and short stories on such subjects, culled from the peasants of his native country. But though his poetry is often mystical, it is not nebulous or confused, for Yeats is beyond all else an artist and he stands uncompromisingly for all that is highest in his high ideal of art. To a choice of subjects and images natural to his dreamy yet impassioned Celtic temperament, he adds a perfect command of the technique of verse, and above all an exquisite music, which makes the reading of his poetry a delight if only for the mere sound of the lines[1]). He has put forth theories on the reciting of poetry in which he recommends that his verses shall be half-sung in a kind of recitative or chant. Yet in addition to his more particularly Irish qualities — his mysticism and belief in the unseen, his idealistic views of life and art, his sincere patriotism and love of heroic legend — he possesses a European culture and, to balance his mystical tendencies, an intense and practical love for the poorer classes of Ireland. Not the least part of the debt

[1]) As a purely lyrical poet, in the narrower sense, Yeats has indeed few rivals in English.

Digitized by Google

which modern literature owes to Yeats is his discovery and introduction to the world of his great fellow-dramatist J. M. Synge.

The more recent verse of Walter de la Mare has lately been collected[1]). An essentially romantic poet, he has some points in common with Mr. Yeats, but is neither a theorist nor the leader of a movement, and he has purposely chosen to confine his poetry within somewhat narrow limitations. He has the happy gift, found in not a few English writers, of completely entering into the mind of childhood, and the dainty songs and fancies in *Peacock Pie* and *Songs of Childhood* are among his best work. It is here that the purely spontaneous nature of the poet's singing becomes most apparent. Elsewhere he is very successful in striking out vivid pictures and investing them with a symbolical meaning[2]), or with a sense of the beauty and mystery of life[3]). W. de la Mare's literary ancestors are Blake, Coleridge, and the Keats of *La Belle Dame sans Merci,* but he has a certain freshness and a music of his own.

Among the younger poets not represented in the *Poems of To-Day* there are several of whom it would be a pleasure to speak, but lack of space forbids mention of more than one, Edward J. Thompson, a poet whose work — largely owing to the circumstances under which it has been produced — has not yet received the attention it deserves[4]). In common with the other poets mentioned, Mr. Thompson has a pronounced lyrical gift, which expresses itself now in pure song, now in semi-descriptive pieces, now in delightfully humorous extravagances, and again in passionate tones of indignation or in sorrow over wrong. Perhaps he is seen at his best in certain devotional lyrics of a deep and fervent mysticism, which can well sustain comparison with the best work of T. E. Brown, Christina Rossetti, or even Donne. The poet has been engaged for several years in educational work in India, and during the war served as chaplain with the forces in Mesopotamia. Like Rudyard Kipling, Lafcadio Hearn, J. E. Flecker, and others, he has therefore helped to widen the scope of recent English literature and make it still more cosmopolitan. Bengali influence is to be seen in some of the poems, and as a friend of Rabindranath Tagore Mr. Thompson has had special opportunities of studying the vigorous literary movement of mo-

---

[1]) *Poems, 1901 to 1918,* 2 vols., Constable and Co., London 1920.

[2]) See *Poems of To-Day,* no. 67.

[3]) *Ibid.,* no. 117.

[4]) His published work includes: — *The Knight Mystic, and other verses,* London, Elliot Stock, 1907; *The Enchanted Lady* (a play), London, G. Bell and Sons, 1910; *John in Prison, etc.,* London, Fisher Unwin, 1912; *Ennerdale Bridge, etc.,* London, Kelly, 1914; *Saul* (a choral drama), privately printed, Calcutta, 1915: *Waltham Thickets, etc.,* London, Kelly, 1917; *Mesopotamian Verses* (with a notable dedication to Robert Bridges), London, Epworth Press, 1917 (also in Calcutta); *Vae Victis* (pictures of the Syrian famine of 1918—19), London, Epworth Press, 1919.

Digitized by Google

dern Bengal. Scholarship, a gift of music, mastery of poetic technique, flashes of penetrating insight, and a sensitive temperament keenly alive to natural beauty are all revealed in his lyrics, and, unlike some other modern poets who seem to have exhausted themselves in their first efforts, Mr. Thompson consciously or unconsciously manages to suggest that he holds the possibility of greater work in reserve.

It will be seen that the work of living English poets presents much variety and includes some interesting experiments. If the last indisputably great poet of England (though great with some limitations) was Swinburne, yet it seems as though the first two decades of the present century form a kind of interregnum in poetry, out of which some new poetic singer of first rank may easily arise.

Lund. *F. J. Fielden.*

OM 'SHALL' SOM [HÖG-]LITTERÄR FORM OCH VAD DÄRMED SAMMANHÄNGER.

EN STILISTISK STUDIE.

Åtskilligt av vad vi under vår skoltid, och kanske även sedermera, fått lära angående den engelska grammatiken synes vara på god väg att bli något föråldrat — när det icke redan är det — eller åtminstone främmande för det levande engelska språk, som vi äro satta att undervisa skolans alumner i. Jag utgår nämligen från den förutsättningen, att pojkarna nu som förr — eller kanske rättare: än mera nu än förr — skola göras bekanta framför allt med det moderna språkbruket, sådant det framträder i vårdat tal och enkel, okonstlad prosa. I deras egenskap av kuriositeter dröja vi under textläsningen gärna vid företeelser, som icke tillhöra den vanliga normalprosan, men när vi bedriva övningar i översättning från modersmålet, hålla vi oss helst till en enklare stilart. För min personliga del vill jag i de skriftliga arbetena se så få rena talspråksformer som möjligt, men stryker lika obarmhärtigt alla högtravande uttryckssätt.

I sin uppsats »Arkaistiska former och konstruktioner i litterär nutidsengelska» (Svensk Humanistisk Tidskrift, n:r 4—6, 1919) påpekar ZACHRISSON, hurusom en hel del arkaistiska uttryckssätt förekomma såväl i den högre litterära stilen som i talspråket. Oss kan det ju strängt taget göra detsamma, om en från det vanliga språkbruket avvikande form hör hemma i den högre stilen eller den lägre (eller lägsta), så länge det för oss blott gäller att sätta våra lärjungar in i vanlig hygglig engelska. Z. talar visserligen icke egentligen om det högre litterära språket, utan om modern litterär engelska i allmänhet, men om det än visar sig, att mångt och mycket påträffas hos vissa författare, är det därför

Digitized by Google

icke sagt, att sådant kommer skolynglingen vid, annat än, såsom ovan sagts, i egenskap av kuriosa. Oerhört svårt är det i själva verket — det veta alla anglister — att korrigera engelska skripta, från den synpunkten nämligen, vad man skall anse för ett verkligt fel. Mycket, som varken vi eller våra elever skulle drömma om såsom möjligt, kan hittas hos engelska författare, och därför bör man nog vara försiktig vid utsättandet av bockar, ehuru man alltid gör väl i att överkorsa vad som förefaller stå i uppenbar strid mot grammatikens regler.

Emellertid! I skolgrammatikorna liksom i de större, vetenskapliga grammatikorna lämnas på olika områden regler, som vi gärna kunde undvara. Saker och ting göras ofta långt mera invecklade, än de i grund och botten äro, ibland just på den grund att man icke skiljer på vad som är eller börjar bli föråldrat (eller specifikt litterärt) och vad som tillhör det i egentlig mening levande språket. Så bl. a. i fråga om *shall* och *will,* erkännerligen just dessa presensformer. Formen *should* är ett fullt levande ord i vilken person som helst, men det förhåller sig icke helt på samma vis med *shall.*

* * *

POUTSMA (Gram. of Late Mod. Engl. I: 1, sidd. 26 ff.) särskiljer en förbryllande mängd olika specialfall för användningen av 'shall' i 2:dra och 3:dje perss.:

1. *Konditionalt i huvudsats:* A company of old comrades *shall* be merry and laughing together, and the entrance of a single youngster will stop the conversation (sid. 26);
2. *Konditionalt i rel.-satser:* They will never again listen to any orator who *shall* have the effrontery to ... (27);
3. *Konditionalt i satser med 'whoever' o. d.:* Whoever *shall* smite you on thy right cheek, turn to him the other also (27);
4. *Retoriskt-förnekande:* Who *shall* tell the pleasure of that day? (28);
5. *Befallning i huvudsats:* Thou *shalt* have none other gods but me (45);
6. *Löfte el. hot i huvudsats:* You *shall* smart for this (46);

6*a*. *Förstucket löfte:*[1]) If you look through history, you *shall* find that it has always been so (47);

7. *"Arrangement" i bisats:* It has been arranged that the... steeple-chase *shall* take place on Saturday (33);
8. *Löfte el. hot i bisats:* I promise that ... you *shall* read the name of G. O. in the Gazette (51);
9. *Befallning o. d. i bisats:* The Duke of C. has ordered that all bands *shall* cease playing when ... (51);

[1]) Så uttrycker sig icke P., men så menar han tydligen. Ett par av hans citat passa icke riktigt här.

Digitized by Google

9 *a. Förslag i bisats:* There will be a proposal ... that Aldermen *shall* be invested and robed with a chain (51);
10. *"Determination" i bisats:* I am quite determined that you *shall* have a carriage (52);
11. *"Peremptory desire" i d:o:* The landlord stipulates that the farm-house *shall* be regularly inhabited by the tenant (52);
12. *"Strong necessity" i d:o:* It is necessary that the Nationalists *shall* be absolutely independent (52);
13. *"Solicitude" i d:o:* Boney will take care that it *shall* be a hard one (52);
14. *"Determination" i huvudsats:* One more cast of the line, and that *shall* be the last (47);
15. *"Solicitude" i d:o:* "I should like to know your cousins". — "You *shall*" (48);
16. *"Desire" i d:o:* Moses *shall* give me further instructions (47);
17. *Förslag i frågesats:*[1]) "A hedgehog, a hedgehog!" — *"Shall* my dog kill it?" (48);
18. *Det "profetiska shall":* The wolf also *shall* dwell with the lamb (49);
19. *Naturlag* (huvudsats): Give the dull black wax the same ..., and its glory *shall* differ in nothing from that of the shell (49);
20. *"Enactment" (i huvudsats):* When any person is sick, notice *shall* be given thereof to the Minister of the Parish (49);
21. *Tävlan, vadhållning o. d.:* The guests then draw lots as to who *shall* begin (50);
22. *Avsikt (även i rel.-sats):* I wish to publish a book that *shall* create a stir and make me famous (50).

Det rent temporala 'shall' i indirekt tal, i tidsbisatser, i frågesatser (2:dra pers.) omnämnes ej här av P., ej heller ett par andra fall, t. ex. i rel.-satser i allmänhet (uttryckande ovisshet o. d.; jfr. MOLLOY, Shall and Will, sidd. 48—49; KRÜGER, Syntax §§ 1313, 1432).

Om vi nu granska alla de uppräknade fallen med tanke på everyday English, så visar det sig, att antalet grupper kan reduceras högst avsevärt. Beträffande somliga fall är det ställt utom allt tvivel, att de måste räknas till höglitterärt eller ålderdomligt språkbruk. Så t. ex. *n:r 1,* varom det heter hos MOLLOY (l. c., sid. 100): "There is a peculiar use of *shall* to be found occasionally in writers of the present day, but much more frequently in writers of older date, which seems to me to deserve a place amongst the curiosities of this subject. It may be illustrated by the following example(s): — You *shall* go down the Ripley road

[1]) P. talar här icke om förslag, men alla hans exempel måste anses innebära ett förslag, eftersom han här även har med två ex. i första personen.

Digitized by Google

or the Brighton road, and you will find them swarming with the pilgrims of the wheel (The Daily Telegraph, Article on Cycling)."

Vidare *n:r 2,* varom STORM (Engl. Phil., sid. 740) meddelar en del mycket intressanta uttalanden av SWEET och andra infödda: Det gäller en sådan satsfogning som: The orthography which *shall* be adopted by the editors of this lexicon, will probably be universally adopted [1]). "Hierüber bemerkt indessen Sweet", säger Storm: «The *shall* you quote seems to me objectionable; I should say: 'The orthography adopted by ... will be ...' or 'whatever orthography is adopted ...'». "Dies ist als der Gebrauch der Umgangssprache vorzuziehen", fortsätter Storm. "Ein anderer engl. Korrespondent bemerkt zu der Stelle: «I think *shall* is wrong. I should write 'the orthography which *will* be adopted' etc. I think *shall* is stilted and bad». Auch ich würde *will* vorziehen; ich möchte nur ... hervorheben, dass *shall,* wenn auch feierlich oder pedantisch und nur dem litterarischen, nicht dem lebenden Sprachgebrauch angehörend, doch in solchen Sätzen bei englischen Schriftstellern häufig ist." — Hos KRÜGER (Synt. § 1432) heter det: "Auch im Relativsatz gebraucht man, wenn auch die Handlung in der Zukunft liegt, meist das Präsens; nur in gehobener Sprache steht dafür shall mit dem Infinitiv. Wer das tut, wird bestraft werden: he who does that will be punished. Biblisch: He who shall do that, shall die."

Beträffande *n:r 3* hänvisas till KRÜGER (Erg. Gram. § 477): "Shall zu gebrauchen, um eine unbestimmte Zukunft auszudrücken ist altertümlich und klingt jetzt steif, man setze in gewöhnlicher Prosa den Indikativ Präsentis." Exempel ib.: Whoever shall touch this sword, must die; Whenever he does it, rap his fingers. — Jfr även ONIONS (Adv. Engl. Synt. sid. 54):" Ever-clauses (i. e. Clauses introduced by *wherever, wheresoever)* take the same moods and tenses as other Local Clauses; thus we say ... *'Wherever you are,* do your duty' ... But where the Local Clause is prospective in present time we often have *may* as a Subjunctive-equivalent, e. g., Do your duty, *wherever you may be".* Så även sid. 75: Whatever you *may* say, I shall not change my opinion. Jfr vidare SWEET (New Engl. Gr. II, sid. 95): «In dependent sentences of doubt *shall* is used in all persons ... In the spoken language this usage is preserved only in the conditional form, but in the literary language it occurs in the future, where the spoken language has the present: *whoever shall compare ... will be able to ...,* where *whoever shall compare* = 'if any one compares'».

N:r 4 tillhör, såsom redan av namnet framgår, den retoriska stilen. 'Shall' motsvarar här vad som i vanligt svenskt språk skulle heta »skall kunna» eller »skulle kunna», vilket lika gärna

[1]) Det kan kanske invändas, att denna sats icke är fullt jämförbar med P:s förut citerade, men skillnaden är obetydlig. Storm begagnar f. ö. termen "potentialt futurum".

Digitized by Google

kunde översättas med 'will be able to' eller 'would (should) be able to', även om det naturligtvis måste medges, att stilen då sjunker ned till det mera alldagliga. Jfr även MOLLOY sid. 58 och KRÜGER, Synt. § 1316. Önskar någon åt sitt tal förläna en högre flykt, använder han ju i regel gärna ett förnämare språk och citerar, medvetet eller omedvetet, det redan klassiskt vordna. Därför (i samtal): Here am I in this comfortable victoria, much more like the lazzaroni than the toy-sellers, and *who shall say* how far the toy-sellers are above the lazzaroni? (BENSON, The Luck of the Vails; 76).

N:r 5. Det 'shall', som i 2:dra pers. uttrycker befallning (i huvudsats), förekommer strängt taget endast i bibelns språk och i kanslistil. MOLLOY (sid. 21) citerar enbart ur bibeln. KRÜGER säger § 1298 (Syntax): "Einen unmittelbaren Befehl gibt man nicht mit *shall* sondern kündigt nur seinen gemessenen Willen an, der sich später ebenso gut durch Befehle wie durch Handlungen, getroffene Massregeln äussern kann". Sina i föregående § (1297) anförda exempel betraktar K. själv tydligen närmast som exempel på den absoluta visshetens futurum. Detta synes vara ett något dunkelt och osäkert begrepp. Låt oss då hellre hålla oss till den bekanta regeln, att det varnande eller förbjudande »skall» återges med *must;* en positiv befallning i 2:dra pers., där den icke uttryckes medelst imperativ, brukar angivas med *will* hellre än med det bryska 'shall', som lätt får en anstrykning av hotelse. Jfr MOLLOY (sid. 23): "A gentleman may say to his servant: You *will* light my fire in the morning." Liknande hos ONIONS s. 136 [1]). I 3:dje pers. och även 2:dra (när det icke gäller en befallning från den talandes sida) brukas *is to, are to:* You are to give this to John (Po. sid. 32) [2]). Under rubriken "System II" (som omfattar alla de fall, i vilka *sh.* bibehåller full betydelse av befallning och i vilka verben icke användas för att utmärka futurum) omtalar CHARLESTON (Övers.-Övn. till eng., Gram. Bihang, sid. 226), att »exempel äro tämligen sällsynta utom i poetisk och ädlare stil». De exempel från vanlig prosa, som falla under denna regel (d. v. s. »System II»), säger han vidare, hava vanligen verben accentuerade: I tell you, you *shall* come. Att det ligger något av en hotelse häri, är ganska klart.

N:r 6. Det sades just ovan, att 'shall' i 2:dra pers. (huvudsats) lätt får en innebörd av hot. I denna betydelse synes 'shall' höra hemma även i enklare stil, men i grund och botten förutsätter en hotelse en sådan sinnesstämning hos den talande, att man kanske icke skulle behöva förvåna sig över något. Jag

[1]) POUTSMA säger själv (sid. 45): "When obedience is taken as a matter of course, *will* is often used for *shall*". Ex. med 3:dje pers.: Johnson *will* repeat to me ..., without book, and from the Greek Testament, the first chapter of the Epistle of Saint Paul to the Ephesians.

[2]) Jfr. härmed: Have I got to be agreeable to any mothers or aunts? (WILLIAMSON, Mary at Monte Carlo; 122).

Digitized by Google

tror icke, att 'shall' i enklare stil är lika vanligt (alldagligt) i bet. av löfte, men ett löfte kan ofta vara nog så högtidligt avgivet, och då förefaller 'shall' vara fullt naturligt och på sin plats. Ex: He (= the curé) sat very upright and unyielding on the chair ... "I will stay", he said to himself, "if it must (betyder "skall"!) be, till after midnight. Those two *shall* be made to save one another" (WILLIAMSON, Mary at Monte Carlo; 185); As soon as dinner is over, even before we leave the room, it (= en lyckobringande pokal) *shall* be put back again (BENSON, The Luck of the Vails; 84). Så i 2:dra pers. i nekad sats likaledes utan någon som helst betydelse av hot, ung. = 'need', ehuru starkare: You *shall* not (= du slipper), unless you like (Mary at M., 203). Molloys ex. (sid. 21): Blessed are the merciful, for they *shall* obtain mercy är icke något standard exempel lika litet som det citat han anför ur poesin. Eljest kunde det tänkas, att man föredroge att säga *I will give you the money* framför att säga *You shall have the money,*[1]) vilket åtminstone för min språkkänsla låter något ovänligt och tvärt, nästan som ett desperat beslut, vilket kommer en att tänka på någonting ödesdigert bakom det gjorda löftet. — Understundom ser det ut (d. v. s. från modern synpunkt), som om någon slags kontamination förelåge: *My servant shall take your bag to the station for you* kan ha influerats av *I shall let my servant take ...* CHARLESTON menar, att det alltid ligger något futuralt i en sådan sats som *my servant shall ...* MOLLOY omtalar även (sid. 95), att det i tidningsannonser alltid heter *A reward will be given*[2]) vid sidan av *The finder shall receive a reward* (detta är naturligtvis stelnat språk). Såsom felaktig engelska anger HODGSON (Errors in the Use of English, sid. 94): Were he still disposed to go there my purse *shall* be open to him: «'shall' must be changed to 'would'». Eljest skulle 'shall' passa förträffligt samman med den litterära formen 'were he disposed'.

N:r 6 a. Ett förstucket löfte tycks ligga i det väl uteslutande litterära 'shall' i sådana uttryck som: Even in the Old Testament, if you listen to David's harp, you shall hear as many hearse-like airs as carols (Molloy, 101). Såväl Po. (47) som Mo. anse, att 'shall'-satsen endast skenbart är en huvudsats, i det ett sådant verb som 'warrant' e. d. är för tanken underförstått. En dylik förklaring är alldeles obehövlig, ty det är tämligen odisputabelt, att STOFFEL har rätt, när han till grund för detta slags 'shall' lägger den t. ex. hos Shakespear (jfr STORM 962, ABBOTT § 315) vanliga betydelsen av den absoluta visshetens futurum (Taalst. III, 171). DEAN ALFORD's förklaring (cit. av Po. 47) är ungefär

[1]) Jfr härmed CHARLESTON sid. 227, där t. o. m. *if you will* förklaras vara högtidligt för *if you wish.*

[2]) Jfr "If it will agitate you ... I will not hear it. Unless you can promise me that it *will* not ..." — "It *will* not, it will not", said the old man. "I give you my word upon it" (BENSON, The Luck of the Vails; 99).

Digitized by Google

den samma: "The account of it seems to be that the speaker feels as perfect a certainty of the result, as if it were not contingent, but dependent only on his absolute command." Användningen av detta 'shall' synes f. ö. vara vanligast just i uttrycket *you shall find,* säger ZACHRISSON (Ark. former, 20), som därför med full rätt räknar denna fras till de arkaistiska restformerna.

N:r 7. Beträffande detta fall anger Poutsma själv (sidd. 33, 53), att 'shall' omväxlar med *is to,* vilket också är mera att rekommendera för vanlig enkel engelska. Att *is to* även kan ha en rent futural innebörd, påpekar MÄTZNER, Engl. Gram. II, sid. 91.

N:r 8. I bisatser påträffas ofta 'shall' i alla pers., men i själva verket torde 'shall' nästan alltid lämpligen kunna utbytas mot 'should', 'will' eller 'is to', försåvitt språket skall få en fullt naturlig klang. Beträffande löfte gäller detta icke, men däremot gäller måhända vad som ovan sagts om huvudsatser (n:r 6). *I promise that you shall have* ... kan ändras till *I promise that I will give you* eller, ännu enklare, *I promise to give you.* Så ock: *I promise that my man shall take your things to the station* > *I promise to let my man* ... = [*I promise*] *I shall let* ... (jfr vad som anförts ang. motsvarande huvudsats, n:r 6!) [1]). Molloys ex. (sid 42) I promise that the money shall be paid within six weeks låter för mina öron något högtidligt, och man är lätt böjd för att tänka sig en hotfull eller desperat sinnesstämning hos den talande [2]). Efter 'vow' och 'swear' lämpar sig 'shall' förträffligt just på grund av dessa verbs högtidliga, ofta skrämmande karaktär.[3])

N:r 9. Alla Poutsmas ex. på 'shall' i bisats efter verb, som betyda »befalla», äro av kanslistilstyp. WENDT (Synt. II: 202) har ett liknande citat: It is the wish and command of the Japanese Emperor that every effort *shall* be made to make the Koreans... W. tillägger emellertid: *"Should* — auch bei Präsens im Hauptsatz — ist das weitaus gebräuchlichste". Jfr Onions ex. (sid 76): I command that you should act justly. KRÜGER (Erg. Gr. § 499): "Nach to order, to command steht ... acc. c. inf.".

N:r 9 a. Förslag i bisats uttryckes med 'should' eller med presens hellre än med 'shall'. P:s ovan citerade exempel är kanslistil, alldeles som Onions ex. (sid. 81): It is proposed (There is a proposal) that Parliament *shall* allow a company to be formed. Eljest t. ex. I vote we go to bed (MORÉN, Konstr. Lex.).

N:r 10. Beslut i bisats. Molloy anför (sid. 21) ett ex. ur poesin, men han uttrycker sig också själv på följande sätt: He expresses, by the use of shall, his resolute determination that the harp ... *shall* never suffer the disgrace of slavery. Konstruktionen med 'shall' är väl här den enda möjliga och långt ifrån

[1]) Jfr. särskilt citat i noten: Unless you can promise me that it *will* not [agitate you].

[2]) Jfr I do not intend that my wife *shall* have any further communication with you (WILLIAMSON, Mary at M.; 258).

[3]) Så t. ex. efter 'trust': You can trust me that you *shall* run no unreasonable risks (BENSON, Luck, 295).

Digitized by Google

"stilted", men det vore väl icke otänkbart, att man kunde säga: *I am determined that he will have to do it.* Poutsmas ovan anförda exempel påminner mest om ett löfte, rätt så högtidligt avgivet.

N:r 11. En "peremptory desire" synes innebära detsamma som en befallning. 'Should' är vanligare än 'shall' i detta slags bisatser. Jfr WENDT II: 202. I desire — I insist — that Mrs. H:'s trunks should be placed this instant in my carriage. Se även ovan n:r 9. Även pres. ind. kan användas: I demand that he comes at once; I insist that he apologizes directly; I insist that you take this (KRÜGER, Erg. Gr. § 498).

N:r 12. Beträffande användningen av 'shall' efter uttryck, som beteckna en sträng nödvändighet, råder enligt P. själv (sid. 53) en viss tvekan mellan 'shall' och 'should'. Det senare är uppenbarligen att föredraga i engelskt språk utan alltför stora pretentioner på litterär flykt.

N:r 13. Efter 'take care' o. d. står mest presens ind. Jfr WENDT (II: 204): It is undoubtedly of great consequence to take care that youth *runs* no risk of corruption . . . — "In ordinary speech the simple Indicative is most common with expressions meaning 'take care', and some others", säger ONIONS (sid. 81): Mind he does not see you. P:s ovan cit. exempel ser ut som ett hot; annorlunda blir det, om 'shall' utbytes mot 'may'.

N:ris 14 och 15. Beslut i huvudsats och "solicitude" i d:o ha mest formen av ett löfte eller av hot. KRÜGER's ex. (Erg. Gr. § 472) *You shall do as you like* kommer en ovillkorligt att tänka på det franska *tu feras comme tu voudras,* efter vilket det mycket väl kan vara bildat. För övrigt vore imperativformen lämpligare, såvida inte meningen är: you *may* do as you like. På samma sätt bör 'shall' utbytas mot 'may' i *Certainly, if you wish it, you shall go,* om man vill undvika att giva det hela skenet av en hotelse. Även (i talspråk): You've got to confess, and right my girl (WILLIAMSON, Mary at M.; 298).

N:r 16. En bestämd önskan i en huvudsats är att jämföra med en befallning. Jfr n:r 5!

N:r 17. Ett förslag i en frågesats (3:dje pers.) är likaledes en art av befallning, vilken förutsättes utgå från den tilltalade. 'Shall' i t. ex. *Shall my servant help you?* kan mycket väl, eftersom det är fullkomligt vanligt, förklaras såsom varande föranlett av *Shall I let my servant help you,* liksom My servant shall help you = I shall let my . . .[1]).

N:r 18. Om det "profetiska" 'shall' har det skrivits och tvistats tillräckligt. Naturligtvis — så synes det mig — är det intet annat än en kvarleva från de tider, då detta hjälpverb betecknade futurum i alla tre personerna (jfr KOCH, Hist. Gram., sid. 44; STORM 962), och följaktligen är det arkaiskt. CHARLESTON (234)

[1]) Märk, att *I shall* ofta kan beteckna ett löfte, liksom *I will (I'll)* i ledigt tal ofta står för *I shall* (jfr ZACHRISSON, Gram. Changes in Present-Day English; sid. 26).

Digitized by Google

begagnar uttrycket »ett löfte övergående till en profetia». Sid. 19 har CH. följande översättning i ett stycke om jungfrun av Orleans (st. V): Thus the Maid of Orleans became an important personage ... whose life['s] work and martyrdom *will* (shall) not soon be forgotten. I noten härtill (sid. 23: 58) heter det: "*Will* uttrycker rent futurum; *shall* en profetia eller löfte". För att göra satsen stilistiskt mera raffinerad passar 'shall' utmärkt; eljest är 'will' helt säkert tillfyllest, även om en utsago sådan som den ifrågavarande är att uppfatta som ett uttryck för siarens visshet om vad som komma skall — d. v. s. i mera okonstlat språk. För övrigt är detta 'shall' strängt taget detsamma som det, vilket behandlats under n:r 6*a*. — Exempel på växling mellan de båda hjälpverben hos WENDT (I: 23): The optimistic professor foresees a time when most of the machinery of our planet *will* be driven by sun-power, when coal *will* be unnecessary ..., and when the factory chimney *shall* be no more.

N:r 19. Naturlag. Som P. själv anmärker, ha huvudsatser med detta 'shall' ofta karaktären av ordstäv. Sådana satser höra alltså till vad ZACHRISSON (l. c. sid. 8) kallar citationsarkaismer. Jfr följande från KRÜGER (Erg. Gr., § 484), citerat i helt annat sammanhang: He that will not when he may, when he will, he *shall* have nay.

N:r 20. "Enactment" (i huvudsats). Tillhör kanslistilen. "*Shall* will be found abundantly in University Calendars", säger MOLLOY (sid. 22), men: "sometimes these learned bodies appear a little inconsistent in their practice". Ex. No candidate *will* be allowed to take both the Pass and the Honour papers, in the same subject. "In most cases, it is quite optional to use either form", tillfogar M. (s. 23).

N:r 21. P:s exempel under 40:c:3 (tävlan o. d.) äro indirekta frågesatser, som lika gärna kunde ha hänförts till 40:b, d. v. s. n:r 17 ovan. Jfr även KRÜGER (Syntax § 1302): The question was which of two equally detested religions should (= *was to*) conquer over the other. Parentesen är K:s! Jfr. ytterligare: Either your friend apologizes ... or, one of us leaves the house ... It will be for you to decide which of us *leaves* it (BENSON, Luck; 223).

N:r 22. Avsikt (i bisats) uttryckes bäst med 'may'; i rel.-satser kan 'will' begagnas lika bra som 'shall'. Användningen av 'shall' här är en direkt [äldre] imitation av latinets konjunktiv. »Relative Clauses with Final or Consecutive meaning sometimes take *shall* (should), equivalent to the Latin Subjunctive», säger ONIONS (sid. 75) och anför ett citat från Longfellow: Build me straight a goodly vessel That *shall* laugh at all disaster.[1])

[1]) När därför ZETTERSTRÖM, Övers.-övn. till Eng. (sid. 61) föreslår 'shall' som översättning för »skall» i satsen: ***Ni vill täppa till munnen på mig, så att inte min husbonde skall höra mig skälla,*** kan jag icke gilla denna översättning, även om den ursprungliga engelska texten haft 'shall'!

Digitized by Google

Av alla här behandlade fall är det således egentligen endast följande, som från språkläresynpunkt, d. v. s. i egenskap av fasta regler, förtjäna särskilt beaktande: *n:r 5* (befallning i huvudsats); hjälpverbet är här i regel betonat, vilket utgör den huvudsakliga skillnaden från *n:r 6;* detta senare betecknar nämligen oftare hot än ett välvilligt löfte utom i sådana fall som *my servant shall help you; n:r 8* (löfte i bisats), alldeles särskilt efter sådana högtidliga verb som 'vow' och 'swear'; *n:r 10* (beslut i bisats); *n:r 16* (bestämd önskan i huvudsats); detta är närmast att jämföra med n:r 5; *n:r 17* (förslag i 3:dje pers. i frågesats), vilket även-ledes står n:r 5 nära. I stort sett begagnas alltså 'shall' i andra och tredje perss., när även det vanliga språket behöver ett uttryck för kraft och innerlighet. Övriga fall tillhöra det ålderdomliga eller [hög-]litterära språket, tidnings- och annonsstilen (t. ex. *the finder shall receive a reward; shall appear* [i tidningarnas "brevlåda"]), kanslistilen och den vedertagna officiella stilen i allmänhet (t. ex. vid riksdagsförhandlingar), eller också kunna de inrangeras under benämningen restformer (t. ex. *you shall find*) eller citationsarkaismer (speciellt ordstäv). Såsom stilistiska finesser äro många olika slags 'shall' förträffliga, liksom ett stort antal andra ord och uttryckssätt, som falla utanför det alldagliga tal- eller skriftspråket.

Återstår frågan om 'shall' i tidsbisatser, villkorssatser och futurala relativsatser samt i frågesatser (2:dra pers.) och indirekt tal. Att 'shall' i tidsbisatser, villkorsbisatser och relativa bisatser är högtidligt och föråldrat, är allmänt bekant. Presens är så gott som obligatoriskt i vanligt språk. Jfr KRÜGER, Synt. § 1317; ZACHRISSON, Eng. Stilarter § 67.[1]). Angående indirekt tal hänvisas till KRÜGER, Synt. § 1317. MOLLOY'S ex. (sid. 44) He thinks he *shall* be more happy if he keeps out of policy motsvarar näppeligen det moderna språkbruket i enklare stil. Vad 2:dra pers. vidkommer, förklarar M. själv som det enda möjliga: You know you *will* be punished if you break the law (ib).[2])

En vanlig fråga i 2:dra pers. uttryckes lika ofta med 'will' som med 'shall'; det förra kan utan tvivel betraktas som det naturligaste. ZACHRISSON (Gram. Changes in Present-Day English; »Studier i modern Språkvetenskap», utg. av Nyfil. Sällskapet i Stockholm VII; sid. 31): »Instances (d. v. s. exempel på 'will i 2:dra pers. i frågor) in literature are scarce, constructions such as Are you coming?, Are you going to . . . ?, You will leave to-morrow, won't you? being preferred to the forms with auxilia-

[1]) Det 'will' som förekommer i 3:dje pers. i villkorssatser är lika med »kan»: 'If it *will* agitate you in the least degree, Uncle Francis', he said, 'I will not hear it' (BENSON, Luck of the Vails; 99). Det rena futurum uttryckes med 'get to': If you get to believe that sort of thing, you are done (ib. 40).

[2]) Efter 'think' förekommer likväl även 'shall', ehuru det ju icke behöver imiteras. STORM (900) förklarar *Don't you think you shall like it better?* för amerikansk engelska, ehuru han (1043—1044) medger, att det även påträffas i Storbritannien. »Aber *will* scheint mir das Gewöhnlichere», tillfogar han.

Digitized by Google

ries». Z. anför likväl några citat med 'will' och säger därjämte: »There is certainly a tendency in present English to use *will you* with reference to the future without any regard to what is expected in the answer». (Så även samme förf. i »Engelska Stilarter», § 162.) I en not (sid. 30) anmärker han: »Onions' remark that the substitution of *will* for *shall* in the example '*Shall* you go to London to-morrow?' would necessarily convert the sentence into a kind of request, is hardly in accordance with fact». Att missförstånd skulle vara möjligt, är icke synnerligen troligt, emedan de föreliggande omständigheterna väl ha något att betyda härvidlag. Och kan det verkligen synas ovisst, vad som åsyftas — en inbjudan, en anhållan eller rent futurum[1]) — så kan också dylik ovisshet tänkas uppstå i andra fall, t. ex. I wonder if he will come, He will not come (i tal kan understundom betoningen visserligen omöjliggöra missuppfattning).[2]) Så även i: 'I will go away if you like.' — 'And *will* you go to the dance?' (BENSON, Luck, 53), ty frågan kan lika gärna innebära ett förslag (en inbjudan) som ett efterhörande av den talades vilja; att det senare här är fallet, framgår av sammanhanget. För övrigt är att observera, att en fråga i engelskan ofta erhåller påståendets form. Då faller det ingen in att använda 'shall', även om risken för missförstånd ligger aldrig så nära. Så i modest tal: 'You *will* be very careful, my lord?' he said (det är betjänten, som talar). 'We must not have Mr. Francis agitated again' (BENSON, Luck, 98). Slutligen begagnas presens mycket ofta för futurum, icke endast när futurum kan anses redan uttryckt genom något särskilt ord i texten (KRÜGER, Synt. § 2381),[3]) utan även, enligt ZACHRISSON (Gr. Changes, sid. 32), närhelst det av sammanhanget inses, att det gäller tillkommande tid.[4]) — Exempel på progressiv form i stället för futurum: Where are you dining to-night?, What are you two chaps doing tomorrow?, How are you answering this? (alla efter ZACHRISSON, l. c. sidd. 34—35). Jfr även noten ovan: Are you shooting to-day or skating?

Som slutomdöme kunde sägas, att särskilt engelska grammaticis förfäktande av 'shall' såsom nödvändigt hjälpverb i många fall närmast ter sig som ett krampaktigt fasthållande vid regler, vilka äldre grammatikförfattare en gång i tiden uppställt, men som numera göra ett tämligen verklighetsfrämmande intryck.

Jönköping i mars 1921. ***Birger Palm.***

---

[1]) Även »unwillige Aufforderung» (KRÜGER, Synt. 1346): Will you take your naughty hands away? Jfr även WENDT I:25.

[2]) Ofta kan det vara likgiltigt, hur saken uppfattas, ty betydelserna beröra varandra bra nära. Jfr. »Splendid morning, my dear boy», he said, »and the ice bears. What *will* you do? What shall we do? *Are you shooting* today or skating, or *will* you like to take a tramp round the old place with me?» (BENSON, Luck; 27).

[3]) Jfr även KRÜGER, Synt. § 1429 samt WENDT, I: 41.

[4]) Jfr även ZACHRISSON, Eng. stilarter, § 164.

Digitized by Google

"A FARCE OF ERRORS".

In case Lektor Fearenside should think at any time of supplementing his amusing and instructive book with the above title by adding some specimens of English which, though used by writers who are no longer *in statu pupillari,* still merit inclusion under this heading, I beg to offer him a few examples from an essay entitled "American and European in the works of Henry James", by S. B. Liljegren, published in the Annual Proceedings of the University of Lund and presumably circulated in Europe and America as a sample of Swedish university scholarship. The italics are in all cases my own.

Preface, p. III. This fact, in addition to the circumstance that the development of literature has partly removed another difficulty experienced by James' reading public, — *his to contemporaries intricate, insistent and into every corner of the mind piercing psychological interest in his human beings* — the heritage in common with his brother — certainly *helps explaining* why these very last years brought the signs of *a fresh start of attention* to Henry James.

ibid. I *aim at* James' celebrated point of view

p. IV. *E. g.* in his preface to The Portrait of a Lady he says. (This ugly and un-English use of e. g. in a purely literary context is found throughout the essay).

p. V. This *fact,* overlooked by students of James, is among those that have *originated* the present little treatise. (How can a fact, or even a number of facts, originate a treatise?).

ibid. It is evident that a study of his method ... cannot *spare* an investigation into the kind of subjects which often conditions the method. But it goes without saying that even greater importance accrues to the investigation in so far as it is *apt* to shed light upon James' general outlook upon life...

p. 1. The difference in the *mould* of personalities which the *grain* of each of the two worlds creates. (It would be interesting to know the process by which a *grain* creates a *mould*).

p. 1, footnote. He possessed otherwise every *exterior* qualification for the treatment of [this problem].

p. 2. That the real issue is clearly conceived by James is evident *e. g.* from some lines about Longfellow, one of Story's friends, *and whose*[1]) equipoise of mind and harmonic personality *are by James understood* as the results of an admirable blend of the best of the two worlds.

p. 3. James' extraordinary *internal* and *external* qualifications.

p. 4 a desire to complement his material possessions by adding everything immaterial *up-to-date.*

[1]) Justifiable grammatically, but stylistically ugly.

Digitized by Google

ibid. he *stands,* as it were, *before* a manual labour.
p. 5. And he [= the hero] *emanates* in a most distinct manner *trace* by *trace* ...
p. 7. The book traces the varying issues and shades of N's struggle for that up-to-date woman whom, as we heard, he *searches for.*
ibid. It must be conceded that the *plan* for solving the problem *has placed* James *before* a difficult task, but no one could have acquitted himself of it better.
p. 8. The general impression is a strong one of nobility, of a pair of mild, intense eyes, the eyes of the high-born being charged with telling the important thing *as the mouth the unimportant;* an impression of *the long, undulating neck of the rococo woman, sensitively combining with delicious shoulders in a vision of rare refinement.*
ibid. Figures of the foreground in full colours are, on the other hand, the mother and two brothers. [Word order!]
p. 9. The naïve shrewdness of the Yankee comes *his* first *cropper* over a *fatal point.*
p. 11. Every detail in the scene ... *ear-marks the fact* that, here, money introduces the plebeian.
ibid. Surrounded by fossilized beings M:me de C. is doubly responsive to the warmth of life in the American, who, on the other hand, having his calculations *crossed over* by real feeling *shows of* a finer grain than his words quoted above made us suspect.
p. 13. *The nerve-shattering and terrible* in a combat against invisible and incomprehensible elements at once becomes evident *on* his mind.
ibid. Here, too, James touches on something which, *else,* the European has rather little knowledge of.
p. 15 ... a nocturnal visit to Coliseum ... [Insert *the*].
p. 18. Among her male *acquaintance,* who *were* ...
ibid. ... the fine old Tudor mansion which he has *procured to buy* ...

It would serve no very useful purpose to continue this catalogue; in fact it is very difficult to continue the perusal of an essay in which almost every other sentence, if not grammatically incorrect, is a severe shock to the reader's linguistic feelings or brings a smile to his lips. If I might venture to give Mr. Liljegren a piece of advice it would be to write his next essay in Swedish or, if he attempts English, to submit it to an Englishman before giving it to the world. Finally I ought perhaps to state that it is only my admiration of the extremely high level of Swedish university scholarship that has led me to protest against a piece of work that, at least from a linguistic point of view, fails signally to attain this general standard.

Henry Alexander.

Digitized by Google

Not: Långt ifrån enbart fördelaktig har som bekant utländings hjälp i berörda fall stundom gjort vetenskapliga verk ställvis obegripliga. A:s förseelser häri tangera det otroliga. *Min uppsats är emellertid noggrant genomsedd av lektor Fielden,* och A. korrigerar således huvudsakligen ej en utländing — sådana ha alltid varit utlämnade till godtycklig kritik i hithörande fall, då de anses röra sig utanför den vanligaste fraseologien och ordlistan av okunnighet, ej t. ex. på grundval av en beläsenhet i litteraturen, som övergår genomsnittsinfödingens egen [1]) — utan en landsman, vars noggrannhet i berörda fall vitsordats av två framstående anglister. Av F:s msnoter ser jag, att A. har oturen korrigera t. o. m. F:s *egen* engelska här och var. [2])

På några ställen hade F. föreslagit ändringar, dem jag ej följt, därför att jag, vare sig jag skriver svenska, tyska, engelska eller något annat språk, använder en egen, sammanträngd och betydelsemättad stil, avsedd att binda uppmärksamheten och få fram nyanser. Vore det ett fel, begås det också av t. ex. Carlyle, Meredith, James, Saintsbury, och, bl. a. svenskar, av Österling, vars Spitteleressay ensam skulle gjort honom omöjlig i Sv. Ak., om där funnits folk av A:s kaliber.

Den anmärkning, som kunde träffa min svenska, tyska, etc., har av F. gjorts mot min engelska: att den ofta är svårläst, tung och ovanlig i ordval, men det personliga där har F. sökt förstå, vartill hans litterära bildning givit honom förutsättningar, dem A. tydligen helt saknar.

Om således misstag här förelegat, hade de gjorts medvetet. Nu är dock saken, att A:s anmärkningar träffa också ämnet, Henry James, som ju är representant för mod. eng. språk, och dem som skrivit i ämnet, t. ex. prof. Phelps, den förnämste, nu levande Jamesforskaren. Den som går genom av mig begagnad litteratur, påträffar *samtliga,* av A. beivrade ord och uttryck. I Phelps' *Advance of the Engl. Novel,* ser man vid tillfälligt bläddrande t. ex. "apt to live" (299); "the target, at which he aimed" (308, se ock ex. hos Flügel, Dict.); "being absolutely up to date" (149); "aimed at an American audience" (244) o. s. v.

Även om man ej som jag använder en personlig stil, skulle sysslandet med James (hos vilken satsrytm och ordval spela så stor roll att han själv förklarade varje rad, han skrev, helt förståelig först vid högläsning) ha färgat av sig på framställningen. Den, som vet något härom, förstår att satsens innebörd föredrog dynamiken *searches for* framför det svagare skemat — ⌣ *Which, else,* ändrade F. till *which otherwise.* Jag behöll mitt uttryck för att bryta det jämna satsflödet och genom två starktoniga monosyllaber väcka uppmärksamheten och visa hän på det följande. Samma grepp användes ofta av bl. a. Saintsbury. Jfr ock Meredith: *that else* had grinned at me (Trevelyan, Poet. Phil. G. Mer. s. 28). Allt detta är tydligen *terra incognita* för A., som t. ex. i Lederers uppsats, Neu. Spr. 1911, ss. 212—18, kan se, att satsrytmstudium existerar.

Värst är dock att A. ej ens rådfrågat högsta instansen i hithörande eng. språkfrågor, vilken ej är någon eller några individuella engelsmän utan, jämte i litt. påvisbart bruk, den stora, snart färdiga New Engl. Dict., som för eng. spelar samma roll som Sv. Ak. Ordbok för svenskan. Jag underlät näml. att följa F:s förslag, när N. E. D. rättfärdigade mitt uttryck, varför jag hänvisar till nämnda verk. Skulle man t. ex. ej kunna säga *to earmark a fact,* då N. E. D. t. o. m. har *earmark a visit?* Jag föredrog *earmark* framför *emphasizes* (F:s förslag), då jag således slapp ett färglöst ord och fyra trycklösa stavelser i följd. *Acquaintance were* (orört av F.) skrevs i anslutning till Storm, E. Phil. II, 1049. *on* mind *nödv.* för att markera iakttagelsen ss. *andras,* ej *N:s.*

I t. ex. det stora *nationalverket Cambr. History of Engl. Literature* kan A. vederkvicka sig åt det *fullständigt oengelska* bruket av e. g. i en litterär text. Se t. ex. vol. I ss. 291—300 (5 ggr.), s. 62 (2 ggr.) et passim. Det vore skäl till mera försiktighet med betyg åt sitt lands främsta litteraturhistorici. A:s anm. röjer f. ö. hur främmande han är för Englands nyare förf. i estetik, etik, litt. hist., historia, filosofi o. s. v. Bosanquet, Beers (am.), Martineau, Ker, Compton-

[1]) Vid samtal i somras med en M. A. betecknade jag mitt intryck av en suffragette med adj. *spry.* Tillsades att ordet ej fanns. Då jag återfann det i Wilde's Canterville Ghost, förstod jag, att en engelsman ej kunnat hitta ett bättre ord

[2]) Redan förut ha univ. lekt desavouerat varandra i M. S.

Digitized by Google

Rickett, Sorley, F. C. S. Schiller, Burnet, Boas, Courthope, Hobhouse, James Adam äro tydl. blott namn för A. — om ens det.

Ang. *the C.* (orört av F. och mig likgiltigt, då bruket i dyl. fall är vacklande) slog jag nu upp en eng. bok om Italien (C. Golf, Florence, Lond. 1905). En byggnad nämnes där ss. 129—32 6 ggr.: 3 med, 3 ut. art.; ss. 132—4 en annan byggnad 3 ggr.: 1 med, 2 ut. art. — comes (kausativt!) his (N:s.)

A:s anmärkningar mot *fact originates, grain creates mould* (dessa två sb. ofta hos James i av mig avsedd bet.), *plan places, emanates trace by trace* o. s. v. förråda ju ren obildning. A. kan således ej säga: samvetet slog mig, ty samvetet kan ej slå mer än ett faktum ge upphov, en egenart skapa en form, en plan placera. Dyl. tankekonsekvens lär ha existerat i Abdera. Den rätt till bruk av fig. bet., som man begagnar sig av i dagligt tal, stiger vid litterär analys till diktens frihet gentemot språket. Det är ändock en lång väg från mina iriheter till Brooke's, Ezra Pounds' och andras. Vad *his to — — — interest* (som f. ö. F. ändrat) angår, så borde A., om han känner elementen av den stilistik, som vars målsman han uppträder, veta, att här föreligger ett avsiktligt stilistiskt grepp, s. k. konstruktionsspänning (För hithörande frågor kan man läsa Hübeners principutredning i *Stilistische Spannung in Paradise Lost).* Det torde nu vara klart, att allt i A:s artikel var felaktigt, utom den oförsiktligt valda titeln, till vars ostörda, *väl dokumenterade* besittningsrätt han lyckönskas. Det borde eljest ha varit lätt att finna åtminstone *något* fel i min uppsats, då jag (som redan från vederhäftigt håll välvilligt erkänts), till skillnad från dem, som skriva fackavhandl. på främmande språk med begr. terminologi, måste röra mig med ett obegränsat ordförråd och söka avvinna det främmande språket svårgripbara betydelser och nyanser. Resultatet av A:s granskning torde därför berättiga ej blott mitt fortsatta bruk av engelska utan av sådan engelska som jag hittills skrivit, även om den här och där skulle väcka en del skolmästarinstinkter till liv. Jag anbefaller därför *Engl. Stud.* och andra utl. vet. tidskr., där nu och allt framgent tillfälle gives A. till betraktelser över mitt språk.

Jag känner intet annat fall, då en civiliserad nations medborgare, med modersmålet som fack, behövt, för så omfattande upplysningar (som ovan) om sitt eget språk, vända sig till en utländing, vilken dessutom ännu i berörda hänseende befinner sig *in statu pupillari.*

En utväg för A. att för framtiden undvika denna situation — A. torde väl ej ha råd att undvara sin lilla auktoritet: den som eng. skolman — vore att genom ett efter krafter och förmåga anpassat studium av engelskt språkbruk i litteraturen och i N. E. D. och stilistiska och grammatiska verk söka skaffa sig en bättre kunskap om sitt modersmål.

Till sist, om A:s omsorger om den svenska vetenskapen äro, som han oombedd förklarar, oegennyttiga eller ej, är mig lika likgiltigt som erkännandet av dess höga kvalitet är för denna vetenskap från en man på A:s *kunskaps- och bildningsnivå.*

S. B. Liljegren.

Tillägg.

Sedan ovanstående skrevs, har man påpekat för mig, att A. av sitt brottande med elementen av svenska språket kan ha förletts att gå ut från sv. bet. (!) på ett flertal ställen. *Spare* använder jag nat. i bet. *to do without; fatal* i bet. *ödesdiger; before* beror ej på liknande sv. bruk utan på en medveten avsikt att genom reversion av ställning få fram en reversion av betydenhetscentrum, som följer denna prep. (så Meredith. F. föreslog eljest ***before J.*** ist. f. *before plan;* på det andra stället synes han ha uppfattat min mening) o. s. v. Om man vill kritisera, får man väl först övertyga sig om, att man förstått, vad saken gäller. Här följer några parallellställen och prov på stil i litterär analys, som jag nu lade märke till vid förberedelse till föreläsningar: Swinburne, Age of Shakespeare: It is not the man that they bow down to: it is the bust that they crouch down before (37); to whom of all critics and all men the pathetic and humourous charm of the old man's personality might most confidently have been expected most cordially to appeal (77); Saintsbury, Hist. Engl. Lit.: *apt* to become ... sing-song (36); *which,* disguised a little .... were to add, *was* (110;

Digitized by Google

här äro 56 ord inskjutna mellan subj. och pred.); Compton Rickett, Hist. Engl. Lit., Lond., 1918: the delight he had *hoped for* (363); dramatists were *coldshouldered* and ignored (366); H. ... *sought for* it (369); the reader is *apt to* speculate (380); in *writing* (sb!) of the latter class (380); to exalt *the merely bizarre* (295); No poet has *externalized* ideas with greater vividness (306); from the *external* fact to the idea (309); joy in landscape, *waterscape*, and *cloudscape* (309); the farther we *travel* from Nature (311); unresponsive to *external* influences (311); all that can *fever* or distract (312); his power *seemed growing* weaker (315, jfr. *helps explaining*, som jag behöll mot F:s råd för större pregnans); *Christabel* abounds in noble lines ... and one could ill *spare* it on this account (319); his romances *seem of* less enduring fame (326; jfr. *shows of* m. utel. *to be* för större pregnans); a love of the *picturesque and sublime in nature* (326); Trevelyan Op. cit.: apt to seem (23); It breathes of 1848 (150) o. s. v.

S. B. L.

OM UTTRYCKET *YOUR MISTAKE* (= YOU ARE MISTAKEN).

Detta är en i talspråket mycket vanlig fras, vadan det torde vara överflödigt att med belägg illustrera densamma. Den påträffas merendels i ovanstående (skenbart) elliptiska form men också under den mera utförliga *That's your mistake.* Jag skall tillåta mig att uppställa den hypotesen, att vi här ha den numera något föråldrade, i varje fall i naturligt talspråk uteslutna frasen *you mistake* i så att säga modern förklädnad. Det ligger, menar jag, synnerligen nära tillhands att tänka sig, exempelvis att denna senare vändning i bildade personers mun av mindre bildade åhörare missuppfattats såsom *your mistake* vid en tidpunkt, då *to mistake* i betydelsen *to be mistaken* började komma ur bruk, åtminstone i mindre kultiverade kretsar och att denna variant efterhand trängt uppåt. Det är min åsikt, att vi här ånyo (jfr. min artikel: Ett fall av infinitivattribut i engelskan, Mod. Språk. dec. 1920) stå inför en av dessa språngartade förändringar — saltomortaler vore man frestad att säga — för vilka engelskan med sin formfattigdom synes utgöra en gynsam jordmån. Efter *your mistake* har sedan bildats *my mistake.* Jag citerar ett exempel från H. M. Carr, Daily Dialogues (Marburg, 1913 s. 38): **A** *Filberts, I believe you call these?* — **B** *No, these are walnuts ...* — **A** *Quite so. My mistake. I'm sorry.*

En jämförelse med *[Thats] your fault* kunde ju tyckas ligga nära tillhands, men det är att märka, att i detta senare fall är det fråga om en logisk motsättning mellan den talande (resp. till- och omtalade) och en l. flera andra personer, såsom fallet är vid *[That's] your merit* o. s. v., vadan possessivet är betonat, medan det i *your mistake* är fråga om en motsättning i sak, alltså substantivet har den logiska tonvikten. Jag, håller det icke för otroligt, att man skulle kunna få höra *my (your) mistake,*[1]) med

[1]) Naturligtvis åsyftar jag ej sådana fall där det verkligen är fråga om olika *mistakes* av olika personer.

Digitized by Google

betonat possessiv men en sådan betoning — om den nu förekommer — måste vara tillkommen senare, är *analogisk,* ej *logisk* och kan, anser jag, ej tillmätas någon beviskraft med avseende på uttryckets uppkomst.

Snarare kunde man då tänka sig *your mistake* bildat efter sådana förebilder som *That's [only] his play, his fun, That's your carelessness* etc, vilka i engelskan med dess starka nominala tendenser äro så gängse och där vi likaledes ha ett obetonat possessiv. Överensstämmelsen är dock, vill det synas, mera rent formell, alldenstund dylika fraser innebära ett karaktäriserande av en handling eller ett yttrande, alltså till sin natur äro positiva medan *your mistake* har rent negativ innebörd. Däremot hindrar ingenting att antaga, att *your mistake,* en gång väckt till liv, under inflytande av nyssnämnda typ utvidgats till *That's your mistake.*

Hur gammalt *your* (resp. *my, his) mistake* kan vara, därom kan jag ej yttra mig. Så vitt jag kan se, lämnar N. E. D. ingen upplysning. Jag skall endast uttala den förmodan, att man i många fall, i ledig modern dialog, har att tänka sig ett *your mistake* bakom skriftens *you mistake.* Så låter t. ex. Marie Corelli i en av sina senaste böcker (The Life Everlasting I, 178) en av sina figurer — en amerikan, som eljest inte utmärker sig för något preciöst uttryckssätt — säger *You mistake: Mr Harland turned quickly upon him. 'You mistake', he answered. There's no madness, though there is certainly genius.*

Gävle i februari 1921. ***Arvid Smith.***

LITTERATUR.

J. Stårck, *Auswahl aus der älteren deutschen Romantik.* Stockholm, M. Bergvall 1920. Pris 3: —

Ett synnerligen vederhäftigt arbete bjudes våra tyska språklärare i ovanstående skoledition, som enligt utgivarens förord avser att »bilda en för det mognare gymnasiet — event. även för ett motsvarande stadium inom flickskolorna och seminarierna — avpassad läsebok med innehåll hämtat från författare av erkänd rang tillhörande den tyska romantiken i dess tidigare skede». Utg. hoppas även — säkerligen med rätta — på att boken även skall verka »i någon mån klargörande på lärjungens förståelse av den svenska nyromantiken».

Utg:s arbete består (bortsett från textvalet) i en inledning med dels en allmän översikt av den tyska romantiken, dels biografier över Novalis, Tieck och bröderna Schlegel samt i anmärkningarna.

Beträffande inledningen torde den vara en av de bästa litteraturhistoriska översikter, som överhuvudtaget tillagts någon svensk textedition. I all sin korthet ger den huvuddragen av den äldre tyska romantiken, och skulle man kunna göra någon

Digitized by Google

invändning däremot, skulle det i så fall vara, att den möjligen ser förtjänsterna hos den tyska romantiken alltför stora; åtminstone avfärdas avigsidorna temligen kortfattat. Men utg. är uppenbarligen själv en stor beundrare av den romantiska litteraturriktningen. Undertecknad får däremot bekänna, att han aldrig haft mycket tillövers för den rent skönlitterära sidan av den tyska romantiken. Utg:s urval har härvidlag ej kunnat åstadkomma någon ändring. Något nöje har jag ej funnit vid textläsningen, bortsett från ett par dikter. Men det är ju subjektivt, och jag vill härvidlag citera en punkt ur Schlegels av utg. avtryckta första föreläsning „über dramatische Kunst und Literatur": „die einseitige unwillkürliche Vorliebe macht keineswegs den Kunstkenner, sondern im Gegenteil das freie Schweben über abweichenden Ansichten mit Verleugnung persönlicher Neigungen."

Utg:s anmärkningar vittna om samma samvetsgrannhet och vederhäftighet som inledningen. Såväl rent litterärt som språkligt har han lagt lill rätta för eleverna vad som man kan fordra. Med den mängd föråldrade ord och former, som han måst påpeka, dyker ovillkorligen den frågan upp, om man ej har rätt att för äldre texter något modifiera deras dräkt i en för skolan avsedd textedition. Det är naturligtvis självklart, att dylikt blott får ske med ytterst lätt hand och av en utg., som besitter förutsättningar för att kunna utföra detta utan att göra allt för stort våld på originalet och utan att taga bort alltför mycket av ålderns patina. Jag frågar bara.

Till utg.:s Anmerkungen har jag följande anmärkningar att göra.

S, 23,6 *abwechselnd wurde die Stube hell von dem Schimmer des Mondes.* Utg.:s förklaring: „der Dichter überlässt es dem Leser, den Gedanken 'Die Stube wurde abwechselnd hell und finster' selbst zu ergänzen" är på grund av det följande *von dem Schimmer des Mondes* säkerligen oriktig. Månskenet kan ej göra rummet mörkt. Svårigheten löses emellertid mycket enkelt genom en jämförelse med Tiecks sats (sid. 45,16): *„der Mond sah abwechselnd durch die vorüberflatternden Wolken".* Denna visar tydligt, att *abwechselnd* på den tid, det här gäller, användes i bet. 'då och då', 'av och till'.

23,16 ff. *es ist, als hätt' ich vorhin geträumt, oder ich wäre in eine andere Welt hinübergeschlummert.* Några ord angående ordföljdsväxlingen hade varit på sin plats.

23,21 f. Det är säkerligen alldeles riktigt, att *nur* i *Wo eigentlich nur der Fremde herkam?* stammar från uttryck som „Ich möchte nur wissen, wo der Fremde herkam". Men det hade säkerligen varit lämpligt att ge översättningen av detta *nur:* 'månne'.

25,11 'den blå blomman' omnämnes redan 23,13.

29,20 *mit öftern Gelagen.* Jag saknar ett påpekande av att komparativen *öfter* har positiv betydelse *(häufig),* ett förhållande, som t. o. m. åstadkommit, att det kan föregås av *zu* 'alltför': *eine solche zu öftere Veränderung* (Paul, Wb.)

Digitized by Google

32,11 *„ein jedes;* Neutrum, weil Novalis schon hier an die Kinder denkt." Det tror jag ej. Här är i stället fråga om det allbekanta förhållandet, att neutrum sing. användes för att beteckna varelser av båda könen. *Ein jedes* betyder alltså 'var och en (såväl man som kvinna)'. — I sin anm. (31,17) om 'orena rim' omnämner utg. ej rim med olika konsonanter (som här *Schwerte: Herde)* ej heller rim med olika kvantitet (som 39,23 *Kahn: an).* Redogörelsen för 'orent rim' borde för övrigt ha åtföljts av ett påpekande, att tyska diktare ej draga sig för att använda sådana i ganska stor utsträckning än i dag. Man torde utan överdrift våga påstå, att för större delen av tyskarna äro dylika 'orena rim' inte alls orena.

38,18 *die Ferne* betyder ej 'hela nejden' utan har sin vanliga betydelse.

42,11 *verklungen* översättning? Är väl = *vergessen?*

42,15 *Und wenn dir keiner bliebe,*
So bleibst du dennoch treu.

Det torde vara skäl att för undvikande av missförstånd påpeka, att här *treu* måste suppleras ur efterföljande rad framför *bliebe.*

45,3 *bis am Morgen.* Anmärkningsvärt, eftersom den efter *bis* följande prep. så vitt möjligt skall styra ack. Paul har i sin Deutsche Gramm. IV § 307 blott två exempel på dat., varav det ena (från Lessing) egendomligt nog även är *bis am Morgen.*

55,15 *alle alte Frauen,* tryckfel, eftersom omnämnande saknas?

72,5 Den starka böjningen av *Held* borde för varnings skull ha påpekats.

72,7 *Das Fräulein* här = *'adlig fröken', 'borgfröken'.*

72,8 *Und Berge und Felder*
Und einsame Wälder
Misst er zurück.

Misst zurück betyder ej 'saknar' (förväxling med *vermissen?!),* utan kommer av *zurückmessen,* och den tanke, som gömmer sig i uttrycket, är densamma som i eng. *retrace one's steps.*

73,21 Det kunde vara skäl att upplysa lärjungarna om ursprunget till namnet *gotisk (arkitektur).*

75,3 *Es gälte den Versuch.* Översättning? Lämpligast vore väl: 'det kunde vara skäl att göra ett försök!'

Ordföljden stämmer här och var ej överens med modern tyska. Särskilt torde ett påpekande vara på sin plats 49,4 *ich kletterte in der Hoffnung hinauf, von dort den Ausgang aus der Wildnis zu entdecken* och 64,32 *Plötzlich sah er sich etwas in der Ferne bewegen, es was Walther, der...* **N. Otto Heinertz.**

TVÅ SPRÅKFRÅGOR.

Till M. S. ha inkommit följande frågor, vilka Red. underställt sina utländska medarbetare till besvarande:

I) Är det verkligen försvarligt att i den tyska studentstilen

Digitized by Google

översätta »av en släkting» med maskulinformen, som herr Rosenbund alternativt föreslår? (De båda övriga översättarna giva endast femininformen.)

II) Kan det explanativa »i det att» i reallinjens engelska stil anses riktigt återgivet med "when", såsom sker i hr Fieldens översättning? B.

I.

I min översättning har jag i *första rummet* upptagit det från sträng litteratursynpunkt ensamt riktiga einer Verwandten. Men genom att i parentes medgiva alternativet einem Verwandten har jag velat uttrycka, att i goda borgerliga kretsar denna form mycket allmänt begagnas för att „schlechthin" beteckna släktskaps*begreppet,* även när personen i fråga är ett femininum, ifall detta femininums omnämnande ej går före utan följer: *Ich reise zu einem Verwandten, einer Frau N.*

Hos den breda massan har denna utveckling gått längre och blivit tämligen allmän. Den enkle Berlinaren säger helt ogenerat: *Sie ist ein Verwandter von mir.*

I någon mån därmed jämförlig är den företeelse, enligt vilken kvinnor vid tal om sig själva föredraga den senare formen: Ich bin Österreicher, ich bin Tschechoslovak, ehuru vi äga motsvarande feminina: Österreicherin, Tschechoslovakin.

I detta sammanhang torde även kunna omnämnas, att kvinnornas förkärlek för den senare formen ej inskränker sig till tyskan utan även iakttagits i franskan. Så har jag under min Parisvistelse för åtskilliga år sedan i ett föredrag hört, att M:me Paul Passy brukar säga: Je suis heureux. — Däremot är en form „Verwandtin", som åtskilliga ordböcker upptaga, för min språkkänsla oantaglig.

Benno Rosenbund.

Zu der an die Schriftleitung der Moderna Språk ergangenen Anfrage betreffs des Ausdruckes *en släkting* in der letzten Prüfungsübersetzung:

Wie Herr Rosenbund zu der Übersetzung *eines Verwandten* an der betreffenden Stelle gekommen ist — dass er mit voller Absicht diese Variante neben *einer Verwandten* gegeben hat, geht aus seiner Anmerkung zu der Stelle hervor — ist mir unverständlich. Bei Ausdrücken wie *Hast du denn keinen Verwandten in Berlin?* oder *Sie steht ohne jeden Verwandten in der Welt da* kann man ja begreiflicherweise unter *dem Verwandten* sowohl männliche als weibliche Verwandte verstehen. Hier aber, wo das darauffolgende *einer Frau O.* den Sachverhalt sofort klarstellt, ist m. E. die Verwendung des „neutralen" Maskulinums durchaus ungerechtfertigt. In den mir zugänglichen deutschen Wörterbüchern (Sanders, Sanders-Wülfing, Heyne, Paul, Weigand-Hirt) fine ich auch nichts davon erwähnt, dass *ein Verwandter* mit Bezdehung auf eine *bestimmte weibliche* Person in der Literatur- odeir Umgangssprache vorkommt.

Ernst A. Meyer.

Digitized by Google

Auf Ihre Aufrage betr. der Übersetzung von *av en släkting* in der deutschen Abiturienten-Prüfungsarbeit, habe ich zu erwidern,

dass einzig und allein die weibliche From *Verwandte* hier stehen kann.

E. Th. Walter.

II.

I was led by my dictionary (Wenström and Harlock, Swedish-English Dict., 1909, see under *i*, B) to take *i det att* in the temporal sense of "when" or "whilst". If this is impossible, my translation is of course incorrect, though it may be pointed out that the clause "when all ... by him" has here very little temporal force and is practically equivalent to an absolute construction — "all state affairs being managed by him".

F. J. Fielden.

In the passage in question the substitution of the temporal for the causal clause seems to me to be justified by the smoother turn of language that results, even if it is not pedantically correct as a translation. The grammatical facts are clear enough:

The Swedish *i det att* is causal, and requires as a literal rendering the somewhat clumsy "seeing that, inasmuch as," or the stiff absolute construction given in the Gothenburg Version. This is avoided in the Lund Version by using a temporal clause.

It must be noted that the "when" of the L. V. cannot be parsed as a causal conjunction. In the first place it follows directly after the words "sixteen years", to which it evidently refers. And secondly the causal *when* is used in English to introduce an adversative clause or one implying a contrast, which is not the case in the L. V.

G. E. F.

Feriekurser i utlandet.

Red. riktar intresserades uppmärksamhet på i detta häfte annonserade feriekurser i utlandet. De ifrågavarande kurserna äro

1) I *Tyskland* i Kiel 27 juni—16 juli. Prospekt och närmare upplysningar hos lektor E. A. Meyer, Stockholm.

2) I *England*,

dels 3—16 aug. i University of London, University College. Se närmare medföljande prospekt;

dels 22 juli—18 aug. i University of London. Se närmare annons å omslagets 3:dje sida.

Malmö 1921, Röhr's Boktryckeri.

Digitized by Google

MODERNA SPRÅK

SVENSK TIDSKRIFT FÖR UNDERVISNING I DE TRE HUVUDSPRÅKEN
TYSKA, ENGELSKA, FRANSKA

UTGIVEN AV

HERMAN SÖDERBERGH OCH N. OTTO HEINERTZ.

ÅRG. XV. 4 * MALMÖ * April 1921

STUDENTEXAMEN V. T. 1921.

Första skrivningsdagen.

Uppgifter för uppsats på *engelska* eller *franska* för *real*-gymnasiet.

1. Nationernas förbund.
2. Drag ur Napoleon III:s liv.
3. En opera, jag sett.

Engelskt översättningsprov för realgymnasiet.

Den bekante engelske statsmannen Benjamin Disraeli var 33 år gammal, då han lyckades komma in i parlamentet. Omkring fjorton dagar efter sessionens början höll han sitt jungfrutal *(maiden speech)*. »Jag litar på», begynte han, »att huset skall skänka mig det överseende, som sedvanligen visas den, som första gången tar dess uppmärksamhet i anspråk. Jag är tillräckligt medveten om den kritiska anda, som råder i detta hus, för att veta och känna, huru mycket jag är i behov av detta överseende». Därpå övergick han till ett djärvt angrepp på den föregående talaren, O'Connell, det irländska partiets ledare. Men han avbröts oupphörligt av hånskratt och vreda ord mest från de irländska medlemmarnas sida. Länge bibehöll han då ett orubbligt lugn och fortsatte att tala. Men då oväsendet likväl tilltog allt mera, sträckte han upp armarna och ropade med en stämma, som hördes över larmet: »Jag skall sätta mig ned nu, men den tid kommer,

Digitized by Google

då I skolen höra på mig.» Hans profetia besannades. Disraeli blev torypartiets mäktige ledare och slutligen Englands premiärminister *(prime minister)*.

Franskt översättningsprov för realgymnasiet.

En dag, då Ludvig XV superade i Trianon, rörde sig (*rouler sur*) samtalet först om jakt och sedan om krut. Man var av olika meningar om krutets sammansättning. Slutligen sade hertigen av La Vallière: »det är skada, att Hans Majestät har tagit ifrån oss våra exemplar av encyklopedien (*l'Encyclopédie*); utan tvivel skulle vi där finna svaret (*décision*) på vår fråga». Konungen försvarade sin konfiskation: »man hade sagt honom, att de tjugofem volymer, som redan utkommit, innehölle de farligaste saker». Men efter supéns slut skickade han likväl efter ett exemplar av verket. Man fann där fullständiga upplysningar icke blott rörande den fråga, som man tvistat om, utan även rörande många andra saker av intresse. Och konungen själv fick läsa en redogörelse för alla kronans rättigheter. Han upphävde konfiskationen, vad de närvarande beträffade. Var och en av dem fick tillbaka (*reprendre*) sitt exemplar.

BEACONSFIELD'S BEGINNINGS.

Stockholm Version.

The well-known (celebrated, famous) British (English) statesman (politician) Benjamin Disraeli was thirty-three (33) years old (of age) when he succeeded in getting into [managed (contrived) to get into] Parliament (the House of Commons). About a fortnight after the beginning (commencement) of the session he made his maiden speech. "I trust", he began, "that the House will extend to me the indulgence (forbearence) that (which) is usually (customarily) shown [that (which) it is wont (accustomed) to show] the member (the person, him) who for the first time claims (intrudes upon) its attention [who claims (intrudes upon) its attention for the first time].

I am sufficiently aware (conscious) of the critical spirit that (which) prevails in this House to know and feel how much I need (require) [stand in need of] that (this) indulgence (forbearance)." After that he (He then) proceeded (went on) to make a daring (audacious) attack on the preceding (previous) speaker, O'Connell, the leader of the Irish party. But he was constantly (continually, incessantly) interrupted by mocking laughter and angry words, chiefly (principally, mainly, mostly) on the part of the Irish mem-

Digitized by Google

bers (from the Irish benches) [from the benches where the Irish members sat (were sitting)]. For a long time he maintained (He long maintained) an undisturbed calm and continued (went on) speaking (continued to speak). But as the uproar (disturbance) increased more and more, he held up (stretched out) his arms and cried (shouted) with a voice that was heard above the clamour (tumult): "I shall (will) sit down now [I shall (will) now resume my seat], but the time will come when you *shall* (the time is coming when you will) hear me [listen (hearken) to me]." His prophecy (prediction, forecast) was fulfilled, Disraeli became the powerful (mighty) leader of the Tory (Conservative) party and finally (in the end, eventually) /the/ Prime Minister (Premier) of Great Britain (England).

Notes:

(1) As usual, this translation is perpetrated in a tearing hurry in order to satisfy the editorial demand that it shall be posted the same day; and consequently I have no time to look through the books to find the actual words of Disraeli's maiden speech, but have had to re-translate it instead. I feel pretty confident, however, that the end of the speech is usually quoted in the form of a threat ("you *shall'*), not in the form of a mere prophecy ("you will"). In any case the simple present ["the day comes"] could not here bear a future meaning in modern English, and the progressive present would, I think, here imply an immediate future. *Postscript* [Saturday]. Since posting my Disraeli stuff yesterday, I have consulted a number of books too see what that extremely interesting personage [his official life has recently been completed in *six volumes*, and nobody seems to think it too long] actually said on 7 December 1837; but as the speech is of biographical and anecdotal interest rather than of general historical importance, it is not quoted in many of the books consulted. Even Disraeli's biographers seem often to have avoided it as hackneyed. Thus T E. Kebbel does not cite the words either in his article in D. N. B. or in his little book on Beaconsfield in "The Statesmen Series": and Frederick Greenwood in his authoritative life of Beaconsfield in the tenth edition of the *Encyclopædia Britannica* dismisses the speech in the words "he retained self-confidence enough to tell the unwitting crew who laughed him down that a time *would* come when they *would* hear him." And this seems to represent what Disraeli actually said *(will — — — will)*. If that be so my "*will ... shall*" represents either a defect of memory on my part or a popular perversion made with the conscious or unconscious object of heightening the effect. Obviously "shall", *if stressed*, is more defiantly and dandiacally Disrealian or, if you like, Viviangreyian: and if he did not say it, he ought to have done in order to have been thoroughly himself. And in fact most of the Swedes whom I have consulted as to the real meaning to them of *I skolen* seem to think that it expresses either *obligation* or *prophecy*, rather than *mere future*. I do not presume to decide what the Swedish most naturally means; but perhaps I may express the opinion that stressed *shall* would distinctly mean that Disraeli himself would bring it about that they should be compelled to hear him, while unstressed "shall" would be of the nature of prophecy, and "will" a mere future. As an illustration of the prophetic form I may quote a translation (from memory) of some passage, I think in Homer:

"A day will come when sacred Troy shall perish
"And Priam and his people be destroyed."

The most illuminating passage I have found on this text is in the opening chapter of the second volume of the standard Buckle-Monypenny *Life of Beaconsfield*, which contains numbers of expressions that may be regarded as the ideal ones to use here — — e. g. "shouts of laughter" and "unruffled temper" etc.

Digitized by Google

In fact I should like to transcribe three pages and send them in, but imagine that the editors would not find time to print them. Mr. Monypenny expressly says: "For the concluding portion of the speech I have used the report in the *Mirror of Parliament*, which is at once the fullest and the most intelligible". This at least suggests the possibility that some of the other contemporary reports used *shall* not *will*. In that invaluable treasury of pictures (643) with popular letterpress, Wright-Smith, *Parliament, Past and Present*, there is a full page picture, from a drawing by T. Walter Wilson, showing Disraeli delivering his first speech in the House, and nearly three pages of letterpress on the subject. In that passage the speech ends: "Ay, Sir, though I sit down now, the time will come when you will hear me."

Second postcript [Sunday]. The following hasty jottings deal with a few selections from actual scripts this day submitted to me by post.

(1) *when he succeeded in getting into Parliament* [not *the parliament*] seems to me to be the most natural expression, especially as it suggests — much more fully, I imagine, than the Swedish original — the long years of antecedent effort; but *when he succeeded in getting returned to Parliament* like the (to my mind) rather more natural *when he succeeded in getting himself returned* rather makes one suspect bribery or some other unlawful procedure with the "returning officer".

(2) Though *a fortnight* is the regular expression in easy popular speech, it does not appear to me that *fourteen days*, or even the somewhat casual *14 days*, can fairly be regarded as a mistake. The expressions *seven days* and *fourteen days* and so on appear, for instance, to be in regular use in giving sentences in a lawcourt.

(3) If Disraeli began *I count upon* it would have to be followed not by a *that*-clause, but by some such noun as *the indulgence* or *the forbearance*, or even perhaps *the allowances* [but hardly *the allowance* in the singular].

(4) *shown to them who avail themselves of* (*call for, demand*) *your attention* will not do at all. In the first place, however unconventional young Benjamin might be, he would never dare to defy the tradition by which M.P.'s address the Speaker and not their fellow members. In the second place, he might *avail himself of* a *privilege* or a *permission*, but not of *attention;* and the humble supplicant would not dare to *call for* — which would almost be to *demand* — their attention, but he would rather solicit it or speak of himself modestly as »trespassing upon their attention». I do not remember whether I happened to think of either of these terms in my necessarily hasty translation. The word-order *which usually is paid*, being unusual, is emphatic, and would consequently suggest that the maiden-speaker did not expect that indulgence on this occassion.

(5) I can conceive of no objection to the expression *know and feel.*

(6) *he went on to a boldly attack on the former* (*late, proceeding*) *speaker* seems to me to require the verb *make* before the object *attack* (the epithet to which should naturally be an adjective not an adverb). Both the *late speaker* and even the *former speaker* would mean *talman* and not *talare*.

(7) *O'Connel, head* (*leader*) *of the Irish party*. Why are people so fond of depriving such names as O'Connell, Russell and Bennett of their doubled final letter, even when the correct, if peculiar, spelling is staring them in the face? *Leader* is more usual than *head* in respect of a political party; but it seems to me "to make no matter" — as another brilliant Irishman, better known in Sweden than many of his far greater compatriots, is fond of saying — whether the article is inserted or not. I do not even remember whether I myself inserted it at all — with or without sloping lines.

(8) *Long enough he kept* (*held*) *an immovable quiet* (*composure*). One can *keep quiet* in the sense either of remaining still or not speaking but *keep a quiet* would not mean *maintained calm* [internal]; and *held* would suggest grasping it with his hands.

(9) *The time shall come* (*is approaching*) *when you must* (*want to*) *listen to me*. *Shall* in the first sentence seems to be sheer nonsense, and *must* in the second neither expresses the speaker's threat (like *shall*) nor his

Digitized by Google

confidence about future compulsion (which would be better expressed by *will have to*).

(10) The would-be student who wrote "torture party" for "tory party" would seem to be unaware that the Whigs have quite as fully deserved that name as the Tories in respect of their treatment of Ireland. Personally I dislike intensely the use of ordinary initial letters for party-names; but it has excellent authority — e. g. the great twelve-volume Hunt-Poole *Political History of England*.

C. S. Fearenside.

Lund Version.

The famous (well-known)[1] English statesman Benjamin Disraeli (B. D., the famous ... statesman,) was thirty-three years old (a man of thirty-three) when he succeeded in getting into (took his seat in) Parliament. About a fortnight after the opening (beginning) of the session (opening of Parliament) (after Parliament had begun) he delivered (made) (gave) his maiden speech. "I expect the House to grant me (accord /to/ me) [I count (rely) on obtaining from the House]", he began,[2] "the indulgence /which is/ usually (commonly) shewn (accorded, granted) to anyone claiming (demanding) (who claims, demands) its attention for the first time (who for the first time claims its attention). I am sufficiently (well enough) aware (sufficiently sensible, conscious) of the critical spirit prevailing (that prevails) in this House to know and feel how much I am (stand) in need of (I need) this (that) indulgence." He then passed on to a bold attack /up/on (Thereupon he proceeded boldly to attack)[3] the previous (preceding) (last) speaker, O'Connell, /the/ leader of the Irish party. But he was incessantly (constantly, continually) interrupted by scornful (derisive) laughter and angry words, chiefly from the Irish benches. For a long time he maintained (preserved) an unruffled (undisturbed, unshaken) calm and went on (continued) speaking (continued to speak). But since (as) the uproar (noise, din, clamour) nevertheless increased more and more (grew worse and worse) he raised his arms and cried in (with) a voice that was (could be) heard above the din (noise *etc.*): "I will (shall)[4] sit down now, but the day (time) will come when you shall[5] hear me". His prophecy (prediction) came true (was verified, fulfilled). D. became the powerful (mighty) leader of the Tory party and in the end (finally) Prime Minister (the prime minister) of England.

Notes.

1. Adverb necessary. Hyphen usual when the combination is attributive. — 2. The position of these two words is determined by the rhythm, but they should not separate verb and object. — 3. Though "split" infinitives are used by some good writers, their use is still generally avoided. — 4. Statement of a future intention. — 5. Emphatic.

F. J. Fielden.

A Gothenburg Version.

Benjamin Disraeli, the well-known English Statesman, was 33 years old when he succeeded in entering parliament (gaining an entrance to p.; obtaining a seat in p.; being sent to p.; getting

Digitized by Google

[illegible] About a fortnight after the opening (beginning) [illegible] his maiden speech. "I rely," [illegible] exercising the indulgence (forbearance) [illegible] generally) extended (shown) to any [illegible] who claims its attention for the first [illegible] conscious of the critical spirit that prevails [illegible] House to know and feel how much (to what an [illegible] need of that indulgence." He then passed on [illegible] to a bold (daring, an intrepid) attack on [illegible] O'Connell, the leader of the Irish Party (p.). [illegible] (continually) interrupted by /bursts of/ [illegible] laughter (by jeers) and angry (irate) words from [illegible] For a long (considerable) time he maintained [illegible] equanimity (composure, coolness, sang-froid), [illegible] to speak (went on speaking). But as the noise [illegible] kept on increasing, he raised his hands and exclaimed [illegible] in a voice that could be heard above the uproar, "I [illegible] now, but the time will come when you *will* hear [illegible] prediction, prophetic declaration) was fulfilled [illegible] Disraeli became the mighty (powerful) leader of the [illegible] party), and finally (ultimately) prime minister of England.

G. E. F.

Thème.

Un jour que[1] Louis XV soupait à Trianon, la conversation [illegible] d'abord sur la chasse et ensuite sur la poudre /à tirer/. [illegible] d'avis différents (Les avis étaient différents) sur la composition de la poudre. Finalement le duc de La Vallière dit: »C'est dommage que Sa Majesté nous ait confisqué (pris) nos exemplaires de l'Encyclopédie; nous y trouverions sans doute (aurions sans doute trouvé) la solution (décision)[2] de notre question». Le roi justifia sa confiscation[3]: »On lui avait dit que les vingt-cinq volumes qui avaient déjà paru (étaient déjà parus) contenaient les choses les plus dangereuses». Mais sur la fin du (après le) souper (Mais le souper fini), il envoya cependant chercher un exemplaire de l'ouvrage. On y trouva des renseignements complets, non seulement sur la question qu'on avait discutée (dont on avait disputé)[4] mais aussi (encore) sur beaucoup d'autres choses pleines d'intérêt[5] (qui avaient de l'intérêt) (choses intéressantes). Et le roi lui-même /y/ lut (put lire) un exposé de tous les droits de la (sa) couronne. Il leva (révoqua) la confiscation en ce qui concernait les convives (assistants)[6]. Chacun reprit (rentra en possession de) son exemplaire.

Notes:

1) On dit aussi mais plus rarement: *un jour où.* — 2) *décision* vieilli dans ce sens. — 3) Mieux: *l'arrêt de confiscation.* — 4) Un peu recherché et vieux. — 5) *choses d'intérêt* ne peut pas se dire. — 6) *assistants* ne se dit guère pour les personnes qui prennent part à un dîner, un souper.

P. Méaly.

Digitized by Google

Thème français.

Un jour que (où) /le roi/ Louis XV soupait à Trianon, la conversation roula d'abord sur la chasse et ensuite sur la poudre. On était d'opinion différente (On émit différentes opinions) (Les avis étaient partagés) sur la composition de la poudre. Le duc de La Vallière finit par dire [Enfin (Finalement)] le duc de La Vallière dit]: «C'est dommage [Il est malheureux (regrettable)] que Votre Majesté nous ait enlevé (ait privés de) nos exemplaires de l'Encyclopédie; sans /aucun/ doute nous y trouverions (pourrions y trouver) la décision de notre différend (réponse à la question qui nous divise).» Le roi défendit la résolution qu'il avait prise d'interdire ce livre. On lui avait dit que les vingt-cinq volumes qui avaient déjà paru (avaient déjà vu le jour, étaient déjà sortis des presses) contenaient les choses les plus dangereuses (subversives) [cont. des ch. des plus dang.]. Mais après le souper il fit chercher (se fit apporter) cependant un exemplaire de cet ouvrage. On y trouva des renseignements complets (détaillés) (tous les renseignements qu'on pouvait désirer) non seulement sur la question qui avait été débattue (l'objet du litige) mais encore sur beaucoup d'autres questions d'importance (sujets qui n'étaient pas sans intérêt). Le roi même put y lire /par exemple/ un exposé de tous les droits de la couronne. Il suspendit (fit suspendre) la confiscation, du moins au sujet des (en ce qui concernait les) personnes présentes. Et chacun put reprendre son exemplaire.

Virgile Pinot.

Un jour que Louis XV soupait à Trianon, l'entretien (la conversation) roulait (roula) d'abord (en premier lieu) sur la chasse et ensuite sur la poudre. Les opinions (avis *m.*) étaient partagées quant à (concernant, en ce qui concernait, touchant, au sujet de) (On n'était pas d'accord sur) la composition de la poudre. Enfin le duc de La Vallière dit: »C'est bien dommage (regrettable) que Votre Majesté nous ait pris (a enlevé) nos exemplaires de l'Encyclopédie; sans doute y trouverions-nous (il n'est pas douteux que nous y trouverions) une réponse (solution, explication, décision, un éclaircissement)». Le roi (monarque, souverain) justifia (défendit, prit la défense de, fit l'apologie de) sa confiscation: on lui avait dit que les vingt-cinq volumes (tomes) qui avaient déjà paru (déjà publiés) renfermaient (contenaient, comprenaient) les choses les plus dangereuses. Mais après le souper (lorsqu'on eut fini de souper) (Le souper fini), il fit pourtant (quand même) chercher (il envoya quérir) un exemplaire de l'ouvrage (la publication). On y trouva des renseignements complets (indications *f.*, éclaircissements, informations *f.*) concernant non seulement la question sur laquelle on avait discuté (le point en litige, contesté, controversé, débattu), mais aussi au sujet de plusieurs autres choses

Digitized by Google

intéressantes (de grand intérêt). Et le roi lui-même put lire un compte-rendu (exposé) de (sur) tous les droits (privilèges, prérogatives *f.*) de la couronne. Il supprima (annula, abolit) la confiscation vis à vis des personnes présentes (en ce qui concernait les assistants). Chacun d'eux put (eut le droit de) reprendre (rentra en possession de) son exemplaire. *M. Ransson.*

Andra skrivningsdagen.

Uppgifter för uppsats på *tyska* eller *franska* för *real*-gymnasiet samt på *tyska* eller *engelska* eller *franska* för *latin*-gymnasiet.

1. Vårväxter.
2. En gammal kyrka.
3. Bismarck.

Tyskt översättningsprov för real- och latingymnasiet.

År 1812 gick mot sitt slut. Vid dess början hade Napoleon kunnat anse sig vara Europas herre. Väl hade han haft några motgångar. Men de flesta furstar och folk hade måst böja sig för hans vilja. Betecknande för den allmänna känslan av hans oövervinnelighet är det yttrande, som Goethe säges ha fällt: »Skaken på Edra kedjor; mannen är Eder för stor.» Utom England, som tack vare sin segerrika flotta var oåtkomligt, hade endast Ryssland vågat trotsa hans befallningar. För att krossa Ryssland hade han samlat »den stora armén» och trängt fram till Moskva. Men de dyrköpta segrarna hade förbytts till nederlag. I sin korta depesch »den stora armén finns icke mer» erkände Napoleon öppet olyckans hela vidd, och den 19 december anlände han till sin huvudstad nästan som flykting. Följande år gick ridån upp på världshistoriens scen för den sista akten i hans livs stora skådespel. Den räckte i nära tre år. Mer än en gång levde hoppet om slutlig seger på nytt upp i Napoleons själ. Men det blev till mänsklighetens lycka förintat för alltid vid Waterloo.

Engelskt översättningsprov för latingymnasiet.

År 1658 möttes en dag på en gata i Haag den franske och den spanske ambassadören, ledsagade av sina sviter. Båda färdades i sina galavagnar, vilka då för tiden voro mycket omfångsrika. Gatan var alltför smal, för att vagnarna skulle kunna komma förbi varandra, och det tycktes bliva nödvändigt, att en av de höga herrarna skulle låta sin vagn köra en bit tillbaka för att släppa fram den andre. Men ingenderas stolthet tillät

Digitized by Google

honom att giva efter. Småningom började ambassadörernas uppvaktningar blanda sig i saken, och för att det icke skulle komma till fullständigt handgemäng, måste en holländsk officer med hundra man begiva sig till platsen och skilja de tvistande åt. Mer kunde han inte göra. De båda herrarna voro obevekliga och hade väl förblivit på platsen som ädla martyrer för sitt lands ära, om icke själva holländska regeringen gripit in. Omsider ordnades saken på följande sätt. Längs husen fanns ett räcke, som skilde trottoaren från själva gatan. Detta lät man riva ned och skaffade sålunda plats, så att vagnarna kunde komma förbi. Stolta körde därpå herrar ambassadörer vardera sin väg.

Franskt översättningsprov för real- och latingymnasiet

Hertigen av Hardimont lät värva sig som soldat, så snart han erfor fransmännens första olyckor i kriget 1870. En novemberdag, då han hade vakt, åt han några munsbitar av sitt kommissbröd och kastade återstoden på marken. En soldat tog upp brödstycket, torkade av det och åt upp det. Hardimont blev rörd och inlät sig i samtal med soldaten. Denne berättade, att hans barndom varit sorglig, och att han även sedermera slitit ont och lidit hunger. Hardimont lovade honom hälften av sitt bröd för varje dag En natt skickade man bud efter Hardimont, som skulle deltaga i en expedition. Han sov, och hans kamrat, med vilken han delat sitt bröd, erbjöd sig att gå i hans ställe. Detta erbjudande antogs. På morgonen rapporterades, att soldaten stupat. Följande vinter lämnade Hardimont en afton klubben i sällskap med en vän. Plötsligt stötte han med foten till en brödbit, som låg i smutsen. Han tog upp den, torkade av den och lade den på en bänk. »Jag gör detta», sade han, »till minne av en kamrat, som dött för mig.»

Das Jahr 1812 ging seinem Ende entgegen (ging zu Ende) (neigte sich dem E. zu). Zu Beginn (Anfang) desselben hatte Napoleon sich als Europas Herrn (als den Herrn Europas, als Herr[1] von Europa) betrachten (ansehen) können (hatte N. noch glauben können, er sei der Herr Europas). Wohl (Zwar, Allerdings, Freilich) hatte er einige Misserfolge (Fehlschläge) gehabt. Aber die meisten Fürsten und Völker (Die m. F. u. V. aber) hatten sich seinem (unter seinen) Willen beugen (sich seinem W. unterwerfen) müssen. Bezeichnend für das allgemeine Gefühl /von/ seiner Unüberwindlichkeit ist die Äusserung (die Bemerkung), die (das Wort, das) Goethe gefällt haben soll [die (das) Goethe in den Mund gelegt wird): "Rüttelt an Euren Ketten; der Mann ist Euch zu gross". Ausser (Abgesehen von) England, das dank seiner siegreichen Flotte unzugänglich (unangreifbar) war, hatte nur Russland seinen Befehlen zu trotzen gewagt (/es/ gewagt,

Digitized by Google

seinen Bef. z. tr.). Um Russland zu zerschmettern (zermalmen), hatte er "die grosse Armee" gesammelt und war bis nach Moskau vorgedrungen. Aber die teuer erkauften Siege hatten sich in Niederlagen umgewandelt (waren zu Niederlagen geworden). In seiner kurzen Depesche "die grosse Armee ist nicht mehr /da (vorhanden)/" gab (gestand) Napoleon offen den ganzen Umfang des Unglücks zu (gestand . . . ein), und am 19. Dezember langte er in seiner Hauptstadt fast als (wie ein) Flüchtling an. Im folgenden Jahre (Im Jahre darauf) ging der Vorhang auf der Bühne der Weltgeschichte zu dem (zum) letzten Akt/e/ seines grossen Lebensdramas (des grossen Schauspiels seines Lebens) auf. Er dauerte nahezu (fast, beinahe) drei Jahre. Mehr als einmal lebte die Hoffnung auf /einen/ schliesslichen Sieg aufs neue in Napoleons Seele auf. Aber sie wurde zum Glück (Segen) der Menschheit [der Menschheit zum Glück (Segen)] für (auf) immer bei Waterloo vernichtet.

Anmerkungen.

1) Mir will scheinen, als wenn man hier die unflektierte Form "Herr" der — grammatisch zweifellos richtigeren — Akkusativform "Herrn" vorziehen würde.

Ernst A. Meyer.

Das Jahr 1812 neigte sich (ging) seinem Ende zu (ging zur Rüste, zu Ende). Zu Beginn (Anfang) desselben[1] hatte[2] sich Napoleon als /den/ Herrn von Europa (Europas Herrn) [als /der/ Herr von Europa (Europas Herr[3])] betrachten[4] können (hatte sich N. für den Herrn von Europa halten können)[5]. Zwar hatte er (Er hatte wohl) einige Misserfolge[6] zu verzeichnen (aufzuweisen) gehabt (mit einigen Widerwärtigkeiten zu kämpfen gehabt), aber die meisten Fürsten und Völker (die meisten F. u. V. aber) hatten sich seinem Willen (unter[7] seinen Willen[8]) beugen müssen [waren gezwungen gewesen, sich seinem Willen zu beugen (fügen[9])]. Bezeichnend für das allgemeine Gefühl /von/ seiner Unüberwindlichkeit (Unbezwingbarkeit) ist die Goethe zugeschriebene Äusserung (der G. z. Ausspruch) [die Äusserung, die (der Ausspruch, den) Goethe getan haben soll][10] (die Äusserung, die G. soll haben fallen lassen): Rüttelt[11] an[12] Euren Ketten; der Mann ist Euch zu gross (zu gross für Euch). Ausser (Mit Ausnahme von) England, dem dank (infolge) seiner siegreichen Flotte nicht beizukommen war[13] [das dank . . . unerreichbar (unangreifbar, unzugänglich, unnahbar) war], hatte nur Russland /es/ gewagt, seinen Befehlen zu trotzen (hatte nur R. seinen Befehlen zu trotzen gewagt). Um Russland zu zermalmen (zerschmettern) (auf die Knie zu zwingen), hatte er die grosse Armee gesammelt (aufgebracht[13], aufgestellt) und war bis[14] Moskau vorgedrungen. Aber die teuer erkauften (errungenen)[15] Siege hatten sich (waren) in Niederlagen[16] verwandelt[17] (waren zu N. geworden). In seiner kurzen Depesche »die grosse Armee existiert (ist)[18] nicht mehr (existiert nicht länger) (es gibt keine

Digitized by Google

grosse Armee mehr)» bekannte[19] (gestand) Napoleon offen (unverhohlen) den ganzen Umfang[20] (die ganze Grösse) des Unglücks, und am 19. Dezember langte (kam) er beinahe (fast) als Flüchtling (wie ein Flüchtling) (fast ein Flüchtling) (gleich einem Flüchtling) in seiner Hauptstadt an (.traf er ... ein). Im folgenden Jahre ging auf der Bühne der Weltgeschichte der Vorhang in die Höhe (auf) (ging der Vorhang der weltgeschichtlichen Bühne[21] auf) zum[22] letzten Akt (Aufzug) des grossen Schauspiels (in dem grossen Schauspiel) seines Lebens. Er (Dieser) dauerte fast (beinahe) drei /volle/ Jahre. Mehr als (denn) einmal[23] flammte (lebte) die Hoffnung auf[24] einen endgültigen Sieg wieder[25] in Napoleons Seele auf. Aber zum Heil/e/ (Glück) der Menschheit[26] wurde sie bei Waterloo für immer[27] vernichtet (zuschanden) (zu nichte gemacht).

Anmerkungen.

a = gut, *b* = einigermassen gut, *c* = weniger gut, *d* = zu verwerfen, *e* = falsch.

1) Bei dessen Anfang *b*, Am Anfang *c*, Im Anfang *c*. — 2) hätte *e*. — 3) Herr Europas *c*. — 4) ansehen *d*. — 5) hatte N. glauben können, Europas Herr zu sein *c*. — 6) Widrigkeiten *c*, Unglücke *e*. — 7) vor seinem Willen *d*. — 8) unter seinem Willen *c*. — 9) gefügig zu machen *d* (besser: gefügig zu sein). — 10) die Ausserung, die man sagt, dess G. getan hat *e*; müsste heissen: von der man sagt, dass G. sie getan hat *oder* die, wie man sagt, G. getan hat. das Gutachten, das G. abgegeben haben soll *d*; er war um ein solches nicht gebeten worden. — 11) besser als: Schüttelt Eure Ketten. Rütteln Sie an Ihren Ketten *d*; jedenfalls aber dann die Fortsetzung: der Mann ist Ihnen zu gross. — 12) ist wohl so gemeint und nicht, wie in der Variante in Klammern. — 13) zusammengebracht *b*, angeworben *c*. — 14) bis an Moskau *d*: besser vielleicht: bis dicht an Moskau. bis nach M. *c*. — 15) erworbenen *e*. — 16) Schlappen *d*: zu schwacher Ausdruck. — 17) vertauscht *d*; verwandelt worden *d*. — 18) ist nicht mehr da *c*. — 19) erkannte *d*. — 20) Weite *d*; besser: er bekannte das Unglück in seiner ganzen Weite. — 21) Szene: früher = Bühne (Die Szene wird zum Tribunal, Schiller), heute mehr Unterabteilung eines Aktes oder Aufzugs, also = Auftritt. — 22) vor *c*, für den *d*. — 23) Mehrmals *c*, — 24) Hoffnung eines Siegs *e*. — 25) von neuem, aufs neue *a*. — 26) Menschlichkeit *d*. — 27) auf immer, auf ewig *c*.

Benno Rosenbund.

Das Jahr 1812 neigte sich seinem Ende zu[1]. Am Anfang[2] desselben[3] hatte[4] Napoleon sich[5] als Herrn[6] von Europa (Europas)[7] betrachten[8] können[9]. Wohl (Zwar)[10] hatte er einige[11] Misserfolge[12] gehabt. Aber[13] die meisten der Fürsten und Völker[14] hatten sich seinem Willen beugen[15] müssen[16]. Bezeichnend[17] [18] für das allgemeine[19] Gefühl von[20] seiner Unüberwindlichkeit[21] ist die Äusserung,[22] die Goethe über ihn getan[23] haben soll[24]: »Schüttelt[25] nur[26] an euren[27] Ketten; der Mann ist euch zu gross». Ausser[28] England, das dank[29] seiner siegreichen Flotte unangreifbar[30] war, hatte nur Russland seinen Befehlen zu trotzen gewagt[31]. Um Russland zu zermalmen[32], hatte er "die grosse Armee"[33] gesammelt[34] und war bis nach[35] Moskau[36] vorgedrungen[37]. Aber[38] die teuer erkauften[39] Siege hatten sich in Niederlagen[40] verwandelt.[41] In seiner kurzen Depesche "die grosse Armee existiert[42] nicht

Digitized by Google

mehr"[43] gestand Napoleon offen[44] die ganze Grösse[45] des[46] Unglücks ein[47], und am 19.[48] Dezember langte er in seiner Hauptstadt fast[49] als ein Flüchtling[50] an[51]. Im[52] folgenden Jahre ging auf der Bühne der Weltgeschichte[53] der Vorhang für[54] den letzten Akt[55] des grossen Schauspiels[56] seines Lebens in die Höhe[57]. Er[58] dauerte[59] fast[60] drei Jahre[61]. Mehr als einmal[62] lebte in Napoleons Seele die Hoffnung auf einen schliesslichen[63] Sieg wieder[64] auf[65]. Aber zum Glücke[66] der Menschheit[67] wurde sie[68] bei[69] Waterloo für immer [70] vernichtet [71].

Anmerkungen.

1) *Neigte sich seinem Ende zu* ist sowohl gut als auch "gewählt"; ebensogut, wenn auch weniger gewählt: *ging seinem Ende zu*; richtig und gut sind die synonymen Ausdrücke *näherte (nahte) sich seinem* (auch *dem*) *Ende*, sowie *ging zu Ende. Ging zur Rüste* trifft den Sinn, ist aber für den Zusammenhang unnötig poetisch; die darin liegende Vorstellung "nach getaner Arbeit zur Ruhe gehen" wach zu rufen hat hier kaum einen Zweck; wird meist von der untergehenden Sonne gebraucht. Ganz ungebräuchlich ist *ging zu seinem Ende*, und auch *ging gegen sein Ende* kommt wohl nirgends vor. — 2) Wenn hier ausgedrückt werden soll "beim Eintritt in das Jahr 1812", so geben die folgenden Wendungen mit den Präpositionen *an, bei, zu*, also *am Anfang, zu* (nicht *zum*) *Anfang, bei* (ev. auch *beim*) *Anfang, bei* (auch *zu*) *Beginn desselben* am exaktesten den gewünschten Sinn wieder; *im Anfang* ist auch richtig, kann aber — genau genommen — doch auch einen längeren Zeitraum — in der ersten Zeit des Jahres andeuten. — 3) Auch *an dessen Anfang* usw. ist nicht zu beanstanden. — 4) Muss es heissen *hatte* oder *hätte Napoleon sich . . . betrachten können?* Aus dem ganzen Zusammenhange und der Darstellungsart geht hervor, dass es sich hier um eine einfache Mitteilung einer Tatsache in einfacher, schlichter, fortschreitender Erzählung handelt. Nichts deutet Nebengedanken, subjektives Urteil oder Modalität an. Dass sechs Zeilen weiter unten ein "aber" kommt, können wir als Leser vorderhand nicht wissen, geht uns also (als Übersetzer) absolut nichts an. Folglich ist die für uns in Frage kommende Übersetzung: *"Am Anfang des Jahres hatte sich N. als Herrn betrachten können."* Der (deutsche) Erzähler aber, dem der geschichtliche Verlauf der Dinge bekannt war, hätte vorgreifend *"hätte"* setzen und uns dadurch bereits den späteren Umschwung der Dinge, das später folgende "aber" andeuten können. Wir würden dann durch dasselbe nicht, wie nach dem Indikativ "hatte", gewissermassen überrascht werden. Kennt der Schüler also, wenn er die Übersetzung der Stelle vornimmt, nur den ersten und zweiten Satz, so ist für ihn *"hatte"* das Richtige; hat er jedoch bereits das ganze Stück gelesen, so wird er ev. durch den ihm nun bekannten Entwickelungsgang veranlasst werden, gewissermassen mit dem Rechte des Erzählers, statt des Indikativs den Konjunktiv, also *"hätte können"* zu wählen. Er würde damit sogar etwas wie eine sprachliche Feinheit bieten. — Auch *konnte* ist verwendbar; ich würde diesen Indikativ Imperfekti ev. als Ersatz für das Plusquamperfekt Konjunktivi auffassen; also *er konnte sich als Herrn betrachten = er hätte sich als Herrn betrachten können.* (sc. wenn er gewollt hätte; vgl. Sanders, Hauptschwierigkeiten, können 3). *Mochte* ist auch nicht zu verwerfen; nur liegt darin eine weitere Bedeutungsnüance, nämlich = "wir dürfen wohl annehmen, dass er sich damals als Herrn betrachtete, weil die Umstände danach waren," — *Könnte* ist falsch, da der Konjunktiv Imperfekti nicht auf die Vergangenheit hinzielt. — 5) Oder *hatte sich Napoleon.* Wenn ich im obigen Texte Napoleon vorgestellt habe, so tat ich dies, weil der Name Napoleon — hier zum ersten Male genannt — recht wohl eine rhytmisch prominentere Stelle verdient. — 6) *Herr* hier besser als *Herrscher. Herr* = einer, der etwas in seiner Gewalt hat, *Herrscher* = einer, dem Herrschergewalt zu eigen ist. Man ist z. B. "Herr" aber nicht "Herrscher" seiner Leidenschaften. — 7) Sehr gut auch *Europas Herrn.*

Digitized by Google

8) *Sich als Herrn betrachten* oder *ansehen* dürften die treffendsten Ausdrücke sein. In *sich für den Herrn halten* liegt schon etwas von dem Nebengedanken »er wat's aber nicht», und dasselbe gilt auch von dem sonst richtigen, wenn auch ungewöhnlicheren *er glaubt sich den Herrn* (aber nicht *als Herrn*) und den im Grunde unberechtigten schwerfälligen Umschreibungen *glauben* (*meinen*) mit *zu* und dem Inf. oder mit *dass*. — Gerade wegen dieser Bedeutungsnüance dürfte bei diesen Ausdrücken der Konjunktiv *hätte können* (vgl. Anm. 4) besonders angebracht erscheinen. — 9) »*Gekonnt*». Ob die Form »*gekonnt*» hier als direkt fehlerhaft bezeichnet werden soll oder nicht, hängt ja wohl von der Fassung der Regel über die Partizipialformen »*können*« und »*gekonnt*» etc. ab, die dem Schüler zur Leitung vorliegt. Sicher ist, dass die alte Partizipialform »*können*» nach dem Infinitiv eines anderen Zeitwortes heute so allgemein durchgedrungen ist, dass man »*gekonnt*» in solchen Fällen nicht ohne eine unangenehme Empfindung hört. Selbst wenn der abhängige Infinitiv nur zu ergänzen ist, hört man »*können*» für »*gekonnt*», z. B. *Ich habe schreiben wollen, aber nicht können* (statt *gekonnt*). Dass ohne begleitenden Infinitiv die scheinbaren Infinitivformen trotz ihres überwiegenden Vorkommens in gewissen südlichen Mundarten für die geltende beste Schriftsprache abzulehnen und als Fehler zu betrachten sind, entspricht ja den Regeln der schwedischen Schulgrammatiken. (Vgl. u. a. Andresen, Sprachgebrauch und Sprachrichtigkeit, pg. 85 ff.) — 10) Beide Ausdrücke sind gleich gut. Auch *freilich* und *allerdings* sind richtig. Zur Unterscheidung wird man sagen dürfen, dass *freilich* und *allerdings* den Inhalt des eingeleiteten Satzes (hier »Misserfolge») mehr betonen, während *wohl* und *zwar* denselben eher bagatellisieren. — 11) Oder auch nur *Misserfolge*. Der Zusatz von »*einige*» drückt gewissermassen die Anzahl der Misserfolge auf *einige wenige* herab. — *Mehrere* bewirkt das Gegenteil. — 12) *Misserfolge* der beste Ausdruck. Bei *Missgeschicke* fehlt bereits die Bedeutung des »Nicht-Gelingens», auf die es doch hier ankommt. *Unglücksfälle* = schwed. 'olyckshändelser' entspricht dem Sinn der Stelle ebensowenig wie *Widerwärtigkeiten* = 'vedervärdigheter' oder auch 'träkigheter'. *Unglücke* ist ganz ungebräuchlich, also falsch. Das Abstraktum Unglück gehört zu den zahlreichen Wörtern, die ihres nicht zählbaren Inhaltes wegen keinen Plural bilden (selbst dann nicht, wenn sie in konkrete Bedeutungen übergehen), sondern denselben durch sinnverwandte Ableitungen oder Zusammensetzungen ersetzen; z. B. *Dank*, *Gunst*, u. a. m.: Plural *Danksagungen*, *Gunstbezeigungen* usw. — 13) Oder *Die meisten der Fürsten und Völker aber*. Auch *Die meisten der F. u. V. hatten sich aber* geht noch an. — 14) Die Nichtwiederholung des Artikels vor *Völker* deutet auf eine Zusammenfassung der beiden genannten Begriffe *Fürsten* und *Völker*, was hier wohl das Natürlichste ist. Eine Sonderung und Verschiedenheit durch Artikelwiederholung zu bewirken dürfte, wenn auch nicht falsch, so doch zum mindesten überflüssig sein. — 15) So wörtlich und am besten. Sinnentsprechend, also auch richtig, sind *sich seinem Willen unterordnen* (das pleonastische *sich unter seinen Willen unterordnen* ist unschön und ungebräuchlich). Auch *Die meisten ... hatte er seinem Willen gefügig gemacht* giebt den Sinn der Stelle richtig wieder, entfernt sich jedoch zu weit von dem Wortlaute des Textes. — 16) Auch *waren gezwungen worden sich zu beugen*. — 17) *Bezeichnend* ist hier der richtige Ausdruck; *kennzeichnen* entspricht dem schwed. 'kännetecknа, utmärka'. — 18) Die Stellung des *bezeichnend* am Anfang des Satzes, also v o r dem abhängigen *für das allgemeine Gefühl* ist mindestens ebensogut wie die dahinter. — 19) *Allgemein* ist der einzig wirklich gute Ausdruck; *allgemein herrschend* auch richtig, wenn auch unnötig umständlich; *öffentlich* ist Gegensatz zu *geheim* oder *privat*, also hier unrichtig; *gemein* ist wegen oft naheliegenden Missverständnisses (gemein= = schwed. 'nedrig') im Sinne von *allgemein* überhaupt mit Vorsicht zu gebrauchen, am besten nur in bestimmten durch den Gebrauch empfohlenen Verbindungen wie »*das gemeine Wohl*»; an unserer Stelle ist es abzulehnen. — 20. *Empfindung* nicht falsch aber zu schwach, mehr gleich schwed. 'förnimmelse'. — *Von* statt des Genitivs gut, ja vorzuziehen, da weniger missverständlich. — 21) Auch *Unüberwindbarkeit*, *Unbezwinglichkeit*, *Unbezwingbarkeit* wird man trotz leiser Bedeutungsnüancen ebensogut gelten lassen. — 22. Nicht *Gutachten*, welches

Digitized by Google

schwed. 'omdöme, utlåtande' bedeutet. — 23) Man sagt wohl nur *eine Äusserung tun*; aber ich würde mich als Deutscher durchaus nicht scheuen auch *fällen* anzuwenden und finde den Ausdruck gut und berechtigt. Üblich ist *fällen* ja sonst in der Verbindung mit *Urteil: ein Urteil fällen. Abgeben* ist hier ganz *unangebracht* und infolgedessen abzulehnen; man sagt nur *ein Urteil* oder *seine Stimme abgeben.* — 24) Richtig wenn auch schwerfällig, ist die Umschreibung *die Goethe, wie man erzählt* (*wie man sagt*), *getan hat.* — 25) So sagt Goethe. Nicht *rütteln.* Ein Unterschied zwischen beiden Ausdrücken besteht; allerdings ist er sehr fein. Vielleicht könnte man sagen, dass *rütteln* stärker ist. Jedenfalls bringt man mit *rütteln* eher den Gedanken an eine Wirkung in Verbindung als mit *schütteln.* — Man *schüttelt* nicht *an der Verfassung, am Bestehenden*, sondern *rüttelt.* Ob Goethe sich bei seiner Äusserung eines Unterschieds bewusst war, dürfte sehr fraglich sein. Beide Ausdrücke sind natürlich richtig. — 26) Ohne dieses *nur* würde man den Satz als eine wirkliche Aufforderung empfinden, während der Sinn ja ist: Ihr mögt schütteln, so viel Ihr wollt — es nützt euch doch nichts. Auch Goethe hat *nur* gesetzt. — 27) Nur so! *Ihren* würde ausserordentlich lächerlich wirken. Unmöglich bei dergleichen pathetisch-rhetorischen Anreden! — Nur mit k l e i n e m Anfangsbuchstaben. Vgl. Duden, Rechtschreibung d. deutschen Sprache XIII. Zus. 1 und 2. — 28) Auch *ausgenommen, mit Ausnahme von.* — 29) Nicht etwa *infolge.* Dieses ist nur verwendbar, wenn das zugehörige Substantiv ein Tun oder Geschehen enthält. — 30) *Unangreifbar* dürfte der treffendste Ausdruck sein. *Unzugänglich* geht auch, ist aber mehrdeutig,; vergl *ein unzugänglicher Charakter. Uneinnehmbar* = schwed. 'ointaglig' sagt hier zu wenig, und *unnahbar* wird nur in übertragener Bedeutung = "förnämt otillgänglig" gebraucht. — 31) Oder auch *hatte [es] nur Russland gewagt, seinen Befehlen zu trotzen.* Falsch wäre *hatte es nur Russl. seinen Befehlen zu trotzen gewagt.* Angängig ist natürlich auch *hatte nur R. den Mut gehabt* etc, wenn auch unnötigerweise vom Texte abweichend. *Trotzen dürfen* ist auch nicht sinnwidrig; es läge darin ein "bicher ungestraft". — 32) Ebenso sinnentsprechend: *zerschmettern, vernichten*, auch noch *niederschmettern*; *niederbeugen* aber ist zu schwach, bedeutet nicht wie 'krossa' völlige Vernichtung — 33) *Die grosse »Armee«*, so ist der Ausdruck aus dem Französischen entsprechend dem damaligen Sprachgebrauch übernommen worden: also nicht *»Heer«*. — 34) Sinnentsprechend auch *aufgestellt*; in *zusammengebracht* liegt eine Andeutung von Mühe und Überwindung von Schwierigkeiten, die vielleicht nicht am Platze ist; *versammelt* ist gleich 'församlat' und trifft nicht den Sinn: abzulehnen! — 35) Oder auch nur *bis Moskau.* Falsch sind *bis an Moskau* und *bis zu Moskau vordringen.* — 36) *Moskau* ist der im Deutschen gebräuchliche Ortsname, nicht *Moskva* oder *Moskwa.* 37) Nicht *hervorgedrungen.* Bei *hervor* hat man immer ein »aus etwas heraus» im Sinne: z. B. *aus dem Walde h e r v o r dringen*, aber *auf der Strasse weiter vordringen.* — 38) Auch *Die teuer erkauften Siege hatten sich aber.* Stellung des *»sich«*! — 39) Nicht *gekauft*, welches nicht in übertragener Bedeutung gebraucht wird. *Errungen* ist an sich gut, passt aber weniger zu dem *teuer*, will sagen: zu dem Bilde des Kaufens. Auch *erworben* lässt sich verwenden. — 40) Auch *zu* ist richtig, wenn auch seltener. Fasst man die Siege zusammen, so lässt sich auch der Singular *Niederlage* rechtfertigen, also *die Siege hatten sich in Niederlage verwandelt. In e i n e Niederlage* würde ich lieber ablehnen; *in e i n e g r o s s e Niederlage* steht nicht im Texte, gäbe aber guten Sinn. Vielleicht könnte man ein hervorgehobenes, betontes *e i n* auch so auffassen. — 41) Richtig wären auch *waren zu . . . geworden* und, wenn auch weniger gut, *waren verwandelt worden.*

42) *existiert* ist, wenn ich nicht irre, der überlieferte Ausdruck für diese Stelle. Natürlich kann es auch heissen: *ist nicht mehr;* ebenso *die grosse Armee giebt es nicht mehr* oder *es giebt keine grosse Armee mehr.* Falsch wäre die *grosse A. ist nicht da*; das würde bedeuten "sie ist nicht hier". Doch würde der Zusatz von *mehr* den Ausdruck verbessern und erträglich machen, wenn auch die Zweideutigkeit nicht beseitigt wäre. Ich würde also ein *"die grosse Armee ist nicht mehr da* nicht als falsch bezeichnen. — 43) Auch *nicht länger;* nicht gut ist *nicht weiter;* vgl. schwed. 'vidare'. — 44) Oder *frei;* auch

Digitized by Google

unumwunden und *unverhohlen.* — 45) *Grösse* ist im Deutschen in dieser Verbindung wohl am häufigsten; richtig sind auch die Synonyma *Umfang* und *Ausdehnung;* auch *Weite* möchte ich gelten lassen; ich kann nicht einsehen, warum ich als Deutscher nicht ebenso gut *Weite* wie *Umfang* sollte sagen können. — 46) *seines Unglücks?* Auffassungssache im Deutschen wie im Schwedischen! — 47) *Eingestehen* ist der einzige gute und richtige Ausdruck; *zugestehen* nicht falsch. *Erkennen* ist = schwed. 'känna igen', 'förstå' und hier falsch. Ebenso *anerkennen*, welches die Bedeutung von 'godkänna, berömmande erkänna', auch '(lagligen) erkänna', in sich birgt. — 48) So besser als das ausgeprägt Datumform an sich tragende *den 19. Dezember.* — 49) Auch *beinahe* und *nahezu.* — 50) 'Nästan som flykting' kann nur heissen *fast als* (und nicht *wie ein*) /*ein*/ *Flüchtling*, oder *fast ein Flüchtling.* Letzteres ist durchaus gut und richtig. *Wie ein Flüchtling* würde dem schwed. 'som en flykting' entsprechen, was ja nicht im Texte steht. *Wie Flüchtling*, also ohne *ein*, repräsentiert zwei Fehler. Auch *so gut wie ein Flüchtling* hat nichts mit der Übersetzung 'som flykting' zu tun, würde übrigens auch sonst hier nicht gut sein. — 51) Auch *kam er in seiner Hauptstadt an* oder *traf — ein;* endlich auch *kam er in seine Hauptstadt.* — 52) Besser als *das folgende Jahr* oder *folgendes Jahr.* Richtig ist auch *im Jahre darauf.*

53) *Weltgeschichtliche Bühne* wäre ebenso missverständlich wie im Schwedischen 'världshistorisk scen'. — 54) Man würde im Deutschen wohl die ganze Stelle anders ausgedrückt haben. Da es sich aber nun einmal um Übersetzung handelt, so wäre *für* wohl die beste Wiedergabe des schwed. 'för'; aber auch *zu* lässt sich denken. Ich würde dann den Ausdruck *zu dem letzten Akt* als abhängig vom Verbum *aufgehen* auffassen. — 55) Oder *Aufzug.* — Doch sagt man bildlich vielleicht lieber *Akt.* — 56) Nicht *in dem grossen Schauspiele.* — 57) Auch *in die Höhe gehen* und *hoch gehen.* — 58) Gut wäre hier auch *derselbe*, vgl. Anm. 68. — 59) Ebensogut *währte.* — 60) Oder *nahezu, beinahe. Er dauerte nahe an drei Jahre* wird man kaum sagen, wohl aber *es ist nahe an 5 Uhr*, also bei Angabe des Endpunktes, aber nicht der Dauer. — 61) Natürlich auch *drei Jahre lang.* — 62) *Einmal* will die Schulrechtschreibung haben und nicht *ein Mal*, vgl. Duden s. a. o. — 63) Zwischen *schliesslich* und *endgiltig* ist ein Unterschied in der Bedeutung. Spreche ich von einem *endgiltigen Siege*, so meine ich, dass vorher schon viele Siege errungen worden sind, dass die Feinde sich aber immer wieder erhoben haben, und dass erst der letzte Sieg sie vollständig niedergeworfen hat, so dass von einer Wiederaufnahme des Kampfes keine Rede mehr sein kann. Nenne ich dagegen einen Sieg einen *schliesslichen*, so denke ich mir: Sieg und Niederlage haben oft gewechselt, gar manches Mal hat's hoffnungslos ausgesehen, es war ein schweres Ringen, aber zuletzt wurde es doch noch ein Sieg. So ist die Sachlage in unserem Satze; darum ist *schliesslich* der richtige Ausdruck. — 64. Auch *von neuem* oder *aufs neue.* — 65) Besser als *aufkommen*; bei *aufleben* ist die Hoffnung immer da, wenn auch meist sehr schwach; bei *aufkommen* braucht sie noch gar nicht, oder nicht mehr, vorhanden gewesen zu sein. — 66) *Zu Glück* ist unmöglich, also falsch. *Zu der Menschheit Glück* schön und gewählt. Wir sagen auch gern *Segen* (Heil) statt Glück. Auch *zum Glück für die Menschheit* wäre sehr gut. — 67. *Menschlichkeit* bedeutet niemals, wie hier verlangt wird, die Menschen in ihrer Gesammtheit, sondern 1. das Menschsein, 2. menschliche Schwäche und Unvollkommenheit, 3. das, worin sich das edle Wesen des Menschen ausprägt, Gesittung, Humanität; s. Sanders-Wülfing, Handwörterbuch unter Menschheit und Menschlichkeit. - 68) Nicht *dieselbe*, welches auf den obliquen Kasus des vorhergehenden Satzes, also auf *Seele* bezogen werden müsste. — 69) Nur *bei*; *an* ist falsch. — 70) Auch *auf immer; für* oder *auf ewig* ist auch richtig. — 71) *Zunichte machen* ist ebenso gut.

E. Th. Walter.

Stockholm Version.

In /the year/ 1658 the French and the Spanish Ambassadors (envoys, plenipotentiaries), accompanied (attended) by their

Digitized by Google

suites, met one day (One day in 1658 the French . . . met) in (on) a street at (in) The Hague (*heig*). Both were travelling (driving, riding, faring forth **A**) in their state coaches (>carriages), which at that time (in those days) were very bulky (capacious, roomy, voluminous). The street was too narrow to allow (permit) the coaches [was so narrow that the coaches were not able (were unable)] to pass (get past) one another (each other); and it seemed (appeared) to be becoming (getting) necessary (requisite, needful) that one of the great lords (mighty magnates) should let his coach [allow (permit, suffer, cause) his coach to] back a bit [drive (move) back a little] in order (so as) to let to other pass (get, come) forward (proceed). But the pride of neither would allow (permit, suffer) him to give way (yield).

Gradually (By degrees, After a while, By and by) the attendants of the ambassadors *etc.* began to interfere (intervene, take a hand) in the matter (affair); and in order that it should (might) not come to a regular (downright, stand-up) fight (scuffle) a Dutch officer with a (one) hundred (100) men had (was obliged) to go (betake himself) to the spot (place) and separate (part) the combatants (disputants, contestants) [the parties to the dispute]. More /than this/ he could not (was unable to) do (effect) [He could (was able to) do (effect) no more than that (this)]. The two lords (gentlemen) were inflexible (inexorable) and would assuredly have remained (stayed) on the spot as noble (sublime) martyrs to (for) the honour (glory) of their country (respective countries) had not the Dutch Government (if the Dutch Government had not) intervened. After a long time (At last, At length) the matter (incident, affair) was arranged in the following way (manner, fashion) [as follows] Alongside /of/ (By the side of) the houses there was (ran) a bar (barrier, fence, railing, paling) which separated the footwalk (pavement, sidewalk **Am.**, trottoir) from the roadway (the actual street, the street itself). This they had (caused to be) (They had this) pulled (torn, broken) down, and thus made enough room for both the coaches to [made room (cleared space) so that both the coaches could (might, should)] pass (get past) /one another (each other)/. Proudly their excellencies (mightinesses) the ambassadors then proceeded (did their excellencies *etc* then proceed) upon (on) their way [their several (respective) ways] (each in his own direction).

Notes.

The following notes, brief by editorial request, are based on a couple of sight translations done by pupils considerably above matriculation level, but working quickly and without any sort of help. One calls the vehicle a 'gala-cab' and the other a 'gala-carriage': the former may certainly be excluded as all but inevitably implying a hired vehicle, and also anachronistic; and I imagine that 'carriage' is less appropriate than 'coach' in the seventeenth century, and would be hardly less anachronistic than 'sidewalk'. — Apart from this point, the chief difficulties appeared to be furnished by some of the subordinate clauses.

Digitized by Google

Thus (in Sentence 3) "the street was too narrow that the carriages might (would be able to) pass" would — at least nowadays — mean, if anything, the opposite of what is intended; and "it seemed necessary that one of the high [which seems like making game of them!] lords would (ought to) let his carriage go a bit backward" does not express the conditionality of the clause. In sentence 5 "so that there would not be an entire fighting" could not express the purpose intended. As there were only *two* diplomats involved, neither 'nobody' nor 'none' will do.

C. S. Fearenside.

Lund Version.

In the year 1658 the French and /the/ Spanish ambassadors, accompanied by their suites, (the F. and the S. ambassador, each accompanied by his suite,) met one day in a street in the Hague. Both were travelling (journeying, riding) in their state-carriages, which at that time were very bulky. The street was too narrow for the carriages to be able to pass (get past) each other, and it seemed /to become, to be/ necessary for one of the grandees (noble gentlemen) to (that one . . . should) have his carriage (cause his carriage to be) driven back a little so as (in order) to make room for the other (let the other pass). But the pride of neither (neither's pride) would allow (permit) (allowed, permitted) him to yield (give way). Little by little (By degrees, Gradually) the ambassadors' attendants (followers) began (The . . . gradually began) to take up the matter (enter into the dispute), and in order to prevent their coming to blows outright [their (matters) coming to a hand-to-hand fight] a Dutch officer with a hundred men[1] had to go to the spot (place) and part (separate) the disputants. More he could not do. Both /the/ (The two) gentlemen were inflexible (immovable), and they would no doubt (doubtless) have remained on the spot as noble martyrs to (for) the honour of their countries had not the Dutch government itself (if the . . . had not) interfered (intervened). At last (At length, In the end, Finally) matters were arranged (Matters were finally arranged) as follows (thus) [in the following way (manner)]. Along by (Alongside of) the houses there was a railing, dividing (separating) (which divided) (railing that divided) the pavement from the street itself. This was taken (pulled) down (was demolished), and thus room was made (afforded, provided) for the carriages to (so that the carriages could) get past. Whereupon (Thereupon) the ambassadors proudly drove on (went) their respective ways.

Note:

1) This phrase might also follow *go* or *spot*.

F. J. Fielden.

A Gothenburg Version.

One day, in 1658, the French and Spanish ambassadors (ministers), attended by their suites (each attended by his suite), met in a street at The Hague. They were both driving[1] in their

Digitized by Google

state carriages (coaches), which at that time (in those days) were very cumbrous (bulky, wide). The road was too narrow for the two carriages (vehicles) to pass (the carriages to pass each other), and it looked as if (seemed that, appeared as if) one of the grandees (great personages, bigwigs) would have to order his carriage to go back (to back, to let his carriage go back) a short distance (a little way) /in order/ to allow the other to (to let the other) pass. But their pride would not allow either (would allow neither) of them to give way (to yield). After a while (Gradually, By and by) the ambassadors' attendants (the a. of the ambassadors) began (started) to interfere (meddle, mix themselves up) in the matter, and to prevent them [stop (keep) them] from coming to /actual/ blows (engaging in a hand to hand fight; prevent it coming to an actual fight; prevent hand to hand fighting; prevent fisticuffs) a Dutch officer had to proceed (betake himself) to the spot (place) with a hundred men, and part (separate) the disputants (squabblers, wranglers). More he was unable to do (He could do no more). The two gentlemen were inflexible (inexorable) and would probably have (might have) remained where they were (on the spot, at the place) as noble martyrs to the honour of their countries, if the Dutch government itself had not (had not the D. g. i.) stepped in (interfered, put in its spoke, interposed). The matter was at last (at length) arranged (settled, adjusted) in this (the following) way (manner). Beside (Alongside of) the houses there was a railing (rail, bar) separating (dividing) [that separated (divided)] the footway (path, pathway) from the road. They had this pulled down (taken away, removed) and so (thus) made room for the carriages to pass each other. Thereupon the ambassadors (ambassadorial gentlemen) proudly drove on.[2]

Notes:

1) The word *ride* is used of a public conveyance.

2) The formally grammatical use of *several*, i. e." proudly drove on their several ways", or "each his several way" is getting so rare as to sound almost affected.

G. E. F.

Thème.

Le duc d'Hardimont s'engagea (se fit enrôler)[1] comme soldat dès (aussitôt) qu'il apprit les premiers malheurs (revers) [premières défaites] des Français dans la guerre de 1870. Un jour de Novembre qu'(où)il était (,étant) de garde, il mangea (prit, avala) quelques bouchées de son pain de munition et jeta le reste à terre (sur le sol). Un soldat ramassa le morceau de pain, l'essuya et le mangea. Hardimont en fut ému et lia (engagea) conversation avec le soldat. Celui-ci raconta que son enfance avait été triste et que plus tard aussi il avait eu la vie dure (pâti) et qu'il avait souffert de (connu) la faim. Hardimont lui promit la moitié de son pain de chaque jour. Une nuit, on en-

Digitized by Google

voya chercher Hardimont qui devait prendre part à une expédition. Il dormait et son camarade, avec qui (lequel) il avait partagé son pain, s'offrit à (offrit d')[2] y aller à sa place. Cette (L')offre fut acceptée (On accepta cette offre). Le lendemain, on rapporta (annonça) que le soldat était tombé (mort) [avait été tué]. L'hiver suivant, Hardimont quitta[3] un soir le (son) cercle (club) avec un ami. Tout à coup il heurta du pied un morceau de pain qui était (se trouvait) /par terre/ dans la boue. Il le ramassa, l'essuya et le mit sur un banc. «Je fais cela, dit-il, en souvenir d'un camarade qui est mort pour moi.»

Notes.

1) Ne s'emploie presque plus; on dit toujours *s'engager*. — 2) *S'offrir à* est plus juste ici, puisque le soldat s'offrit lui-même. — 3) Aussi *quittait*, quoique l'action de quitter le cercle fût en réalité achevée lorsqu'il heurta le morceau de pain dans la rue.

P. Méaly.

Le duc d'Hardimont s'engagea comme /simple/ soldat, dès (aussitôt) qu'il apprit les premiers revers (les premières défaites) des Français pendant la guerre de 1870. Un jour /du mois/ de novembre qu'(lorsqu', alors qu')il était en sentinelle (de garde) il mangea quelques bouchées de son pain de munition (sa boule) et /il/ jeta le reste sur le sol (à terre). Un soldat prit le morceau de pain, l'essuya et le mangea (et le mangea après l'avoir essuyé). Hardimont en fut ému (touché) et il engagea la conversation avec le soldat. Celui-ci raconta que son enfance avait été malheureuse et que même par la suite il avait eu la vie dure et qu'il avait souffert de la faim. Hardimont lui promit la moitié de son pain de chaque jour. Une nuit on envoya l'ordre à Hardimont de participer à une expédition. Il dormait et le camarade, avec lequel il avait partagé son pain, s'offrit /à marcher/ à sa place (à le remplacer). Cette offre fut acceptée. Le matin /suivant/ on annonça que le soldat avait été túe. L'hiver suivant Hardimont quittait un soir son cercle (club) en compagnie d'un ami. Tout à coup il heurta du pied un morceau de pain qui se trouvait dans la boue. Il le prit, l'essuya et le posa (plaça) sur un banc. "Je le fais, dit-il, (Si je fais cela, dit-il, c'est) en souvenir d'un camarade qui est mort (a été tué, s'est fait tuer) pour moi (à ma place)."

Note.

1) Argot militaire «boule de son» et par abréviation «boule», à cause de la forme du pain de munition.

Virgile Pinot.

Le duc d'Hardimont s'enrola (s'engagea) comme soldat (prit du service) aussitôt qu'il apprit (immédiatement après avoir appris) les premiers désastres (malheurs) des Français en 1870 (dans la

Digitized by Google

guerre de mil huit cent soixante dix). Un jour de novembre qu'il était de garde (montait la garde) [étant de garde, comme (lorsqu')il était de garde], il mangea (avala) (mangeait) quelques bouchées de son pain de munition et jeta le reste à terre (par terre, sur le sol). Un soldat ramassa le morceau de pain, l'essuya et le mangea. Hardimont se sentit ému (fut ému) et lia (entra en) conversation (se mit à causer) avec le soldat. Celui-ci raconta que son enfance avait été triste (pénible) et que, même plus tard, il avait beaucoup souffert (eu la vie dure, mené une dure existence, dû bien peiner, mangé de la vache enragée, eu bien du mal) et souffert de la faim (n'avait pas mangé à sa faim). Hardimont lui promit (s'engagea à lui donner) la moitié de son pain chaque jour. Une nuit on vint (envoya) chercher Hardimont qui devait prendre (afin qu'il prît) part à une expédition. Il dormait et son camarade avec lequel il avait partagé son pain, s'offrit à aller à (à prendre) sa place (à le remplacer). On accepta cette offre (Cette offre fut accepteé). Au matin (Le lendemain) on rapporta que le soldat était mort (avait péri, était resté sur le champ de bataille). L'hiver suivant, Hardimont sortait un soir du club (cercle) en compagnie (accompagné) d'un (avec un) ami. Tout à coup il heurta du pied un morceau de pain qui était (se trouvait) dans la boue. Il le ramassa (prit), l'essuya et le posa (mit, plaça) sur un banc. »Je fais cela (J'en agis ainsi), dit-il, en mémoire (souvenir) d'un camarade qui est mort (mourut, donna sa vie) pour moi».

M. Ranssen.

"A FARCE OF ERRORS".

Docent Liljegren's reply to Lektor Alexander in the last number of *Moderna Språk* seems to call for a few words of explanation from myself.

It should, I think, be made clear that I received for correction not the MS of Docent Liljegren's article but only *the proof*. This may partly explain why so many of my suggestions were not adopted, and it will show that if Lektor Alexander has in any place corrected *my* English, he was probably quite justified in doing so. The time was short, and as the article was already in print I adopted a principle which I always follow in cases of the kind, — to distinguish, namely, between correct idiomatic English *such as an Englishman would write* and English which, though perhaps obviously foreign, is still clear and free from grammatical mistakes. If the former standard were to be adopted, it would be necessary to re-write a great many of the treatises that have come up to me for revision, and among them Docent Liljegren's able essay.

From the stricter standpoint I agree with Lektor Alexander in practically every case and we and our English colleagues

Digitized by Google

must surely be allowed the final word as to whether this or that expression strikes us as being English or not. In all these matters of style there are such delicate distinctions, such subtle associations of words and ideas, that cases must often arise in which the knowledge that can be gained from books is an inadequate guide. Docent Liljegren inadvertently shows this when he parallels the common *aimed at a target, an audience, etc.* with his un-English *aim at James' point of view,* or compares his impossible *helps explaining* with *seemed growing weaker.* Again, it would probably be difficult to make any Swede or German realise with what gnashing of the teeth an Englishman would read such a sentence as the would-be *konstruktionsspänning* in the preface. It seems to me to be obvious that before one can permit oneself to take liberties with a foreign language one must have become saturated with its spirit, as the result of prolonged residence in the country where the language is spoken.

In conclusion, Docent Liljegren must pardon me for wishing to dissociate myself entirely from the tone of his reply, which seems to me to be much more bitter than the circumstances demanded. It must be a matter of regret to others of Mr. Liljegren's friends besides myself that his zeal for scientific accuracy and his own impatience of criticism sometimes blind him to facts and even occasionally carry him beyond the point of good manners[1]).

Lund. *F. J. Fielden.*

LITTERATUR.

Joh. Wolfg. von Goethe, *Götz von Berlichingen.* Med anmärkningar av Ivar Larsson. Stockholm, Norstedt, 102 s. Pris 2:10.

Den höga framställningskostnaden för böcker i vårt land har gjort, att man börjat publicera från utlandet inköpta bokupplagor, som försetts med kommentar av svenskar. Så var redan för några år sedan (1916) fallet med Gustav Falkes saga *Die neidischen Schwestern,* som publicerades på detta sätt av Norstedts, och samma förslag har nu utgivit en edition av Goethes Götz på samma sätt. Förhållandet har sina sidor. En god sådan är den prisbillighet, som kan ernås. Men fråga torde vara, om ej nackdelarna uppväga denna. Först och främst är papperet dåligt, men ännu viktigare torde det vara, att man med detta tillvägagångssätt måste taga med allt i den inköpta texten, även om det inte lämpar sig för behandling inför en klass. Och jag tror inte, att man behöver beskyllas för att vara särskilt pryd, om man säger,

1) Lektor Alexander har anhållit om plats för svar till docent Liljegren i nästa nummer av Mod. Språk. *Red.*

Digitized by Google

att det i Götz finnes ett par ställen, där man gärna såge en skoledition något beskuren. Fantasi hos eleverna är en god sak, men den bör såvitt möjligt avhållas från vissa riktningar.

Med denna avgjorda reservation är Götz enligt undertecknads mening väl lämpad som skolbok. Dock skulle jag gärna sett en inledning med karaktäristik av dramats litterära plats och dess ideer ävensom en sammanfattning av dess olika språkliga sidor, vilka man nu blott finner strödda här och var i anmärkningarna.

Vad dessa senare beträffar, äro de på det hela taget riktiga, såsom man ju också kunde vänta. Enligt undertecknads mening borde de dock hava varit talrikare, och jag skall längre ned anföra åtskilliga fall, som hade förtjänt att upptagas till behandling. Först vill jag dock närmare ingå på några av utg.:s egna anmärkningar. Det förefaller mig, som om utg. ibland för korthetens skull koncentrerar sina uttryck och därigenom löper fara att bli missförstådd. Hit hör väl t. ex. anm. sid. 6 *„einem das Bad segnen* ironiskt uttryck, framgånget ur badarens gängse välsignelse av badet 'Gott gesegne euch das Bad', laga, att badet bekommer någon mindre väl, låta någon få det hett". För en, som är hemma i tyskan, är naturligtvis missförstånd ej möjligt, men jag undrar, om ej åtskilliga skolynglingar frestas att föra översättningen 'laga, att badet bekommer någon mindre väl, låta någon få det hett' till badarens uttryck.

Sid. 55. *„Mit hellem Hauf* 'med härens huvudtrupp'. Uttryckets uppkomst är outrett, möjligen har ur uttryck såsom *der helle Tag* 'ljusa dagen' framgått betydelsen 'full', alltså *der helle Haufe* fulla > hela hopen > huvudstyrkan; till skillnad från *der verlorene Haufe* 'förtruppen'». Utg. förbiser härvid, att uttrycket, även om det i skrift uppträder först på 1500-talet, på grund av sin allitteration torde vara gammalt och att *hell* i äldre tider icke hade bet. 'ljus, glänsande' utan blott 'högljudd, skallande' (ordet sammanhänger som bekant etymologiskt med *hallen).* Det är därför antagligen denna senare betydelse, man måste utgå ifrån. *Der helle Haufe* är den del av truppen, som på grund av sin storlek ej behöver och ej kan ålägga sig den tystnad, som är nödvändig för en rekognoscerande förtrupp, d. v. s. det är huvudtruppen.

Sid. 57. *„flohe* för *floh* i medeltyska dialekter och hos Luther». Det skulle ej ha skadat att lämna eleverna den upplysningen, att *-e* i detta som i andra liknande starka imperfektformer övertagits från de svaga verbens *-e* i imp.-änd. *-te.*

Sid. 59. *„Fähnlein* trupp (som fylkar sig kring en fana)». Vi ha i svenskan ordet 'fänika', vilket ju är lån från det lågtyska ord, som direkt svarar mot *Fähnlein.*

Sid. 83. *„andre* föråldr. för *zweite".* Enl. min mening föreligger här den vanliga bet. av *andere,* d. v. s. 'en annan'. I det följande samtalet mellan båda betecknas de däremot som *erste* resp. *zweite.*

Digitized by Google

På ett par ställen förklarar utg. ord, som redan tidigare förekommit. Detta är fallet med sid. 18 *bringt's ihm = trinkt ihm zu,* som förekommer redan sid. 9, och även ledes med sid. 85 *eh = eher,* som förekommer sid. 47 *(ehe)* och 52.

Bland tryckfel i anmärkningarna har jag noterat *finfter* i st. f. *finster* sid. 30 och *wiederwärtig* i st. f. *wider-* sid. 38. Ett föga stilenligt intryck gör det så gott som genomgående ȼ och ȼ i st. f. ȼ och ȼ i anmärkningarna.

Härnedan följa nu några ställen, som enligt undertecknads mening borde ha behandlats i anmärkningarna.

Sid. 7 påpekar utg., att *daher* står i bet. av *hierher* i *sagt' ich dir nicht, er wär' daher!* Jag undrar emellertid, om detta gör saken klar för eleverna. Det behövs nog ytterligare den upplysningen, att *sein* ibland i skarp kontrast mot den svenska uppfattningen konstrueras med riktningsuttryck, väl närmast på grund av ett underförstått *gegangen, gefahren* ell. dyl. Då förhållandet, så vitt mig är bekant, ej omnämnes i någon av våra tyska grammatikor eller texteditioner, skall jag här exemplifiera det med ett par belägg: *Er ist zum Bischof, um Lebewohl zu sagen* Götz s. 37. *Es ist eben Besuch nach oben* Lasswitz, Auf zwei Planeten II, 415; *Er teilte ihm mit, Herr Schröter sei zu einer Konferenz* Freytag, Soll und Haben I, 43; *Dort hinauf ist er, der Nigger* (sc. *geklettert)* Meyrink, Das grüne Gesicht 240. Andra ex. hos Blatz II s. 146 och 451, Curme s. 407.

Sid. 7. *thun sie dir keinen Streich* 'slå de inte något slag för dig'. Förväxling är möjlig för lärjungarna på grund av uttryck som *dumme Streiche machen* och *e-m e-n Streich spielen.*

Sid. 13. *Aber muss dann der Vater ausreiten, wenn's so gefährlich ist?* I modern tyska väntar man väl snarare ett *denn* än *dann.* I Stårcks Auswahl aus der ältern deutschen Romantik påpekas (i anm. till 82,16) mycket riktigt, att i nordtyskan *denn* användes i st. f. *dann.* Förhållandet är som bekant det, att *dann* och *denn* ursprungl. äro samma ord, det ena med, det andra utan omljud. I skriftspråket ha de båda formerna differentierats efter kända normer, i talspråket har däremot utvecklingen gått dithän, att i nordtyskan användes *denn,* i sydtyskan (särskilt i äldre tid) *dann.* Dock förtjänar att framhållas, att ordet har rätt liten användning i de sydtyska dialekterna och att det numera vanligen normerats efter skriftspråkets principer. Mera seglivad har den motsvarande skillnaden mellan *wann* och *wenn* visat sig vara. I sydtyskan heter det t. ex. ... *zwei Örtlein, die ich besuchen will, wann* (= wenn) *ich erst hier Bescheid weiss* Zahn, Albin Indergand 18 och *Darauf ging der Hochwürdige wieder zu der Witfrau, und wann* (= als) *er sie verliess, war sie gefasst* ibid. 94, medan t. ex. Hauptmann skriver (Einsame Menschen 73): *Wenn geht der beste Zug?* Hos Fritz Reuter heter det *denn un wenn* i st. f. *dann und wann.*

Sid. 13. *Es ist sein guter Wille so:* 'det är hans egen fria vilja'.

Digitized by Google

Sid. 18. *erkennte:* i äldre tid förekommande indikativform, bildad efter analogi med de vanliga, svaga verben.

Sid. 22. *Alle Doktores Juris!* Undrar, om eleverna, utan särskilt påpekande förstå, att det betyder: 'Jag dricker (eller: En skål) för alla juris doktorer!'

Sid. 39. *Wir wollen dafür sein.* Här föreligger ett ex. på den gamla användningen av *für* = *vor*. Betydelsen blir alltså: 'det skola vi nog hindra'.

Sid. 40. *Das macht, sein Gewissen war schlechter als dein Stand.* Kommateringen är textens.) Ett intressant exempel på konstruktionen ἀπὸ κοινοῦ, d. v. s. den konstruktion, varigenom ett ord hänföres till såväl en föregående som en efterföljande sats. Ett annat exempel ur Götz är (sid. 24) *Gegen Frankfurt liegt ein Ding über, heisst Sachsenhausen,* där *Ding* är subj. till dels *liegt,* dels *heisst.* På samma sätt är i ovanstående sats *Gewissen* subj. till både *macht* och *war.* Vad interpunktionen beträffar, borde komma-tecknet (försåvida det överhuvudtaget skall utsättas) stå efter *Gewissen.*

Sid. 46. *und das alles weil kein Fürst im Reich so klein ist, dem nicht mehr an seinen Grillen gelegen wäre als an meinen Gedanken.* Kontamination av två satser: *weil kein Fürst so klein ist, dass ihm nicht mehr* etc. och *weil kein Fürst ist, sei er auch noch so klein, dem nicht mehr* etc.

Sid. 46. *(Sie) sind nicht auszurotten als mit Feuer und Schwert.* Numera omöjlig konstruktion *(= nicht anders ... als).* Se Paul, Deutsche Gramm. IV § 434.

Sid. 52 ... *wenn Selbitz kommt, dass er schon ein Stück Arbeit getan findet.* Modern tyska: ... *so dass Selbitz, wenn er kommt, schon* etc.

Sid. 53. *verlaufst.* Karaktäristiskt för det sydtyska talspråket är att i verben omljud av *a* och *au* ej inträder i presens.

Sid. 58. *Und ihr zärtlicher als vorsehend.* I modern tyska *mehr zärtlich als...*

Sid. 59. *Noch überm Fluss. Über = jenseits.*

Sid. 63. *Würden wir hernach auch reiten? Reiten* har här betydelsen 'rida ut på strövtåg'.

Sid. 65. *An der Mauer den Nussbaum hinunter ins Feld. An der Mauer* är prep.-attr. till *den Nussbaum.*

Sid. 74. *Ich wollte meinen Vater ermorden, der mir diesen Plats streitig machte.* I modern tyska: *wollte = würde* och *der = wenn er.*

Sid. 83. *Bringt ja des Teufels sein Gepäck!* Några ord om denna talspråkskonstruktion hade likaledes varit på sin plats.

Sid. 84. *Stiefeln.* Denna pluralform numera ej tillåten enligt de officiella reglerna. Se dock Curme, sid. 91.

N. Otto Heinertz.

Malmö 1921, Röhr's Boktryckeri.

Digitized by Google

MODERNA SPRÅK

SVENSK TIDSKRIFT FÖR UNDERVISNING I DE TRE HUVUDSPRÅKEN
TYSKA, ENGELSKA, FRANSKA

UTGIVEN AV

HERMAN SÖDERBERGH OCH N. OTTO HEINERTZ.

ÅRG. XV. 5 * MALMÖ * Maj 1921

REALSKOLESTILAR V. T. 1921.

Tyskt översättningsprov.

Det var en höstnatt. Föraren på snälltåget spejade oavbrutet ut i dimman. Plötsligt märkte han en mörk gestalt, som rörde sig hit och dit framför lokomotivet. Han beslöt att stanna och fann snart orsaken till den egendomliga företeelsen. En fluga hade kommit in i lokomotivets lykta, och det fladdrande djurets skugga syntes förstorad i dimman. Händelsevis kastade föraren nu en blick på spåret och upptäckte till sin förskräckelse, att en järnvägsbro hade rasat *(einstürzen)* alldeles i närheten. På detta sätt räddades alla passagerarna. Följande dag erhöll föraren en riklig belöning.

Tyskt reproduktionsprov.

Före uppläsningen lämnas lärjungarna följande upplysningar: *enttäuscht* = besviken; *Fenstervorhang* = gardin.

Ein schwedischer Student machte um die Mitte des achtzehnten Jahrhunderts eine Reise durch Dänemark. Als er nach Kopenhagen kam, wollte er die Gelegenheit benutzen, um den berühmten Dichter Holberg, dessen Lustspiele er mit Begeisterung gelesen hatte, kennen zu lernen. Er begab sich also nach der Wohnung Holbergs und liess sich durch den Diener anmelden. Holberg aber hatte keine Lust, sich durch einen fremden jungen Studenten in seiner Arbeit stören zu lassen. Er befahl dem Diener zu sagen, sein Herr sei nicht zu Hause. Enttäuscht ging der Student fort. Am nächsten Vormittag wiederholte er seinen Besuch, wurde aber von dem Diener mit derselben Antwort wie am vorigen Tage abgewiesen. Als er wegging, wollte der Dichter sich doch einmal

Digitized by Google

den jungen Studenten näher betrachten, der so hartnäckig mit ihm sprechen wollte, und guckte durch die Fenstervorhänge seines Arbeitszimmers auf die Strasse hinab. In demselben Augenblicke sah der vorübergehende Student an dem Hause empor und erblickte zwischen den Vorhängen den Kopf, in dem er sogleich Holberg erkannte. Er ging zurück und sagte zu dem Diener: »Wenn Baron Holberg das nächste Mal ausgeht, so erinnern Sie ihn doch daran, dass er um Gotteswillen nicht vergessen soll, seinen Kopf mitzunehmen». Die witzige Bemerkung gefiel Holberg, er liess sofort den Studenten zu sich hereinbitten, und dieser war dann noch öfters ein gern gesehener Gast im Hause des Dichters.

In einer Herbstnacht war es (Es war in e. H.)[1]. Der Führer[2] des Schnellzuges spähte ununterbrochen (unablässig, unausgesetzt) in den Nebel /hinaus/. Plötzlich gewahrte (bemerkte) er eine dunkle[3] Gestalt, die sich vor der Lokomotive hin und her bewegte[4]. Er entschloss sich (> beschloss) zu halten (> anzuhalten) und fand bald die Erklärung für diese eigentümliche Erscheinung (die Ursache dieser e-n E.). Eine Fliege war in eine[5] Laterne[6] der Lokomotive geraten[7], und der Schatten des flatternden Tieres zeigte sich[8] im Nebel[9] vergrössert. Zufällig warf jetzt[10] der Führer einen Blick auf die Schienen [das (die) Geleise][11] und entdeckte zu seinem Schrecken, dass ganz in der Nähe[12] eine Eisenbahnbrücke eingestürzt war. Auf diese Weise wurden alle Fahrgäste (Reisenden)[13] gerettet. Am Tage darauf (Am folgenden Tage)[14] erhielt der Führer eine reichliche Belohnung.

1) Unrichtig: *Es war eine Herbstnacht; eines Herbstnachts* ist ungebräuchlich, trotz des häufigen Gebrauches von *eines Nachts*. — 2) Genauer: *der Lokomotivführer;* denn der Zugführer sitzt ja im Packwagen, weshalb die Übersetzung *der Schnellzugführer* nicht zu empfehlen ist. — 3) Nicht: *finstere*. — 4) Nicht: *rührte; sich rühren* hat zunächst zwei Bedeutungen: *sich regsam zeigen* und *eine leichte Haltung einnehmen* im Gegensatz zu *stramm stehen*. Daher des Kommando: *rührt euch!* Dagegen kann man im negativen Sinne sagen: *es rührte sich nichts* im Sinne von: *es bewegte sich nichts. Dort rührt sich etwas* sagt man in der Bedeutung: *dort ist etwas in Bewegung, das ruhig zu sein schien*. — 5) Nicht: *die;* denn die Lokomotive hat zwei Laternen. — 6) Nicht: *Lampe* oder *Licht*. — 7) Besser als *war hineingekommen*, was man sehr wohl in der Redensart *mir ist etwas ins Auge (hinein)gekommen* gebrauchen kann, aber zum mindesten weniger gut in vorliegendem Falle. — 8) Ebenso gut: *erschien;* dagegen ist nicht gut: *war sichtbar*, wofür besser: *war zu sehen*. — 9) *im Nebel zeigte sich der Schatten* u. s. w. ist vorzuziehen, wenn man betonen will, dass der Nebel die Erscheinung verursachte. — 10) Besser als *nun*, denn es ist gerade in diesem Augenblick. — 11) *die Spur* wird meist nur in der technischen Ausdrucksweise verwendet: *Schmalspur, Breitspur* u. s. w. — 12) Diese Wortstellung ist die beste. — 13) *Passagiere* kommt immer mehr ausser Gebrauch. — Es lässt sich darüber streiten, ob *alle Reisende* unbedingt falsch ist; mündlich sicherlich möglich. — 14) Nicht: *den folgenden Tag*.

Eugen Hoeniger.

Digitized by Google

Es war eine (in einer) Herbstnacht. Der Führer (Zugführer) des Schnellzuges spähte ununterbrochen (unablässig, ohne Unterlass, unverwandt) in den Nebel hinaus. Plötzlich (Mit einemmal, Auf einmal) bemerkte[1] (sah) er eine dunkle Gestalt, die sich vor der Lokomotive hin und her bewegte. Er beschloss zu halten und fand (entdeckte) bald die Ursache der eigentümlichen Erscheinung. Eine Fliege war in die Laterne der Lokomotive hineingekommen (hineingeraten), und der Schatten des /umher/flatternden Tieres war vergrössert in dem Nebel zu sehen.[2] Zufällig/erweise/ (Von ungefähr) warf der Führer nun einen Blick auf das Geleise (Gleis) (die Schienen, den Schienenstrang) und entdeckte zu seinem Schrecken (Schreck) (zu seiner Bestürzung), dass eine Eisenbahnbrücke ganz (dicht) in der Nähe eingestürzt war. Auf diese Weise[3] wurden alle Reisenden[4] gerettet. Am folgenden Tage (Den folgenden Tag, Am Tage darauf) erhielt der Zugführer eine reichliche Belohnung.

Anmerkungen.

1) Nicht *merkte:* siehe Nyckel till Tyska hemstilar II, S. 39, Anm. 3. — Etwas gewählter: *gewahrte er eine Gestalt* oder *wurde er einer Gestalt gewahr.* — 2) Möglich auch: *war . . . sichtbar;* nicht so gut: *erschien,* dessen inchoative Bedeutung nicht gut in den Zusammenhang hier passt. — 3) Nicht: *in dieser Weise;* siehe Nyckel till Tyska hemstilar II, S. 30, Anm. 22. — 4) *Passagiere* nicht mehr recht in Bezug auf Eisenbahnreisende gebräuchlich.

Ernst A. Meyer.

Es war eine Nacht[1] im Herbst (in einer Herbstnacht). Der Führer des Schnellzug/e/s[2] spähte[3] ununterbrochen (unaufhörlich, in einem fort) in den Nebel hinaus[4]. Plötzlich bemerkte[5] er eine dunkle Gestalt [wurde er eine/r/ d. Gestalt gewahr (ansichtig)], die sich vor der Lokomotive hin und her bewegte[6]. Er beschloss[7] zu halten[8] (den Zug zum Stehen zu bringen) und fand bald[9] die Ursache[10] der[11] eigentümlichen (eigenartigen, sonderbaren) Erscheinung. Eine Fliege war in die Laterne der Lokomotive[12] /hinein/geraten (gekommen) und der Schatten des flatternden Tieres erschien[14] im Nebel vergrössert (sah im N. vergrössert aus). Zufällig/erweise/ warf nun der Führer einen Blick[15] auf die /Bahn/Strecke (das Geleis/e/, das Gleis, die Schienen, den Schienenstrang)[16] (blickte der F. auf die Strecke /hin/) und entdeckte zu seinem Schreck/en/,[17] dass eine Eisenbahnbrücke in dichter Nähe (ganz in der Nähe) eingestürzt war. Hierdurch[18] wurden alle[19] Passagiere (Reisenden) gerettet. Am folgenden Tage[20] erhielt der Führer eine reiche[21] (anständige, angemessene) Belohnung.

a = gut, *b* = einigermassen gut, *c* = weniger gut, *d* = zu verwerfen, *e* = falsch.

1) *eines Nachts im Herbst* c; *eines Herbstnachts* e; *eine Herbstnacht* b. — 2) *auf dem Schnellzug/e/* c; *an dem Sch.* d. — 3) *erspähte* e. — 4) *in dem Nebel aus* oder *aus in dem Nebel* c. — 5) *merkte* d. — 6) *rührte* d. —

Digitized by Google

7) *entschloss sich* c. —8) *Halt zu machen* c; *anzuhalten* d: man hält einen andern bezw. das Fahrzeug eines andern an; *stocken* e. — 9) *sogleich* b, *gleich* e. — 10) *den Anlass* b. — 11) *zu der* d. — 12) *Lokomotivenlaterne* (- *lampe*) d. — 13) *eingekommen* e. — 14) *schien im N. vergrössert /zu sein/* d; wenn der Schatten nur vergrössert /zu sein/ schien, so war er es in Wirklichkeit nicht. es war dann nur eine optische Täuschung. — 17) *ein Auge* c; ein Auge wirft man auf etwas, um es zu begehren, oder auch, um etwas zu beobachten; letzterem widerspricht aber das „Zufällig". — 16) *Die Spur* c, obschon sehr gebräuchlich in *schmalspurig* u. dergl. — 17) *Erschrockenheit* e. — 18) *Auf diese Weise* c: besser „so"; *in dieser Weise* d: setzt das Unglück voraus und die Einzelheiten, d. h. die Aufzählung der Einzelheiten des Rettungswerks. — 19) *alle die* d. — 20) *Folgenden Tag* d. — 21) *reichlich* c: in einzelnen Gegenden nicht mehr in seinem ursprünglichen Sinne (ziemlich reich), sondern im Sinne von, „hinreichend" gebräuchlich.

Benno Rosenbund.

Es war eine Herbstnacht. Der Führer des[1] Schnellzug/e/s spähte[2] ununterbrochen[3] in den[4] Nebel hinaus. Plötzlich bemerkte[5] er eine dunkle[6] Gestalt, die sich vor der Lokomotive hin und her bewegte[7]. Er beschloss[8] anzuhalten[9] und fand bald die Ursache[10] der[11] eigentümlichen Erscheinung. Eine Fliege war in die[12] Laterne der Lokomotive gekommen[13], und der Schatten des flatternden[14] Tieres erschien im Nebel vergrössert[15]. Zufälligerweise[16] warf nun[17] der Führer einen Blick[18] auf das Gleis[18a] und entdeckte[19] zu seinem Schreck[20], dass eine Eisenbahnbrücke ganz in der Nähe eingestürzt war. Auf[21] diese Weise wurden alle Reisenden[22] gerettet. Am folgenden Tage[23] erhielt der Führer reichliche[24] Belohnung.

1) Falsch wäre: *auf dem Schnellzuge.* — 2) Nicht *erspähte! Erspähen* bedeutet »durch Spähen entdecken». — 3) Auch alle die andern im »Auerbach» angegebenen Ausdrücke sind gut. — 4) Dativ unmöglich. — 5) Nicht *merkte,* welches im Sinne von »bemerken»nur vereinzelt poetisch vorkommt. Vergl. Ich *merkte* schon seit Tagen an meiner Schwäche, dass mit mir etwas nicht in Ordnung war, aber erst heute Morgen *bemerkte* ich die ersten roten Flecke auf meiner Brust. Also *merken* = känna, *bemerken* = varseblíva. — 6) Nicht *finster;* dies bedeutet a) utan ljus (lichtlos), b) icke glad (nicht heiter oder freundlich). — 7) Nicht *rührte.* Scharf ausgesprochen ist der Unterschied zwischen »*sich rühren*» und »*sich bewegen*» folgender: in „*sich rühren*» liegt der Anfang der Bewegung, also ein »sich in Bewegung setzen», »*sich bewegen*» bedeutet »in Bewegung sein» aber auch »sich in Bewegung setzen». Vgl. übrigens Paul, Deutsches Wörterbuch »rühren». — 8) Wohl auch *entschloss sich,* je nach der Auffassung. Vgl. schwed. »besluta» und »besluta sig». Bei »sich entschliessen» tritt der Gedanke an die überwundene Unsicherheit, das vorherige Schwanken mehr in den Vordergrund, bei »beschliessen» empfindet man mehr das »Endergebnis» der Überlegung. — 9) Oder *halten.* »*Zum Stehen bringen*» trifft auch den Sinn, erweckt aber zugleich einen Gedanken an dabei zu überwindene Schwierigkeit; natürlich gehört dann »den Zug» dazu. Auch *Halt machen. Stehen bleiben* lässt sich zur Not ertragen, wenn man sich ein »mit dem Zuge» ergänzt. *Innehalten* aber kann man nur sagen, wenn es sich um eine Tätigkeit oder auch Bewegung handelt, die man selbst vollführt. — 10) *Ursache* ist das richtige Wort; es bezeichnet die objektive Bedingung eines Geschehens. In diesem Sinne wird *Grund* nur selten gebraucht. — 11) Als verbindende Präposition wird bei beiden Wörtern »*zu*» gebraucht, also *Grund, Ursache zu etwas haben;* so auch hier *zu etwas die Ursache finden.* — 12) Nur so! — 13) Sehr gut auch *geraten.* Der Zusatz eines »*hinein*» ist zum min-

Digitized by Google

desten überflüssig, wenn auch natürlich nicht unrichtig. — 14) *Flackern* — nur vom Feuer gebraucht — ist hier unmöglich. — 15) Nur so. Sowohl *schien vergrössert*, als auch *schien vergrössert zu sein* würden sagen, dass der Schatten nur scheinbar vergrössert war, während hier ausgedrückt werden soll, dass er tatsächlich durch den Nebel vergrössert gesehen wurde. — 16) Auch *zufällig* und ebensogut *von ungefähr*. — 17) Auch *jetzt*. Es wäre auch recht möglich, den Satz so zu wenden: »*Da warf zufälligerweise der F.*». — 18) Oder einfach *blickte*, auch *blickte — hin*. — 18a) *Gleis* ist heute wohl das häufigere Wort, ausser im bildlichen Sinne, wo *Geleise* gern gebraucht wird, z. B. *aus seinem gewohnten Geleise kommen*. — 19) Etwaiges »*fand*» ist natürlich als Synonym annehmbar. — 20) Ebensogut das ganz gleichbedeutende *Schrecken*. Die vorhandenen Nüancen im Gebrauche sind nur durch die Praxis zu erlernen. — 21) Auch *in dieser Weise*. Wenn ich einen Unterschied zwischen den beiden Ausdrücken andeuten sollte, so möchte ich sagen: *auf diese Weise* entspricht »på så sätt» und *in dieser Weise* »på detta sätt». — 22) Oder *Fahrgäste;* beide Ausdrücke besser als *Passagiere*, ein Fremdwort, dem man als solchem heute im Deutschen am liebsten ausweicht. — 23) Auch *folgenden Tag*. — 24) Auch *reich*.

E. Th. Walter.

Engelskt översättningsprov.

Ett sällskap gruvarbetare ankom en dag till Liverpool. Några av dem gingo ned till dockorna och blevo mycket intresserade av allt de sågo. Sedan de beundrat en jättestor Cunard-ångare *(Cunarder)*, som just skulle avgå till New York, fingo de syn på ett väldigt mudderverk *(dredger)*, som var i gång nära kajen. En av dem häpnade över den ändlösa raden av skopor *(bucket)*, som gingo upp och ned utan att stanna. Han stod och stirrade på dem, medan de andra gingo sin väg för att roa sig annorstädes. Två timmar senare funno hans vänner honom ännu på samma fläck. »Hör nu», ropade en av dem, »skall du stanna här hela natten?» — »Ja», svarade han, »jag har räknat till över 10,000 sådana här skopor, och jag ville gärna se den sista av dem.»

Engelskt översättningsprov

för linjen med engelska såsom begynnelsespråk vid reallärоverket i Göteborg.

Någon har kallat året 1666 för det underbara året i Englands historia. De viktigaste händelserna under detta år voro sjöstriderna med holländarna och framför allt den stora branden i London. Den utbröt den 2 september i en bagarbod i City nära London Bridge. Olyckligtvis blåste stark ostlig vind, och då husen huvudsakligen voro byggda av trä och gatorna voro smala, utbredde sig lågorna mycket hastigt. Först voro alla utom sig av fasa och visste ej, vad de skulle göra. Men snart blevo gatorna uppfyllda av förtvivlade män och kvinnor, som sökte rädda sina värdefullaste möbler och andra ägodelar; många rika

Digitized by Google

grävde ned sina penningar i trädgårdarna. Samuel Pepys, som då var tjänsteman vid amiralitetet, berättar i sin dagbok, att man slutligen måste spränga i luften hela kvarter för att hejda eldens framsteg. Det var knappt någon offentlig bygguad, som undgick förstöring; 89 kyrkor och tusentals hus blevo lågornas rov.

Engelskt reproduktionsprov.

Före uppläsningen lämnas lärjungarna följande upplysningar: *recruit* — rekryt; *medical officer* — militärläkare; *curiosity* — nyfikenhet; *mumps* — påssjuka; *be put in quarantine* — bli förlagd i karantän; *drill* — exercis.

From the very first day of my becoming a recruit in the new army I had had a bad time of it with my fellow soldiers. They laughed at almost everything I said and did and made me feel very unhappy. The only reason that I could discover for my being treated so unkindly by them was the fact of my being an Irishman.

One day when our first period of training was nearly over and we were shortly going to be sent across the Channel, I felt so unwell that I was obliged to go and see the medical officer. He looked me over, felt my neck, which was very stiff and uncomfortable, and then told me to go back to the hut and stay there.

On leaving him, I happened to meet one of my comrades. I expected of course to hear some of his ordinary disagreeable remarks, but instead of that he only looked hard at my neck for a few seconds and ran off to the hut, where I found him talking eagerly to the other fellows. On my entering two or three came forward and asked me in a very friendly way how I was feeling. I didn't at all know what to think about this change of manner on their part.

Finally my curiosity was so great, that I asked one of them what they meant by keeping so close to me and treating me so differently from usual. "Why, my dear fellow", was his reply; "don't you understand? You've got the mumps, and that means that you, and we too, if you are among us, will be put in quarantine for a fortnight, with no drills, no marchings and no going across the water for that length of time at least. You're a simply splendid fellow and we are ever so fond of you, don't you know."

Lund Version.

A party (company, number) of miners[1] one day came to (arrived in, at) Liverpool (came one day to L.) [came to (arrived in) L. one day]. Some of them went down to the docks /,/ and were greatly (deeply, highly, /very/ much) interested in (by) all

Digitized by Google

they saw. After admiring (Having admired) [After (When) they had admired] a gigantic (huge) (an immense, enormous) Cunarder (Cunard liner), /which was/ just about to leave (to depart) (/was/ just leaving) for New York, they happened to see (they caught sight of, espied) an enormous (a huge, powerful) dredger /,/ /which was/ (dredger that was) at work (working) (in operation) near the quay. One of them was amazed (astonished) at the endless succession (series, row, chain, line) of buckets that went (were going) (of buckets going) up and down without stopping (ceasing, cessation, pausing, pause). He stood staring (and stared) at them, while the others went off (away) to amuse themselves elsewhere (somewhere else). Two hours later (afterwards) (After two hours) his friends found him still upon the same spot. "I say (Hullo)", called /out/ one of them (one of them called out), "are you going (do you mean) to[2] stay (stop) here all night (the whole n.)?" "Yes", he answered (replied) [said (answered) he], "I have counted more than (over, above) 10,000 of these[3] buckets, and I want (should /very much/ like) to see the last (the end) of them."

Notes.

1) If *colliers* is used, it must be made clear that coal-*ships* are not meant. — 2) *shall* is not strong enough. — 3) *such buckets* = buckets similar to these.

F. J. Fielden.

A Gothenburg Version.

A party of colliers came to Liverpool one day. Some of them went down to the docks, and were much (greatly, very much, highly) interested in everything (all) they saw. After they had admired (After admiring) a gigantic (an enormous, an immense, a huge) Cunarder, which (that) was just leaving (about to leave, on the point of leaving, was ready to sail) for New York, they saw (caught sight of, noticed) a huge (great, an enormous, a very big) dredger at work near the quay. One of them was greatly surprised (was amazed, was struck with amazement) by (at) the endless row of buckets that (which) were going up and down without stopping. He stood staring at them while (whilst) the others (the rest) went off (away) to enjoy themselves elsewhere. Two hours later (afterwards) his friends found him still on the same spot. "I say (Look here)!" cried (exclaimed) one of them, "are you going (do you intend, do you mean) to stay (stop) here all night?" "Well," he answered (replied), "I have (I've) counted more than 10,000 of these (F these here) buckets, and I wanted (should have liked) to see the end of them."

G. E. Fuhrken.

Digitized by Google

HORACE'S RUSTIC IN MODERN MINING GUISE.

Stockholm Version.

A party (company, group) of miners arrived one day (one day arrived) in (>at) Liverpool. Some of them went (walked) down to the docks (Docks), and were much interested in (by) [got (became, grew) interested in] all /that/ they saw. After they had admired [wondered (marvelled) at] (After admiring, >Having admired) a gigantic (giant, giant-like, enormous, stupendous) Cunarder (Cunard-liner, Cunard-steamer, Cunard-boat), which was just (was on the point of) starting (>departing) for New York, they caught sight of (saw) a huge (enormous, immense) dredger /,/ which was at work (working) near the landing-stage (quay, wharf, dock-wall). One of them was astonished (was amazed, was astounded, stared open-mouthed) at the endless line (row, series) of buckets going (that went, that were going) up and down without stopping (ceasing) [without a stop (pause)] (and never stood still). He stood and stared (gazed) [stood staring (gazing)] at them, while the others went their way [went (walked) off (away)] to (>in order to) amuse themselves elsewhere (somewhere else).

Two hours later (afterwards) his friends (mates, pals **F**, pards **F**) found him still on the same spot (in the same place, at the same point). "Hullo (I Say, Say, Look here)", shouted (exclaimed) one of them [one of them shouted (exclaimed, called out)], "are you going to (shall you) stop (stay) [are you stopping (staying)] here all night (all the night, the whole night)?"— »Yes (Rather! Sure! **Am.**)», he answered (replied) [answered (replied) he], "I've (I have) counted (reckoned) up over 10,000 (ten thousand) of those /blessed/ buckets, and I should very much like to (would fain **A**) see the last of them [I have reckoned oop awver ten thousan o' them there bloody buckets and I'd bloody well like to see the bloody last of the bloody lot]".

Notes:

My title is an echo of Horace's description of the rustic who waited for the river to flow past — "at ille volvitur et volvetur in omne volubilis ævom". — The opening sentences are a little difficult to translate with due regard to the topographical conditions of Liverpool. The miners might well be interested in the docks, but if the Cunarder that they admired was a passenger vessel it would not normally be starting from the docks themselves but from the open river, and in that case would not be lying near a 'quay' but near the great floating landing-stage — though I fancy it might perhaps lie near a kind of 'jetty' at the north end of the Landing Stage. The dredger, of course, might just as well be at work in the docks (near the 'quay') as in the open river (near the 'dock-wall'). — I have no time to deal with the revealed difficulties of this simple story, but should like to recommend for illustrative matter Mr Arnold Bennett's *The Card*.

C. S. Fearenside.

Someone (Somebody) has called the year 1666 the wonderful year (annus mirabilis) in the history of England. The most im-

Digitized by Google

portant (The chief) events that (in that, during that) year were the naval engagements (sea-fights, naval contests) with the Dutch, and above all (especially) the Great Fire of London. It broke out (started) on the 2nd of September (on S. 2, on S. 2nd *etc.*) in (at) a baker's shop in the City, near London Bridge. Unfortunately a strong east (easterly) wind was blowing, and as the houses were chiefly (mainly, principally, for the most part) built of wood, and the streets /were/ narrow, the flames (conflagration) spread very quickly (rapidly, s. with great rapidity, v. rapidly spread). At first all were beside themselves (everyone was beside himself) with terror (dread), and did not know what to do. But soon the streets /were/ filled with despairing (disconsolate) men and women who were trying (attempting, endeavouring) to save their most valuable pieces of furniture and other possessions (chattels, goods, belongings); many rich people buried their money in their gardens. Samuel Pepys,[1] who was then (at that time) a clerk (an employé, an employee, an official, a civil servant) at the Admiralty, relates in his diary that finally (in the end, at last) they had to blow up entire quarters (whole blocks of houses) to check (stop) the progress of the fire. There was scarcely a public building that escaped destruction: 89 churches and thousands of houses fell a prey to (became the prey of, were destroyed by) the flames.

[1]) Commonly pronounced *pi:ps*.

G. E. F.

Zur Personifikation der schwedischen und deutschen Gewässer.

Auf die Entgegnung des Herrn Dr. Otto Heinertz in der Septembernummer erwidere ich folgendes:

Es kam mir *nicht* darauf an, die allgemeine Behauptung aufzustellen, dass der Schwede die Seenamen und der Deutsche die Flussnamen personifiziert (nicht nur substantiviert, sondern personifiziert im weiteren Sinne). Die dankenswerten Ausführungen des Herrn Dr. H. bestimmen mich zu folgender Formulierung:

Gemeinsam ist beiden Sprachen, dass eine Personifikation statthat, wenn das betr. Gewässer, sei es See oder Fluss oder seenartige Flusserweiterung (vergl. "der Breitling", eine Erweiterung der Warnow in Mecklenburg) dem Volksbewusstsein *schlechthin* als *das* Wasser vorschwebt. Die *Verschiedenheit* der Ausdrucksweise in beiden Sprachen liegt an der Tatsache der völlig verschiedenen geographischen Verhältnisse: in Schweden ist *meist* der See, in Deutschland der Fluss "das Gewässer schlechthin", wobei die Ausnahmen nur die obige Regel bestätigen.

Übrigens stammt der Name "die Müritz" nicht vom Ostseebad Müritz bei Rostock. Die meisten Atlanten verzeichnen *die Müritz* (Vogels Karte des deutschen Reiches u. a.).

Eugen Hoeniger.

Digitized by Google

"A FARCE OF ERRORS".

Liljegrenese.

Since Mr Liljegren denies my qualifications to judge his crimes against my own language I am forced to appeal to a higher tribunal. I hope Mr. L. will be pleased with the fresh verdict.

I submitted a sample of L's "English" to one of the foremost authorities on the English language — a professor of the subject at one of the great British universities, the author of many standard works on our language, and a scholar with a reputation that is by no means confined to England[1]). I give below the sentence submitted to him, L's defence of it, and the comments of this authority.

"This fact, in addition to the circumstance that the development of literature has partly removed another difficulty experienced by James' reading public, — *his to contemporaries intricate, insistent and into every corner of the mind piercing psychological interest in his human beings* — the heritage in common with his brother — certainly helps explaining why these very last years brought the signs of a fresh start of attention to Henry James."

L's defence: "Vad *his—interest* (som f. ö. Fielden ändrat) angår, så borde A., om han känner elementen av den stilistik, som vars målsman han uppträder, veta, att här föreligger ett avsiktligt stilistiskt grepp, s. k. konstruktionsspänning. (För hithörande frågor kan man läsa Hubeners principutredning i *Stilistische Spannung in Paradise Lost).*"

"His power *seemed growing* weaker (jfr *helps explaining,* som jag behöll mot F's råd för större pregnans)".

Comment on this sentence by the expert referred to above:

"The whole sentence reads like a parody of English as a German might write it — a sort of *English as she is spoke*[2]). No one could read such stuff. It looks as though it was meant to be idiomatic, but the idiom is all wrong. At the first glance it is unintelligible, at the second it is ludicrous. The passage in italics is utterly un-English and could only have been written by a foreigner who had not mastered, or begun to master the genius of our language. It is monstrous, and comic. — "James' reading public" means I suppose "the readers of James' works"... — "Helps explaining" is not English. It should be "helps us

[1]) As I do not wish to expose anyone else to L's vituperation I fear I must refrain from giving the name of my correspondent. but I have handed his letter over to the editor of M. S., who can verify the accuracy of my description.

[2]) Title of humorous parody of English as written by an incompetent and would-be-eloquent foreigner.

Digitized by Google

to understand", "provides an explanation" or, simply — "explains". — "These very last years" is thoroughly bad. It should be — "quite recently", or "the last few years", or "latterly". — "Brought" is the wrong tense. — The idiom "(have) brought the signs" is Swedish or German but not English. We should say "During the last few years there have been signs of a renewed interest in H. J." or something of the sort. "A fresh start af attention" is merely absnrd. You might say "public attention has been directed afresh to H. J." — By the way instead of *human beings* it would be better to say "characters".

I should say that whoever wrote this dreadful piece of "English" had better make a study of good English style as written by say, Cowper, Southey, Hazlitt, Coleridge, Lamb or Newman, for a year or two so as to get hold of the English atmosphere and spirit, before attempting to write literary criticism in English".

I hope that after reading this L. will realise that I have treated him very kindly in my criticism. I contented myself with pointing out three mistakes in one sentence, whereas the higher tribunal condemns seven things.

L. will no doubt reply that it is not fair to judge his style by one sentence taken out of its context. My answer to this is 1) L. has strongly defended this particular sentence against both Mr Fielden's and my criticisms; 2) it occurs on the first page, where an author is generally anxious to write as well as he can; 3) no amount of examination of the context will possibly alter or improve the errors in this sentence, and 4) the grossness of these errors is so profound and the defence of them so naive that anything written by L. must be suspect. When a person can write and defend such expression as *his to — beings,* he has betrayed a lack of feeling for the sound of the English language that can only be compared to a revelation of colour blindness in a man who attempts to paint landscape.

In the face of this hopeless deficiency of judgement and linguistic feeling it is impossible to argue with L. I can merely state that not a single one of the parallels he adduced was a real parallel. Mr. Fielden has already pointed out two of the most obvious cases of this. One could without difficulty go through the whole list in the same way. But the task is not worth while. Those readers of M. S. who have grasped the spirit of the language will realise this for themselves, while there is not much hope of convincing the omniscient L.

Even if L. had succeeded in adducing real parallels instead of only apparent ones his case would not have been much better. Is a foreigner entitled to adopt one construction from one author with a highly individual style, a second from another, a third from another, and so on, and expect this mosaic to be hailed with delight or even with approval by natives? If I were to write a Swedish style composed of the most striking features of Strind-

Digitized by Google

berg, Hallström, Stiernhielm (cf. L's reference to Milton), Almquist and Rydberg, I should no doubt attract a good deal of attention but scarcely any enthusiasm. It is astonishing to think that a man with L's attainments has not realised 1) that a great genius writing his own language may take liberties with it that a foreigner, even a Liljegren, is not permitted to take, and 2) that even among great writers there are some whose style is open to criticism. L. tries to excuse his language, "svårläst, tung och ovanlig i ordval" as he confesses himself, by bracketing himself, with characteristic modesty, with Carlyle, Meredith, James, Saintsbury, all instances of writers who, in spite of their great genius, are generally criticized for their style. Read, for instance, what Edmund Gosse, a very catholic critic and a great admirer of Carlyle, has to say with regard to his style: a style of extreme eccentricity, full of Germanisms, violently abrupt and tortuously parenthetical, a lingo that had to be learned like a foreign language.[1]) (This, by the way, is a very good description of L's style as it affects an English ear.) And those who have read the other authors mentioned by L. will probably agree that, whatever may be their merits, elegance or simplicity of diction is scarcely one of them. And in view of the tortuous nature of L's *Swedish,* which his own countrymen have a good deal of difficulty in grasping, I think he is scarcely justified in appealing to Österling as a prototype.

I fear I have spent much more time and space over this matter than it is really worth, especially as I feel that it it hopeless to try to convince a man of L's calibre. But the question of English style is a fascinating one, and this discussion may possibly be the means of attracting some attention to this somewhat thorny problem. At ell events L. may have the consolation that his offences will provide others with a deterrent example of "how *not* to write English".

Henry Alexander.

[1]) Modern English Literature, p. 333.

Lekt. Fieldens inlägg[1] belyses egendomligt av uttalanden från *auktoriteter,* eng. o. utl. anglister med europeiskt rykte på sitt område, vilka jag sport om saken.

Prof. X.[2]) säger t. ex.: "I have read quite a number of theses... written in an English which is faulty in every respect,

[1]) Jag beklagar, att F:s inlägg undgick mig, då hans uppgifter blivit helt missvisande. *Tryckeriet* sände efter hand under nära *två mån.* korr. till F.; hans msnoter däri avse *stilen* (oftast onödiga var. o. förtydl. partikelord) och antogos, utom där de skulle väsentligt försämrat min stil o. s. v. Men det må vara nog med detaljtvister.

[2]) Namnet stod här utsatt vid inlämnandet på tryckeriet men borttogs enl. A:s föredöme. Brevet deponeras hos Doc. Herbert Petersson, Lund, som meddelar detaljer, utom namnet.

Digitized by Google

not so much as to grammar pure and simple, but as to style, idiom, and rhythm ... One either possesses the gift of idiom and rhythm and of the proper balancing of word and phrase or one does not possess it. Now it struck me from the very first — in your Milton and then in your essay on James — that your written English has this kind of rhythm which is the first requisite of a good style and that wealth of idiom which gives it an English appearance. This to me seems to be the chief point ... In little minor points occasional slips are pardonable. . . Nothing is easier than to fasten on such trifles. It all depends on the spirit in which the critic will approach his subject. If he does it in a mean spirit, ... he is bound to find something".

A. dömer sig själv med sitt svar. Mina stilmodeller väljer *jag*. A. fastslår nu, till min glädje, att min engelska är så identisk med mina engelska stilmodellers, att en engelsmans beskrivning på deras stil gäller också min (Sic!). *Det är just detta jag eftersträvat!!* Att skriva ett främmande språk korrekt är jämförelsevis lätt, att skapa sig en stil på detta språk svårt. Huruvida jag lyckats, se prof. X'. uttalande ovan.

S. B. L.

Ett inlägg från en opartisk.

Om en i undervisningssyfte utjiven textbok innehåller en mängd ovanliga, omstridda eller oriktiga uttryck, är boken olämplig för skolan, vare sig uttrycken härleda sig från den utländske författaren, han må vara hur stor kaxe som helst inom sitt lands litterära värld, eller från den svenske utjivaren. Varje onöjaktighet i ett arbete, som läses av årsgrupp efter årsgrupp, och som kan bidraga till ett försvagande av den ofta i och för sig skrala språkkänslan eller ett snedvridande av den reala kunskapen, bör just i en på skolans krav inriktad vetenskaplig tidskrift vederbörligen påpekas. Det kunde sålunda också vara lämpligt att där korrigera de historiska misstag, av vilka de svenska studentstilstexterna vimla.

Av annan art är den nu igångsatta diskussionen. Den jäller ett fjärran från skolundervisningen liggande arbete. Enligt min mening är den för M. S:s läsare skäligen onyttig. Det nöje, som ett offentligt chikanerande skänker på ett eller annat håll, uppväges svårligen av den olust, som det i övrigt alstrar. Jag kan icke jälpa, att jag måste beteckna lektor Alexanders uppsats inom denna tidskrifts ram som ett okynnesangrepp. Överdrifterna hava framkallat överdrifter. Ju förr det hela avslutas, desto bättre.

Lund den 29 april 1921. *Ernst A. Kock.*

Digitized by Google

LITTERATUR.

Emil Låftman, *Verbets modus i indirekt anföring i modern tyska.* Stockholm. Bonnier 1919. VIII + 322 s. Pris 12: —.

I Moderna Språks decembernummer 1920 publicerade undertecknad en anmälan av norrmannen Holmboes bok Untersuchungen über den Gebrauch des Konjunktivs in der neuesten deutschen Literatur, vilken i huvudsak utgör en behandling av den indirekta anföringens problem. Som mitt omdöme om boken måste jag då säga, att det är lönlöst att uppställa några regler eller ens tendenser inom detta grammatikområde, och jag sökte även angiva orsakerna till denna regellöshet i stort sett: dialekt, av latinet påverkade grammatikregler och subjektiv uppfattning av verklighet resp. overklighet. Det var mig naturligtvis redan bekant, att vi inom vårt eget land hade ett omfattande arbete över samma ämne av adjunkt Låftman, och jag hade redan temligen ingående studerat detta senare arbete, men det föranledde ingalunda någon ändring i mitt omdöme om Holmboes undersökning. Ett nytt genomläsande av Låftmans digra volym har blott ytterligare styrkt denna min uppfattning av saken.

Naturligtvis vill jag ingalunda förneka, att boken har sina stora förtjänster, men dessa ligga huvudsakligen i den stora materialsamlingen. Jag tvekar inte att säga, att denna gör boken till en så gott som oumbärlig uppslagsbok åtminstone i varje läroverks referensbibliotek.[1]) Även förf.:s »utredning» äger självfallet vissa förtjänster, men helhetsbehållningen därav blir skäligen klen. Man är ej mycket klokare, när man når sista sidan av utredningen än när man började, och jag tvekar inte heller att säga, att Holmboes arbete trots sin mycket ringare volym förefaller mig mera givande än Låftmans.

Vad som tyckes mig vara den största bristen hos L. är den rent mekaniska uppställningen av materialet. Han utgår enbart från verbformen i den styrande satsen, och hur maskinmässigt detta blir, visar redan hans första exempel: ... *aber ich bestreite auf das entschiedenste, dass sie nur aus letzterer bestanden*

[1]) Ett exempel på dess användbarhet må anföras. Som bekant gäller den regeln, att en imperativ i direkt anföring skall i indirekt anföring motsvaras av omskrivning med *mögen* eller *sollen* så, att det förra användes efter bedjandets verb, det senare efter befallandets eller fordrandets verb. I studentstilen vårt. 1920 förekom nu satsen: »[Kronprinsen har] anhållit, att straffet för denna gång skulle efterskänkas», i vilken samtliga översättare i Moderna Språk i full överensstämmelse med ovannämnda regel använde hjälpverbet *mögen*. Säkerligen hade emellertid många studentkandidater i känslan av att en kronprins' anhållan är så god som en befallning använt *sollen*, och för de lärare, som event. tvekade, huru de skulle bedöma en dylik uppfattning, kunde Låftmans materialsamling erbjuda vägledning; där uppvisa åtminstone två exempel (n:r 422 och 424) *sollen* efter uttryck för bedjande.

Digitized by Google

habe, wie bei einigen meiner Kameraden. Här är det dock alls icke *bestreiten,* som är bäraren av den indirekta anföringen, utan det är ett underförstått *die Meinung* eller *die Ansicht,* och ingenting hindrar, att i dylika fall denna mening eller åsikt kan ha förefunnits i forna tider (alltså: *die frühere Meinung*) och följaktligen den indirekta anföringen trots anföringsverbets presensform faktiskt beror av ett förflutet. — Exemplet n:r 4 lyder: *Ich... musste zu meiner Stärkung ins Seebad. In Helgoland höre ich, du seiest nach Hamburg übergesiedelt,* och det är inrangerat bland de fall, där man har presenskonjunktiv i den indir. anföringssatsen efter ett styrande verb i presens. Jag tillåter mig fråga förf., om han verkligen menar, att språket är något så mekaniskt, att den talande i sin konstruktion ledes av presensformen och inte snarare av imperfektbetydelsen i detta presens historicum.

Ett annat exempel: Sid. 299 påstår förf., att den konditionala och den potentiala konjunktiven icke als äro företrädda i materialsamlingen. Det förra har sin riktighet, såvitt jag kunnat konstatera, men på den senare finner man åtskilliga belägg, t. ex. n:r 235 *und [ich] wagte mich nicht zu zeigen, aus Furcht, ich könnte mich blamieren.* Redan den direkta tanken kan lyda: *ich könnte mich blamieren,* och dylika exempel bevisa ingenting i den sak, det här gäller.

Förf. börjar sin utredning med att påpeka, att tyska grammatici i allmänhet underlåta att giva någon „definition eller utredande förklaring på begreppet indirekt anföring," och han hänvisar som ett berömvärt undantag till den framställning, som gjorts av Wilmanns och som avtryckts i inledningen till författarens materialsamling. Wilmanns' ord lyda: „Die charakteristischen Zeichen der indirekten Rede gegenüber der direkten sind vor allem die Verschiebung in der Bezeichnung der Person und im Tempus, weiterhin Änderungen im Modus, Konjunktionen und Wortstellung." Men om förf. gillar detta, förstår man inte hur han i sin materialsamling kan upptaga t. ex. följande: *Und ich dachte, du willst ihn man gleich draussen lassen, weil...* (n:r 2570) eller *Ich dachte wahrhaftig, die Welt fängt mit den alten Deutschen an* (n:r 2571). Här träffar icke något enda av Wilmanns' kännetecken in, och satserna äro för mig ingenting annat än citat av den direkta anföringen. Ett komma-tecken åstadkommer en indirekt anföring lika litet som en direkt anföring blir resultatet av interpunktionen i t. ex. följande sats ur Jörn Uhl (sid. 89): *Als der Diener ihn so von oben ansieht und sagt, der König wäre nicht zu sprechen, da sagt er: 'Jörn Uhl von Wentorf wäre da. Das solle er melden'.*

I min textedition av Kröger, Die alte Truhe har jag (i anm. till sid. 95,$_{20}$) behandlat konstruktionen med *als ob* eller *als wenn* (resp. enbart *als)* i st. f. *dass* i indirekt anföring. På ifrågavarande ställe kallade jag det *eine ziemlich neue Tendenz,* vilket torde vara ursäktligt, eftersom jag ej funnit denna konstruktion förut om-

Digitized by Google

nämnd i något som helst tyskt grammatiskt arbete. Sedan dess har emellertid Pauls stora Deutsche Grammatik utkommit, och där behandlas företeelsen i del IV § 551. Ännu utförligare belägger samme författare densamma i Sitzungsberichte der Philos.-Philol. Klasse der bayer. Akademie der Wissenschaften 1919,3, där han bjuder på många sidor av exempel på denna konstruktion, som tyckes ha uppkommit redan omkring 1600. Det förefaller mig dock, som om denna konstruktion även borde ha behandlats av L., åtminstone i utredningen, men man söker förgäves efter ett omnämnande.[1])

I min recension av Rodhes edition av Wildenbruchs novell Das edle Blut (Mod. Spr. 1918 s. 92) fäste jag uppmärksamheten på möjligheten i tyskan att utelämna ett *um zu sehen, um zu hören* el. dyl. framför en indirekt frågesats: *er knipste mit den Fingern auf ihre Röcke, ob Staub herauskäme.* L. söker lämna en förklaring av denna företeelse, enligt vilken densamma möjligen "utvecklat sig ur anföringsord av typen *sehen* och liknande sinnesförnimmelsens verb. I stället för *sehen* har lätt kunnat uppträda den formellt närstående typen *sich umsehen*, vilken emellertid faktiskt snarare betecknar en kroppsrörelse och nästan är liktydig med "vända sig om". Härifrån är icke steget långt till andra uttryck för kroppslig rörelse, av det slag, som belägget ur Wildenbruch uppvisar." Förklaringen förefaller mig föga plausibel. För min del tror jag snarare, att man bör utgå från verb av typen *untersuchen* eller *prüfen*, och jag kan anföra ett belägg, som tyder ditåt (Mann, Tod in Venedig, s. 39): . . . *von schon gestalteter Empfindung mühelos bewegt, prüfte er sein ernstes und müdes Herz, ob eine neue Begeisterung und Verwirrung, ein spätes Abenteuer des Gefühles dem fahrenden Müssiggänger vielleicht noch vorbehalten sein könne.* Andra exempel tyda emellertid på att företeelsen ej utgår från några speciella verb utan är blott och bart en ellips, som uppstått på det sätt, att den skrivande nedskrivit ett verb, medan ett annat i tankarna föresvävat honom. Härpå tyder ett exempel som det följande (Meyrink, Das grüne Gesicht, s. 240): *Man weckte die Bewohner der umliegenden Häuser, ob Eva sich vielleicht in eins von ihnen geflüchtet habe.*

Men jag skall icke fortsätta min kritik. Jag vill till slut blott ännu en gång betona, att förf:s utredning även har sina förtjänstfulla sidor, som man ju kunde vänta. Men det är nu en gång så för alla dem, som i en tidskrifts spalter ha att fördela ros och ris, att det senare oftast levereras rikligare än det förra.

N. Otto Heinertz.

[1]) Även *wie* (=dass) förekommer ibland. Då icke ens Paul omnämner denna konstruktion, skall jag här avtrycka ett belägg därpå (ur Keller, Grüner Heinrich, sid. 138): . . . *und überdies ging unter der Hand das Gerede, wie unsere Nachbarn nicht nur schmucke und gedrillte Soldaten, sondern auch aufgeweckte und lustige Zecher und Kameraden wären.*

Malmö 1921, Röhr's Boktryckeri.

Digitized by Google

MODERNA SPRÅK

SVENSK TIDSKRIFT FÖR UNDERVISNING I DE TRE HUVUDSPRÅKEN
TYSKA, ENGELSKA, FRANSKA

UTGIVEN AV

HERMAN SÖDERBERGH OCH N. OTTO HEINERTZ.

ÅRG. XV. 6, 7 * MALMÖ * September 1921

SHAKESPEARES MACBETH.

I

Förutsättningar. Huvudkaraktärernas grundläggning. Den onda andevärlden.

Under den milde Duncans regering i Skottland bröt ett uppror ut, berättar Holinshed. Knappt var detta kuvat, förrän konungen hade att möta angrepp av yttre fiender. Därtill kom thanens av Cawdor förräderi, vars natur krönikan ej anger. Dessa olika händelser förlägger Shakespeare till en och samma tidpunkt och sätter dem i förbindelse med varandra. Sven, Norges kung, framställes som allierad med upprorsmannen Macdonwald, Cawdor understödjer dem. Så kommer hos Shakespeare hotet mot Skottland samtidigt från många håll. Bakgrunden, mot vilken tragediens huvudperson framträder, har fått sin rätta mäktighet.

Ty det är Macbeth, som i detta kritiska ögonblick räddar landet. Banquo har också sin del i den lyckliga utgången av striderna, men han är icke en man av Macbeths mått. Holinshed skildrar Macbeth som huvudet högre än alla andra. Shakespeare förlänar honom lejonets medfödda myndighet och undviker varje drag, som kunde inkräkta på denna. I krönikan vinnes segern över norrmännen genom en krigslist. Därigenom framhäves slugheten på tapperhetens bekostnad. Shakespeare har ingen användning för en slug Macbeth. Han förkastar ännu ett drag i krönikans skildring av Macbeth: grymheten. Holinshed säger, att Macbeths första tio regeringsår voro den lyckligaste tid, Skottland upplevat. Sedan blev den vise konungen en blodtörstig tyrann. Krönikan ser ingen annan förklaring på sådana motsatser, än att Macbeth var grym av naturen men länge dolde sitt verkliga ansikte under en mask av rättvisa och klokhet för att vinna människors gillande. Förklaringen är oantaglig, och problemet, hur den gode och kloke Macbeth blev en omänsklig förbrytare, blev Shakespeares utgångspunkt.

Digitized by Google

Det är Lamb och Coleridge, som starkare än andra betonat Macbeths själsadel. Vi uppfatta Shylock och George Dandin som tragiska personligheter, vilket aldrig varit skaparnes avsikt. Sedan deras tid har människornas föreställningsmiljö förändrats, vi ha lärt oss tänka mer socialt än abstrakt moraliskt. Macbeth uppfattas ofta som brottslingen rätt och slätt, en förskjutning av synpunkten, som sammanhänger med att geniala framställarinnor av Ladyns roll skjutit denna gestalt i förgrunden och kommit Macbeth att synas vara blott verkställaren av hennes ärelystna planer. Men det ligger mer i en dylik förskjutning än en skådespelerskas utnyttjande av en tacksam roll för att tillfredsställa sin konstnärsfåfänga till det helas förfång, däri ligger en historiskt betingad missaktning av den ständigt närvarande andliga verklighet, som Shakespeare räknar med, d. v. s. de föreställningar om livet och världen, som hystes av den publik, för vilken diktaren skrev sitt verk. På tvenne punkter tarvar förståelsen av tragedien Macbeth historisk förmedling. Det är icke fallet i avseende på de övernaturliga föreställningarna, vilkas roll är så stor, ty sådana, fastän övergivna av oss i sin gamla faktiska form, leva kvar inom oss som en verklighet av andlig art. Däremot är det fallet i avseende på Macbeth som vasall och hans ställning till konungavärdigheten. En oriktig uppfattning i dessa stycken insmyger sig lätt hos nutidens läsare eller åskådare av tragedien, såframt de icke besluta sig för att se på huvudpersonen med den shakespeareska publikens ögon. Shakespeares samtida behövde blott lätta antydningar om Macbeths glänsande egenskaper som vasall för att hela tragedien igenom bevara bilden av honom som den fulländade riddersmannen. Folkmedvetandet var ännu helt uppfyllt av ridderliga ideal. Vi överse alltför lätt dessa antydningar, vilka samtliga ingå som delar av det temarika anslaget i första akten. Ännu närmare ligger oss en felaktig uppfattning av Macbeths ställning till konungavärdigheten. Monarkien har för oss blivit en så abstrakt, opersonlig institution, att vi kunna tänka oss ett barn, ja en svagsint söm kronans bärare. Monarkien i sin äldsta form berodde uteslutande på monarkens personliga duglighet, och duglighet betydde framförallt mod och kroppslig kraft. Usurpator var den konung, som stödde sina anspråk på andra grunder, även om dessa voro bestämda att längre fram i tiden ensamma få laglighetens hallstämpel. Särskilt i farofyllda tider var denna uppfattning av monarkien levande. Ännu på Shakespeares tid var den gamla föreställningen om monarkien en makt i folkets liv. England hade varit skådeplatsen för vilda strider mellan landets mäktigaste familjer om konungavärdigheten. Shakespeare och med honom samtida dramatiska författare hade gjort dessa strider till föremål för ett otal skådespel, som voro folkets lust.

Att framställa Macbeth som Skottlands starke räddare i ett för landet utomordentligt farligt ögonblick var att framställa honom

Digitized by Google

som den i folkmeningen närmast berättigade till tronen vid den gamle Duncans död. Det är det Shakespeare gör i första akten. Men samtidigt frammanar han bilden av thanernas trohet mot länsherren och därmed även mot dennes son, tronarvingen. Ty en viss arvsrätt till tronen har redan utbildat sig, låt vara att Duncan utnämner Malcolm till tronföljare. Macbeth har gått ut i striden för sin konung mot en trolös vasall. Det föreligger alltså i tragedien en konflikt mellan en i folket sedan uråldriga tider djupt rotad känsla och en ny, framsprungen ur begrepp, som tillhöra en långsamt överhandtagande kultur. Shakespeares samtida levde mitt i en sådan konflikt, de hade den i blodet. Furstarne voro ännu, på samma gång de representerade det politiska framåtskridandet, knappast annat än usurpatorer. Shakespeares publik förstod sålunda instinktmässigt denna konflikt, som omspänner hela tragedien, och är dess yttersta sedliga förutsättning. Några ord av Macbeth antyda den: Blood hath been shed ere now ... (III: 4). De innebära, att vad som fordomtima var berättigat, nu är brottsligt, sedan mänsklig ordning rensat upp samhället. I fråga om konungavärdigheten behärskas Macbeth av känslor från fordomtima. De ha trängt sig upp i honom. I slutet av I:3 urskuldar han sig för att ha låtit thanerna vänta med att hans "dull brain was wrought With things forgotten". Ännu i slutet av tragedien höra vi som ett sista eko av dessa känslor ur hans utrop: I will not yield To kiss the ground before young Malcolm's feet. Macbeths brott ligger ytterst däri, att han blev naturtillståndets fruktansvärda utpost mot det kulturella framåtskridandet. Han blev en ond makts taleman, en makts, som syntes ond, därför att tiden hade börjat att dyrka andra gudar, av vilkas anda han själv insupit nog, för att den kamp han genom sitt brott förde mot tiden, samtidigt skulle komma att utkämpas i hans eget bröst och slutligen kräva honom själv som offer.

Inledningsscenerna peka på Macbeth som blivande konung. Den scen, där det först uttalas, står i Holinshed icke i något samband med berättelsen om Macbeths bedrifter. Shakespeare har satt profetian i dess rätta sammanhang. Macbeth blev en ond makts taleman. Därför komma orden, som hälsa honom som den framtida konungen, ur häxmun. Det övernaturliga införes i tragedien. Det finns redan i krönikan men som något tillfälligt, osammanhängande. Hos Shakespeare är det övernaturliga allestädes närvarande, fyllt av hat mot allt mänskligt, än djupt i bakgrunden följande människornas handlingar, än brytande fram med den sublima mäktigheten av en människoröst, ett människohjärta och för några ögonblick triumferande.

Krönikan betecknar Macbeths möte med de tre kvinnorna på heden som »någonting både sällsamt och hemskt, som blev orsak till mycken oro i konungariket Skottland». Knappt har man läst, att efter de många krigen freden återställdes, förrän nya olyckor förkunnas. Redan i krönikan skymtar fram, fastän det

Digitized by Google

förblir outsagt, att fred, ordning och lycka på jorden ha outtröttliga fiender i en andevärld, vars lust är förvirring, förstörelse och olycka. I Shakespeares Macbeth ge de onda andarne det första anslaget. En underström av jubel går genom den korta första scenen, en ondskefull livaktighet präglar den. Krigets blodiga tumult har varit en fest för de tre häxorna. För dem, likgiltiga för vem som vinner, vem som förlorar, är striden självändamål. Att komma det vackra att synas styggt är deras lösen. Mitt i krigslarmet ha de fått syn på Macbeth, i honom upptäckt fröet till en väldigare strid än den på slagfältet, ett hjärtas strid med sig själv, upptäckt den gryende tvekampen i Macbeths själ. Här var en stor uppgift: att förvända ett stolt, ädelt sinne. Så avtala häxorna att samlas för att möta Macbeth.

Ledmotivet i den första häxscenen: fair is foul, and foul is fair, ljuder oss åter till mötes i I: 5. Det är i Ladyns monolog, sedan hon mottagit brevet med underrättelsen om häxornas sällsamma hälsning. Mänsklig mildhet, ett hjärta utan ondska, upprightighet, lydnad för hederns bud, allt står för Lady Macbeth som karaktärssvagheter, hindersamma för vad som synes henne vara det stora i livet, äregirighetens mål. Ja, själva brottet, den oundvikliga vägen till detta mål, framträder för henne som något gott.

De delar av Holinshed Shakespeare använt för sin tragedi, berätta om tvenne kungamord, morden på Duff och Duncan. Det förra omtalas med en rikedom detaljer, som Shakespeare utnyttjat, vid båda framhålles det avgörande inflytande på de båda olika mördarne, som deras hustrur utövat. Donwalds, den ene mördarens, maka hade en personlig oförrätt att hämnas på kung Duff, Macbeths maka säges ha varit mycket ärelysten, brinnande av begär att bära kronan. För Lady Macbeths fasansfullt sublima gestalt fann Shakespeare i krönikan blott ett drag lämpligt för sin tragedi: eggelsen till mord. Ty han förkastar icke endast hämndmotivet hos den ena makan utan även den personliga äregirigheten hos den andra.

Då de gamla sagornas hjältinnor äro äregiriga, äro de det för sina mäns, ej för egen räkning. Också för Lady Macbeth gäller det mannens ära, ej hennes egen. Det finns intet i tragedien som ens antyder, att hon behärskas av någon törst efter makt. Nyckeln till hennes väsen är lik den till hennes makes. I hennes, kvinnans, uppfattning är samhället alltjämt byggt på familjen, fastän utvecklingen redan gått ett steg fram mot en abstraktare samhällsuppfattning. Detta nya, som fått sitt högsta uttryck i förhållandet mellan länsherre och vasall, hade hos henne icke fött några förpliktande känslor. Däri var hon annorlunda än maken. Hon står odelat under inflytande av den gamla föreställningen om den starkes rätt till ledarskap, och allt i mannens sinne, som reser sig upp mot denna för dem gemensamma instinkt, synes henne förvänt och svagt. Hon vänder upp och ned på hela den rådande sedliga uppfattningen, hennes ord i den

Digitized by Google

första monologen bli en lidelsefull variation av häxornas vilda sång. I känslan av att hennes make har naturlig rätt till konungavärdigheten är hon genast besluten att göra sig till herre över hans svaghet. Själv känner hon en svaghet av annan art. Hon är kvinna med en kvinnas fysiska motvilja mot våldshandlingar. Men då budet når henne om Duncans ankomst till hennes slott, och hon ser en väg, som snabbt för till målet, ryggar hon ej tillbaka ens för blodsdåd och fattar sitt beslut under en fruktansvärd åkallan av de fördärvbringande makterna att stålsätta hennes svaga kvinnliga nerver. Flectere si nequeo Superos Acheronta movebo. De onda andarne ha i Ladyn fått en makalös bundsförvant.

II. ÄR MACBETHS VILJA ÖDESBUNDEN? BANQUO.

Det är oriktigt att säga, att Macbeth själv och hans maka äro i trollens våld. Deras öde ligger inom, ej utom, deras hjärta. Ingen har ifrågasatt detta, vad beträffar Ladyn. Men är icke Macbeths vilja bunden av häxornas förutsägelser? I antiken lämnade sådana förutsägelser människan intet val, hennes handlingar voro förutbestämda. Macbeth kan välja sin väg, verkan av häxornas ord beror på beskaffenheten av det sinne, i vilket de falla. I Macbeth kämpade, som vi sett, två själar. Den om sin plikt mot konungen medvetne Macbeth är det, som fäller orden, att ödet må kröna honom utan hans åtgöranden, om det vill ha honom till konung. Macbeths andra jag, det inom honom, som har sina rötter i en gången tid, anammar förutsägelserna, som väcka till medvetenhet blott vad sinnet redan var fullt av. Banquos karaktär är särskilt betydelsefull på denna punkt.

I Holinshed förövas mordet på Duncan med Banquos samförstånd. Hos Shakespeare är Banquo måttet för Macbeths avsteg från hederns väg. Häxornas förutsägelser gälla också honom, men de falla där på ett sinne, som odelat är hängivet pliktens bud. Belysande för Shakespeares avsikter är, hur han använder ett litet drag, som krönikan har i berättelsen om mötet med häxorna: sedan de försvunnit, skämta Banquo och Macbeth med varandra över den ära, som förutsagts dem. Det göra de hos Shakespeare också. Men Macbeths skämt har i tragedien en annan färg än stridskamratens; i den förres hör man en efterdallring av den bestörtning, Banquo avläst på hans ansikte vid häxornas ord, och om vilken krönikan ej har något att förtälja. Intet häntyder däremot på annat än att Banquo bevarar sitt sinnes fullständiga frigjordhet ända till det ögonblick, då spådomen, att Macbeth skulle bli than av Cawdor, på ett överraskande sätt går i uppfyllelse.

Banquo är likväl icke någon ståndaktig tennsoldat. Fastän Shakespeare gett krönikans obestämda teckning av denna gestalt blott så mycken fyllighet, som genomförandet av den tragiska huvudhandlingen krävde, är den likväl djupt mänsklig, tack vare

Digitized by Google

det sätt, på vilket parallellismen med huvudkaraktären genomförts. Då Banquo erfar, att Macbeth iklätts den nya thanvärdigheten, såsom häxorna utlovat, ser han däri djävulens funder och genomilas av en rysning vid tanke på människohjärtats svaghet inför det ondas makt. Han känner sig stå på vikande grund. Åt Macbeth ger uppfyllelsen en jublande känsla av begynnande fast mark under fötterna. Sedan uppträder Banquo med Duncan bland thanerna, som åtfölja kungen till Macbeths slott. Den milde Duncan och Banquo är det, som finna ord för naturens skönhet och friden, som svalornas flykt kring slottstinnarne vittnar om. Samstämmigheten i de tvås känslor är symbolisk för det ogrumlade förhållandet mellan konung och vasall, och motsättningen till Macbeth höjer sig till sublim tragisk ironi, i det de med sådana ord på läpparne träda under Macbeths slottsportal, där förräderi och fasor vänta dem. Ju närmare förräderiet kommer, desto rikare blir motsättningen mellan Banquo och Macbeth.

Jämförelsen mellan dem blir endast då fullt sann, om båda hemsökas av likartade känslor. Banquos anfäktelse i början av akt II har häri sitt konstnärliga berättigande. Dess mänskliga sanning bestyrkes av ett Lutherord, som talar om de onda tankar, som överrumpla oss i vår sömn. Den mänskligaste av alla reformatorer frikänner oss från ansvar för sådana tankar. Banquo kan också strax efteråt, som svar på en till hälften utsagd lockelse av Macbeth till medbrottslighet, tala om sitt orygglіga fasthållande vid en fläckfri trohet. Och det är återigen symboliskt, hur han under anfäktelsen lämnar vapnen ifrån sig, under det att Macbeth liksom vässer sina för stöten mot Duncan. Som alla människor med starkt moraliskt medvetande vet Banquo, vad mänsklig svaghet är. Ett yttrande av honom får sin prägel härav; man har sökt tillägga det bildlig betydelse, men det bör säkerligen fattas bokstavligt. Det är fråga om Banquos ord efter mordet på kungen, genom vilka han bryter sin långa tystnad. Det fasansfulla i vad som skett ligger tungt över honom. Vid all bestörtning och rådvillhet omkring sig känner han återigen, hur små vi människor äro inför de makter, som ha vår tillvaro i sin hand. En yttre omständighet leder ännu avgjordare hans tankar i denna riktning: människorna omkring honom ha hastat till ur sina bäddar vid alarmklockans ljud, beklädda endast med vad förskräckelsen låtit dem finna. En människa erbjuder i en dylik belägenhet alltid en bild av svaghet. En sådan bild ser Banquo framför sig, under det hans tankar över brottet gå i en bestämd riktning. Denna bild av mänsklig svaghet och dessa tankar, som sökt mördaren, är det, han kläder i ord. Därför talar han om "naked frailties- - -, that suffer in exposure". Att Shakespeare haft just den skrämda, halvklädda människohopen för ögonen, då han skrev ned de anförda orden, därför talar även fortsättningen. Banquos ord göra slut på oredan. Hur stor den var, framgår bl. a. av

Digitized by Google

att Macduffs tillsägelse att taga vård om Ladyn, som svimmat, ej har hörsammats; först Banquos tillsägelse om samma sak länder till efterrättelse. Banquo samlar de olika viljorna. Det första, som var och en känner, då besinning inträtt, är just, att det hemska brottet fordrar mer än "naked frailties". Macbeth, som hycklande — likväl blott med halva sin själ! — står som en bland alla andra, uttalar, vad alla känna i detta ögonblick: Let's briefly put on manly readiness.[1]) De skola samlas i hallen i full rustning. Rustningen blir symbolen för hela den rättsordning, som hotats genom konungamordet, och i vars upprätthållande mänsklig svaghet finner sin enda sanna styrka.

Det är icke en tillfällighet, att Luthers namn nämnts i detta sammanhang. Banquos karaktär hos Shakespeare har mycket av reformationstidens moraliska allvar. Kunna vi tänka oss denna karaktär i fortsättningen, jag säger icke slå om i sin ställning till kungamordet, men genom sin tystnad och overksamhet låta udda vara jämnt? En förändring av den beskaffenheten skulle betyda en ny stor tragedi med namnet Banquo. I tragedien Macbeth har Banquo ännu blott några få ord kvar att säga. Man har tagit dem till utgångspunkt för att visa, hur även Banquo till slut icke motstått det onda utan givit vika för att åt sig bevara möjligheten att se uppfyllas de förutsägelser, som rörde honom[2]). Misstaget — ty det är ett misstag! — beror på en försyndelse, vanlig hos Shakespeares utläggare. De betrakta de diktade personerna ej såsom dramatis personæ, utan som hade de levat ett liv utom det dramatiska verkets ram[3]). Detta tillvägagångssätt är alltid riskfullt, ty personerna i diktverket *äro* endast genom sin inbördes ställning till varandra; tag någon av dem ur sammanhanget, så smälter han bort i luften som häxorna i Macbeth. Det är minst riskfullt, när det gäller huvudpersonen, ty hans väsens egenart höjer sig över karaktärernas växelvisa beroende av varandra. Det är mer än riskfullt, det leder med säkerhet orätt, när fråga är om en person som Banquo, vars hela teckning är lagd på kontrastverken med huvudpersonen. Låt oss därför gå ut från Banquos uppgift i tragediens hushållning, vi kunna förlita oss på att Shakespeare ej använder honom på ett sätt, som splittrar enheten av hans personlighet.

Macbeths stora monolog före de lejda mördarnes uppträdande i III: 1 ger en karaktäristik av Banquo, sådan han ter sig för den nye kungen: en högsint natur, djärv, en klokhet, som aldrig låter sig förvirras. Men hur har Banquo fullföljt sin avsikt att finna ut mördaren? Shakespeare pekar icke på någon särskild åtgärd av honom. Men orden i monologen: 'tis much

[1]) Hagberg gör ej rättvisa åt detta ställe; »put on manly readiness» var ett stående uttryck i teatern på Skakespeares tid för att kläda sig i rustning. (The Variorum Shakespeare, Macbeth.)

[2]) A. C. Bradley: Shakespearean Tragedy.

[3]) W. T. Brewster i Shaksperian Studies.

Digitized by Google

he dares, ha en alldeles särskild innebörd[1]). Ordet "dares" har samma användning här som i Ladyns ord i slutet av akt I: Who dares receive it other? Kungen vill säga: Banquo vågar i mig se Duncans mördare. De mål, Macbeth samtidigt talar om, äro icke mål i allmänhet utan gå ut på brottslingens näpst. Därför fruktar kungen honom. Den som väntar mer av Banquo och förklarar, att han svikit sin uttalade föresats att avslöja mördaren, därför att han ännu icke gjort det, underskattar svårigheterna och den auktoritet, Macbeth personligen åtnjuter. Macbeth är verkligen också något annat än brottslingen. Banquo kunde med rätta säga, att hans plikt med oupplösligt band var knuten vid konungens person, som orden stå i början av akt III[2]). De uttalas i full medvetenhet om den djupa ironi de innehålla, och förklara, varför Banquo stannade vid Macbeths hov. Han har icke ändrat sinne.

Tolkar man Banquos monolog, som inleder akt III, som ett vittnesbörd om motsatsen, kommer den att strida mot vad som följer omedelbart efter ur hans egen och Macbeths mun. Då Macbeths hat till Banquo även sög näring ur föreställningen om att enligt förutsägelserna dennes efterkommande skulle bli kungar och Macbeths förhoppningar att grunda en dynasti genom dem komma på skam, var det nödvändigt, att denna tanke framfördes leva också i Banquos sinne. Sådan avsikt tjänar Banquos monolog i fråga. Den innehåller för övrigt ej något, som svär mot den bild, vi gjort oss av honom. Han står under intrycket av att Macbeth spelat fult, men känner sig oförmögen att, som han ville, rycka masken av brottslingen. Då kommer han ihåg, att häxorna förutsagt, att Macbeths lycka blott skulle vara kortvarig, och att i stället för dennes efterkommande hans egna skulle sitta på Skottlands tron. När förutsägelserna visat sig sanna för Macbeths del, varför skulle de icke vara det för hans? Däri ligger icke någon personlig äregirighet utan blott tillfredsställelsen att med någon grad av visshet veta, att det onda, som skett, ej skulle bringa utövaren någon varaktig framgång. I den känslan lyfta sig Banquos förhoppningar trots svårigheten att i det närvarande läget verkställa föresatsen att vedergälla Duncans mord på mördaren. Ingen tanke på egen fördel spelar in här. Så förblir Banquo ända till slutet ett vittnesbörd om mänsklig frihet trots onda makters rådslag. Parallellismen med Macbeth ger relief åt dennes skuld i luthersk mening.

III. MACBETH. TRAGEDIENS INRE FORM.

Genom att följa Banquo ända till det ögonblick, då han avträder från skådeplatsen, ha vi förts långt in i tragedien. Vi

[1]) Hagbergs uttryck "en djärv hug" är för allmänt.

[2]) Hagberg antyder här känslan av ett vasallförhållande hos Banquo, vilket engelska texten ej ger anledning till.

Digitized by Google

återvända nu till den punkt, där vi sågo härskarkänslan bryta fram hos Macbeth. Den stiger upp ur ett djup, där hans själ förlorar sin särprägel och intet annat är än den allmänna folksjälen, satt i svallning av krigets faror och glömsk av den nya tidens i varje fall blott dunkelt uppfattade begrepp om rätt och orätt. Mot denna bild av honom sätter Shakespeare bilden av Macbeth som den fulländade vasallen och följer däri en i all sin knapphet gripande antydan i Holinsheds berättelse om mordet på kung Duff. Thanvärdigheten av Cawdor var en belöning åt krigaren Macbeth. För människan och vännen finner Duncan vid det första mötet med Macbeth efter stridens slut det varma hälsningsordet "worthiest cousin". Banquo har kort förut tilltalat stridskamraten med "Worthy Macbeth". Redan i Banquos ord ligger tragisk ironi, ty de gälla en man, fylld av onda tankar, än mer i kungens, sedda mot bakgrunden av hans yttrande just före Macbeths ankomst. Och dock, vilka härliga ord av sann vasalltrohet äro icke de, med vilka Macbeth besvarar Duncans hälsning! Hela I:4 är en strålande bild av ridderlighet. Macbeths lidelsefulla ord, sedan konungen insatt sin äldste son till tronarvinge, äro det för ingen av deltagarna synliga förebudet till de kommande fasorna. Ingen ond aning grumlar därför Duncans sinne, då han som ett tack till Macbeth, den store krigaren och ädle frände, beslutar gästa honom på hans slott Inverness.

Att Macbeth, så rik på alla de dygder, varmed kulturen i riddarväsendets form smyckat livet, samtidigt är som den förkroppsligade folksjälen med dess primitiva föreställningar, bär vittne om en ande, vars inbillningskraft går långt utöver vanliga mått. Ingenting upplevat försvinner i själva verket någonsin eller ens för ett ögonblick ur hans medvetande. Detta förhållande ger tragedien dess inre form. Fallet Macbeth har i sitt yttre förlopp föga, som kan intressera. Offret för förbrytelsen, konung Duncan, saknar varje spår av mänsklig storhet, förbrytelsen själv i sin nakna faktiskhet har intet, som höjer den på ett högre plan. Och de båda förbrytarne slutligen? Vi måste här bortse från att de äro offer för samhällsutvecklingen. Dess tragik uppbär i modern tid det historiska dramats högsta former och gör genom sin allomfattande makt även den ringaste till ett värdigt tragiskt föremål, men var hos Shakespeare ej mer än en allmän förutsättning, liksom den, för övrigt för hans publik välbekanta, naturomgivning och atmosfär, som gåvo karaktärerna den särskilda stämpeln. De båda förbrytarne alltså ha för den ytlige granskaren mycket litet att väcka vår sympati, vårt hat eller blott vår uppmärksamhet. Men en Macbeth, i vilken segerlyckan plötsligt sprängt upp själens urschakt, samtidigt som den gjort dess himmel högre, ljusare, varmare, och vars inbillningskraft i ett ständigt levande nu håller fast alla motsatserna, håller fast dem desto starkare, ju starkare deras oförenlighet framträder under inflytande av en handling, ett brott, som så många större sinne än

Digitized by Google

hans burit, väl stundom med samvetskval och kanske också icke utan att sent omsider nås av vedergällning, men utan att de förstörande krafterna som hos honom i full styrka åtföljt handlingen ända från den första spirande tanken därpå, tills den sista yttringen därav försvunnit — en sådan Macbeth är den oförliknelige protagonisten i Shakespeares tragedi. Allt som annars brukar ge glans åt en dramatisk handling, må det nu vara betydelsefull historisk bakgrund, storslagna karaktärer och deras utveckling, plötsliga lyckoväxlingar eller tankens skärpa och den sedliga övertygelsens makt, allt detta finns icke här eller intager blott andra rummet. Vi bevittna en själs undergång.

Det berättas om en målare, att han alltid hade en stor knallröd vävnad uppspänd vid sidan av staffliet för att icke sjunka i färgen under arbetet med tavlan. Då Shakespeare skrev Macbeth, stod han från början till slut under intrycket av de våldsamma motsatser, som i huvudpersonens inre kämpa med varandra på liv och död. Tragedien är till stor del uppbyggd på motsatser i scenföljden, den är rik på våldsamma ingrepp i det bestående; motsatser och våldsamma bilder kännetecknа språket; sophokleisk ironi tränger sig om och om igen fram och bidrager till att uppväcka en obestämd fruktan för dolda makter och deras verkan på sinnen, som ej ana deras inflytande[1]); till slut överallt i bakgrunden av denna tavla, där folkliga instinkter resa sig mot kulturellt framåtskridande, den onda andevärlden: den lever på den öde skotska heden, i det nattliga mörkret, som sluter sig kring alla huvudscenerna, i stormarne och naturrevolutionerna, som åtfölja handlingens framåtskridande, den förkunnar olyckor i ugglors skrik, korpars kraxande och syrsors läten. En dyster bild, — men vem ser icke, att problemet, som Shakespeare löst, är ett renodlat konstnärligt! Att av verket vilja sluta sig till en dyster, om livet förtvivlande sinnesförfattning hos skalden, är fåfäng möda, hur många än göra sig den.

Motsatsens princip behärskar framför allt huvudkaraktären, icke blott så, att den formar varje enskildhet av större betydelse, så länge Macbeth ännu bevarar viljan och hoppet att vara en bland andra i det mänskliga samfundet, den blir till slut från att blott ha kännetecknat den blodöversköljda vägen mot ett mänskligt mål, själv mål och leder den olycklige ut i en ensamhet, ur vilken endast döden förlossar honom. Om man får säga, att en människa är, vad hon vill vara, så är Macbeth på samma gång en trogen vasall och förrädare, hederlig man och mördare, mild konung och tyrann. Och han är dessa motsatser med styrkan hos en människa, vars inbillningskraft, stark av naturen och ytterligare eggad av själva motsatsernas växelspel, levandegör för henne allt, vad de innesluta av förpliktelser och lycka, av svek och olycka. II: 3 har Macbeth sin första längre monolog. I den talar en

[1]) A. C. Bradley: Shakespearean Tragedy.

Digitized by Google

man med stark pliktkänsla men som plötsligt inom sig upptäckt en avgrund, ur vilken förräderiet springer upp i dagsljuset. Redan här framträder ett drag, som ger Macbeth en särställning och skiljer honom från hans maka. Sedan den brottsliga tanken fötts, inträder i regeln en förträngning av föreställningslivet. Eggelsen, som utgår från den onda tanken, avstänger alla själsförmögenheter, som icke omedelbart tjäna dess utförande, skärper samtidigt inom den brottsliga avsiktens gränser viljan och förståndet och gör sinnet fast i föresatsen. Ladyns sinnesbeskaffenhet vid mordets utförande är den här skildrade. Endast en i hennes natur så djupt rotad, med livets natursida sammanfallande känsla som dotterns för sin far gör henne för ett ögonblick villrådig inför den sovande Duncan: Had he not resembled My father as he slept, I had done't (II:2). Hon är det, som tillropar maken: Infirm of purpose! (II: 2)[1]) I Ladyns förebråelse ligger det utmärkande för brottslingen Macbeth. I hans blickpunkt ligger icke själva dådet. "The eye wink at the hand!" (Hagberg: Sky handen, öga!), säger han avsides (I:4). Han utför det också som en stympare. I hans blickpunkt ligger brottets moraliska innebörd, som framträder för honom med hallucinatorisk skärpa. Den onda tanken utvidgar hans föreställningsliv. Vid varje steg mot målet hemsöka honom i blodfull verklighet som syner och röster från en värld, i vilken han själv har bättre delen av sitt hjärta, de moraliska värden, han tillintetgör. I handlingens ögonblick undflyr han dem endast genom våldsam självsuggestion, som, då han anträder vägen till Duncans sovrum, tager formen av en besvärjelse. Dolken i luften är således minst av allt tecken till grym mordlust. Så förlamas utförandet, han känner förvåning och bestörtning över sina egna händers verk, och sedan brottet är gjort, önskar han det ogjort.

Om man säger, att Macbeth till och med bankettscenen alltjämt tillhör den värld, som är byggd på laglig ordning, så är det således icke uteslutande i yttre mening. I yttre mening gör han det naturligtvis. Om också viskningar gå omkring, har dock ingen, som Ladyn sade, »vågat» utlägga händelserna i förening med Duncans död så, att en offentlig misstanke träffat Macbeth. Enligt hans egen åsikt bereder sig Banquo på att våga det, och därför får denne plikta med livet. Men Macbeth avslöjar sig till sist själv, så långt det ske kan utan öppen bekännelse genom sitt uppförande under den stora festen. Hittills har han icke upphört att känna sig förpliktad mot andra människor och lidit under sitt livs dubbelhet, nu kommer enhet i hans handlingar. Han har hittills tänkt på sin vinst utan att vilja fördärva det med människorna, nu gör han gemensam sak med de onda andarne: motsatsens princip behärskar hela hans ställning till världen. Han söker själv upp häxorna, de locka honom till förhärdelse och invagga honom

---

[1]) »Vankelmodige». Hagbergs »vekhjärtade» kräver förutsättningar, som varit Shakespeare främmande.

Digitized by Google

med tvetydiga förutsägelser i säkerhet. Med en förskräcklig följdriktighet ställer han ett gigantiskt trots mot hela samfundet. Mördandet av Macduffs hustru och barn är mer än en hämnd på en, som han anar skall avslöja sig som hans öppna fiende, det är symboliskt för det krig, han förklarat mänskligheten.

Men på honom besannas en tysk diktares ord:

O glaube nicht, dass du durch deine Sünde
Die Welt verwirrst! Wie du auch freveln mögest,
Und ob du Gott dein Ich auch ganz entzögest,
Du hinderst nicht, dass sie zum Kreis sich ründe!
Ja, ob du, in des inneren Abgrunds Schlünde
Hinuntertaumelnd, völlig dich betrögest
Und dich hinauf zur Götterfreiheit lögest,
Doch trifft dich das Gericht, das ich verkünde!
Wir leben nur im Ewigen und Wahren,
Und ihm entfliehen wollen, würde heissen,
In unsrer Brust den Odem anzuhalten;
Wir könnens, doch es wird sich offenbaren,
Dass wir das eigne Lebensband zerreissen,
Und nichts dadurch im Äther umgestalten.
(Hebbel).

Macbeth hade rivit sönder det egna livets band. Det är en förtvivlads rop, vi höra i de underbara verserna: Take thy face hence etc. (V:3). Såsom där står utmålat, hade Macbeth tänkt sig sitt liv. Han skulle ha velat vara en mild konung. I de åsyftade orden hos Shakespeare ligger den vise konung Macbeth, som krönikan stod rådvill inför. Vilken omgestaltning i diktarens hand! En sista vision av sig själv som lycklig härskare tyckes ligga under orden till läkaren: If thou couldst, doctor ... (V:3). Men hans verkliga läge dröjer icke att göra sig påmint. Raderna V:5, börjande med "I have almost forgot the taste of fears" äro så hemska, att de omedelbart därpå följande, som fällas vid meddelandet om Ladyns död, äro det i mindre grad, oaktat det dödstunga språk de tala. Samma dödstunga stämma ljuder oss till mötes i slutraderna V:5. Och sedan Macbeth kastat ifrån sig tanken att störta sig på sitt eget svärd, faller han efter hårdnackad kamp för Macduffs.

IV. LADY MACBETH.

Macbeth har lämnat Duncans sällskap under förevändning att vilja personligen bringa Lady Macbeth nyheten om konungens beslut att gästa Inverness. Då makarne mötas, har hon icke ett ord av övlig välkomsthälsning eller av glädje att se honom oskadd återvända från krigets ovisshet. Man har däri sett ett bevis på hjärtlöshet. Det är att misskänna det verkliga läget. Ladyn hade en kort stund förut sett en budbärare anlända. Jag föreställer mig,

Digitized by Google

att hon med oroligt klappande hjärta tog emot brevet, han medförde. En blick på det var nog att stilla hennes oro, att läsa igenom det nog att hos henne väcka de djärvaste förhoppningar. Vad hennes make gällde i landet, visste hon. Till all offentlig heder, som visats honom, kom det enskilda berömmet. Ty det berömmet av en stor man, som inför honom hålles nere av respekten, når alltid och med en vinst i omedelbarhet fram till den store mannens hustru. Lägg härtill den urgamla känslan i blodet, att härskarspiran var det åtrådda priset i tävlan mellan landets mäktigaste familjer. Kunde hon annat än upptändas av brevet? I detta framstod den nya thanvärdigheten blott som ett steg mot landets högsta värdighet. Tidpunkten att sätta sig i besittning av den tycktes inne, sedan makens tankar voro riktade därpå med sådan hänförelse, som brevet andades. Hon överlägger med sig själv om utvägar. Då når henne första meddelandet om Duncans ankomst. I ett nu genombävar henne en blodig visshet, som ingen tanke fött; den steg rakt upp ur hennes impulsiva hjärta, helt fånget i de själviska drifterna. Hon är nära att förråda sig för tjänaren. Allt för mycket av hennes inre segerkänsla dallrade genom, då hon med tvivlande överraskning utropade: Thou'rt mad to say it! Hon avleder genast skickligt hans uppmärksamhet. Men under det tjänaren ger närmare besked, ser hon inom sig sin make stiga uppför solbelysta höjder. Hindret framför den högsta, över vilken solen själv synes hänga som en krona, färdig att tryckas på den härliges huvud, skall hon själv röja undan ur hans väg. Buren av sin hänförelse ser hon i sin kropps skakning, sitt nervsystems uppror vid tanken på vad denna uppgift i verkligheten innebär, tecken till att den är hennes, och misstager det för styrka, som intet annat är än hennes naturs uppenbara motvilja mot våld och blod. Hon stålsätter sig i en extatisk åkallan av mörkrets makter. När Macbeth uppträder, ser hon icke längre annat hinder för hans upphöjelse än en befarad tvekan hos honom själv, och hennes hälsningsord bli en eggelse. Det är, som om de onda andarne infunnit sig vid hennes åkallan nyss och nu lägga orden i hennes mun. För andra gången blandar sig häxornas sång med hennes röst. Deras "Hail!" ljuder åter Macbeth tillmötes i hustruns lidelsefulla utrop: Great Glamis! worthy Cawdor! Greater than both by the all-hail hereafter!

Från denna höjd sänker sig tonen genast. Så som de två makarne tala om Duncans ankomst, skulle i liknande fall vilka två makar som helst ha uttryckt sig; och dock ligger en fruktansvärd dubbelmening i allt, vad de säga. De enas om mordet. Macbeth kan ej dölja sin sinnesrörelse; hans "We will speak further" är en ansträngning att komma undan sig själv och den gemensamma föresatsen. För henne står en sak klar: hennes make skall bliva konung. Hon ville ordna det nödvändiga, han skulle blott hålla blicken klar. Men Macbeth har ännu många återfall i svaghet. Då utvecklar hon en fasansfull vältalighet, vars styrka

Digitized by Google

ligger i det hänsynslösa utnyttjandet av ögonblicket och makens sinnesförfattning. Ledd av stundens ingivelse finner hon alltid, vad som driver honom framåt på den väg, som han går blott med halvt hjärta. Hon är sublim i sin uthållighet och avlockar Macbeth till slut ett utrop av beundran (I:7).

Under förberedelserna till mordet är henne likväl ingenting så fjärran som djurisk okänslighet eller trotsig glädje. Då Macbeth gått till Duncans sovrum, är spänningen nära att övermanna henne, och hon har anlitat vinet, som hon berett åt kammartjänarne. Kvinnan i henne börjar taga ut sin rätt. Hon har ända från första ögonblicket haft att kämpa mot sin kvinnliga svaghet, och vi ha hört henne anropa andarnes bistånd: unsex me here etc. (I:5). Hon har känt medömkan med offret. Ingen sådan känsla har ens skymtat fram hos Macbeth, van vid krigets blodiga skådespel.[1]) Den monolog, ur vilken de nyss citerade orden tagits, innehåller ett uttryck, som slående påminner om ett, fällt av Macbeth kort förut, det redan ovan anförda: The eye wink at the hand! Ladyn säger: That my keen knife see not the wound it makes (I:5). I båda fallen skall handlingen utföras, utan att ett öga leder utförandet. Men under det att Macbeths ord voro ett vittnesbörd om den underordnade plats i hans fantasi, själva mordakten intog, i det han med vidgad föreställningskrets gick helt upp i dess moraliska innebörd, därmed visande, vilket utvecklat socialt medvetande bodde i honom, är Ladyns fantasi bunden vid den dödande stöten och hennes känsla begränsad till medömkan med den lidande.

Så följer på den häftiga sinnesrörelsen det oundvikliga bakslaget. Det fullbordade dådet finner Lady Macbeth övergiven av andarne. Från extasens topp sjunker hon ned till vardagens jämna mark. Det är då, som vi söka treva oss tillbaka till vad livet varit förut. Men i det tysta slottet, vars tysthet för henne, där hon väntat på makens återkomst, blivit ännu djupare genom ett rop från honom — i det tysta slottet ligger något, som betyder en oåterkallelig vändning i de båda makarnes liv. Det avgörande steget mot det stora målet är taget; »great» var just Lady Macbeths adjektiv, så snart hon häntydde på vad som nu var verklighet: this night's great business (I,5), our great quell (I:7), o. s. v. Men i detta ögonblick krusar inget triumferande leende brottslingarnes läppar. Vilken scen är icke denna (II:2) mellan två stackars människor! Deras onaturligt skärpta sinnen speja misstänksamt efter varje ljud i tystnaden omkring dem. Inom Macbeth, som är ur fattningen, arbetar fantasien med föreställningar, som äro hans medbrottsling främmande. Avståndet mellan dem i allt, som rör det gemensamma brottet, kommer med övervältigande tydlighet fram i hennes korta "what do you mean?" En

[1]) Observera att det förbarmande, Macbeth talar om i den långa monologen I:7, ej ligger i *hans* hjärta.

Digitized by Google

aning når väl henne, om ting, vid vilka hennes tanke aldrig förut snuddat, men hon slår bort den, hela hennes kraft tages i anspråk av nödvändigheten att sörja för bådas säkerhet. För att lugna mannen hycklar hon kallblodighet, hon rättar misstagen, han begått vid mordtillfället, hon glömmer icke ens nattdräkterna, som böra påtagas för att avleda misstanken. För hennes inre står nämligen det ögonblick, då mordet skall bli uppenbart. En knackning har hörts. Macbeths uppjagade fantasi hör i den en övernaturlig klang. Hon hörde ingen knackning, ty hon var sysselsatt med att bära tillbaka dolkarne, som maken i sin förvirring tagit med sig. Hon kommer tillbaka med blodiga händer och använder med förtvivlans beslutsamhet denna omständighet för att bringa mannen till förnuft. Då ljuder ånyo en knackning, som upprepas ännu tvenne gånger. För henne är det ingenting annat än en knackning av någon, som vill in i slottet. Så klart ser hon, vad som nu skall utspela sig. Morgonen bryter in. Ropen av fasa genljuda i slottet. Vid alarmklockans ljud kommer först en, sedan en annan, många endast halvklädda, till skådeplatsen för nattens gärning. Macbeth är tillständes. Han har återfått handlingskraften, dödat kammartjänarne för att kunna skjuta skulden på dem; men han, som funnit de äkta orden "Had I but died" etc. (II: 3) för att uttrycka, vad hans bättre jag kände inför det förfärliga, invecklar sig i falsk retorik, när han tvingas hyckla för att förklara, varför han dödat kammartjänarne. Orden "who can be wise" etc. (II: 3) visa, att Shakespeare icke lät ett aldrig så litet drag i Holinsheds berättelse, om blott det var äkta, gå förbi sig. Om Donwald, Duffs mördare, berättas, att han i ett läge som här Macbeths, drev sin iver så långt, att själva dess övermått väckte lordernas misstanke. Efter Macbeths åsyftade ord svimmar Ladyn. Icke heller hon spelade den oskyldiga lyckligt. Hennes "What, in our house!" var alltför avsiktligt, och hon kände säkerligen tillrättavisningen i Banquos svar. Öga mot öga med alla dem, i vilkas drag hon läser hela omfattningen av sitt brott, svika krafterna henne. Den som säger, att hon låtsar svimma, har icke förstått hennes karaktär. Macbets grella utmålning av Duncans dödsläger var droppen i bägaren. Under natten hade inga fasor kunnat kuva henne, då var hennes mod riktigt »inskruvat» (Hagberg), men nu tager naturen ut sin rätt.

Macbeth är konung, säker kan han likväl ej känna sig, så länge Banquo lever. Lady Macbeth läser oron i hans ansikte. men hon missuppfattar den. Hon tror, att makens tankar kretsa kring mordet på Duncan. Hennes egna göra det, allt vad hon säger till trots. Här visar sig åter den olikhet, vi känna till, i de båda makarnes sinnesriktning. I henne lever medkänslan för den gamle Duncans öde jämsides med känslan av det självklara i att hennes man är konung. Hennes brott mot Duncan var ett brott mot en enskild, hans hade allmän natur. Ladyn kunde ej

Digitized by Google

göra det flutna blodet oflutet. Macbeth kunde som konung gottgöra, vad han kände som *sitt* brott, brottet mot mänsklig ordning. Det inger honom tillförsikt just på den punkt, som hans maka icke kan komma över. Därför hemsökes han icke heller av Duncans vålnad som senare av Banquos. Det är alltså Banquo, som oroar den nye kungen. Men även hans drottning har sina tankar riktade på Banquo. Han är den mest betydande bland stormännen, det gäller att vinna honom genom särskild bevågenhet. Då hon erfar sin makes djupa misstro till honom och hans son, svarar hon, att de visserligen ännu leva, men att de ej äro odödliga. Det är ett svar att slå bort de dystra tankarna hos Macbeth. Festen, som skall samla rikets mäktiga, står för dörren. Hon inser betydelsen av att maken där uppträder med klar panna, och som alltid, då hon kämpar mot hans hemsökelser, ledes hon av ögonblickets krav; hennes ords räckvidd går ej därutöver. Hon har ingen tanke på lämpligheten av att röja Banquo och hans son ur vägen.

Den stora festen blev betydelsefull. Holinshed berättar, att Banquo mördades på återvägen från en måltid, till vilken kungen inbjudit honom. Hur genialt har icke detta motiv omgestaltats i tragedien! Banquo behärskar hela tredje akten. Han öppnar den med en monolog. Vår uppmärksamhet inriktas på den konflikt, som skall föra tragediens handling till sin höjdpunkt. Konungen och drottningen komma in, inbjuda Banquo till festen. Han döljer sitt onda sinne under hälsningens smickrande ord, hon understryker, vad maken sagt, i känslan av vikten att äga denne mans välvilja. Konungen gör sig därefter underrättad om vad han behöver veta för att kunna förverkliga sina mordplaner, och han gör det på det mest omisstänkliga sätt: Ride you this afternoon? . . . Is it far you ride? . . . Fail not our feast (III: 1). Han beder honom ej utebli från festen; han vet, att Banquo skall vara död, då den börjar. Svaret blir: My Lord, I will not. Däri ligger en fruktansvärd tragisk ironi, ty vad som säges skola ske i kroppslig måtto, inträffar andligen[1]): det är Banquos vålnad, som infinner sig på kungens fest. Macbeth har genom lejda händer bragt sin farlige motståndare om livet. I detta fall var hans medvetande odelat riktat på offret och hans skuldkänsla av rent personlig art. Naturen av de anfäktelser, som hemsöka en brottsling, beror av skuldmedvetandets beskaffenhet. Det sjuka samvetets anklagelser i Macbeth bli under festen hallucinatoriska. Vålnaden tager gestalt.

I den kritiska stunden är det drottningens sinnesnärvaro, som räddar skenet åtminstone. På samma gång hon söker lugna gästerna och förklara makens egendomliga beteende, kämpar hon med hans uppjagade hjärna. Uppmaningar och sarkasmer avlösa varandra i hennes mun. Hon påminner honom om

[1]) The Variorum Shakespeare, Macbeth.

Digitized by Google

den dolk, han såg sväva i luften, då han gick för att mörda Duncan. Det är ett starkt medel, hon använder, för att bringa honom till fattning, men ej olikt henne. Då Macbeth såg dolken i luften, var emellertid Ladyn ej närvarande. De kunna någon gång senare ha talt om förhållandena under den där hemska natten. Men då ha de även talt om hans andra syner och hörselförnimmelser. Dessa tyckas mer än dolken jämförbara med den syn, som nu förvirrar honom, ty liksom vålnaden hade de sin förutsättning i ett djupt skuldmedvetande. Varför lägger då Shakespeare i Ladyns mun just orden om dolken? De lågo hennes egen föreställningskrets närmast. Det nakna våldsdådet var det, som fyllde hennes sinne.

Scenen mellan de båda ensamma makarne, sedan gästerna avlägsnat sig (III: 4, slutet), är tragediens höjdpunkt. Dess innehåll är helt och hållet andligt. Det är livet själv som med gästerna går ut genom det kungliga parets dörrar, i vilkas öppningar i stället alla de kränkta plikterna visa sina anleten, allvarliga som den gudomliga vedergällning, de förebåda[1]). Macbeths hjärta förhärdas. Med de hemska orden: We are yet but young in deed, börjar han slutskedet av sin bana. Lady Macbeth kan icke längre slå bort tankarna, som tränga sig upp inom henne. Hon hade en gång sagt: These deeds must not be thought after these ways; so it will make us mad, (II: 2). Grubblet kommer nu. Vi se dem tillsammans för sista gången. Men deras vägar gå redan här även i yttre mening isär. Macbeths ord fyllas mer och mer av hans hjärtas mörker: de första, ännu skälvande av den nyss utståndna fasan; sedan den hotfulla tanken på Macduff, av så blodig innebörd för Macduffs maka och barn; slutligen den sista vanvettiga utmaningen mot hela mänskligheten. Och mellan hans ord hennes stilla, trevande svar. Under stillheten höra vi orkanen, som rycker henne med sig.

Tragedien har blott ännu en scen, vari Lady Macbeth förekommer, sömngångarscenen. Vi ha att föreställa oss hennes liv sedan den stora festen som ett liv i fullständig tillbakadragenhet inom slottsmurarne. Konungens vilda blodsdåd sänka sig som nya bördor på hennes redan nedtyngda själ. Men förmågan av självbehärskning överger henne icke. Hon är en sluten bok för sin omgivning. Endast nattens tysthet avväpnar hennes andes kraft och låter de blodiga fantomerna stiga fram ur hennes hjärta. Är det ånger, som hemsöker henne? Hon har länge varit bortom den gräns, innanför vilken ånger är möjlig. Makens ruin blev hennes egen. Blodhavet, vari deras furstekronor simma, drager henne ner i sitt djup. Åter och åter genomlever hon de hemska timmarne av mordnatten, ej som den hon en gång var, stark genom lockelsen av ett jordiskt hopp, nej, som en osalig ande, för vilken världens glans sjunkit ned i sin intighet och som nu

[1]) M. Mæterlinck: La Tragédie de Macbeth.

Digitized by Google

är dömd att genomlida allt det ve, som ligger på botten av ett förvänt hjärta. Hon är icke längre Lady Macbeth, hon är kvinnan. Och kvinnan ryser av fasa för Lady Macbeth. Hennes lidande ligger uttryckt i Macbeths ord till läkaren: Canst thou not minister to a mind diseas'd etc. (V: 3). Då Macbeth får budskapet om hennes död, träffar det honom redan långt nere i den avgrund, vars tunga dimmor snart skola fullständigt taga honom ur vår åsyn. Hans ord nå oss ännu, men de komma till oss, fyllda av djupets outgrundlighet, och vi stå undrande inför dem: She should have died hereafter etc. (V:6). Endast hans trots är starkt nog att oförminskat tränga till våra öron, ja det är som om avgrunden med sitt ekande gjorde det dubbelt förnimbart. Malcolm talar i tragediens sista rader om "this dead butcher and his fiend-like queen". Det är en segrares dom.

* * *

Berlins Nationalgalleri har ett Momsenporträtt av Lenbach, varå ett utomordentligt energiskt modellerat huvud bäres upp av en blott skisserad överkropp. Shakespeare tillämpar ett liknande tillvägagångssätt i Macbeth. De för intrigen nödvändiga bifigurerna sakna individualisering, icke ens Macduff når utöver allmänna ytterkonturer. Kanske detta har gynnat opåkallade tillägg av andra händer. Ty man är enig om att sådana gjorts, ja, t. o. m. om att tragediens centrala delar icke ha skonats från självgoda bearbetningar. Men ur den så förvanskade tragedien höjer sig omisskännelig Shakespeares odödliga genius.

Hilmer Gillqvist.

TILL FUTURUM I KONDITIONAL- OCH TEMPORALSATSER I ENGELSKAN.

Föreliggande små studier till modernt engelskt språkbruk, ha närmast föranletts av Aronstein's avhandling: „Der Gebrauch von *shall* und *will* zum Ausdruck der Idealität im Englischen" i Anglia bd. 29 (1917). Trots dess utförlighet har jag vid genomgång av densamma trott mig finna att framställningen på ett par låt vara mindre väsentliga punkter behövde beriktigas samt kompletteras med rikhaltigare material.

A. Om will i konditionalsatser med annan betydelse än »vilja»

Vad Aronstein har att säga härom är ej så synnerligen mycket, i själva verket påfallande litet i betraktande av framställningens bredd i övrigt. Han säger: „*Will* steht in der regel nur, wenn ein

Digitized by Google

wollen ausgedrückt wird. Doch findet sich auch *will* wo von keinem ‚wollen' die rede ist." Därefter följa fyra belägg (till underlättande av referenser numrerar jag beläggen inom varje avsnitt för sig): 1) *You must not come if it will annoy him* (W. Black), 2) *If it will make you happy for me to marry you I will do that* (dens.). De två övriga har jag ej antecknat in extenso, endast villkorssatserna 3) . . *if it will please you* (dens.) och 4) . . *if that will content your ladyship* (M. Hewlett) — en huvudsats som *I'll do it* e. d. föregick i båda fallen. Vidare heter det: „Allerdings sind drei von diesen beispielen aus einem schottischen schriftsteller sodass sie kaum etwas gegen die regel beweisen, dass futurum nicht durch *will*, sondern durch *shall* oder das præsens ausgedrückt wird." Det är allt.

Aronsteins visserligen försiktiga orientering i riktning mot dialektiskt inflytande i de av honom citerade fallen måste man bestämt taga avstånd från. *Will* måste i samtliga fall anses såsom fullgod engelska och vad mera är, just i konditionalsatser av denna typ — vilken utan tvivel redan vid en blick på dessa få ex. konstituerat sig hos läsaren — uppträder *will* med sådan konsistens, att det snarare torde kunna betraktas som regel än som undantag. Genom mycket sysslande med dessa ting är jag kanske för tillfället en smula „biassed," men skulle ej ett *will* i följande exempel ge en ledigare turnyr åt uttrycket?

5) (A doctor to a visitor who is 'itching' to get him off with him to the sick- bed of a relative of his) *I hear a hansom stopping at the door; get into it if it makes you happier* (Halifax-Meade, Stories from a Doctor's diary 46).

Det är kanske skäl att, innan jag går vidare, meddela några ytterligare exempel.

6) *Then you know something about me and mine? — What one read in the newspapers — neither more nor less — upon my most solemn word — if that will satisfy you* (E. W. Hornung, In the shadow of the Rope 90).

7) *Please do not talk like that, she answered. If it will simplify matters I may as well tell you at once that I have made up my mind to go* (Rider-Haggard, The People of the Mist 88.

8) *And now you can abuse me for saying so, if it will afford you any satisfaction* (Wood, East Lynne 558.

Äldre belägg:

9) *This I will come into* (= go on to mention), *if it will make you easy — I will forbear to write to you for a few days* (Richardson, Clarissa Harlowe, III 342).

10) *Still, if the giving him* (my lover) *up for ever will make my path to reconciliation* (with my family) *easy — they shall see that I never will be his* (ib. 255).

11) *If it will provoke you to demand your own* (property) *in a legal way, I wish they would* (sc. act in the way before — mentioned) ib. 175.

Digitized by Google

Vad innebär nu *will* i dessa konditionalsatser och vilken betydelsenyans ger det åt satsinnehållet? Om vi med någon förenkling taga n:r 8 och säga: *Now you can abuse me if that will satisfy you,* så bör enligt min tanke villkorssatsen analyseras på följande sätt: *if that action of yours is of a nature (or: calculated) to satisfy you.* Vi skulle således helt enkelt vara konfronterade med detta *will* som innebär att predikatet liksom härflyter ur subjektets natur och beskaffenhet, och vilket vi återfinna i så gamla välbekanta uttryck som *This cloth will stand water this room will hold two hundred people, that will do* osv. Skilnaden synes mig egentligen mera en gradskilnad än en artskilnad, såtillvida som i dessa senare och liknande stelnade fraser framtidsidén även i jakande påstående ställning är så gott som undanträngd av den ovannämnda modala idén, då däremot i sådana fall som (jfr. delvis exemplen) *that will satisfy me, that will simplify matters, that will make you easy, that will please (con(tent) him, that will keep him from mischief, that will save (help) him* osv. denna idé endast är latent, ej aktuell. I nekande, dubitativ och — last but not least — villkorlig satsform gör sig emellertid denna idé gällande på bekostnad av den temporala. Jag menar alltså att i grund och botten är det ej märkvärdigare, att man kan säga *If that will simplify matters you had better do so* än att man kan säga *If the hall will hold a hundred people I'll hire it* eller *I'll pay you bach the money to morrow if that will suit you* (l. *do you*). I båda fallen ha vi paralella konstruktioner med *will* eller presens, i båda fallen kan svenskan ha »kan» eller presens, i båda fallen ha vi att göra med omdömen som till sitt innersta väsen äro rena sådana (ekvivalenta med to be + adj), ehuruväl de på grund av bristande resurser hos språket endast undantagsvis äro konvertibla till predikativ satsform.

Ett gemensamt drag för dessa vilkorssatser, vars natur jag närmast gjort till min uppgift att undersöka, vilket gör, att de om icke logiskt syntaktiskt, så åtminstone idiomatiskt sett, kunna anses konstituera en grupp för sig, är, att subjektet är av verbal natur (ett nomen actionis eller ekvivalent uttryck) till sitt innebörd identiskt med huvudsatsens predikat. Följande fall bör då enligt min åsikt fattas nu ett analogifall:

12) *I suppose you know the matter is serious enough for a warrant? Still, if shall oblige you by declining to prosecute* (I'll do so) (Quiller-Couch, Shining Ferry 140). Jfr. if my declining to prosecute will oblige you. En annan variant blir konsekvensen av förvandling till passivum. Jag har ej lyckats belägga några sådana, men man kan naturligtvis säga (jfr. ex.) *if matters will by simplified, if you will be satisfied* osv. *I'll do so.* En sådan konvertering är alltid möjlig, om icke just alltid ur idiomatisk synpunkt tilltalande, under förutsättning att förväxling med *will* = vill ej kan ifrågakomma. Det är att märka, att ett *will* + *to be* + adj. endast undantagsvis förekommer, nämligen i

Digitized by Google

sådana fall då uttrycket nära ansluter sig till ett verb av nämnd natur. Hit räknar jag Charlestons ex. (översättningsövningarna s. 225) *We shall pay you a visit next year if that will be convenient to you* (efter *will suit you).* Charleston anser här ett fall av rent framtid föreligga, vilket synes vara ett förhastat påstående, ägnat att förbrylla den studerande ungdom, för vilken boken är avsedd. Varför skulle man då ej likaväl kunna säga: We will go tomorrow if the weather will be fine I Redan hos Sterne (Letters I, 34) finner jag: (Det är frågan om ett recept) *If this will not be sufficient* (= will suffice) *may we have plenty of Sangrados to pour in plenty or cold water* etc.

Enligt samma princip låta sig en massa fall av *would* i vilkorssatser förklaras:

13) *If it would be any use for me to go down upon my knees . . I would glady do it* (Braddon, Vixen 212)

14) *I would translate it* (the words 'I am I') *into all the languages of the world . . if that would make Hugh understand* (Benson, Dodo the Second 128)

15) *I'll even beg your pardon if it would please you* (Pinero, Iris 171)

16) *I don't mind dying a bit . . if it would serve any useful purpose, if it would help my country one myriadth part of a millimetre on towards victory* (Locke, The Red Planet, 303)

17) *Deryk looked into her eager face . . Yes, we can do that if it would amuse you, he said paternally* (Mc Kenna, Midas 298)

18) *Write to me, if it would ease your heart* (Locke, Simon the Jester 211). Här ännu ett: I would go and live at Clapham Junction for a month if it would give my body an ounce more health (E. F. Benson, The Clumber II, 118).

Man torde observera, att i st. f. ett väntat *will* uppträder ofta *would*, vilket är ägnat att stödja tolkningen av detta futurum såsom väsentligen modalt, ej temporalt.

Vad detta språkbruks antecedentia beträffar kan jag ej göra något uttalande, då jag är i saknad av därför erforderligt material. Ett antagande i riktning mot kontamination med eller inflytande från frågesatser kunde ju synas ha ett visst fog för sig. Jfr.:

19) *I'll go home and get myself out of your way. Will that be any comfort to you* (M. Corelli, Life Everlasting II, 15) (= if that will be etc.).

Men då en förklaring erbjuder sig, vilken bygger på språkets inre organiska utvecklingsmöjligheter, anser jag ovannämnda antagande överflödigt.

Med avseende på nu beskrivna satsers innebörd, torde man kunna beteckna dem såsom *resultativa konditionalsatser.*

* *

*

Digitized by Google

I detta sammanhang kan jag ej underlåta att hänvisa till ett bruk av *will* i relativsatser vilket kanske ej tillräckligt beaktats och som utgör ett slående motstycke till den nu i vilkorssatser avhandlade. Det är ytterligt vanligt i alla prosastilarter. *Will* kan numera anses vara det normala i rel. satser med betydelsen "som är ägnad att, som kan", av lättinsedda skäl huvudsakligen med sak—korrelat. Här några exempel:

a) *Take him and show him what will amuse him* (Pemberton, Leila and her Lover 66).

b) *There could be only one piece of news which would make his haste or tardiness matters of no account* (Mason, Clementina 14).

[Redan hos 1700 tals författare:

c) *I wish you every thing in this world which will do you good* (Sterne, Letters I, 128)]

d) *Consequently inventors have devoted earnest attention to devising machinery which would do this work* (Rev. of Rev. 1911)

e) *If I could write even one song that would stir the soul of millions it would be better than making a fortune* (Caine, The Prodigal 354).

f) *He wanted a religion which would adhere to him of its own accord* (Cholmondeley, Diana Tempest 29).

g) *On the voyage nothing was omitted that would keep the poor things in alarm* (Times Lit. Suppl. 14 Jan. 1921).

h) *Germany could not hope to get a decision that would bring her enemies to their knees* (ib. 20 Maj 1921).

i) *It is hoped that the results of experiments . . may lead the way to the discovery of a vaccine which will be a complete preventive of human tuberculosis* (Times Weekly 14 Jan. 1921).

Vi observera samma vacklan i fråga om tempus som ovan antydes:

j) *It is a respectful intimation to authors that they should take some pains to write books that would appeal to those who . .* (Rev. of Rev. Oct. 1911).

Will resp *would* i dylika rel. satser svarar noga mot subjonctif i franska. Mutatis mutandis skulle dessa rel. satser kunna tänkas som konditionalsatser med bibehållet *will.*

* *
*

Det finnes emellertid fall av *will, would* i konditionalsatser där ovanstående synpunkter ej äga sin tillämpning utan uppenbara kontaminationer och biinflytelser av ett eller annat slag föreligga. De erbjuda från grammatisk synpunkt föga intresse. Jag anför några få fall:

20) *He may be back at any moment. Would you care to*

Digitized by Google

wait? — If it won't take too long? (Carr, Dialoguès 45) (if it does not take + won't it take).

21) *If you would not think it impertinent of me, may I ask where you come from* (would you think it impertinent . . if (I asked you + If you dont think it . . may I ask you) . . (Exemplet är från Krüger Syntax § 1337) och cit. av Deutschbein i hans System der neuenglischen Syntax s. 142 med godtagande av Krügers åsikt, att vi här har ett fall av vilja. Detta synes mig emellertid knappast möjligt annat än under den förutsättningen, att det hela skulle betyda *if you would be kind enough not to think it impertinent of me,* vilket förefaller att vara en något sökt tolkning. Konditionalsatsen synes mig rent formellt icke innebära en vädjan till den tilltalandes godhet utan ha dubitativ karaktär.

Ett fall av mera allmänt intresse är konditionalsatser med *believe* såsom i

22) *There are worse men than Mr. Gresham, if you will believe me* (Trollope, Framley Personage 376). Det är möjligt att detta *will* tämligen allmänt fattas såsom bet. "vill", men i ljuset av följ. ex. samt det fr. si vous m'en croyez måste man fatta det såsom uppkommet under inflytande av *will* (= kommer ni att) *yon believe me when I tell you that* etc.

23) *O my dear, how Art* (= cunning) *produces Art! — will it be believed! If it will, what power will he be thought to have had over you!* (Richardson a. a. 175).

* *
*

B. Futurum i temporala adverbialsatser.

Aronstein's behandling av detta avsnitt lider av den principiellt betänkliga bristen att ej skilja mellan temporala attribut- och adverbialsatser. Han säger: "Dass *will* nie für das deutsche fut. in temporalsätzen (Obs!) stehen darf, wie Krüger sagt, entspricht doch nicht den tatsachen. Auch hier steht *will,* wenn die sichere verwirklichung, die gewissheit ausgedrückt werden soll, gerade wie das im unabhängigen satze der fall ist. Av hans sex belägg äro fyra attributsatser, ett otvetydigt fall av *will* »vilja» *(Maitland assured the English ambassador that . . she* (= Mary Stuart) *would yield gracefully when Elizabeth would condescend to reason with her)* och vad det sjette beträffar, frågar man sig med häpnad, vad det har här att göra: (Mrs Shelley: *I was silent when I would have given the world to have confided the fatal secret* (! !). Temporalt fut. i rena temporala adverbialsatser inledda av *when* är någonting så sällsynt, att det i en systematisk framställning ej kan tagas med i räkningen. Jag har endast funnit ett enda fall: (det rör sig om Sovjet Russia).

1) *The change will begin to take place when there will*

Digitized by Google

remain nothing more to steal (Times' Weekly 28 Maj 1920). Detta får väl tolkas såsom en tillfällig kompromiss mellan paratax och hypotax, sålunda: A time will certainly come when there will (attributsats!) etc. and then the change will take place.

Det existerar däremot en stor och viktig kategori av temp. adverbialsatser inledda av *before* eller *until,* där futurum är ytterst vanligt. Jag åsyftar sådana temporala satsfogningar, där huvudsatsen innehåller tidsbestämningen och bisatsen den egentliga huvudföreställningen, så att de båda satserna kunna byta roller. Av massan av material framletar jag några få fall:

2) *Arbitration has been increasing. But you must take a large step further before the increase of arbitration will really affect the expenditure of armaments* (Sir Edw. Grey: Rev. of Rev. 1911?)

3) *The thing itself was over for the present; and it must be a long time before she would be forced to return to that matter* (Mrs. Oliphant, The Primrose Path 369)

4) *Morover, he believes we shall have to learn wisdom from the humble-bee before we shall travel in the air very far* (Rev. of Rev. March 1911.) Märk, att en satsförkortning (before travelling) här vore omöjlig, vilket bevisar att satsen har karaktären av en huvudsats.

5) *Many years will not pass before machinery will make clothing so cheap that any one can afford to have four or five suits a year* (ib.)

6) *It is only a question of time until a way will be discovered to manufacture gold* (ib.)

7) *Man must be come very man and child before the possibilities of life will have been realized* (Hughes, Schools At home and Abroad 105)

8) *It was still quite early. There would be nearly half an hour before the first worshippers would be likely to arrive* (Jerome. All Roads lead to Calvary 5)

En annan grupp av temp. adverbialsatser inledda av *until,* där futurum gärna vill insmyga sig, är vad jag skulle vilja kalla för *konsekutiva temporalsatser.* Tyvärr kan jag (kanske till lättnad för läsaren) i skrivande stund endast stå till tjänst med ett par belägg:

9) *That protest will grow stronger every day until at last it will force Cabinets to do its bidding* (Rev. of Rev. Nov. 1911) (= so that it will . .)

10) *If you say any more I'll go and rouge till you'll be ashamed to go out with me — there* (Mrs. Ward, The Marriage of William Ashe 350 (= to such a degree that you will . .)

Beträffande futurum i temp. attributsatser vill jag inom parentes tillägga, att tempus i dessa ej erbjuder något särskilt av intresse: framtid uttryckes i regel genom *shall* l. *will.*

Arvid Smith.

Digitized by Google

JULIUS SCHMINKERT I BUDDES BERÄTTELSE "DIE ERZÄHLUNG DES IRRENHÄUSLERS".

Säkerligen ha åtskilliga svenska lärare och lärjungar, som i Emil Rodhes skolupplaga av Buddes *Blätter aus meinem Skizzenbuch* gjort bekantskap med det stackars dårhushjonets gode vän, den poemciterande skådespelaren Julius Schminkert, undrat över det sätt, varpå denne presenteras i berättelsen: "Als ich einstieg [i vagnen], stürmte ein guter Bekannter, der Schauspieler Julius Schminkert, den ich seinerzeit in der Musikantengasse kennen gelernt und später in Amerika wiedergefunden hatte, an mir vorüber und die Treppe hinauf [i det hus som "der Irrenhäusler" nyss lämnat]." Se Rodhes uppl. s. 26 (editionen av år 1908) Reimerska uppl. s. 69 (tryckt första gången 1893; efter omtrycket av år 1902).

Man undrar, varför hos Budde talas om "die Musikantengasse" och om Schminkerts vistelse i Amerika. Ingenting i berättelsen själv eller i den svenska utgivarens kommentar därtill ger den nödiga förklaringen. Därför följande lilla supplement till den sistnämnda.

Julius Schminkert har ursprungligen hemma i en roman av Wilhelm Raabe: *Die Leute aus dem Walde* (författad 1861—1862), se Wilhelm Raabes *Sämtliche Werke,* Erste Serie, Band 5. Ursprungligen bodde han i Die Musikantengasse, men utvandrade sedan till Amerika. Raabe har med en viss förkärlek tecknat den lättsinnige, oförbätterlige mångfrestaren: "Julius Schminkert war ein Künstler, ein Künstler in des Wortes verwegenster Bedeutung, und nur deshalb kein Genie, weil er die eine Grundbedingung der Genialität, Selbstvertrauen in zu hohem Grade, und die andere, Konzentrationsfähigkeit, in zu geringem Masse, oder besser gesagt, gar nicht besass. Er konnte alles — Komödie spielen, Verse machen, einen Pudel scheren, einen Menschen frisieren, mehrere Instrumente spielen, sowie jedes beliebige Kartenspiel; auf dem Billard war er Meister, sein Vertrauen auf die Langmut Gottes war unerschütterlich. Übrigens log er gern und mit Geschick; wir führen den leichtsinnigen Tropf vor, wie wir ihn auf dem Wege unserer Feder gefunden haben." S. 19.

Budde har på ett förträffligt sätt lyckats återgiva det för Raabes Schminkert karakteristiska sättet att tala. Även hans Schminkert slår omkring sig med högtravande, något tillgjorda fraser (se Rodhes uppl. s. 33). Jfr att det heter hos Raabe: "Julius Schminkert verstand sich aufs Lärmmachen und wusste seine Phrasen elegant abzurunden" (s. 318). Liksom hos Raabe (se t. ex. ss. 49, 201, 417), citerar Julius Schminkert i Buddes berättelse poem (se Rodhes uppl. ss. 33, 34).

Att Budde låter Julius Schminkert uppträda, vittnar natur-

Digitized by Google

ligtvis därom, att han ansett Raabes bok Die Leute aus dem Walde vara välbekant för den tyska allmänheten.

Möjligen har han velat skämtsamt anspela på följande ord hos Raabe (s. 456): "Verschollen ist Julius Schminkert; aber es ist leicht möglich, dass er irgendwo wieder auftaucht."

Buddes påhitt att införa i sin berättelse en person ur en roman av en annan författare saknar visst inte motstycken. Jag vill här blott erinra om det troligen mest bekanta exemplet från den svenska litteraturen: Uti Baron Julius K.* låter Almqvist tant Eleonora sammanträffa med Mamsell Rönnqvist och »pullorna» ur Fredrika Bremers Presidentens döttrar.

Lund den 1 april 1921. ***Theodor Hjelmqvist.***

Your Mistake (= You are mistaken).

Med anledning av lektor Smiths förklaring av uttr. *your mistake* (och anal. *my mistake)* anhåller undertecknad om plats för följande inlägg: Skulle man månne icke helt enkelt kunna förklara det såsom även till *formen* identiskt med *You're* (= are) *mistake* (= mistaken)? Verbet *take* har någon gång i perf. part. formen *take,* t. ex. Mirr. Mag.: „Shortly after was Kyng Henry *take,* And put in pryson." Whitington: „He was *take* as a gret and a famous man. Camden Rem. 36: „This is to be *take* as a granted veritie". [1])

Jag kan visserligen inte direkt uppvisa formen *mistake* i perf. part., men formen *mistook* förekommer, och det lider väl intet tvivel, att formen *mistake* kan anträffas. Jfr. Trev. Higden VII, 321: "He haþ nougt mystake as his owne þat he haþ i-fonge for a tyme."

Jag skulle således vilja förklara uppkomsten av uttr. *your mistake* sås. en *omtydning* av (= förväxling med) uttr. *You're mistake* (= mistaken). Borås i April 1921. ***Carl S. R. Collin.***

Svar å Collins inlägg.

Det är med tillfredsställelse jag konstaterar att lektor Collin och jag tyckas vara överens i huvudpunkten, nämligen att *your mistake* på grund av sin av mig i förra numret av M. S. vindicerade särställning i fraseologiskt avseende sannolikt även har sin egen tillblivelsehistoria.

Lektor Collins onekligen i och för sig mycket tilltalande förslag lider emellertid som han själv erkänner av den svagheten att sväva i luften, tillsvidare åtminstone. Men om lektor Collin kan så att säga landfästa den vackra ballongen genom att påvisa att *you are mistake* icke blott verkligen påträffats i isolerade fall utan — därpå ligger icke ringa vikt — har varit ett i talspråket allmänt gängse uttryck, så skall jag med största nöje hala ned min egen. Gävle i april 1921. ***Arvid Smith.***

[1]) Alla citat äro efter *The Oxford Dict.*

Digitized by Google

TYSKA ELLER ENGELSKA?

Några teser i en omstridd fråga.

Detta inlägg i en ofta debatterad fråga avser icke att diskutera problemet i hela dess utsträckning. Jag önskar endast att framlägga några satser, som sammanfatta min ståndpunkt i detta viktiga spörsmål. Ehuru detta sker utan någon egentlig »begrundning» av de enskilda påståendena, kunna satserna betraktas som den grund, varpå min ståndpunkt vilar. Möjligtvis kunna de också tagas som utgångspunkt för en blivande debatt, därigenom att de skäligen nakna påståendena bleve föremål för en kritisk analys, vilken kunde vara ägnad att framlocka ett utförligare försvar.

Ingen må tro, att jag inbillar mig komma med några nya revolutionerande synpunkter i ämnet. I en så betydelsefull metodfråga synes det emellertid vara av rätt stor vikt, att språklärarna ganska allmänt framlägga sin självdeklaration.

Som man skall finna, ser jag i de båda språkens relativa svårighetsgrad problemets egentliga kärnpunkt. Detta innebär uppenbarligen ingen originalitet, ty de flesta göra väl det. Men just på denna punkt fara enligt min mening många vederbörande vill, då de helt okritiskt betrakta talet om ett språks *lätthet* i förhållande till ett annat som ett entydigt och i och för sig begripligt uttryck. Formen för mina teser har sprungit fram ur ett yttrande som en språklärare en gång fällde om försöket med »engelskan som grundläggande språk». — »Är det inte underligt», så ungefär föllo hans ord, »att man skall syssla längst tid med det lättaste språket?» — Detta omdöme är typiskt, vågar jag tro, för mångas syn på saken. Det siktar därjämte rakt mot pricken. Ty spörsmålet om tyskans och engelskans ställning i våra skolor är icke blott detta: *Vilket språk bör man börja med?* utan också detta: *Vilket språk kräver den längsta tiden?* Men omdömet är så långt ifrån att träffa, att det snarare måste karaktäriseras som ett bomskott. Ha mina ord något berättigande som teser betraktade, så skulle det möjligen vara ur den synpunkten, att de beröra lätthetsfrågan på ett något annorlunda sätt än det vanliga.

Efter denna inledning framlägger jag nu mina enkla satser:

1. *Engelskan* lämpar sig väl som begynnelsespråk i svenska skolor,

a) emedan dess formella struktur är särdeles enkel och tillåter ett omedelbart begripande och anammande av de första grunderna utan någon detaljerad grammatikläsning;

b) därför på ett tidigt stadium befordrar ett praktiskt bruk av det förvärvade språkstoffet;

c) och sålunda redan i studiernas begynnelse ger den

Digitized by Google

ligtvis därom, att han ansett Raabes bok Die Leute aus dem Walde vara välbekant för den tyska allmänheten.

Möjligen har han velat skämtsamt anspela på följande ord hos Raabe (s. 456): "Verschollen ist Julius Schminkert; aber es ist leicht möglich, dass er irgendwo wieder auftaucht."

Buddes påhitt att införa i sin berättelse en person ur en roman av en annan författare saknar visst inte motstycken. Jag vill här blott erinra om det troligen mest bekanta exemplet från den svenska litteraturen: Uti Baron Julius K.* låter Almqvist tant Eleonora sammanträffa med Mamsell Rönnqvist och »pullorna» ur Fredrika Bremers Presidentens döttrar.

Lund den 1 april 1921. ***Theodor Hjelmqvist.***

Your Mistake (= You are mistaken).

Med anledning av lektor Smiths förklaring av uttr. *your mistake* (och anal. *my mistake)* anhåller undertecknad om plats för följande inlägg: Skulle man månne icke helt enkelt kunna förklara det såsom även till *formen* identiskt med *You're* (= are) *mistake* (= mistaken)? Verbet *take* har någon gång i perf. part. formen *take,* t. ex. Mirr. Mag.: „Shortly after was Kyng Henry *take,* And put in pryson." Whitington: „He was *take* as a gret and a famous man. Camden Rem. 36: „This is to be *take* as a granted veritie". [1])

Jag kan visserligen inte direkt uppvisa formen *mistake* i perf. part., men formen *mistook* förekommer, och det lider väl intet tvivel, att formen *mistake* kan anträffas. Jfr. Trev. Higden VII, 321: "He haþ nougt mystake as his owne þat he haþ i-fonge for a tyme."

Jag skulle således vilja förklara uppkomsten av uttr. *your mistake* såsom en *omtydning* av (= förväxling med) uttr. *You're mistake* (= mistaken). Borås i April 1921. ***Carl S. R. Collin.***

Svar å Collins inlägg.

Det är med tillfredsställelse jag konstaterar att lektor Collin och jag tyckas vara överens i huvudpunkten, nämligen att *your mistake* på grund av sin av mig i förra numret av M. S. vindicerade särställning i fraseologiskt avseende sannolikt även har sin egen tillblivelsehistoria.

Lektor Collins onekligen i och för sig mycket tilltalande förslag lider emellertid som han själv erkänner av den svagheten att sväva i luften, tillsvidare åtminstone. Men om lektor Collin kan så att säga landfästa den vackra ballongen genom att påvisa att *you are mistake* icke blott verkligen påträffats i isolerade fall utan — därpå ligger icke ringa vikt — har varit ett i talspråket allmänt gängse uttryck, så skall jag med största nöje hala ned min egen. Gävle i april 1921. ***Arvid Smith.***

[1]) Alla citat äro efter *The Oxford Dict.*

Digitized by Google

TYSKA ELLER ENGELSKA?

Några teser i en omstridd fråga.

Detta inlägg i en ofta debatterad fråga avser icke att diskutera problemet i hela dess utsträckning. Jag önskar endast att framlägga några satser, som sammanfatta min ståndpunkt i detta viktiga spörsmål. Ehuru detta sker utan någon egentlig »begrundning» av de enskilda påståendena, kunna satserna betraktas som den grund, varpå min ståndpunkt vilar. Möjligtvis kunna de också tagas som utgångspunkt för en blivande debatt, därigenom att de skäligen nakna påståendena bleve föremål för en kritisk analys, vilken kunde vara ägnad att framlocka ett utförligare försvar.

Ingen må tro, att jag inbillar mig komma med några nya revolutionerande synpunkter i ämnet. I en så betydelsefull metodfråga synes det emellertid vara av rätt stor vikt, att språklärarna ganska allmänt framlägga sin självdeklaration.

Som man skall finna, ser jag i de båda språkens relativa svårighetsgrad problemets egentliga kärnpunkt. Detta innebär uppenbarligen ingen originalitet, ty de flesta göra väl det. Men just på denna punkt fara enligt min mening många vederbörande vill, då de helt okritiskt betrakta talet om ett språks *lätthet* i förhållande till ett annat som ett entydigt och i och för sig begripligt uttryck. Formen för mina teser har sprungit fram ur ett yttrande som en språklärare en gång fällde om försöket med »engelskan som grundläggande språk». — »Är det inte underligt», så ungefär föllo hans ord, »att man skall syssla längst tid med det lättaste språket?» — Detta omdöme är typiskt, vågar jag tro, för mångas syn på saken. Det siktar därjämte rakt mot pricken. Ty spörsmålet om tyskans och engelskans ställning i våra skolor är icke blott detta: *Vilket språk bör man börja med?* utan också detta: *Vilket språk kräver den längsta tiden?* Men omdömet är så långt ifrån att träffa, att det snarare måste karaktäriseras som ett bomskott. Ha mina ord något berättigande som teser betraktade, så skulle det möjligen vara ur den synpunkten, att de beröra lätthetsfrågan på ett något annorlunda sätt än det vanliga.

Efter denna inledning framlägger jag nu mina enkla satser:

1. *Engelskan* lämpar sig väl som begynnelsespråk i svenska skolor,

a) emedan dess formella struktur är särdeles enkel och tillåter ett omedelbart begripande och anammande av de första grunderna utan någon detaljerad grammatikläsning;

b) därför på ett tidigt stadium befordrar ett praktiskt bruk av det förvärvade språkstoffet;

c) och sålunda redan i studiernas begynnelse ger den

Digitized by Google

studerande en förnimmelse av framåtgående och nyttigt förvärv, vilket ökar intresset och arbetsglädjen.

2. *Tyskan* lämpar sig mindre väl som begynnelsespråk i svenska skolor,

a) emedan dess *formella struktur* är särdeles invecklad och redan på ett tidigt stadium nödvändiggör en utförlig och för många mycket svårtillgänglig grammatikläsning;

b) därför i hög grad försvårar ett omedelbart omsättande i praktiskt bruk av det förvärvade språkstoffet;

c) och till följd därav lätt ger nybörjaren en förnimmelse av ett på-stället-marscherande i en skäligen pedantisk miljö, vilket är ägnat att avkyla intresset för språkliga studier över huvud.

3. Förvärvandet av ett tillräckligt stort ord- och frasförråd tar odisputabelt den längsta tiden i anspråk vid studiet av ett med modersmålet föga besläktat språk, liksom kunskapen i denna punkt är det centrala i behärskandet av ett språk. Ur denna synpunkt erbjuder givetvis engelskan *i studiernas fortsättning* en svensk lärjunge stora svårigheter, emedan engelskan såsom ett i dessa hänseenden huvudsakligen *romanskt* språk saknar anknytningspunkter till lärjungens modersmål och sålunda så gott som ingenting ger gratis på associativ väg.

4. På grund av sin nära släktskap med vårt modersmål erbjuder tyskan en svensk lärjunge jämförelsevis ringa svårighet ur ordförrådets och fraseologiens synpunkt, då just på associativ väg en mängd språkstoff kan omedelbart tillägnas, till följd varav det centrala språkförvärvet här kan ske på en relativt kortare tid, sedan den första formella svårigheten övervunnits.

5. Ur uttalets synpunkt äro de båda språken inkommensurabla med hänsyn till svårighetsgraden. Engelskan bereder här visserligen redan nybörjaren långt större bryderi än tyskan, men den största svårigheten ligger inte i inlärandet av ljuden — det kan till och med ligga en viss fördel i att för den svårare uppgiften betjäna sig av det tidigare stadiets större härmningslust. Det som företrädesvis skapar engelskans hart när oöverkomliga besvärligheter på denna punkt är den abderitiska stavningen, skillnaden mellan ljud och skrift, och den oberäkneliga tryckaccenten. Det går lätt nog att hjälpligt lära sig behärska tyskt uttal, och förmågan att uppfatta och förstå det hörda ordet vinnes jämförelsevis fort. Endast långvarig och tålmodig träning för till ett någorlunda säkert behärskande av engelskt uttal i teorien, medan även ett under åratal övat öra nödgas göra nedslående erfarenheter vid den praktiska konfronteringen med den infödde.

Dessa teser vilja alltså inskärpa:

A) att man vid talet om ett språks lätthet och svårighet måste väl skilja på vad som vid ett första studium på ett tidigt åldersstadium kan synas lätt eller svårt och vad som vid fortsatt studium visar sig vara det i längden svåraste att tillägna sig;

Digitized by Google

B) att tyskan på nybörjarstadiet är betydligt svårare än engelskan;

C) att engelskan i längden för en svensk lärjunge är långt svårare än tyskan;

D) att till följd härav engelskan bättre än tyskan lämpar sig till svenska skolors huvudspråk enligt ett pedagogiskt betraktelsesätt, som sammanfattningsvis torde kunna formuleras så:

Man skall begynna med det som är lättast i början och ägna mest tid åt det som är svårast i längden.

Som synes har jag i ovanstående icke berört de båda språkens syntax, då den relativa svårighetsgraden här kan tyckas vara en smaksak. Ingen torde vilja påstå, att ett inträngande i denna sida av det engelska språket kräver mindre eftertanke och andlig träning än ett motsvarande tillägnande av tyskt språkbruk.

Till slut ett medgivande: Jag är icke blind för det faktum, att D icke med nödvändighet är den logiska konsekvensen av B och C; man kunde nämligen *för skolkursens vidkommande* taxera den under B antydda svårighetsgraden mycket högt och ur samma synpunkt reducera C. En sådan värdering kunde visserligen icke med accepterande av det i teserna 1 och 2 förda resonnemanget föra förbi slutsatsen om engelskan som det lämpligaste begynnelsespråket, men väl ifrågasätta dess eventuella ställning som huvudspråk, det vill här säga: det mest tidskrävande.

Djursholm i september 1921. ***Herman Söderbergh.***

OM NÅGRA TYSKA PREPOSITIONERS REKTION VID RÖRELSEVERB SAMMANSATTA MED *HIN.*

I M. S. 1919 s. 95 ff. och 1920 s. 64 ff. behandlades, såsom man torde erinra sig, i en diskussion den korrekta översättningen av den svenska satsen: »han lade sig vid vägen». Jag har ingen anledning att återuppliva detta meningsutbyte eller att på något sätt bestrida det resultat, som därvid uppnåddes, jag vill blott till vad som då yttrades anknyta några betraktelser över ett närliggande ämne. En av de översättningsmöjligheter, varom man enade sig, var: *er legte sich am Wege nieder (hin),* eller med företräde för *hin: er legte sich am Wege hin (nieder).* Av diskussionen fick man det intrycket, att det var verbets sammansättning med *hin* (resp. *nieder),* som här nödvändiggjorde dativen efter prepositionen *an.* En icke-tysk läsare drager därav lätt den slutsatsen, att rörelseverb sammansatta med *hin* i allmänhet skulle föredraga dativ efter de prepositioner, som styra dativ och ackusativ. Man har iakttagit, att rörelseverb sammansatta med *nieder* synas hava en benägenhet att gynna dativ efter dessa prepositioner, och man frågar sig, om de med *hin* sammansatta verben för-

Digitized by Google

hålla sig på samma sätt. Avsikten med dessa rader är då att visa, att ifrågavarande prepositioner ofta styra ackusativ vid de med *hin* sammansatta rörelseverben samt att framlägga ett försök till förklaring av den till synes omotiverade växlingen i rektionen, som råder vid dessa verb.

I ett sådant exempel som: *Er stürzte auf der Strasse bewusstlos hin,* (Morén, Tyskt Konstr.-Lex. 269) är dativen enligt min tanke motiverad därav, att händelseförloppet kan upplösas i två olika moment nämligen: *befand sich auf der Strasse* och *stürzte hin.* Om man giver adverbialet en annan plats i satsen, framträder tankegången tydligare: *Auf der Strasse (sich befindend) stürzte er bewusstlos hin.* På samma sätt: *Er legte sich am Wege hin* består av två moment: *befand sich am Wege* och *legte sich hin.* Ytterligare: *Im Nebenraum hatte das Mädchen das Eis aus der Apotheke hingestellt* (Stratz: Du Schwert an meiner Linken 453). *In der lauen, stillen Luft überkam mich die Lust, auf der Bank mich ein wenig hinzulegen* (Rosegger: Lasset uns von Liebe reden 324). *Er setzte sich neben dem Bett hin* (Meyer: Nyckel t. tyska hemstilar I, 24). *Sich vor einem hinwerfen* (Morén: T. K-L 272).

De lokala förhållandena hava i de ovanstående exemplen möjliggjort händelseförloppets uppdelande i två moment. Man kan befinna sig »vid en väg» och sedan »lägga sig ned». Men under normala förhållanden kan man icke befinna sig »på en stol» och sedan »sätta sig ned». I ett sådant uttryck som: *Er setzte sich auf den Stuhl hin* kan alltså på grund av lokala förhållanden förloppet icke upplösas i två moment; det första momentet, vilans moment, saknas, och endast riktningens moment finnes, därför *auf den Stuhl.* Endast riktningens moment är tänkbart i de närmast följande, och därför ackusativ: *Setzt das auf den Tisch hin!* (Morén: T. K-L 268) — att saken skulle »befinna sig på bordet» och sedan »sättas ned», är orimligt —. *Setzt es wieder an seinen Platz hin!* (Morén: T. K-L 268). *Du schreibst mir, ... den einzigen Trost findest du darin, dass du statt meiner meine Schriften besitzest und sie oft an meinen Platz neben dich hinlegest* (Professor Binder: Plinius-Übersetzung). *Legen Sie dieses Buch wieder an seinen Ort hin!* (Morén: T. K-L 267). *Sich auf das Ruhebett hinwerfen* (Heyne: Deutsches Wb.). *Sie trat vor ihn hin* (Herzog: Stoltenkamps 168.). *Zu diesem Zwecke stellte er sich nachher beim Abschied im Vorzimmer vor sie hin* (Spitteler: Imago 92).

I många fall, då de lokala förhållandena väl skulle tillåta båda momentens uppträdande, kan det givetvis hända, att endast riktningens moment framträder för den talandes eller skrivandes medvetande, och att denne därför väljer ackusativ efter prepositionen. Sådant synes mig fallet vara i de följande: *Er setzte sich neben das Bett hin* (Meyer: Nyckel t. tyska hemst. I, 24). Märk dativen i samma exempel ovan. *Ali ... legte sich an den*

Digitized by Google

Weg hin (Elisabeth Kock: M. S. 1919 s. 57 rad. 19). Egendomligt nog upptogs icke denna översättning i den nämnda diskussionen. Märk dativen i den av de andra författarna givna översättningen av samma sats ovan. Ytterligare exempel med ackusativ: *Der Jüngling liess Angermayer allein zurück, mitten in einer Asphodeluswiese, auf die er sich nun hinsetzte* (Thoma: Der Postsekretär im Himmel 22). *Da wurde der Knabe sehr traurig, kniete vor einen blühenden Hollunderbusch hin* ... (Rosegger: Lasset uns v. d. L. r. 363). *Wenn wir auf der Bühne wären, so würde ich vor Sie hinknien und sagen* ... (Herzog: Nur eine Schauspielerin 44). (Jfr samma arbete sid. 169: *„Mutter!" rief er aus und kniete vor der alten Frau nieder). Er warf sich unter einen Baum hin* (Morén: T. K-L 272). *Bei den Klängen einer ungarischen Kapelle, in einen bequemen Korbsessel hingestreckt, lässt man das Auge über die weite blaue See gleiten* (Die Woche).

Följande exempelpar åskådliggör väl mitt förklaringssätt: *Auf ebener Erde hinfallen* (Morén 266) och *Der Apfel fiel auf die Erde hin* (Curme: Grammar 356). I det förra äro båda momenten lätt skönjbara *(man befindet sich auf ebener Erde und fällt hin),* men i det senare är befintlighetsmomentet absolut otänkbart, och därför är ackusativen nödvändig här.

Hin och *nieder* äro naturligtvis icke synonyma. *Hin* har ju ett oerhört mycket större användningsområde (Se Paul: Deutsches Wb. 258), men även när det betecknar en riktning nedåt, innebär det något annat än *nieder.* Curme: Grammar 356 beskriver det sistnämnda förhållandet sålunda: „Hin simply denotes direction downward toward a point at some distance from the speaker, nieder without any reference to the speaker emphasizes the idea that the direction is from above downward."

En av deltagarna i meningsutbytet (M. S. 1920 s. 65), vilken vi tysklärare ha att tacka för många nya uppslag och vägledande synpunkter i syntaktiska frågor, gör följande uttalande om prepositionernas rektion vid rörelseverb: „Die Regel ist nun die: bei imperfektiven Bewegungsverben Präposition mit Akkusativ, bei perfektiven Präposition mit Dativ." Härigenom skulle vi ha fått ett lika enkelt som välkommet medel att lösa en av de svåraste uppgifterna i den tyska syntaxen, om regeln verkligen i praktiken är tillförlitlig. Jag för min ringa del betvivlar emellertid, att regeln överensstämmer med de verkliga förhållandena, och jag hoppas, att det icke må anses förmätet av mig att uttala detta. Mig synes nämligen antalet fall, där prepositionen styr ackusativ vid perfektiva rörelseverb, vara utomordentligt stort. Redan exemplen med ackusativ i denna uppsats visa detta, och en mängd verb sammansatta med andra riktningsadverb t. ex. *hinein, herein, hinaus* o. s. v. bestyrka min uppfattning. Även så vanliga enkla verb som *bringen, legen, setzen, stellen* m. fl. äro perfektiva, och dock uppträder mot den nya regeln ackusativen i: *man brachte*

Digitized by Google

ihn ins Krankenhaus, man legte ihn ins Bett, man setzt den Hut auf den Kopf, man stellt die Blumen ins Glas o. s. v. Till och med den sats, som den nya regeln skulle belysa *(er legte sich an den Weg),* strider mot densamma.

Emil Låftman.

THE TRANSFORMATION.[1])

Let me confess at once that I was not popular in the battalion. The unfortunate and involuntary habit of saying "Thanks" to the person who transferred my allowance of "swipes" from his pail to my tin earned for me the name of Algy the day I joined up at Winchester, and it was as Algy that I, a true son of County Cork, landed in France. I did my best to retrieve my first mistake, but an incautions admission that I could speak French completed my ruin, and after that a firm resolve not to use words of more than two syllables failed to redeem my character.

My arch-enemy (when the Huns were not about) was Private Brown. Twice within a week he practically saved my life, but I knew him too well to thank him; indeed he threatened to stand on my face if I did. I suspect he preserved me in order that he might have an objective for his devastating sarcasm.

"Yer lookin' rotten, Algy," he said cheerfully the day we arrived at what was called with fine irony a rest camp.

"I'm really ill this time," I said, and wondered why my body did not rattle when I shivered," and shouldn't be surprised if I died in bed after all."

"That's jest the sort o' thing you would do," he retorted in shrill ill-humour — "dyin' comfortably in bed when every other chap is stoppin' a 'Un bullet! But you always was particular, Algy."

A sleepless night made me decide to seek out the M. O. on the morrow. I had hitherto hesitated to call on that overworked autocrat, for "swinging the lead" was the most popular of pastimes, and the M. O. was seldom sympathetic; but our hut contained thirty-two beds, and the hard work of the "rest" camp did not prevent the occupants forming themselves into debating societies and holding violent meetings far on into the night.

I was wandering back from the M. O.'s quarter, having failed to do more than receive a promise from the doctor that he would "look at me" later, when I ran into Private Brown. I gingerly protected my swollen neck with my left hand. He stood still for a fraction of a second, stared hard at me, and then without a word he turned and fled.

---

[1]) Lektor H. Svartengren har tillställt M. S. följande anekdot ur Punch, originalet till senaste reproduktionsuppgiften i realskolexamen.

Digitized by Google

When I reached our hut he was talking loudly, his remarks being punctuated by many "Algys". Plainly he was telling my fellow-huttites about his encounter with me, and I was endeavouring to solve the puzzle of his retreat when two Scotties from No. 14 stopped to ask me If there was a chance of interviewing the M. O. Simultaneously a hoarse shout came from the vindow of No. 15.

"Blimey", cried Private Brown, "the blighters are tryin' to steel our Algy."

The next moment I was surrounded by a dozen of my hut-companions, who pressed upon me cigarettes, *café au lait* in various stages of temperature, oranges and cake, at the same time heaping insults on the inoffensive Scotties.

"Good old Algy," said Brown, linking his arm in mine affectionately; "you belong to us, and we don't mean to let you go. You won't fergit yer old pals, will yer?" Forty-eight hours previously he had offered to present me to the Kaiser in exchange for a lighted match.'

I thought it was one of his heavy jokes, for Brown hails from Aldgate; but when he insisted on changing beds — mine was in the draughtiest position near the door — I came to the conclusion that his heart had been touched by our common danger.

For the remainder of that day Brown and the others never let me out of their sight, taking turns in four to accompany me wherever I went. It was done very nicely, and they made me feel that it was inspired by personal regard. All my needs were supplied from a common fund, to which I was not permitted to subscribe, and my conversation was listened to with studied respect.

Then I realised that I was popular at last, and I was the proudest man in the battalion. I revelled in the unique sensation. It pleased me immensely to notice how jealous my pals were if anyone from another hut came near me. Intrusive strangers were elbowed off, and an unfortunate Tyke who asked me for a light nearly lost his life in the argument that ensued. His eloquent disclaimer of the rôle of Algy-snatcher was the only jarring note in that never-to-be-forgotten afternoon.

Next morning I asked Private Brown for an explanation. He was lying lazily on his back in the hut, orders having come that not a man was to be allowed to leave it until the M. O. had been; indeed there was a sentry on guard to prevent us going to work.

"Why am I popular, Brown?" I asked, seeing that he was in an expansive mood.

"Why, you silly perisher" — this expression was clearly intended to be genial — "you've got the mumps, 'aven't you? I spotted 'em at once. And your mumps means that every man in yer 'ut is in quarantine for ten days. Ten days doin' nothin' 'cept eatin' an' drinkin' an' sleepin', whilst the other blighters

Digitized by Google

are workin' theirselves to death in this — I don't think — rest camp. We wasn't goin' to let anyone steal yer an' smuggle yer into their 'uts. Algy, yer done us a good turn, and we shan't forget it.

From that day forward I was the darling of the battalion.

PUNCH, June 12 1918.

LITTERATUR.

Marcel Braunschvig, *Notre Littérature étudiée dans les Textes.* I. Des origines à la fin du XVIIe siècle. 902 s., II. Le XVIIIe et le XIXe siècle. 840 s. Paris. Armand Colin. 1920 och 1921.

Ovanstående verk är en litteraturhistoria i förening med krestomati. Litteraturhistorien är synnerligen översiktlig och klar, och krestomatien utgör ett särdeles lyckligt urval. Båda avdelningarna äro ock så inrättade, att man lätteligen kan avskilja det, som man ej anser sig behöva befatta sig med eller önskar hastigt övergå; och slutligen äro proportionerna av de olika delarna i allmänhet lämpade för den, som önskar en allmän översikt av den franska litteraturens historia.

Åt medeltiden ägnas 124 sidor; åt det 16:de århundradet 200 sidor; åt det 17:de 540 sidor; åt det 18:de 320 sidor; åt det 19:de 480 sidor. Dessutom indices &c. Som man ser, har det klassiska århundradet fått brorslotten; det beror dock till stor del därpå, att textutdragen från denna period äro så talrika.

Inom de olika avdelningarna kan man möjligen tänka sig vissa proportioner annorlunda, men det kan bero på individuel uppfattning. Sålunda synes mig det nära 70 sidor dryga kapitlet (kap. XIX) om den religiösa litteraturen i det 17:de århundradet väl långt, likaså det 50 sidor dryga kapitlet (kap. XXIII) om uppfostran och uppfostrare i samma århundrade.

Den klara uppställningen och den översiktliga framställningen äro säkerligen verkets förnämsta förtjänster och skilja det fördelaktigt från åtskilliga i övrigt förträffliga franska litteraturhistorier. Huru välgörande verkar icke t. ex. del II, s. 207, framställningen av nyheterna i Voltaires dramatik. Det är emellertid en framställning, som kommer en att sakna en motsvarighet därtill behandlande förhållandet mellan Racines och hans föregångares dramatik, särskilt mellan Racines och Corneilles teater. Därom finnes intet (jf. I. s. 663).

Bibliografien är riklig, ehuru den upptar nästan uteslutande franska verk. Detta har sin naturliga förklaring däri, att arbetet är huvudsakligen avsett för franska skolor och universitet. Dock förekomma även, och väl i de viktigaste fallen, citat av utländska verk. Så t. ex. av Foersters editioner av Chrestien de Troies dikter. Men de citeras ej fullständigt. Hans edition av *Lancelot* saknas, i stället citeras editioner av Tarbé och Lot, av vilka den

Digitized by Google

förra är föråldrad och oåtkomlig och den senare obefintlig: det föreligger förmodligen en förväxling med Lots *Etude sur Lancelot en prose.* Hur välkommet skulle det vidare icke ha varit t. ex. att få hänvisning i fråga om Jean Lemaire de Belges till Ph. A. Beckers förträffliga monografi i stället för den obetydliga av Thibaut; o. s. v. i en mängd fall.

Även på den franska bibliografien kan man göra anmärkningar. För att taga exempel från den moderna tiden saknar man några ytterst viktiga böcker om Romantiken, såsom Lasserres och Seillières, samt Birets 4 delar om Victor Hugo. Det är visserligen sant, att dessa böcker äro skrivna i en mycket skarp, för att ej säga arg ton, men de innehålla dock så mycket av intresse, att de ej borde hava förbigåtts. I fråga om Franska Akademien saknar man den mycket underhållande, visserligen ej så djupgående, boken av Emile Gassier, *Les cinq cent Immortels,* o. s. v. Mortensens *Le Théâtre français au moyen âge* (övers. Philipot) har tydligen använts, men jag kan ej se, att den citeras. Dock, det urval, som måste göras, skall alltid utfalla olika efter vars och ens smakriktning och studier. Det är således ej rätt att fästa sig allvarsamt vid dessa bagateller.

Andra detaljanmärkningar kunna också göras, kanske mest till den första avdelningen, som behandlar medeltiden. Jag finner där vid ett hastigt bläddrande följande: S. 14 nämnas St. Jacques de Compostelle och St. Jacques de Galice som skilda personer (geografisk blunder!). — S. 23 saknas den nyupptäckta dikten *Chanson de Guillaume,* den äldsta och intressantaste av alla dikterna i la geste de Guillaume — S. 35 kallas Bérouls och Thomas Tristandikter för anglosaxiska i stället för anglonormandiska. — S. 61 angives *troubadour* som cas sujet, *trouvère* som cas régime, det är ju tvärtom, för övrigt är den förra formen som bekant provensalsk (fr. *trouveur).* — S. 85 saknas om *Le Jeu d'Adam* uppgiften, att det skrivits i England och tillhör den anglonormandiska litteraturen. Detta som exempel.

Det här anmälda verket är något helt annat än det mäktiga, tankedigra mästerverket av Lanson, som imponerar genom sin höga filosofiska uppfattning, sina vida vyer, sin logiska framställning och sin briljanta stil. Men det är ej heller meningen, att de två skola konkurrera med varandra. Braunschvigs bok är till hela sin anläggning en elementär handbok för skolbehov; den tillgodoser tillika förträffligt våra studenters anspråk.

Johan Vising.

Charles Schweitzer et Emile Simonnot, *Méthodologie des langues vivantes;* env. 300 pages; Librairie Armand Colin, Paris 1917.

Pourquoi la méthode imitative n'est-elle pas en vogue chez nous? D'abord, je crois, c'est le mot même qui répugne. Le

Digitized by Google

Suédois aime les formes, surtout les formes dignes et sérieuses, et il suspecte qu'il se cache quelque chose de confus, de ridicule sous cet 'imitative'. Parlons-lui de méthode 'directe', et s'il se cabre encore, ce sera de façon moins ombrageuse. Il faut admettre aussi qu'en Suède on a vu s'étaler trop d'arrogance et trop de suffisance chez quelques-uns professant avec éclat et bruit leur foi imitative. On a douloureusement senti leur mépris. Et on a senti — j'ose le dire — ce malaise qui ronge l'esprit quand on se sait éloigné de l'idéal et ne se sent pas assez entre prenant pour essayer d'autres chemins. Tout cela a créé une atmosphère hostile à la méthode directe — méthode qu'on connaît peu d'ailleurs.

Je suis porté à croire qu'on la regarderait avec plus de sympathie, si l'on en connaissait les principes et les détails, et je trouve qu'on ne peut mieux faire, pour dissiper les préjugés injustes et pour former un jugement correct et objectif, que d'étudier cette méthodologie, qui n'est pas un gros volume mais qui est pourtant d'une richesse surprenante d'informations et d'idées. Donnez-nous le détail, a dit Hans Larsson, le détail vivant et frais! C'est ce qu'il y a dans ce livre. Rien de brumeux, rien d'aride, pas de théories mal fondées, mais une foule de questions pratiques hardiment posées et consciencieusement discutées. On ne trouve ni le bavardage trop optimiste de savant-prophète sans élèves, ni l'intolérable orgueil du pédagogue intransigeant. C'est vraiment un ouvrage distingué. Le livre achevé on se sent enrichi et rafraîchi comme après une conversation intéressante entre amis et collègues.

Toutefois, le lecteur suédois est bien obligé de se dire que l'application de la méthode directe toute en bloc serait chose difficile, sinon impossible ici. On comprend que la condition suprême c'est de n'avoir qu'une langue étrangère à enseigner et d'être à même de séjourner longtemps et souvent au pays étranger. Or, si l'on ne peut pas l'adopter toute pure, du moins peut-on s'approcher de la méthode directe et tâcher d'en appliquer ce qu'on trouve bon dans son enseignement. Et si l'on ne réussit que médiocrement d'abord, on fera des progrès peu à peu, comme a dit M. Elfstrand: ce que nous ne pouvons pas faire aujourd'hui, nous pourrons le faire demain.

Västervik, avril 1921. ***Alfred Åkerlund.***

"Peetickay: An Essay towards the Abolition of Spelling." By **Wilfrid Perret.** Cambridge: W. Heffer & Sons Ltd. 1920. 96 pp. 6/-

So little originality is evinced nowadays by writers on subjects phonetic — taking the term in its narrow sense — that it is refreshing to come across an author who forms a striking exception to the general rule. But Dr. Perrett has not only given ample

Digitized by Google

proofs of originality: he stands almost in a class by himself in his intimate knowledge of experimental phonetics. His "Questions of Phonetic Theory" (1919), though addressed to scientists rather than to philologists, revealed a grasp of the subject that was really astonishing, and, among other positive virtues, disproved Helmholtz's widely accepted harmonic overtone theory. The subject matter was, however, far too technical for those who are but mildly interested in phonetics, the great majority of readers being, after all, laymen. In "Peetickay" he fortunately descends to a level where all can follow him who have made some preliminary phonetic studies and can read between the lines. More particularly, read between his lines: his style is so compressed and elliptical. Yet the manner suits the matter so neatly that few will quarrell with it. His lacunae are often more eloquent than exegesis. Thus, the apparently enigmatic word "Peetickay" condenses into a suggestive title the common starting-points in the analysis and classification of elementary speech sounds (p, i:, t, i, k, e:), the breathed plosives and the closed front vowels. We may therefore look for, and shall find, a scientific background to an entertaing booklet with which students of English should make a point of being acquainted.

Another element in the exposition that will surprise some, and we hope delight others, is the lightness of touch. The study of phonetics has gained little in the past by the dreary dogmatism of its prophets, and we must be grateful to Dr. Perrett for helping to enliven the perusal of an ostensibly staid essay with occasional glimpses of his lambent humour. If a Swiss professor can confess to have "found himself laughing heartily again and again while reading about phonetics," we may be sure the laugh will be echoed elsewhere.

In the Essay towards the Abolition of Spelling, Dr. Perrett represents the English vowel sounds by means of strokes running upwards for front vowels, downwards for back. Taking a watch-dial as the simplest illustration of the method, the stroke from the centre to 12 o'clock represents (i:), to 1 o'clock (e:), to 2 (æ), to 3 (a:), to 4 (ɔ:), to 5 (o:), and to 6 (u:). In the last four the stroke begins from the top level of m, n, etc. A shortened stroke represents the corresponding short (or lax) sound where it exists. The vowel (ʌ), so elusive to analysis, is represented by a stroke parallel to the one for (a:), but on (not above) the 3 o'clock line, and the simple vocal murmur by a breve just above the line. Diphthongs are shown by giving the stroke an end-curl, i. e. from (e) to (i) and from (o) to (u). The difficulties still to be solved are met by practical devices, notably the retention of the letter *r* after a vowel as a symbol capable of interpretation as consonant or otherwise, in conformity with its value in different forms of spoken English. The lowered variety of vocal murmur (long or short) which always appears in ordinary script with an *r*, will therefore retain this

Digitized by Google

symbol in the Peetickay script. The symbols for consonant sounds are in the main those of the I. P. A.

The resultant text is at first glance a trifle disturbing, and graphic rather than picturesque. Moreover, unless the vowel strokes are carefully made there is danger of confusion between *I* and the long stroke for (i:), between *j* and the long stroke for (u:), and between the symbols for the vocal murmur and (ɔi). Though the initial sound in (ai) is practically identical with that in (au), the stroke for the former curls upwards from the line, while for the latter it reaches the line at the end of the curl; this strikes one as an inconsistency. Again, elevating the stroke for the extra-lax (i), as in the second vowel of *lily,* runs counter to the phonetic facts, this sound being a *lowered* (i). Yet, generally speaking, simplification has been gained without vitiating the scientific basis of the notation; indeed it is rather its scientific basis that may be too much for the neophyte. Will he be sufficiently advanced, unless he has more than a smattering of phonetics, to represent correctly his own vowel sounds? We have our doubts. However, the proof of the pudding lies in the eating, and we will leave it at that.

So much for the professed object of this Essay. There remains what is probably of far greater interest to the initiated phonetician, viz. suggestive and pregnant comments on a number of important problems and disputed matters. To name but a few: we have remarks on the overstrained relations between written and spoken English, the value of *r* as a hiatus filler — *r*-linking — the dropping of (h), the equation *or* = *awe*, voiced (h), strong and weak forms, presto transcriptions for beginners, the dangerous influence of Sweet's Romic, the modernity of (a:) in its present phase, the various English (l) sounds, the abridgment mania, the problem of homophones, deficiencies in the reforms advocated by the Simplified Spelling Seciety, and a side-light on plosive and occlusive consonants. In points of detail we may feel impelled to cross swords now and again with the author (Surrey v. Somerset), but we are bound to confess that he never fails to touch the spot. We must thank him for one of the most stimulating treatises on phonetics we have read for many a long day.

G. E. Fuhrken.

Evald Dahl, *Kort handbok i engelsk skolkonversation avsedd särskilt för grammatikundervisningen.* Stockholm, 1921. Bonnier, pris 1,50.

Detta lilla förträffliga häfte är väl närmast avsett för sådana lärjungar, vilkas gammatiska undervisning bedrives på engelska, utan att de betjäna sig av en på engelska författad grammatisk lärobok. Första avdelningen ansluter sig paragraf efter paragraf till Daniel Elfstrands »Kortfattad engelsk grammatik» och utgör

Digitized by Google

närmast en översättning till engelska av däri förekommande ord och uttryck. Därefter följer i alfabetisk ordning en svensk-engelsk ordbok med samma innehåll. Sist kommer ett, så vitt jag kunnat finna, mycket väl avvägt förråd av engelska magisterfraser, berörande så vitt skilda områden som lärjungarnas armar och ben, den elektriska väggkontakten, kritan och den grammatiska analysen. Temperamentet i dessa små monologer ex cathedra synes tillbörligt växla med innehållet.

Flertalet lärare torde se skeptiskt på förutsättningen för ett häfte av detta slag: grammatikundervisning förd på det främmande språket. Anmälaren ställer sig numera obetingat på författarens sida, när denne beträffande grammatiken säger sig ha »gjort den erfarenheten, att den erbjuder det mest tacksamma stoff för engelsk konversation». I själva verket synes mig språket självt, dess former, uttryckssätt, konstruktioner, ordens valör, deras släktskap och härledning, etc. vara det naturligaste och närmast till hands liggande ämnet att *tala* om under språklektioner, även om annat talande förvisso också där är på sin plats. Det invändes ju alltid — och jag har själv tidigare varit bland opponenterna — att det ord- och frasförråd, som vid ett sådant talande kommer till användning, är skäligen begränsat och livsfrämmande. Härtill kan först svaras, att det främst kommer an på att sätta lärjungarnas talverksamhet i gång och att därvid arten av det sagda har mindre betydelse än att över huvud något säges. Den som övar sig med att forma uttryck och satser om språkliga företeelser är förvisso inte alldeles bortkommen, när det gäller att finna sig tillrätta på andra områden. Men det måste vidare sägas — ofta framhävt av Elfstrand — att det ord- och frasförråd, som aktualiseras vid talandet om språkfenomen, ingalunda behöver vara av så exklusivt grammatisk natur, som man allmänt förutsätter. Den här föreliggande korta handboken innehåller i sin grammatiska del omkring 500 ord, av vilka högst en femtedel kan karaktäriseras som enbart grammatisk; de återstående 400 orden kunna tänkas komma till användning vid beröring av de mest skilda livsområden. Slutligen bör ju bemärkas, att en särdeles dryg del av språkundervisningen med nödvändighet måste vara deskriptiv och att sålunda lärjungarnas hörsel- och talorgan under en icke ringa del av den till buds stående tiden skulle bringas ur sin naturliga funktion, därest såväl lärare som de själva uteslutande nyttjade modersmålet på detta område.

Mera fog har den invändning, som förmenar att grammatikens redan i och för sig tillräckligt stora svårighet onödigt ökas, om man till mödan att inträngа i själva fenomenet lägger besväret att begripa och fasthålla den främmande formuleringen. Här är jag fullständigt på opponenternas sida, icke blott beträffande grammatikundervisningen på det främmande språket utan rörande den direkta metoden över huvud, så länge nämligen det gäller ett förbenat och slaviskt tillämpande av den i alla skiften. Jag skulle

Digitized by Google

sålunda anse det som ett missgrepp att vid det första inträngandet i en svårare grammatisk företeelse uteslutande använda ett språk, som lärjungen givetvis sämre behärskar än sitt modersmål. Man bör naturligtvis i varje sammanhang använda det medel, som fortast för till målet. Men sedan saken är vederbörligen utredd och anammad, bör den för framtiden behandlas under användning av det främmande språket själv. Nu är icke längre fråga om blotta begripandet av den språkliga företeelsen såsom sådan utan därjämte om övning i att hantera de främmande uttrycksmedlen.

Jag önskar alltså all framgång åt adjunkt Dahls lilla nyttiga bok.

Herman Söderbergh.

INSÄNDA BÖCKER.

The World's Classics, 219—220: *English Prose,* I, Wycliffe to Clarendon, II Milton to Gray. Oxford University Press, 1921. Prize 2/6 net each volume.

Studier i modern språkvetenskap, utg. av Nyfil. Sällsk. i Stockholm, VIII. Uppsala 1921. 6,50.

INSÄNDA TIDSKRIFTER.

Modern Language Notes, Vol. XXXVI (1921), 1—6.

Mondo, Revuo Internaciona por Ido, Yaro X, 1—9.

Svenskt Arkiv för Pedagogik, Band IX, 1—2.

Vor Ungdom, 1921, Januari—Oktober.

Malmö 1921, Röhr's Boktryckeri.

Digitized by Google

MODERNA SPRÅK

SVENSK TIDSKRIFT FÖR UNDERVISNING I DE TRE HUVUDSPRÅKEN
TYSKA, ENGELSKA, FRANSKA

UTGIVEN AV

HERMAN SÖDERBERGH OCH N. OTTO HEINERTZ.

ÅRG. XV. 8 * MALMÖ * November 1921

STUDENTEXAMEN H. T. 1921.

Första skrivningsdagen.

Uppgifter för uppsats på *engelska* eller *franska* för *real*-gymnasiet.

1. Varför jag skulle vilja resa till England (resp. Frankrike).
2. Något om ett av Shakespeares skådespel.
3. En fest till firande av 400-årsminnet av Gustav Vasas befrielsekrig.

Engelskt översättningsprov för realgymnasiet.

Medan Forster höll på att skriva och utgiva "The Life of Charles Dickens", fick han från alla världsdelar mottaga meddelanden, som vittnade om det djupa intryck, hans avlidne väns verk gjort inom alla samhällsklasser. En karakteristisk liten historia insändes av en amerikansk brevskrivare. Denne berättade, att han och hans följeslagare vid en färd över Sierra Nevadabergen på våren hade överfallits av en snöstorm och nödgats att lämna i sticket sin packning för att rädda livet. Till sin stora överraskning upptäckte de vid nedfärden en hydda på ett ytterst vilt och ödsligt ställe. Ut kom en man, klädd i en dräkt, gjord av gamla mjölsäckar. Han sade, att han icke sett en mänsklig varelse på fyra månader. Då han tillfrågades, huru han tillbragte tiden i denna ensamhet, gick han till en tunna och tog fram Nicholas Nickleby och Pickwick. Det befanns, att han kunde dem nästan utantill. Han jublade över *(glory in)* Sam Weller och skulle sannolikt ha tagit Squeers' skalp med stor glädje. Han hade ingen bibel "och kanske", slutar brevskrivaren, "om han på sitt ofullkomliga

Digitized by Google

(rude) sätt tillämpade i handling *(practise)* allt vad Dickens lärde, torde han mindre ha känt saknaden t. o. m. av den följeslagaren *(companion)*".

Franskt översättningsprov för realgymnasiet.

Under Ludvig XIV var den franske bonden kanske ännu olyckligare än under medeltiden. Under den lyckligaste perioden av denne konungs regering voro bönderna i trakten av Blois tvungna att äta ängarnas gräs. Man fann kvinnor och barn ihjälsvultna på vägarna. Något mindre olycklig var bonden under Ludvig XV och Ludvig XVI. Dock framlade hertigen av Orléans 1789 ett brödstycke av ormbunke på konungens bord, i det han sade: »Ers Majestät, se, med vilket bröd Edra undersåtar livnära sig!» Emellertid lyckades bönderna genom träget arbete och sparsamhet att förvärva en stor del av jordegendomarna. Omedelbart före revolutionens utbrott kunde Necker förklara, att det i Frankrike fanns en ofantlig mängd små lantegendomar. De utgjorde nästan en tredjedel av landet. Om bonden icke var alldeles utblottad, måste han låtsas vara det. Annars hade uppbördsmännen fördubblat hans skatter.

DICKENS IN THE FAR WEST.

A Stockholm Version[1].

While Forster was /engaged in (busy)/ writing and publishing (preparing for publication) [preparing for (seeing through) the press][2] "The Life of Charles Dickens", he received from all parts (every part) of the world (from every continent) communications (/pieces of/ information) [received communications[3] from all parts of the world *etc.*] which (that) bore witness (testimony) to [gave (afforded) evidence of] the profound (deep) impression /which (that) had been/ made by the work of his dead (deceased, departed, defunct)[4] friend [this dead (deceased) friend's works] on all classes of society [in (of) the community][5].

A characteristic (typical) little story (anecdote) was sent in (contributed) by an American correspondent (letter-writer)[6]. The correspondent (He) said (related) that in the course of a journey (expedition) across over (the) Sierra Nevada in (one) spring he and his companion/s/ had been overtaken (surprised) by a snowstorm (that he and his companion/s/ had been overtaken by a snowstorm in the course of a journey across the Sierra Nevada in spring), and had been compelled (forced, obliged, driven) to abandon (leave behind) /all/ their baggage (luggage, impedimenta, things) /in order/ to save their lives. To their great surprise

Digitized by Google

(astonishment, amazement), they discovered during (in, in the course of) their descent (on their journey down) a hut (cabin, shanty) in[7] an extremely wild (savage) and solitary (deserted, lonely, desolate) place (spot). Out came a man (A man came out) clothed (clad, dressed) in garments (clothes) [in a costume (suit)] made of old flour-sacks. He said (declared, stated, alleged, asserted) that he had not seen [set (clapped) eyes on] a human being (fellow-creature) for (> in) four months.

When he was (On being) asked (questioned) [When they asked (questioned) him] how he passed (spent) the time in this solitude (wild, wilderness) [in his loneliness] he went to a tub (barrel) and took out "Nicholas Nickleby" and "Pickwick" *(Nicholas Nickleby* and *Pickwick).* It turned out (proved, appeared)[8] that he knew them almost (nearly) [almost (nearly) knew them] by heart. He gloried in (chortled over) Sam Weller, and would probably have taken Squeers' (Squeers's) scalp (have scalped Squeers) with great (the greatest) joy (rapture, delight, pleasure). He had no Bible; "and perhaps", concludes the correspondent [the correspondent concludes (ends, finishes, winds up)], "if in his rude (rough) way (fashion, manner) he practised [he put (carried) into practice] what (all that) Dickens taught, he probably did not greatly miss [he would probably feel small need (not feel the loss) of] even that companion."

Notes and Comments.

1. This rather weak text should be compared with the passage in Forster [not accessible to me] and may be compared with one of the best of Bret Harte's poems, also dealing with Dickens in the Far West, called "Dickens in Camp." The few notes it seems to call for are suggested by one or two translations by advanced pupils.

2. As "publish" does not exclusively mean "make public", that is to say, "put on the market for sale", it is not necessary to have recourse to such cumbrous expressions as "was writing and going to publish". The literal rendering "give out" is not used in this connection, and "edit" would rather be used of preparing somebody else's work for publication: it would be quite appropriate, for instance, if Forster's work had consisted almost exclusively of Dickens's letters.

3. Neither "accounts" nor "reports" is appropriate here.

4. Probably all these pretentions (or euphemistic) substitutes for 'dead' might have been used in Dickens's day without their present-day suggestion of grotesqueness and tushery.

5. Not "within all classes". The difference made in the text with regard to the use of the article in connection with "society" and "community" may be regarded as obligatory.

6. My Swedish pupils could not explain to me what was meant by "brevskrivare", which struck them as a curious expression. The term correspondent" would simply mean a person who wrote to Forster, while "letter-writer" would mean, in this connection, a person who is celebrated for writing letters, like Horace Walpole, Madame du Deffand and many other eighteenth-century writers.

7. As "place" here clearly means area, district, „in" is much more appropriate than "on" (superposition) or "at" (point).

8. A formal examination would be implied by "He showed", or "It was proved".

Digitized by Google

Lund Version.

While (When) Forster was engaged (occupied) in writing (was writing, was busy writing) and publishing "The Life[1] of Charles Dickens", he received from all parts [quarters, from every part (quarter, corner)] of the world communications (letters) which bore witness (which testified)[2] to (he was the recipient of c. from .... world, bearing witness to) the deep impression that his late (his dead) friend's work (the work of his late friend) had produced (made) in all classes (ranks) of society. A characteristic little story (anecdote) was sent in by an American correspondent, who described [correspondent. The latter (He) described] how, during (in the course of) a journey (trip) over the Sierra Nevada /Mountains/[3] in /the/ spring/-time/, he and a (his) companion (described how he and a companion, during ...) had been surprised (caught, overtaken) by a snow-storm and compelled (forced, obliged) to abandon[4] (leave, leave behind) their luggage (leave their l. behind) in order (so as) to save their lives. On descending (On their descent) they were greatly surprised to discover (find) [On their (the) way down they discovered, to their great surprise (astonishment),] a hut, /situated/ in an extremely wild and desolate spot (place, situation). Out came a man, dressed in clothes (in a suit) (clad in a dress) made out of (made from) old flour-sacks[5] (meal-bags, -sacks). He said that he had not seen a human creature (being) for four months. When /he was/ asked how he had passed (spent) the time in this solitude (loneliness), he went to a tub (barrel, cask) and took out "Nicholas Nickleby" and "Pickwick". It turned out (It proved) that he knew them almost (practically, pretty well) by heart. He went into ecstasies (He rejoiced)[6] over Sam Weller, and would probably have taken Squeers' scalp (have scalped Squeers) with great (the greatest) joy (pleasure) [have taken /the/ great/est/ pleasure (delight) in scalping S]. He had no Bible, "and", concludes the writer of the letter, "if, in his imperfect (rough, incomplete, defective, rude) fashion, he practised (put into practice)[7] all that Dickens taught, he may /very/ well (may perhaps) have felt (it is very possible that he felt) the want of even that companion less keenly (felt less keenly the want of ...).

Notes:

1) All important words in titles are usually spelt with capitals. 2) Or participles. 3) Often abbreviated *Mts.* 4) "Leave *a person* in the lurch." 5) *flour-bags* would seem to suggest bags made of paper. 6) Presumably *glory in* and *rude* (below) are the original English words of which *jublade över* and *ofullkomliga* are meant as the translations. But *jublade över* does not represent the *ordinary* sense of *glory in*, which means 'boast of', 'take pride in', as when King George III "gloried in the name of Briton". More accurate translations of *ofullkomliga* are given below. 7) Would not the pupil here be misled into thinking that *practise* (verb) was the equivalent of Sw. *handling?* These points would seem to indicate that this Swedish text might with advantage have been revised a little more carefully. ***F. J. Fielden.***

Digitized by Google

A Gothenburg Version.

While Forster was writing and publishing "The Life of Charles Dickens", he received communications from all parts of the world that bore witness to (bearing witness to) the deep impression his late friend's work had made on (left in) all classes of the community. A characteristic little story was sent in (submitted) by an American correspondent. He related that he and his companion/s/ (fellow-traveller/s/) during a journey over (across) the Sierra Nevada Mts. in the Spring had been overtaken (surprised) by a snowstorm (blizzard) and forced (compelled) to abandon (leave behind them) their luggage (**A.** baggage, traps) in order to save their lives. In their descent (On their way down) they were greatly surprised to come across (discover) a hut (cabin) in an extremely wild and desolate (lonely) spot (place). Out came a man dressed in a garment made (composed) of (made out of) old flour-sacks. He said /that/ he had not seen a human (living) being (soul) for four months. When he was asked (On being asked) how he spent (got through) the time in this solitude, he went to a barrel (tub, cask) and took out Nicholas Nickleby and Pickwick. It turned out that he knew them almost by heart. He gloried in Sam Weller, and would probably have taken Squeers'/s/ scalp with great joy. He had no Bible, "and perhaps", the correspondent ended (finished, ended the c.), "if in his rude manner (way) he had put into practice (had practised) all that Dickens taught, he would probably have felt but little the absence of even that companion".

G. E. Fuhrken.

Thème.

Sous le règne de Louis XIV, le paysan français était peut-être plus malheureux encore qu'au moyen âge. Pendant la meilleure (plus heureuse) période de ce règne, les paysans dans (de) la région de Blois étaient obligés de manger (devaient se nourrir de) l'herbe des prés. On trouvait des femmes et des enfants morts de faim sur les chemins (routes). Le paysan fut un peu moins malheureux sous Louis XV et Louis XVI. Cependant (Pourtant), en 1789, le duc d'Orléans posa (mit) un morceau de pain de fougère sur la table du roi en disant: «Sire, voyez de quel pain se nourrissent vos sujets!» Toutefois (Pourtant, Néanmoins) les paysans réussirent à force de travail et d'économie (par leur travail assidu et leur économie) à acquérir une grande partie des terres (propriétés). A la veille de (Immédiatement avant) la Révolution, Necker pouvait déclarer qu'il y avait en France une multitude de petites propriétés rurales. Elles formaient

Digitized by Google

(constituaient, représentaient) presque le tiers du pays. Si le paysan n'était pas dépourvu de tout (dans un complet dénûment), il devait feindre (faire semblant) de l'être; sinon (sans quoi, autrement) le percepteur (receveur) lui aurait doublé ses impôts (contributions).

P. Méaly.

Thème.

Sous le règne (Du temps) de Louis XIV, le paysan français (de France) était (fut) peut-être encore plus malheureux (la situation du p. f. était peut-être encore plus lamentable) qu'au Moyen-Age. Dans la période la plus brillante de ce règne (du règne de ce roi) les paysans de la région de Blois se virent réduits (Pendant la p ... les paysans ... en étaient réduits) à manger l'herbe des champs (prés, prairies). On trouva sur les chemins (grands chemins, routes) des femmes et des enfants morts de faim. Le paysan était (fut) un peu moins malheureux (La situation du paysan s'améliora un peu) du temps de (sous les règnes de) Louis XV et de Louis XVI. Cependant (, ce qui n'empêche que) le duc d'Orléans put présenter (montrer) en 1789 à la table du roi un morceau de pain /fait/ de fougère en disant: «Voyez, Sire, le pain dont (de quel pain) (Voilà ... le pain dont) se nourrissent vos sujets (les s. de Votre Majesté)". Malgré tout les paysans réussirent par un travail opiniâtre (acharné) et par leur /grande/ économie à acquérir (se rendre possesseurs d') une grande partie de la propriété terrienne. Peu /de temps/ avant (Immédiatement avant) la révolution Necker pouvait (put) déclarer qu'il y avait en France une quantité énorme de petites propriétés paysannes. Elles formaient (constituaient) presque le tiers de la /superficie totale de la/ France (du pays). Si le paysan n'était pas absolument dénué de tout il devait du moins le paraître (Si le p. n'était pas dans le plus complet dénûment, il devait du moins en donner l'impression). Sinon (Autrement) les répartiteurs (le fisc) lui doublaient (lui auraient doublé) ses impôts (l'auraient taxé au double).

Virgile Pinot.

Thème.

Sous Louis XIV le paysan français était peut-être encore plus malheureux (misérable) qu'au moyen-âge. Pendant (Durant) l'époque (la période) la plus fortunée (heureuse) du règne du dit roi [de ce souverain (monarque)], les paysans dans la région (aux environs, aux alentours, autour) de Blois étaient forcés [furent contraints (obligés)] de manger l'herbe des prairies (champs, pâturages). Sur les routes (Le long des chemins) on trouva (trouvait) des

Digitized by Google

femmes et des enfants morts de faim (d'inanition). Sous Louis XV et sous Louis XVI le paysan était un peu moins malheureux, (à plaindre, misérable, infortuné). Cependant, (Pourtant, Néanmoins) en 1789, le duc d'Orléans mit (déposa, plaça) sur la table du roi un morceau de pain de fougère en disant [en prononçant ces mots (paroles)]: „Sire (Votre Majesté), voyez de (avec) quel pain vos sujets se nourrissent!" Néanmoins (Pourtant) grâces à (par, au mogen d')un travail assidu (tenace, opiniâtre, soutenu) et à une grande économie (parcimonie) les paysans réussirent à acquérir (posséder, devenir propriétaires d')une grande partie des terres (de la terre, des propriétés foncières). Immédiatement avant la Révolution [avant que la Révolution n'éclatât, avant le commencement (début) de la R.] Necker pouvait dire (put déclarer) qu'il existait (y avait) en France une grande quantité (foule, masse) de petites propriétés rurales (fermes). Elles formaient (composaient, constituaient) presque un tiers (la troisième partie) du pays. Si le paysan n'était pas entièrement (absolument) dénué de tout (appauvri) [ne se trouvait pas dans un dénûment complet (absolu)], il devait (il lui fallait, il était forcé de) faire semblant (feindre) de l'être. Sinon (Sans cela) la régie (le fisc, le receveur des contributions) eut doublé ses impôts. *M. Ransson.*

Andra skrivningsdagen.

Uppgifter för uppsats på *tyska* eller *franska* för *real*-gymnasiet samt på *tyska* eller *engelska* eller *franska* för *latin*-gymnasiet.

1. Vad mor berättat om mina första år.
2. Om Sveriges insjöar.
3. Napoleons tåg till Ryssland.

Tyskt översättningsprov för real- och latingymnasiet.

Till de män, som varit en prydnad för det tyska namnet, hör astronomen Johannes Kepler, som föddes år 1571 i Weil, en liten stad i Württemberg. Sin första vetenskapliga bildning erhöll han i latinskolan i Lemberg, en i närheten av hans födelseort liggande stad, och sedan studerade han teologi vid universitetet i Tübingen. Av förkärlek för de matematiska vetenskaperna ägnade han sig vid samma tid med stor iver åt dessa och i synnerhet åt astronomien. Med vilken framgång han bedrev sina studier, därom må den omständigheten viltna, att han redan i sitt tjuguandra år kallades till professor i matematik vid universitetet

Digitized by Google

i Graz, huvudstaden i Steiermark. — Från sin tidiga ungdom hade Kepler att kämpa med vidriga öden. På grund av föräldrarnas tryckande ekonomiska förhållanden måste han i gosse- och ynglingaåren söka draga sig fram under stora bekymmer, och då hans mannaålder inföll under trettioåriga krigets oroliga tider, måste han stundom lida brist på det nödvändiga. Men hur sparsamt ödet än tillmätt honom livets fröjder, så bar han dock med ståndaktighet alla vedervärdigheter; hans kärlek till vetenskaperna hjälpte honom att besegra allt.

Engelskt översättningsprov för latingymnasiet.

Då Elisabet hade tryggat sin tron, ägnade hon sin omsorg åt rikets styrelse, och den mest glänsande framgång krönte alla hennes företag. Hon befrämjade handeln och är att betrakta som grundläggarinna av Englands sjömakt. Alla, som för sin tros skull fördrevos från Frankrike och Nederländerna, funno i England en tillflyktsort. Bland dessa invandrare fanns det många skickliga yrkesmän, och på detta sätt blev hennes land huvudsäte för manufakturer av olika slag. Engelska sjöfarande besökte, uppmuntrade av drottningen, alla delar av jorden. Den store sjöhjälten Francis Drake var den första engelsman, som lyckades segla jorden runt. Engelsmännens sjöfart på Ostindien började i slutet av 1500-talet; det första ostindiska handelskompaniet stiftades år 1600. Vid denna tid grundades även kolonier i Nordamerika. Efter sin jungfruliga drottning *(Maiden Queen)* kallade Walter Raleigh det land han där tog i besittning för Virginia. Men den största triumfen upplevde Elisabet i kampen mot Filip den andres av Spanien »oövervinneliga» flotta.

Franskt översättningsprov för real- och latingymnasiet.

Amerikanarna äro på en gång religiösa och praktiska. Det säges, att en amerikanare uppfunnit ett kassaskåp av ny typ. Vid minsta försök att bryta upp det skjutes en tång ut och griper missdådaren. Icke nog härmed. Då tjuvar alltid arbeta nattetid och i tomma lokaler, får den fångade banditen sitta fast där till morgonen. Denna tid har uppfinnaren velat begagna. På hans begäran har en präst skrivit en lång och vältalig predikan om aktningen för äganderätten, om det orätta i att stjäla, om ånger och bättring m. m. Denna predikan återges av en grammofon *(gramophone*, m.*)*, som är placerad i kassaskåpet. Så fort tången gjort tjänst, sätter sig grammofonen i gång. Predikan, som upprepas ett obegränsat antal gånger, ger fången tillfälle till hälsosamma betraktelser. När polisen kommer, finner den en undergiven och ångerfull syndare. Så påstår åtminstone prospektet.

Digitized by Google

Zu den Männern, die eine[1] Zierde des deutschen Namens gewesen sind, gehört (zählt) der Astronom Johannes Kepler, der /im Jahre/ 1571 in Weil, einer kleinen Stadt (einem Städtchen) in Württemberg (Württembergs) geboren wurde. Seine erste wissenschaftliche Bildung erhielt er in der Lateinschule in (zu) Leonberg[2], einer in der Nähe seines Geburtsortes liegenden Stadt, und danach (dann) studierte er Theologie an der Universität /in (zu)/ Tübingen. Aus Vorliebe für die mathematischen Wissenschaften widmete er sich gleichzeitig (zu gleicher Zeit, zugleich, daneben, zur selben Zeit) mit grossem Eifer diesen und besonders (namentlich) der Astronomie. Mit welchem (was für einem) Erfolge (Wie erfolgreich) er seine Studien betrieb, davon mag (kann) der Umstand zeugen [betrieb, bezeugt (beweist) der Umstand], dass er bereits in seinem zweiundzwanzigsten Jahr (Lebensjahr) (mit einundzwanzig Jahren) (, einundzwanzig Jahre alt, bereits) als Professor der Mathematik an die Universität in (zu) Graz, der Hauptstadt Steiermarks, berufen wurde (einen Ruf als Professor d. M. an *usw.* erhielt). — Von seiner frühen (Von früher) Jugend an (Von früher Jugend auf) hatte Kepler mit widrigen (widerwärtigen) Schicksalen (mit Widerwärtigkeiten des Schicksals) zu kämpfen. Infolge (Wegen)[3] der drückenden (bedrückten) wirtschaftlichen (ökonomischen) Verhältnisse der (seiner) Eltern musste er sich in den Knaben- und Jünglingsjahren (in d. K.- u. J. sich) unter grossen Sorgen[4] durchzuschlagen (durchzubringen, durchs Leben zu schlagen) suchen, und da sein Mannesalter in die unruhigen Zeiten des dreissigjährigen Krieges fiel[5], musste er bisweilen (zuweilen, manchmal) am Notwendigsten Mangel leiden. Aber wie sparsam (spärlich) auch (Wie sp. aber auch) das Schicksal (Geschick) ihm (Wie sparsam ihm aber auch das Schicksal) des Lebens Freuden (die Fr. d. L.) zugemessen hatte, /so/ ertrug er doch mit Standhaftigkeit alle Widerwärdigkeiten: seine Liebe zu den Wissenschaften half ihm alles besiegen[6].

Anmerkungen.

1) Nicht: *die*, wozu vielleicht die Übersetzung in Auerbachs Wb. *er ist die Zierde des Landes*, han är en prydnad för landet — natürlich ist auch hier *eine Z.* möglich — manchen verführen mag. — 2) In der schwedischen Vorlage Druckfehler: Lemberg. — 3) Nicht: *auf Grund.* — 4) Nicht: *Kummer; Kummer um Vergangenes, Sorge um Gegenwärtiges oder Zukünftiges.* — 5) Nicht: *während des 30-jähr. Krieges eintraf.* — 6) *Helfen* mit Infinitiv gewöhnlich ohne *zu*; stets ohne *zu*, wenn der Infinitiv vorhergeht.

Ernst A. Meyer.

Zu den Männern, die eine Zierde des deutschen Namens waren[1] (gewesen sind) (die dem deutschen Namen zur Zierde gereichten), gehört der Astronom Johannes Kepler, der /im Jahre/ 1571 zu (in) Weil, einer kleinen Stadt in Württemberg geboren wurde[2] (geboren 1571 zu Weil, einer kleinen Stadt in W.). Seine

Digitized by Google

erste wissenschaftliche Bildung[3] erhielt er an der Lateinschule in Lemberg (in der Lateinschule zu L.), einer in der Nähe (unweit) seines Geburtsortes (einer nicht weit von seinem Geburtsort) gelegenen (liegenden) Stadt, und dann studierte er Theologie an[4] der Universität /zu/ Tübingen. Aus[5] Vorliebe für die mathematischen Wissenschaften widmete er sich während dieser Jahre (gleichzeitig) mit grossem Eifer /auch/ diesen und besonders (speziell) der Astronomie. Mit welchem Erfolg/e/ (Wie erfolgreich) er seine Studien betrieb, dafür[6] mag der Umstand zeugen[7] (davon mag der Umstand Zeugnis ablegen), dass er schon in seinem 22. (zweiundzwanzigsten) Lebensjahre als Professor der Mathematik an die Universität zu[8] Graz, der Hauptstadt von Steiermark[9], berufen wurde (einen Ruf als Professor der M. an der Universität zu Graz, der Hauptstadt v. St., erhielt) (zum Professor der M. an der Universität zu Graz, der Hauptstadt v. St., ernannt wurde). /Schon/ in frühester Jugend (in seiner frühesten Jugend) (Von seiner frühesten Jugend an)[10] hatte Kepler gegen die Unbilden (Widerwärtigkeiten) des Schicksals[11] zu kämpfen (anzukämpfen) (mit den Unbilden zu kämpfen). Infolge (Zufolge) der drückenden pekuniären[12] Verhältnisse[13] seiner Eltern musste er sich in seinen Knaben- und Jünglingsjahren unter grossen Entbehrungen (Nahrungssorgen) durchzuschlagen[14] versuchen [so gut er es /eben/ konnte], und da sein Mannesalter in[15] die unruhige Zeit (unruhigen Zeiten) des dreissigjährigen Krieges fiel, mangelte es ihm bisweilen (zuweilen, manchmal) am /Aller-/Notwendigsten (musste er bisweilen das Allernotwendigste entbehren, am Allernotwendigsten Mangel leiden[16]. Aber wie sparsam auch /immer/ das Geschick ihm die Freuden des Lebens zugemessen[17]) /hatte/, ertrug er doch[18] standhaft alle Unbilden (Widerwärtigkeiten): seine Liebe zur Wissenschaft (zu den Wissenschaften) half ihm über alles hinweg [half ihm alles überwinden[19] (besiegen)][19].

a=gut, b=einigermassen gut, c=weniger gut, d=zu verwerfen, e=falsch.

1) die dem deutschen N. eine Zierde sind *d*; *besser* für den d. N. eine Zierde sind. — 2) ist *c*. — 3) Ausbildung *d*. — 4) auf *c*. — 5) Von *e*. — 6) davon *d*; es heisst am besten: dafür zeugen, aber davon Zeugnis ablegen. — 7) zeuge *d*; keine Veranlassung. den Konj. zu setzen. — 8) *zu* oder weniger hübsch *in* nicht zu entbehren, denn nicht die *Universität* Graz, sondern die *Stadt* Graz ist die Hauptstadt von St. — 9) Hauptstadt Steiermarks *b*; dagegen *der* Steiermark *e*. 10) Von Jugend auf (ohne Attribut zu Jugend). — 11) Wohl spricht man von den Geschicken der Menschen, aber der Plur. von Geschick gegenüber *einem* Menschen widerstrebt mir, noch mehr der Plur. von Schicksal. Ich halte *Unbilden* in der Bedeutung *Ungerechtfertigkeiten* für hübscher als Widerwärtigkeiten; gut wäre auch *gegen ein widriges Geschick*.— 12) Bei einer einzelnen Person spricht man *nicht von ökonomischen*, sondern *von pekuniären Verhältnissen*. Verdeutscht: Infolge der drückenden Vermögenslage. — 13) *Umstände* hier weniger gut. — 14) durchzubringen *d*. — 15) während der unruhigen Zeiten *e*. — 16) Mangel haben *d*. — 17) auch *zumass*. — 18) jedoch *e*. — 19) zu überwinden *c*; zu besiegen *c*.

Benno Rosenbund.

Digitized by Google

Zu den Männern, die eine Zierde des deutschen Namens[1] gewesen sind,[2] gehört der Astronom Johannes Kepler, der im Jahre 1571 in Weil,[3] einer kleinen Stadt in Württemberg[4] geboren wurde[5]. Seine erste wissenschaftliche Bildung erhielt er in[6] der Lateinschule zu Leonberg[7] [8], einer in der Nähe[9] seines Geburtsortes liegenden Stadt, und studierte dann[10] an[11] der Universität Tübingen[12] Theologie. Aus Vorliebe für[13] die mathematischen Wissenschaften widmete er sich zu gleicher Zeit[14] mit grossem Eifer diesen, und zwar besonders der Astronomie. Mit welchem Erfolg er seine Studien betrieb, davon mag der Umstand zeugen, dass er schon in seinem zweiundzwanzigsten Jahre als[15] Professor der Mathematik an die Universität in[16] Graz, der Hauptstadt Steiermarks berufen wurde. — Seit seiner frühesten[17] Jugend hatte Kepler mit widrigen Geschicken[18] zu kämpfen. Infolge der drükkenden finanziellen[19] Verhältnisse seiner Eltern musste er sich in seinen Knaben- und Jünglingsjahren unter grossen Sorgen[20] durchzuschlagen suchen, und da[21] sein Mannesalter in die unruhigen Jahre des dreissigjährigen Krieges fiel[22], musste er bisweilen am Notwendigsten Mangel leiden. Wie spärlich ihm aber auch das Geschick die Freuden des Lebens zugemessen hatte, so trug[23] er doch[24] alle Unbilden mit Standhaftigkeit: seine Liebe zu den Wissenschaften half ihm alles /zu/ besiegen.

1) *eine Zierde des deutschen Namens* ist die geläufige Wendung; doch auch *eine Z. für den Namen* ist richtig, und *dem d. Namen eine Zierde gewesen sind* darf man wohl gelten lassen, nur muss dann *dem Namen* vor *eine Zierde* stehen; es gehört der Dativ zum Prädikat.

2) Auch *waren*.

3) Zur Sache sei bemerkt, dass die betreffende Stadt nicht *Weil*, sondern *Weilderstadt* (ursprünglich "*Weil der Stadt*") heisst.

4) Oder *Württembergs;* gern auch *einer kleinen württembergischen Stadt*. Beachte die korrekte Schreibung mit *tt!*.

5) Oder "*ward*.

6) Oder *auf*, das gern bei "höheren" Lehranstalten vorgezogen wird.

7) So heisst die hier gemeinte Stadt, nicht "*Lemberg*", welches wohl Druckfehler sein dürfte. Eine Stadt "Lemberg" giebt es meines Wissens in Deutschland überhaupt nicht; wohl aber drei Dörfer dieses Namens.

8) Schon um dem zweimaligen *in* auszuweichen, wird man hier das in solchen Fällen überhaupt angebrachte *zu* vorziehen.

9) Statt des Genitivs eine Umschreibung mit *von* zu gebrauchen, ist zum mindesten weniger gut, sicher unberechtigt.

10) So stilistisch besser als *und dann studierte er.*

11) Ganz falsch wäre *bei!* Man studiert *auf der Universität* und hält *Vorlesungen an der Universität.*

12) Auch *zu Tübingen* nicht unrichtig.

13) Man hat *Vorliebe für*, aber *Liebe zu etwas; Vorliebe zu* ist falsch.

14) Oder *gleichzeitig.*

15) Man wird *als Professor an eine Universität* oder auch *nach einer Universität berufen* nicht *gerufen*, aber man erhält *einen Ruf als Professor.*

16) So natürlich richtig. Man könnte auch *zu Graz* sagen, doch weniger gut, da das *zu* nicht zu der Apposition *Hauptstadt* passen will.

17) Man sagt in der Regel nicht *frühe*, sondern *früheste Jugend* in solchen Fällen.

18) Oder *Schicksalen.*

Digitized by Google

19) Man spricht im Deutschen im allgemeinen nicht von *ökonomischen*, sondern von *finanziellen Verhältnissen*, man sagt nicht *seine "Ökonomie" ist in Unordnung*, sondern *seine Finanzen sind i. U.*
20) Nicht *Kummer.*
21) Nicht *als!*
22) Ja nicht *einfiel!* 23) Nicht *vertrug*, welches "tålte" bedeuten würde.
24) Ja nicht *jedoch!*

E. Th. Walter.

ENGLAND'S VIRGIN QUEEN.

A Stockholm Version.

When Elizabeth had made her throne secure [had seated (established) herself firmly on the throne], she devoted (gave) her /close/ attention (attentive care) to the government (governance) of the (her) realm (kingdom); and all her undertakings (enterprises) were (all that she did was) crowned with the most brilliant (splendid, magnificent) success [and the most brilliant success crowned (attended) all her undertakings *etc.*]. She promoted (stimulated, furthered, encouraged) trade (commerce) and she is to be regarded (considered, looked upon, looked on) as the founder (foundress) of the sea (naval, maritime) power (supremacy) of England (England's sea power *etc.*). All /people/ who were expelled (driven) from (thrust out of) France and the Low Countries (the Netherlands) for conscience/'/ sake (for their faith's sake) [on account of their religious creed (faith, opinions)] found /a/ refuge in England. Amongst (Among) these immigrants (comelings **Eliz.**) there were many skilful (expert) craftsmen (cunning artificers), and in this way her country became (came to be) the main (principal) seat of manufactures of different (various, sundry) kinds (sorts).

English seamen (sailors, mariners), encouraged by the Queen (queen), visited all parts of the earth (world). The great sea (maritime, naval) hero, Francis Drake was the first Englishman to succeed (who succeeded, who was successful) in circumnavigating (encompassing) the globe (sailing round the world). English sailings (navigation) to the East Indies (to India /and the neighbouring lands/) began (commenced) at (towards) the close of the sixteenth century (the fifteen-hundreds): the first /English/ East India Company ("company of merchants trading to the East Indies") was founded (formed) in 1600 (the year 1600). At this (that) time too (also) colonies were founded [plantations (settlements) were made (planted)] in North America. Walter Raleigh (Ralegh) called the country (region, land) that (which) he occupied (of which he /nominally/ took possession) there 'Virginia' after (in honour of) his virgin (maiden, unmarried) queen (his Virgin Queen, his Maiden-Queen). But the greatest triumph enjoyed (experienced) by (that fell to the lot of) Elizabeth was in the struggle against

Digitized by Google

the "invincible" armada (fleet, navy) of Philip II (the Second) of Spain.

Notes and Comments.

This text strikes me as a great deal more attractive and useful than the long-awaited Dickens text set on Wednesday, but the Editors have warned me that the other is "more important" and I have had neither an opportunity of seeing other versions nor time to work up materials even if such were available. Accordingly it must suffice to say that the above translation gives precedence to the more dignified expressions that were formerly esteemed appropriate to the Muse of History, especially as personified by Macaulay. In fact this text might conceivably have been translated from that writer or one of his disciples, or at any rate have been modelled on him. Probably the latter, for it seems unlikely that an English historian would speak of Elizabeth's throne as being 'safe' until after the defeat of the Armada, or would ignore either the flattering fact that Drake was the first *commander* to complete the circumnavigation of the globe or the unflattering fact that the Raleigh-Gilbert experiments in plantation were failures. — As regards points of language proper, it may be proper to mention that one or two Elizabethan turns have been introduced above and modernisms mostly excluded, and that "invincible" is the established word, not 'insuperable" or "inconquerable", and to emphasize the importance of observing he implicit distinction made between "East India" and "the East Indies".

C. S. Fearenside.

Lund Version.

When Elisabeth (Elizabeth) had secured herself (her position) /up/on the [had made herself secure /up/on the (her)] throne[1], she (Having secured herself upon the throne, Elisabeth) gave her attention (thoughts, care, mind) (devoted herself, her attention) to the government (ruling) of (to ruling, governing) the kingdom (realm), and the most brilliant (dazzling) success crowned all her undertakings (enterprises, efforts). She promoted (encouraged) trade and is to (may) be regarded as the founder (foundress) of the naval (sea-)power of England (of England's naval power). All /those/ who, on religious grounds [for /the sake of/ (on account of) their religious beliefs (faith)], were (had been) driven (exiled)[2] from France and the Netherlands (who were driven from . . . on religious grounds *etc.*) found /a/ refuge (found shelter, a place of refuge, an asylum) in England. Among these immigrants /there/ were many skilful (clever) artisans (/handi/craftsmen, workmen), and thus (in this way) Elisabeth's (her) country became a centre for (of) (a home of) manufactures of every kind (all kinds, sorts) [for all kinds (sorts) of, every kind (sort, species) of manufacture]. English seamen (sailors, seafaring men),[3] encouraged by the queen (Queen), visited all parts (every part, corner) of the globe (earth, world). The great sailor (naval hero) Francis Drake was the first Englishman to succeed (who succeeded) in sailing (who managed to sail) round the world. The English maritime trade (The maritime trade of the English) in the East Indies began at the end of the sixteenth century; the first East

Digitized by Google

India/n/ trading company (East India /Trading/ Company) was founded in /the year/ 1600. At that (this) time (date, period) colonies in North America were also founded (colonies were ... in N. America). Walter Raleigh called the land (country) of which he there took possession (which he there appropriated) /"/Virginia/"/, after his "Virgin Queen".[4] (After his ..., W. R. gave the name /of/ /"/Virginia/"/ to the land /which/ he took possession of there). But Elisabeth witnessed (experienced, achieved) her greatest triumph in the struggle (fight, battle) against the "invincible" fleet (navy, armada, the Invincible Armada) of Philip II (the Second) of Spain (Philip II of Spain's "invincible" *etc.).*

Notes.

1) *had secured her throne* is open to the objection that it might also mean "had succeeded in getting". 2) *banished* suggests: after judicial proceedings. 3) But *seafarers* is poetic or rare. 4) This, and not *Maiden Q.*, is the usual appellation of Elisabeth.

F. J. Fielden.

When Elizabeth had rendered her throne secure, she devoted her attention to the government of her kingdom, and the most brilliant success crowned all her undertakings. She encouraged (promoted) trade, and is to be (must be) regarded (looked upon) as the founder of England's naval power. All those who had been driven out of France and the Netherlands on account of their faith (religious convictions), found an asylum (a refuge) in England. Among these immigrants there were many clever (skilful, skilled) /handi/craftsmen, and in this way her country became the chief centre of manufactures of various kinds. English seamen, encouraged by the Queen visited all parts of the globe. The great naval hero, Francis Drake, was the first Englishman who succeeded in sailing round the world (in circumnavigating the globe). The English maritime commerce with the East Indies began at the end of the 16th century; the first East Indian trading company was founded (incorporated) in 1600. At this time were also founded colonies in N. America. Walter Raleigh named (called) the land he took possession of there Virginia, after the Maiden Queen. But it was in the fight with the "invincible armada" of Philip II of Spain that Elizabeth enjoyed her greatest triumph,

G. E. Fuhrken.

Thème.

Les Américains sont à la fois (en même temps) religieux[1] et pratiques. On dit qu'un Américain a inventé (trouvé)[2] un nouveau type (modèle) de coffre-fort. A la moindre tentative

Digitized by Google

d'effraction[3], une pince sort et saisit le malfaiteur. Ce n'est pas tout (Il y a plus). Comme les voleurs opèrent (travaillent)[4] presque toujours la nuit (de nuit) et dans des locaux déserts[5], le /cambrioleur (bandit[6]) prisonnier doit rester là jusqu'au matin. C'est ce temps que l'inventeur a voulu mettre à profit (utiliser). A (Sur) sa demande, un pasteur a écrit (composé) un long sermon éloquent sur le respect de la propriété, l'indignité du vol, le repentir et le relèvement moral etc. Ce sermon est reproduit par un gramophone (qui est) placé dans le coffre fort. Dès (Aussitôt) que la pince a fait son office, le gramophone se met en mouvement. Le sermon qui se répète sans limite (sans fin, un grand nombre de fois) donne au prisonnier l'occasion de faire des réflexions salutaires. Quand la police arrive, elle trouve un pécheur soumis et repentant. C'est du moins ce que prétend le prospectus.

Notes.

1) Dans ce sens-là, on dit plutôt que les gens "ont l'esprit religieux" ou "des habitudes religieuses"; dire d'un homme qu'il est religieux ou d'une femme qu'elle est religieuse, cela prête à l'équivoque. — 2) "trouvé" est plus familier dans ce sens. — 3) "essai (tentative de le briser (forcer, de l'ouvrir de force)" serait incorrect, les substantifs "essai" ou "tentative" devant être suivis d'un substantif verbal et non d'un infinitif. — 4) "travaillent" ici ferait surtout penser au sens que ce mot a dans l'argot des voleurs; le mot juste est: "opèrent". — 5) "vides" serait un non-sens, car dans les locaux vides il n'y a rien à faire pour des voleurs. — 5) "bandit" se dit plutôt des malfaiteurs qui attaquent les gens sur les routes: "cambrioleur", qui se disait d'abord de celui qui dévalise les "cambrioles" c. à d. les chambres, désigne de plus en plus tout individu qui commet un vol avec effraction.

P. Méaly.

Thème.

Les Américains sont en même temps des gens religieux et des gens pratiques [d'(à l')esprit pratique]. (Les Américains savent allier l'esprit pratique à la ferveur religieuse) [Si religieux qu'ils soient, les Américains ne laissent pas d'être (n'en sont pas moins) /en même temps/ des gens pratiques]. On dit (rapporte) qu'un Américain a trouvé (inventé) un coffre-fort d'un nouveau modèle (un nouveau modèle de coffre-fort). A la moindre tentative pour [Si l'on essaie le moins du monde (le moindrement) de] le forcer, il sort une pince (des tenailles) qui saisit (saisissent) le malfaiteur (cambrioleur). /Et/ ce n'est pas tout [Il y a mieux /encore/] [Et encore plus fort ...] Comme les voleurs (cambrioleurs) opèrent (travaillent) presque toujours de (pendant la) nuit et dans des locaux inhabités (inoccupés), le bandit ainsi capturé doit rester /là/ prisonnier jusqu'au matin (jour). /Or/ c'est ce temps-là précisément que l'inventeur a voulu mettre à profit (dont l'i...

Digitized by Google

a voulu tirer parti). A (Sur) sa demande (prière) un prêtre a écrit (rédigé) un long sermon plein de belles phrases (d'éloquence) sur le respect de la propriété /privée/ (du droit de propriété), sur l'iniquité du vol, sur le repentir et la pénitence, etc. . . . le sermon est répété (reproduit) par un gramophone qui est placé (se trouve) dans le coffre-fort. Aussitôt que la pince a fait son office, le gramophone se met en marche (commence). Le sermon qui est répété un nombre de fois illimité (indéterminé, indéfini) est pour le captif (prisonnier) un motif à (permet au c. de faire) de salutaires réflexions. Lorsque la police arrive, elle trouve un pécheur soumis et repentant [plein de remords (repentir)] . . . du moins si l'on en croit [. . . s'il faut en croire (à en croire) du moins] [. C'est du moins ce qu'affirme (prétend)] le prospectus. ***Virgile Pinot.***

Les Américains sont à la fois (en même temps, tout à la fois) religieux et pratiques. On dit (raconte, prétend, Le bruit court) qu'un Américain a inventé (inventa, a imaginé) un coffre-fort d'un nouveau type (modèle, genre). A la moindre (A la plus légère, petite) tentative de (Au moindre effort pour, essai de) le forcer (le briser, l'enfoncer, le faire sauter, l'ouvrir) une griffe (des pinces, des tenailles) apparaît tout à coup, (sort brusquement) (apparaissent) et saisit (empoigne, attrape) le malfaiteur (criminel, coupable, délinquant). Mais ce n'est pas tout. Les voleurs travaillant (opérant) généralement (presque toujours) de (la) nuit [Comme les voleurs travaillent d'habitude nuitamment (pendant la nuit)], le bandit (malfaiteur) capturé (captif, prisonnier) est forcé de rester là (est pris, est cloué là) jusqu'au matin. L'inventeur a voulu tirer parti de ce temps (C'est cet intervalle dont l'inventeur a tenu à profiter). A sa demande (requête, prière) un[1] pasteur a écrit un sermon long et éloquent sur l'iniquité de voler, sur le repentir (la contrition, la repentance) et la pénitence (régénération, l'amendement) etc. Ce sermon est reproduit (rendu) par un gramophone qui est placé dans le coffre-fort. Aussitôt que les pinces ont opéré (fait leur devoir, se sont acquitteés de leur rôle) le gramophone se met en mouvement (en train, en branle, commence à fonctionner). Le sermon qui se répète (est répété un nombre illimité de fois (indéfiniment) donne (procure) au prisonnier l'occasion de (toute facilité pour) se livrer à des réflexions (méditations) salutaires (utiles). Lorsque (Quand) la police arrive (A l'arrivée de la police) on trouve un pécheur contrit et repentant (humilié et pénitent). C'est du moins ce que prétend le prospectus (Au moins, c'est ce qu'affirme le prospectus).

Note.

Präst; *pasteur*, protestant, *curé* catholique; hjälppräst *suffragant*, protestant, *vicaire* catholique. Les Suédois confondent toujours «pasteur et curé», ce que les Français ne font *jamais*. Les Américains sont en majorité protestants. ***M. Ransson.***

Digitized by Google

REALSKOLESTILAR H. T. 1921.

Tyskt översättningsprov.

Om Englands nuvarande konung berättas följande historia. — Då han ännu var en liten prins, fick han en dag i en butik se en vacker gunghäst, som han naturligtvis ville köpa. Men som han inte hade några pengar, skrev han ett brev till sin farmor, den gamla drottning Victoria, och berättade för henne om sina svårigheter. Men drottningen lät icke beveka sig utan sände sin sonson ett brev, vari hon bland annat yttrade: »Du förslösar allt, man ger dig. Du måste lära dig bättre, vad en sak är värd.» — Efter några dagar fick emellertid drottningen följande svar: »Kära Farmor! — Jag tackar hjärtligt för brevet, son jag nyss sålt i en bokhandel för fem pund. Som Farmor ser, har jag nu lärt mig, vad en sak är värd. Hjärtliga hälsningar från Farmors Georg.»

Tyskt reproduktionsprov.

Före uppläsningen lämnas lärjungarna följande upplysningar: *Budde*, *Stahl* personnamn; *Bursche* = kalfaktor; *Strauss* = blombukett.

Der Oberst Budde war bei der reichen Frau Stahl zum Mittagessen eingeladen worden. Gerade als er sich auf den Weg machen wollte, bekam er aber so starke rheumatische Schmerzen in dem einen Bein, dass er nicht daran denken konnte, an dem Essen teilzunehmen. Er schrieb also einen Brief, in dem er sich wegen seines Ausbleibens entschuldigte, gab diesen seinem Burschen und sagte: »Trage diesen Brief zu Frau Stahl und hole mir mein Essen.» Der Oberst war nämlich unverheiratet und pflegte sich sein Mittagessen aus einem Gasthaus holen zu lassen. Der Bursche führte den Befehl aus, übergab den Brief der Dame und erklärte auf ihre Frage, ob er noch etwas zu bestellen habe: »Ja, ich sollte dem Herrn Oberst sein Essen bringen.» Unter allgemeinem Lachen der Tischgäste wurde nun eine tüchtige Portion von dem ganzen Mahl nebst einer Flasche Wein in einen Korb verpackt und dem Burschen mitgegeben. Der Oberst war höchst erstaunt, statt des gewöhnlichen Gasthausessens ein so reiches Mahl zu finden, und begriff sogleich, wie die Sache zusammenhing. Er schrieb also wieder einen Entschuldigungsbrief und befahl dem Burschen, auf dem Wege in einer Blumenhandlung einen schönen Strauss zu kaufen und diesen zusammen mit dem Brief der Frau Stahl zu übergeben. Nach einer halben Stunde war der Bursche wieder da und legte mit strahlendem Gesicht ein Zwanzigmarkstück auf den Tisch. Auf die wütende Frage des Obersten, was das zu bedeuten habe, erklärte er stolz: »Die gnädige Frau wollte mir fünf Mark geben, ich sagte ihr aber, dass das Bukett zwanzig Mark kostet.»

Digitized by Google

Von Englands jetzigem König (dem j-n K. E-s) wird folgende (nachstehende) Geschichte erzählt. — Als er noch ein kleiner Prinz war, sah (erblickte) er eines Tages in einem Laden (Geschäft) ein schönes Schaukelpferd, das er natürlich kaufen wollte. Aber da er (Da er aber) kein Geld hatte, schrieb er an seine Grossmutter, die alte Königin Victoria, (seiner G., der alten K. V.,) einen Brief und erzählte ihr von seinen Schwierigkeiten [klagte ihr seine Not (Nöte)]. Die Königin aber (jedoch, indessen) liess sich nicht rühren (erweichen, bewegen), sondern sandte (schickte) ihrem Enkel einen Brief, in dem (worin) sie unter anderem sagte (bemerkte): "Du verschwendest alles, was man Dir gi/e/bt. Du musst /erst/ besser lernen, was eine Sache wert ist." — Nach einigen Tagen [Einige Tage danach (darauf, später)] erhielt jedoch die Königin folgende Antwort: "Liebe Grossmutter! — Ich danke Dir herzlich (Herzlich/st/en Dank) für den (Deinen) Brief, den ich soeben in einer Buchhandlung für fünf Pfund verkauft habe. Wie Du siehst (, liebe Grossmutter), habe ich nun gelernt, was eine Sache wert ist. Herzliche Grüsse von Deinem Georg."

Ernst A. Meyer.

Von dem jetzigen (heutigen, gegenwärtigen) König von England[1] erzählt man /sich/ folgende Geschichte (wird folgende Geschichte erzählt). Als er noch ein kleiner Prinz war, erblickte (sah) er (eines) Tages in einem Laden ein hübsches (schönes) Schaukelpferd (Wiegenpferd), das (welches) er natürlich[2] /gern/ kaufen wollte. Da er aber (Aber da er) kein Geld hatte, schrieb er seiner Grossmutter, der alten Königin Victoria, einen Brief (schrieb er einen B. an seine Grossmutter, die alte Königin V.,) und erzählte[3] ihr seine Verlegenheit (berichtete ihr von seiner Verlegenheit)[4]. Die Königin aber (Aber die Königin) liess sich nicht erweichen[5], sondern sandte (sendete) ihrem Enkel (an ihren Enkel) einen Brief (einen Brief an ihren Enkel), worin (in welchem) sie unter anderm schrieb [/sich abfällig/ äusserte]: »Du vergeudest (verschwendest)[6] alles, was man Dir (dir) gibt. Du musst eine Sache besser bewerten lernen [Du musst besser lernen, wieviel (wie viel)[7] eine Sache wert ist]." Nach einigen Tagen bekam (erhielt, empfing) die Königin indessen[8] folgende Antwort: Liebe Grossmutter! — Ich danke Dir[9] herzlich für den Brief, den ich soeben[10] einem Buchhändler (einer Buchhandlung,[11] an einen Buchhändler, an eine Buchhandlung) (*c* in einer Buchhandlung) für fünf Pfund[12] verkauft habe. Wie du[13] siehst, habe ich nun gelernt, wieviel eine Sache wert ist. Herzliche Grüsse Dein[14] (von Deinem[15]) Georg.

a = gut, b = einigermassen gut, c = weniger gut, d = zu verwerfen, e = falsch.

1) Von Englands jetzigem König *c*; König Englands *d*. — 2) natürlicherweise *d*. — 3) erzählte ... vor *e*; *vorerzählen* wäre hier soviel wie »vorlügen». — 4) seine Schwierigkeiten oder von seinen Schwierigkeiten *c*: der Ausdruck »Schwierigkeit» wenig am Platze. — 5) bewegen *d*: erfordert unbedingt eine Erweiterung auf die Frage *wozu* z. B. ihm zu helfen, ihm Geld zu schicken. —

Digitized by Google

6) verschwendst *e.* — 7) was *c.* — 8) inzwischen *e* = under tiden; aber *d:* zu schwach. — 9) *Dir* unentbehrlich. — 10) gerade jetzt *b;* eben *c;* vorhin *d.* — 11) Buchhandel *d* = kommersen med böcker i allmänhet z. B. Leipzig ist die Zentrale (der Mittelpunkt) des deutschen Buchhandels (nicht: der deutschen Buchhandlung). — 12) Pfunde *e,* Pfünde *e.* — 13) Grossmutter *d.* — 14) Grossmutters *d.* — 15) von Grossmutters *d.*

Benno Rosenbund.

Von Englands jetzigem König erzählt man sich folgende Geschichte. — Als er noch ein kleiner Prinz war, sah er eines Tags in einem Laden ein schönes Schaukelpferd, das er natürlich kaufen wollte. Da er aber kein Geld hatte, schrieb er einen Brief an seine Grossmutter, die alte Königin Viktoria, und erzählte ihr von seinen Schwierigkeiten. Die Königin liess sich aber nicht bewegen, sondern sandte ihrem Enkel einen Brief, in dem sie unter anderm äusserte: "Du vergeudest alles, was man Dir giebt. Du musst besser lernen, was eine Sache wert ist." — Nach einigen Tagen jedoch erhielt die Königin folgende Antwort: „Liebe Grossmutter! — Ich danke Dir herzlich für den Brief, den ich soeben in einer Buchhandlung für fünf Pfund verkauft habe. Wie Du siehst, habe ich nun gelernt, was eine Sache wert ist. Herzliche Grüsse von Deinem Georg."

E. Th. Walter.

Engelskt översättningsprov.

Den, som intresserar sig för de äldre skedena av Englands historia, bör ej underlåta att besöka den gamla staden York. Den ligger vid floden Ouse mitt på en vidsträckt slätt och är sålunda ej så naturskönt belägen som exempelvis Durham eller Lincoln. Men dess inre är högeligen intressant. Stadens gamla murar finnas ännu kvar. Vid de smala krokiga gatorna ligga medeltida byggnader av olika slag. Flera av gatorna bära nordiska *(Scandinavian)* namn. Dessa gå tillbaka till vikingatiden, då en mängd danskar och norrmän bosatte sig i staden. Yorks största sevärdhet är dock den storslagna domkyrkan, vars äldsta del synes datera sig från Vilhelm Erövrarens tid. Den anses av somliga vara den ståtligaste och mest imponerande domkyrkan i England.

Engelskt reproduktionsprov.

Före uppläsningen lämnas lärjungarna följande upplysningar: *gaze at* = se på; *self-command* = självbehärskning; *butler* = hovmästare; *niche* = nisch; *valuables* = värdesaker.

An elderly lady, whose husband had recently died, went to live in a lonely house of hers far away in the country. On the evening of her arrival at the house, she desired to go to bed early; so she went upstairs to her bedroom and began to undress. While she was doing her hair in front of the looking-glass, she caught sight of the reflection of a large portrait of her husband, which had been hung on the wall opposite. As she was gazing

Digitized by Google

at the reflection of the portrait in the glass, she suddenly observed that one of the eyes in the portrait was moving.

Being a woman of great self-command, she went on doing her hair, as if she had noticed nothing. When it was finished, however, she rose to her feet and walked quietly to the door. On getting downstairs, she called her butler and maid-servants together and told them to arm themselves with any weapons that were at hand and to accompany her to her bedroom.

When they were ready, she marched at their head upstairs and into the bedroom, where she ordered the butler to take down the portrait of her husband from the wall. When the picture was removed there was seen standing in a niche in the wall behind, the figure of an evil-looking man, which those present recognized as that of a former servant of the lady's, whom she had had to to send away for stealing. On being questioned, the man stated that he had hidden himself there with the intention of robbing his former mistress of her valuables, as soon as he saw through the eyehole in the portrait that all was quiet and the way was clear.

Stockholm Version[1].

No one (Nobody) who is interested [takes (feels) an (any) interest] in[2] the older phases (stages) of (in) the history of England (England's history, England's story) should fail (neglect) to visit (pay a visit to) [Anyone (Any body) who is interested in . . . should (ought to) make a point of visiting (paying a visit to)] the old (ancient) city (City)[3] of York. It stands (lies, is situated) on the River (river) Ouse, in the middle of an extensive (far-spreading, wide, broad) plain, and is thus not so beautifully situated as, for instance (for example), Durham or Lincoln. But the interior of the city is extremely (highly) interesting. The old ancient walls of the city (town) are still standing (still remain). In the narrow crooked streets there stand mediæval (medieval) buildings (edifices) of different (various) kinds. Several of the streets ("gates") bear (have) Scandinavian names (appellations). These go back to (date from, derive from) /the/ viking (wicking)[4] times (the Viking Age), when many (a /great/ number of) Danes and Norwegians settled (took up their abode) in the town (city). But the thing best worth seeing [the chief (leading, principal) sight] in York is the magnificent (grand, splendid, noble) cathedral (minster)[5], the oldest part of which seems to date from the time (days) of William the Conqueror (from William the Conqueror's time). It is considered by some people (Some people consider it) /to be/ [Some people regard it (It is regarded by some people) as] the stateliest and most (the most stately and) imposing (impressive) cathedral (cathedral church) in England.

Notes and Comments.

1. Might I respectfully call the attention of the gentleman who compiles (or the gentlemen who compile) these texts to the fact that we have now

Digitized by Google

had two pieces about Yorkshire, one about Liverpool and the Isle of Man, two seaside texts, and several about London and the home counties, but that the Lake district, Wales, Scotland, and Ireland are still awaiting their kind patronage?

There is an excellent story about York by James Payn (reprinted with notes in Dr. Rodhe's "Tales and Sketches") which — quite apart from its varied intrinsic literary and social interest — would provide some terms in translating this text.

2. The construction of the verb "interest" is rather difficult. The common temptation is to use "for", but this is seldom applicable in the sense required in the first sentence. Perhaps, however, one might say here "feel an interest for". On the other hand, one would use "interested by" about something more animated than a piece of history or a city.

3) The combination of antiquity with importance seems to make the word "city" more inevitable in the case of York than in the case of many other towns which are technically "cities" in one or other sense of the term.

4. The usual term is Viking, which is frankly pronounced (vaikiŋ) and is usually felt to be connected with king: there is, or was, a popular boy's book on the period called by the jingling name of "Kings and Vikings". The spelling "wicking" is sanctioned by its use in the text-book of English history compiled by the eminent Scandinavian scholar, Professor York Powell; but it is probably all but unintelligible to the average educated Englishman, and its use would justly expose an ordinary layman using it to the charge of pedantry. On this question of pedantry, bye the bye, there is an extremely effective article by Mr. John Bailey in the October number of the *London Mercury*, under the significant title of "Pedantry or English?"

5. This cathedral is mostly called a "minster" — — as indeed is often the case elsewhere when such a church was formerly connected with a monastery — but never "dome".

C. S. Fearenside.

Lund Version.

Anyone who[1] is [Those who (All /those/ who) are] interested [who takes (take) an interest] in the earlier stages (older periods) of English history (the history of England) should not fail (neglect, omit) [No one (Nobody) who is interested ... should fail] to visit (should not miss seeing) the ancient (old) city of York. It lies (is situated, stands) on the River Ouse in the middle of a wide (an extensive) plain, and is therefore not so beautifully (favourably) situated (not situated amid such beautiful scenery) [has therefore no such position of (not so much) natural beauty /to show/] as Durham or Lincoln, for example [as, for instance, (as e. g.)[2] D. or L.] But its interior is of great interest [is highly (extremely) interesting]. The old city walls (The old walls of the city) are still left (remain still) (still remain) (are still standing). Along (In, On) the narrow/,/ winding (crooked) streets lie (stand) medieval buildings of various (different) kinds (sorts). Several of the streets have (bear) Scandinavian names. These go (names, which go) (names, going) back to the Viking period (time) (the time of the Vikings), when a great many [a /great/ number (/great/ numbers) of] Danes and Norwegians settled (established themselves) in the town (city, place). But the thing best worth seeing in [the most interesting sight in (of)] York is the (its) (But York's greatest treasure is her) magnificent (grand, fine, splendid) cathedral, the oldest part of which seems to date from (apparently

Digitized by Google

goes back to) the time of William the Conqueror (W. the C.'s time). It is thought by some to be (Some /people/ think it) [In some people's opinion (According to some /people/) it is] the most splendid and imposing cathedral[3] in (of) England.

Notes:

1) *He who* is now archaic. — 2) The abbreviation is not recommended: *f. i.* or *f. e.* are of course quite impossible. The same applies to *a. s. o.; a. s. f.* given under A in Wenström's English-Swedish (Pocket-)Dictionary, Sthlm. 1911. An Englishman would be puzzled by these: the only possible abbreviation in this case is *etc.* — 3) Note the differences in meaning between *impress|ive*, *imposing*, and *impose upon*.

F. J. Fielden.

Those who are interested (interest themselves) [He (Anyone) who is interested (interests himself)] in the earlier periods of the history of England (of English history) should not fail (omit, neglect) to visit the old city of York. It lies (is situated) on the River Ouse, in the midst of an extensive plain, and is therefore (consequently) not so beautifully situated as, for instance, Durham or Lincoln. But the town itself is highly interesting. The old city walls are still standing (still exist). In the narrow, crooked streets stand medieval buildings of various kinds. Several of the streets bear (have) Scandinavian names. These go back to Viking times (to the Age of the Vikings), when numbers of Danes and Norwegians settled in the town. But the finest (most remarkable) sight in York is the magnificent Minster, the oldest part of which appears to date from the time of William the Conqueror. It is considered (thought, held) by some to be the most stately and imposing cathedral in England. ***G. E. Fuhrken.***

LITTERATUR.

J. Lundquist, *Ryskt-svenskt parlörlexikon.* Sthlm 1921 (Helsingfors 1918).

Författaren till härovan nämnda ryskt-svenska parlörlexikon, lektorn i ryska språket vid Helsingfors universitet, J. Lundquist, är för dem, som här i Sverige studera ryska, redan välbekant såsom detta språks lexikograf. I förening med P. Kijanen har han år 1915 och 1917 utgivit en rysk-svensk och en svensk-rysk ordbok, som oavsett sitt jämförelsevis lilla format utmärka sig genom soliditet och ett mycket vällyckat urval av medtagna ord. Visserligen tycker jag för min del, att de ej överträffat Blattners nästan exemplariska, lilla tysk-ryska ordbok, men bredvid denna brukar jag själv rekommendera den lundquistska för mina »ryska» lärjungar vid Göteborgs Handelshögskolekurser.

Men kan man sålunda på det hela taget endast tala gott ifråga om dessa två ordböcker, som lämpa sig särskilt väl för skolbruk, blir detta tyvärr långtifrån möjligt med avseende på det

Digitized by Google

»parlörlexikon», som jag här skall recensera. Jag skall ej här diskutera den principiella frågan, huruvida miniatyr-parlörlexika överhuvudtaget äga någon existensrätt — de bruka ju sällan vara annat eller mera än ganska subjektivt, esom oftast osystematiskt samlade ord- och satslistor. Tyvärr måste även Lundquists lilla bok räknas till dessa.

Vad är det, författaren egentligen vill ge den ryss, som kommer till Sverige utan att kunna svenska? Svaret ges i och med den ryska titeln, som i svensk översättning är av följande lydelse: »Ryskt-svenskt samtalslexikon. Svenska samtal för ryska resande, med angivande av det svenska uttalet enligt förenklat system . . . .». Men nu är det märkliga det, att lexikonet *icke alls* innehåller systematiskt ordnade samtal vidrörande frågor, som äro av betydelse för en i Sverige resande ryss, utan är faktiskt en vanlig *ordbok* med en del fraser, frågor, svar och ordförbindelser under vissa stickord. Ej nog med det — dessa fraser, frågor osv. finnas långtifrån alltid just under det stickord, där en ryss först och främst skulle söka dem, och förråda därigenom en tydlig osäkerhet i författarens ryska »språkkänsla». Om en rysk resande exempelvis skulle vilja på svenska framställa en så vanlig fras som denna, om tåget redan har gått, skulle han naturligtvis söka under verbet »otjechat'» (»poiezd už *otjechal?*») eller »ujti» (»pojezd už ušël?»), där han dock endast finner de svenska orden »avresa» och »gå bort»; han frågar då: »Har tåget avrest» eller „Har tåget gått bort». Men det ord, han behöver: »avgå» skulle han nog kunna finna, men aldrig söka under »otpravit'sja», som endast kan användas om personer eller persongrupper i betydelsen »begiva sig (åstad)».

Det skulle ha varit fullt rimligt, om författaren hade nöjt sig med att anföra sådana ord och »samtal», som vidröra alla med en resa i Sverige förbundna förhållanden, men — enligt hans egen upplysning — skulle ordboken »innehålla alla(?) ord, som äro növändiga för samtal, (?) under resor och vid affärsförbindelser» (s. IV). Men det är lätt att konstatera, att icke blott icke alla, utan icke ens alla viktiga ord, som kunde komma ifråga vid rese- och affärssamtal (kommat i ovanciterade sats är nog ett tryckfel), finnas i Lundquists parlörlexikon. Vad beträffar resor, saknas exempelvis sådana ord som »världsomsegling», »järnvägsnät», »pumpkolv», »vagneldare», »direkt biljett», »privilegierad», »zon», »zontariff» osv. En rysk affärsman åter skulle förgäves söka ord som »provoffert», »ensamförsäljare», »handelsresande» osv.

Ordbokens litenhet (den innehåller dock ungefär 570 sidor petit tryck) kan ej ha varit orsaken till denna rent lexikaliska brist (som naturligtvis är förbunden med stora fraseologiska luckor), emedan det ofta händer, att författaren rentav slösar ifråga om syntaktiska upplysningar — som lika ofta äro alldeles onödiga. Förbindelsen »mesto zanjato» (platsen är upptagen) förekommer t. ex. tre gånger i satser, som endast därigenom skilja

Digitized by Google

sig från varandra, att de två första (därav den ena interrogativ, den andra konstaterande) äro förbundna med uttrycket »förlåt», den tredje (även denna interrogativ) saknar detta. På samma sätt föreligger uttrycket »har rätt» (prav) i tre satser (»har jag inte *rätt*», »ni har *orätt*», »ni har *rätt*»), ehuru själva det ifrågavarande uttrycket är alldeles det samma i alla tre fallen; vet man, att »ja prav» på svenska heter »jag har rätt», kan man väl — om man är en någorlunda intelligent ryss — själv räkna ut, hur de övriga förbindelserna böra konstrueras, osv. Ifråga om den ryska satsläran begår förf. rätt grova fel, som t. ex. när han konstruerar följ. monstruösa sats: »*ili* budet *li* peresadka»! Förf. borde naturligtvis ha vetat, att ett »li» aldrig bör finnas efter »ili».

Förutom de på s. VII nämnda tryckfelen finns det en hel rad andra i lexikonet; jag skall endast nämna förkortningen »izbozč.» på s. 18, »prikrenit'» på s. 391, »zabivčivost'» på s. 395.

Fullständigt förfelat är författarens »förenklade» uttalssystem, Jag skall här icke fästa mig vid de »teoretiska» upplysningarna, som finnas på s. 633 ff. och som äro nog så bristfälliga, t. ex. ifråga om uttalet av det svenska »a» (förf. har uppenbart tänkt på det finsk-svenska »a»?) eller »l». Men det som jag här bör påpeka såsom ett principiellt fel är att författaren vid varje svenskt ord noterar dess transskription med ryska typer. Man frågar sig förgäves, vilka skäl som kunna ha frestat honom till ett dylikt, ur fonetisk synpunkt ohjälpligen förfelat tillvägagångssätt? Det finns en vetenskaplig transskription för ryska alfabetet, men vem har förr vågat transskribera ett europeiskt språk med ryska typer? Inte ens polskan, som står ryskan närmast, kan återges med ryska alfabetet! Ett med ryska typer transskriberat »sor'» kan väl aldrig bli likt det sv. »sorg»; ett svenskt »k» framför e, i, y, ä, ö är långt ifrån att vara identiskt med det ryska »č»; ett sv. »hon» kan ej jämföras med det ryskt-skrivna »chunn» eller ett sv. »till» med samma ord, skrivet med de ryska typerna »t» (muljerat framför följ. »i»!), »i», »l», »l» (d. v. s. det *hårda* ryska »l»!). En sats som »han har ingen plats» (»chan char ingen plac»), uttalad med ryska ljudvalörer för de ryska typerna (»ch», »verkligt» »n» ej »äng», muljerat »g», hårt »l») blir ju en monstruositet. Förf. borde ha utgått ifrån, att hans resande ryss är bildad nog att kunna läsa vanliga latinska typer, och nöjt sig med allmänna fonetiska regler — på så sätt skulle han lyckats spara en hel del tid, möda, papper — och vilseledande notiser.

Men jag skall icke lämna ifrån mig den lilla vackert utstyrda boken utan att till avsked peka på något, som är värdefullt i den: det är den lilla svenska grammatik i slutet av boken, som — författad på ryska — ger den ryske turisten en lättfattlig praktisk översikt över svenska språkets flexion.

Ad. Stender-Petersen.

Malmö 1921, Röhr's Boktryckeri.

Digitized by Google

MODERNA SPRÅK

SVENSK TIDSKRIFT FÖR UNDERVISNING I DE TRE HUVUDSPRÅKEN
TYSKA, ENGELSKA, FRANSKA

UTGIVEN AV

HERMAN SÖDERBERGH OCH N. OTTO HEINERTZ.

ÅRG. XV. 9 * MALMÖ * December 1921

ZUR SYNTAX DES NEUHOCHDEUTSCHEN.

I. Einiges über das Zeitwort „brauchen."

1. *Grundsätzliches — Gutes oder schlechtes Deutsch?*

Eine gesprochene Sprache ist nichts Fertiges, nichts Abgerundetes und Abgeschlossenes, wie es dem Schüler beim Betrachten des starren Systems seiner deutschen Grammatik erscheinen mag, sondern ein wachsender und sich in seinen Teilen ewig wandelnder, absterbender und sich wiederverjüngender Organismus. Auch hier gilt das Wort des dunklen Heraklit: Alles fliesst!

Aus dem Strom von Wörtern und Wendungen, Formen und Fügungen, Beziehungen und Bedeutungen, der, von Menschenzungen und Buchblättern durch die Zeiten rauschend, den Begriff der Sprache ausmacht, heben die Träger der sprachlichen Bildung jeweilig unbewusst einen bestimmten Rüstschatz heraus, dem sie ein bestimmtes Gepräge — die stilistische Signatur und den geistigen Gehalt des betreffenden Zeitalters — geben.

Das ist dann die herrschende Norm der Umgangssprache der Gebildeten sowie der Schrift-und Literatursprache der geistigen Führer der Epoche.

Aber auch diese Normalsprache eines Zeitalters ist natürlich nichts Feststehendes, ist durchaus abhängig von den Menschen und deren sich nach Bluterbe und Umwelt ständig änderndem Wesen. Ebensowenig wie es eine Krankheit an und für sich gibt — sondern nur kranke Organismen — kann man eigentlich streng genommen von einer Sprache als abgelöster Wesenheit reden sondern nur von verschiedenartigen Trägern des psychologisch-physiologischen Prozesses geistiges Leben in Gedanken auszudrücken, den wir „Sprechen" nennen.

Digitized by Google

sig från varandra, att de två första (därav den ena interrogativ, den andra konstaterande) äro förbundna med uttrycket »förlåt», den tredje (även denna interrogativ) saknar detta. På samma sätt föreligger uttrycket »har rätt» (prav) i tre satser (»har jag inte *rätt*», »ni har *orätt*», »ni har *rätt*»), ehuru själva det ifrågavarande uttrycket är alldeles det samma i alla tre fallen; vet man, att »ja prav» på svenska heter »jag har rätt», kan man väl — om man är en någorlunda intelligent ryss — själv räkna ut, hur de övriga förbindelserna böra konstrueras, osv. Ifråga om den ryska satsläran begår förf. rätt grova fel, som t. ex. när han konstruerar följ. monstruösa sats: »*ili* budet *li* peresadka»! Förf. borde naturligtvis ha vetat, att ett »li» aldrig bör finnas efter »ili».

Förutom de på s. VII nämnda tryckfelen finns det en hel rad andra i lexikonet; jag skall endast nämna förkortningen »izbozč.» på s. 18, »prikrenit'» på s. 391, »zabivčivost'» på s. 395.

Fullständigt förfelat är författarens »förenklade» uttalssystem, Jag skall här icke fästa mig vid de »teoretiska» upplysningarna, som finnas på s. 633 ff. och som äro nog så bristfälliga, t. ex. ifråga om uttalet av det svenska »a» (förf. har uppenbart tänkt på det finsk-svenska »a»?) eller »l». Men det som jag här bör påpeka såsom ett principiellt fel är att författaren vid varje svenskt ord noterar dess transskription med ryska typer. Man frågar sig förgäves, vilka skäl som kunna ha frestat honom till ett dylikt, ur fonetisk synpunkt ohjälpligen förfelat tillvägagångssätt? Det finns en vetenskaplig transskription för ryska alfabetet, men vem har förr vågat transskribera ett europeiskt språk med ryska typer? Inte ens polskan, som står ryskan närmast, kan återges med ryska alfabetet! Ett med ryska typer transskriberat »sor'» kan väl aldrig bli likt det sv. »sorg»; ett svenskt »k» framför e, i, y, ä, ö är långt ifrån att vara identiskt med det ryska »č»; ett sv. »hon» kan ej jämföras med det ryskt-skrivna »chunn» eller ett sv. »till» med samma ord, skrivet med de ryska typerna »t» (muljerat framför följ. »i»!), »i», »l», »l» (d. v. s. det *hårda* ryska »l»!). En sats som »han har ingen plats» (»chan char ingen plac»), uttalad med ryska ljudvalörer för de ryska typerna (»ch», »verkligt» »n» ej »äng», muljerat »g», hårt »l») blir ju en monstruositet. Förf. borde ha utgått ifrån, att hans resande ryss är bildad nog att kunna läsa vanliga latinska typer, och nöjt sig med allmänna fonetiska regler — på så sätt skulle han lyckats spara en hel del tid, möda, papper — och vilseledande notiser.

Men jag skall icke lämna ifrån mig den lilla vackert utstyrda boken utan att till avsked peka på något, som är värdefullt i den: det är den lilla svenska grammatik i slutet av boken, som — författad på ryska — ger den ryske turisten en lättfattlig praktisk översikt över svenska språkets flexion.

Ad. Stender-Petersen.

Malmö 1921, Röhr's Boktryckeri.

Digitized by Google

MODERNA SPRÅK
SVENSK TIDSKRIFT FÖR UNDERVISNING I DE TRE HUVUDSPRÅKEN
TYSKA, ENGELSKA, FRANSKA
UTGIVEN AV
HERMAN SÖDERBERGH OCH N. OTTO HEINERTZ.
ÅRG. XV. 9 * MALMÖ * December 1921

ZUR SYNTAX DES NEUHOCHDEUTSCHEN.

I. Einiges über das Zeitwort „brauchen."

1. *Grundsätzliches — Gutes oder schlechtes Deutsch?*

Eine gesprochene Sprache ist nichts Fertiges, nichts Abgerundetes und Abgeschlossenes, wie es dem Schüler beim Betrachten des starren Systems seiner deutschen Grammatik erscheinen mag, sondern ein wachsender und sich in seinen Teilen ewig wandelnder, absterbender und sich wiederverjüngender Organismus. Auch hier gilt das Wort des dunklen Heraklit: Alles fliesst!

Aus dem Strom von Wörtern und Wendungen, Formen und Fügungen, Beziehungen und Bedeutungen, der, von Menschenzungen und Buchblättern durch die Zeiten rauschend, den Begriff der Sprache ausmacht, heben die Träger der sprachlichen Bildung jeweilig unbewusst einen bestimmten Rüstschatz heraus, dem sie ein bestimmtes Gepräge — die stilistische Signatur und den geistigen Gehalt des betreffenden Zeitalters — geben.

Das ist dann die herrschende Norm der Umgangssprache der Gebildeten sowie der Schrift-und Literatursprache der geistigen Führer der Epoche.

Aber auch diese Normalsprache eines Zeitalters ist natürlich nichts Feststehendes, ist durchaus abhängig von den Menschen und deren sich nach Bluterbe und Umwelt ständig änderndem Wesen. Ebensowenig wie es eine Krankheit an und für sich gibt — sondern nur kranke Organismen — kann man eigentlich streng genommen von einer Sprache als abgelöster Wesenheit reden sondern nur von verschiedenartigen Trägern des psychologisch-physiologischen Prozesses geistiges Leben in Gedanken auszudrücken, den wir „Sprechen" nennen.

Digitized by Google

sig från varandra, att de två första (därav den ena interrogativ, den andra konstaterande) äro förbundna med uttrycket »förlåt», den tredje (även denna interrogativ) saknar detta. På samma sätt föreligger uttrycket »har rätt» (prav) i tre satser (»har jag inte *rätt*», »ni har *orätt*», »ni har *rätt*»), ehuru själva det ifrågavarande uttrycket är alldeles det samma i alla tre fallen; vet man, att »ja prav» på svenska heter »jag har rätt», kan man väl — om man är en någorlunda intelligent ryss — själv räkna ut, hur de övriga förbindelserna böra konstrueras, osv. Ifråga om den ryska satsläran begår förf. rätt grova fel, som t. ex. när han konstruerar följ. monstruösa sats: »*ili* budet *li* peresadka»! Förf. borde naturligtvis ha vetat, att ett »li» aldrig bör finnas efter »ili».

Förutom de på s. VII nämnda tryckfelen finns det en hel rad andra i lexikonet; jag skall endast nämna förkortningen »izbozč.» på s. 18, »prikrenit'» på s. 391, »zabivčivost'» på s. 395.

Fullständigt förfelat är författarens »förenklade» uttalssystem, Jag skall här icke fästa mig vid de »teoretiska» upplysningarna, som finnas på s. 633 ff. och som äro nog så bristfälliga, t. ex. ifråga om uttalet av det svenska »a» (förf. har uppenbart tänkt på det finsk-svenska »a»?) eller »l». Men det som jag här bör påpeka såsom ett principiellt fel är att författaren vid varje svenskt ord noterar dess transskription med ryska typer. Man frågar sig förgäves, vilka skäl som kunna ha frestat honom till ett dylikt, ur fonetisk synpunkt ohjälpligen förfelat tillvägagångssätt? Det finns en vetenskaplig transskription för ryska alfabetet, men vem har förr vågat transskribera ett europeiskt språk med ryska typer? Inte ens polskan, som står ryskan närmast, kan återges med ryska alfabetet! Ett med ryska typer transskriberat »sor'» kan väl aldrig bli likt det sv. »sorg»; ett svenskt »k» framför e, i, y, ä, ö är långt ifrån att vara identiskt med det ryska »č»; ett sv. »hon» kan ej jämföras med det ryskt-skrivna »chunn» eller ett sv. »till» med samma ord, skrivet med de ryska typerna »t» (muljerat framför följ. »i»!), »i», »l», »l» (d. v. s. det *hårda* ryska »l»!). En sats som »han har ingen plats» (»chan char ingen plac»), uttalad med ryska ljudvalörer för de ryska typerna (»ch», »verkligt» »n» ej »äng», muljerat »g», hårt »l») blir ju en monstruositet. Förf. borde ha utgått ifrån, att hans resande ryss är bildad nog att kunna läsa vanliga latinska typer, och nöjt sig med allmänna fonetiska regler — på så sätt skulle han lyckats spara en hel del tid, möda, papper — och vilseledande notiser.

Men jag skall icke lämna ifrån mig den lilla vackert utstyrda boken utan att till avsked peka på något, som är värdefullt i den: det är den lilla svenska grammatik i slutet av boken, som — författad på ryska — ger den ryske turisten en lättfattlig praktisk översikt över svenska språkets flexion.

Ad. Stender-Petersen.

Malmö 1921, Röhr's Boktryckeri.

Digitized by Google

MODERNA SPRÅK

SVENSK TIDSKRIFT FÖR UNDERVISNING I DE TRE HUVUDSPRÅKEN
TYSKA, ENGELSKA, FRANSKA

UTGIVEN AV

HERMAN SÖDERBERGH OCH N. OTTO HEINERTZ.

ÅRG. XV. 9 * MALMÖ * December 1921

ZUR SYNTAX DES NEUHOCHDEUTSCHEN.

I. Einiges über das Zeitwort „brauchen."

1. *Grundsätzliches — Gutes oder schlechtes Deutsch?*

Eine gesprochene Sprache ist nichts Fertiges, nichts Abgerundetes und Abgeschlossenes, wie es dem Schüler beim Betrachten des starren Systems seiner deutschen Grammatik erscheinen mag, sondern ein wachsender und sich in seinen Teilen ewig wandelnder, absterbender und sich wiederverjüngender Organismus. Auch hier gilt das Wort des dunklen Heraklit: Alles fliesst!

Aus dem Strom von Wörtern und Wendungen, Formen und Fügungen, Beziehungen und Bedeutungen, der, von Menschenzungen und Buchblättern durch die Zeiten rauschend, den Begriff der Sprache ausmacht, heben die Träger der sprachlichen Bildung jeweilig unbewusst einen bestimmten Rüstschatz heraus, dem sie ein bestimmtes Gepräge — die stilistische Signatur und den geistigen Gehalt des betreffenden Zeitalters — geben.

Das ist dann die herrschende Norm der Umgangssprache der Gebildeten sowie der Schrift-und Literatursprache der geistigen Führer der Epoche.

Aber auch diese Normalsprache eines Zeitalters ist natürlich nichts Feststehendes, ist durchaus abhängig von den Menschen und deren sich nach Bluterbe und Umwelt ständig änderndem Wesen. Ebensowenig wie es eine Krankheit an und für sich gibt — sondern nur kranke Organismen — kann man eigentlich streng genommen von einer Sprache als abgelöster Wesenheit reden sondern nur von verschiedenartigen Trägern des psychologisch-physiologischen Prozesses geistiges Leben in Gedanken auszudrücken, den wir „Sprechen" nennen.

Digitized by Google

a voulu tirer parti). A (Sur) sa demande (prière) un prêtre a écrit (rédigé) un long sermon plein de belles phrases (d'éloquence) sur le respect de la propriété /privée/ (du droit de propriété), sur l'iniquité du vol, sur le repentir et la pénitence, etc. . . . le sermon est répété (reproduit) par un gramophone qui est placé (se trouve) dans le coffre-fort. Aussitôt que la pince a fait son office, le gramophone se met en marche (commence). Le sermon qui est répété un nombre de fois illimité (indéterminé, indéfini) est pour le captif (prisonnier) un motif à (permet au c. de faire) de salutaires réflexions. Lorsque la police arrive, elle trouve un pécheur soumis et repentant [plein de remords (repentir)] . . . du moins si l'on en croit [. . . s'il faut en croire (à en croire) du moins] [. C'est du moins ce qu'affirme (prétend)] le prospectus. *Virgile Pinot.*

Les Américains sont à la fois (en même temps, tout à la fois) religieux et pratiques. On dit (raconte, prétend, Le bruit court) qu'un Américain a inventé (inventa, a imaginé) un coffre-fort d'un nouveau type (modèle, genre). A la moindre (A la plus légère, petite) tentative de (Au moindre effort pour, essai de) le forcer (le briser, l'enfoncer, le faire sauter, l'ouvrir) une griffe (des pinces, des tenailles) apparaît tout à coup, (sort brusquement) (apparaissent) et saisit (empoigne, attrape) le malfaiteur (criminel, coupable, délinquant). Mais ce n'est pas tout. Les voleurs travaillant (opérant) généralement (presque toujours) de (la) nuit [Comme les voleurs travaillent d'habitude nuitamment (pendant la nuit)], le bandit (malfaiteur) capturé (captif, prisonnier) est forcé de rester là (est pris, est cloué là) jusqu'au matin. L'inventeur a voulu tirer parti de ce temps (C'est cet intervalle dont l'inventeur a tenu à profiter). A sa demande (requête, prière) un[1] pasteur a écrit un sermon long et éloquent sur l'iniquité de voler, sur le repentir (la contrition, la repentance) et la pénitence (régénération, l'amendement) etc. Ce sermon est reproduit (rendu) par un gramophone qui est placé dans le coffre-fort. Aussitôt que les pinces ont opéré (fait leur devoir, se sont acquitteés de leur rôle) le gramophone se met en mouvement (en train, en branle, commence à fonctionner). Le sermon qui se répète (est répété un nombre illimité de fois (indéfiniment) donne (procure) au prisonnier l'occasion de (toute facilité pour) se livrer à des réflexions (méditations) salutaires (utiles). Lorsque (Quand) la police arrive (A l'arrivée de la police) on trouve un pécheur contrit et repentant (humilié et pénitent). C'est du moins ce que prétend le prospectus (Au moins, c'est ce qu'affirme le prospectus).

Note.

Präst; *pasteur*, protestant, *curé* catholique; hjälppräst *suffragant*, protestant, *vicaire* catholique. Les Suédois confondent toujours «pasteur et curé», ce que les Français ne font *jamais*. Les Américains sont én majorité protestants. *M. Ranæon.*

Digitized by Google

REALSKOLESTILAR H. T. 1921.

Tyskt översättningsprov.

Om Englands nuvarande konung berättas följande historia. — Då han ännu var en liten prins, fick han en dag i en butik se en vacker gunghäst, som han naturligtvis ville köpa. Men som han inte hade några pengar, skrev han ett brev till sin farmor, den gamla drottning Victoria, och berättade för henne om sina svårigheter. Men drottningen lät icke beveka sig utan sände sin sonson ett brev, vari hon bland annat yttrade: »Du förslösar allt, man ger dig. Du måste lära dig bättre, vad en sak är värd.» — Efter några dagar fick emellertid drottningen följande svar: »Kära Farmor! — Jag tackar hjärtligt för brevet, son jag nyss sålt i en bokhandel för fem pund. Som Farmor ser, har jag nu lärt mig, vad en sak är värd. Hjärtliga hälsningar från Farmors Georg.»

Tyskt reproduktionsprov.

Före uppläsningen lämnas lärjungarna följande upplysningar: *Budde*, *Stahl* personnamn; *Bursche* = kalfaktor; *Strauss* = blombukett.

Der Oberst Budde war bei der reichen Frau Stahl zum Mittagessen eingeladen worden. Gerade als er sich auf den Weg machen wollte, bekam er aber so starke rheumatische Schmerzen in dem einen Bein, dass er nicht daran denken konnte, an dem Essen teilzunehmen. Er schrieb also einen Brief, in dem er sich wegen seines Ausbleibens entschuldigte, gab diesen seinem Burschen und sagte: »Trage diesen Brief zu Frau Stahl und hole mir mein Essen.» Der Oberst war nämlich unverheiratet und pflegte sich sein Mittagessen aus einem Gasthaus holen zu lassen. Der Bursche führte den Befehl aus, übergab den Brief der Dame und erklärte auf ihre Frage, ob er noch etwas zu bestellen habe: »Ja, ich sollte dem Herrn Oberst sein Essen bringen.» Unter allgemeinem Lachen der Tischgäste wurde nun eine tüchtige Portion von dem ganzen Mahl nebst einer Flasche Wein in einen Korb verpackt und dem Burschen mitgegeben. Der Oberst war höchst erstaunt, statt des gewöhnlichen Gasthausessens ein so reiches Mahl zu finden, und begriff sogleich, wie die Sache zusammenhing. Er schrieb also wieder einen Entschuldigungsbrief und befahl dem Burschen, auf dem Wege in einer Blumenhandlung einen schönen Strauss zu kaufen und diesen zusammen mit dem Brief der Frau Stahl zu übergeben. Nach einer halben Stunde war der Bursche wieder da und legte mit strahlendem Gesicht ein Zwanzigmarkstück auf den Tisch. Auf die wütende Frage des Obersten, was das zu bedeuten habe, erklärte er stolz: »Die gnädige Frau wollte mir fünf Mark geben, ich sagte ihr aber, dass das Bukett zwanzig Mark kostet.»

Digitized by Google

Von Englands jetzigem König (dem j-n K. E-s) wird folgende (nachstehende) Geschichte erzählt. — Als er noch ein kleiner Prinz war, sah (erblickte) er eines Tages in einem Laden (Geschäft) ein schönes Schaukelpferd, das er natürlich kaufen wollte. Aber da er (Da er aber) kein Geld hatte, schrieb er an seine Grossmutter, die alte Königin Victoria, (seiner G., der alten K. V.,) einen Brief und erzählte ihr von seinen Schwierigkeiten [klagte ihr seine Not (Nöte)]. Die Königin aber (jedoch, indessen) liess sich nicht rühren (erweichen, bewegen), sondern sandte (schickte) ihrem Enkel einen Brief, in dem (worin) sie unter anderem sagte (bemerkte): "Du verschwendest alles, was man Dir gi/e/bt. Du musst /erst/ besser lernen, was eine Sache wert ist." — Nach einigen Tagen [Einige Tage danach (darauf, später)] erhielt jedoch die Königin folgende Antwort: "Liebe Grossmutter! — Ich danke Dir herzlich (Herzlich/st/en Dank) für den (Deinen) Brief, den ich soeben in einer Buchhandlung für fünf Pfund verkauft habe. Wie Du siehst (, liebe Grossmutter), habe ich nun gelernt, was eine Sache wert ist. Herzliche Grüsse von Deinem Georg."

Ernst A. Meyer.

Von dem jetzigen (heutigen, gegenwärtigen) König von England[1] erzählt man /sich/ folgende Geschichte (wird folgende Geschichte erzählt). Als er noch ein kleiner Prinz war, erblickte (sah) er (eines) Tages in einem Laden ein hübsches (schönes) Schaukelpferd (Wiegenpferd), das (welches) er natürlich[2] /gern/ kaufen wollte. Da er aber (Aber da er) kein Geld hatte, schrieb er seiner Grossmutter, der alten Königin Victoria, einen Brief (schrieb er einen B. an seine Grossmutter, die alte Königin V.,) und erzählte[3] ihr seine Verlegenheit (berichtete ihr von seiner Verlegenheit)[4]. Die Königin aber (Aber die Königin) liess sich nicht erweichen[5], sondern sandte (sendete) ihrem Enkel (an ihren Enkel) einen Brief (einen Brief an ihren Enkel), worin (in welchem) sie unter anderm schrieb [/sich abfällig/ äusserte]: »Du vergeudest (verschwendest)[6] alles, was man Dir (dir) gibt. Du musst eine Sache besser bewerten lernen [Du musst besser lernen, wieviel (wie viel)[7] eine Sache wert ist]." Nach einigen Tagen bekam (erhielt, empfing) die Königin indessen[8] folgende Antwort: Liebe Grossmutter! — Ich danke Dir[9] herzlich für den Brief, den ich soeben[10] einem Buchhändler (einer Buchhandlung,[11] an einen Buchhändler, an eine Buchhandlung) (*c* in einer Buchhandlung) für fünf Pfund[12] verkauft habe. Wie du[13] siehst, habe ich nun gelernt, wieviel eine Sache wert ist. Herzliche Grüsse Dein[14] (von Deinem[15]) Georg.

a = gut, b = einigermassen gut, c = weniger gut, d = zu verwerfen, e = falsch.

1) Von Englands jetzigem König *c*; König Englands *d*. — 2) natürlicherweise *d*. — 3) erzählte ... vor *e*; *vorerzählen* wäre hier soviel wie »vorlügen». — 4) seine Schwierigkeiten oder von seinen Schwierigkeiten *c*: der Ausdruck »Schwierigkeit» wenig am Platze. — 5) bewegen *d*: erfordert unbedingt eine Erweiterung auf die Frage *wozu* z. B. ihm zu helfen, ihm Geld zu schicken. —

Digitized by Google

6) verschwendst *e.* — 7) was *c.* — 8) inzwischen *e* = under tiden; aber *d:* zu schwach. — 9) *Dir* unentbehrlich. — 10) gerade jetzt *b;* eben *c;* vorhin *d.* — 11) Buchhandel *d* = kommersen med böcker i allmänhet z. B. Leipzig ist die Zentrale (der Mittelpunkt) des deutschen Buchhandels (nicht: der deutschen Buchhandlung). — 12) Pfunde *e,* Pfünde *e.* — 13) Grossmutter *d.* — 14) Grossmutters *d.* — 15) von Grossmutters *d.*

Benno Rosenbund.

Von Englands jetzigem König erzählt man sich folgende Geschichte. — Als er noch ein kleiner Prinz war, sah er eines Tags in einem Laden ein schönes Schaukelpferd, das er natürlich kaufen wollte. Da er aber kein Geld hatte, schrieb er einen Brief an seine Grossmutter, die alte Königin Viktoria, und erzählte ihr von seinen Schwierigkeiten. Die Königin liess sich aber nicht bewegen, sondern sandte ihrem Enkel einen Brief, in dem sie unter anderm äusserte: "Du vergeudest alles, was man Dir giebt. Du musst besser lernen, was eine Sache wert ist." — Nach einigen Tagen jedoch erhielt die Königin folgende Antwort: „Liebe Grossmutter! — Ich danke Dir herzlich für den Brief, den ich soeben in einer Buchhandlung für fünf Pfund verkauft habe. Wie Du siehst, habe ich nun gelernt, was eine Sache wert ist. Herzliche Grüsse von Deinem Georg."

E. Th. Walter.

Engelskt översättningsprov.

Den, som intresserar sig för de äldre skedena av Englands historia, bör ej underlåta att besöka den gamla staden York. Den ligger vid floden Ouse mitt på en vidsträckt slätt och är sålunda ej så naturskönt belägen som exempelvis Durham eller Lincoln. Men dess inre är högeligen intressant. Stadens gamla murar finnas ännu kvar. Vid de smala krokiga gatorna ligga medeltida byggnader av olika slag. Flera av gatorna bära nordiska *(Scandinavian)* namn. Dessa gå tillbaka till vikingatiden, då en mängd danskar och norrmän bosatte sig i staden. Yorks största sevärdhet är dock den storslagna domkyrkan, vars äldsta del synes datera sig från Vilhelm Erövrarens tid. Den anses av somliga vara den ståtligaste och mest imponerande domkyrkan i England.

Engelskt reproduktionsprov.

Före uppläsningen lämnas lärjungarna följande upplysningar: *gaze at* = se på; *self-command* = självbehärskning; *butler* = hovmästare; *niche* = nisch; *valuables* = värdesaker.

An elderly lady, whose husband had recently died, went to live in a lonely house of hers far away in the country. On the evening of her arrival at the house, she desired to go to bed early; so she went upstairs to her bedroom and began to undress. While she was doing her hair in front of the looking-glass, she caught sight of the reflection of a large portrait of her husband, which had been hung on the wall opposite. As she was gazing

Digitized by Google

at the reflection of the portrait in the glass, she suddenly observed that one of the eyes in the portrait was moving.

Being a woman of great self-command, she went on doing her hair, as if she had noticed nothing. When it was finished, however, she rose to her feet and walked quietly to the door. On getting downstairs, she called her butler and maid-servants together and told them to arm themselves with any weapons that were at hand and to accompany her to her bedroom.

When they were ready, she marched at their head upstairs and into the bedroom, where she ordered the butler to take down the portrait of her husband from the wall. When the picture was removed there was seen standing in a niche in the wall behind, the figure of an evil-looking man, which those present recognized as that of a former servant of the lady's, whom she had had to to send away for stealing. On being questioned, the man stated that he had hidden himself there with the intention of robbing his former mistress of her valuables, as soon as he saw through the eyehole in the portrait that all was quiet and the way was clear.

Stockholm Version[1].

No one (Nobody) who is interested [takes (feels) an (any) interest] in[2] the older phases (stages) of (in) the history of England (England's history, England's story) should fail (neglect) to visit (pay a visit to) [Anyone (Any body) who is interested in . . . should (ought to) make a point of visiting (paying a visit to)] the old (ancient) city (City)[3] of York. It stands (lies, is situated) on the River (river) Ouse, in the middle of an extensive (far-spreading, wide, broad) plain, and is thus not so beautifully situated as, for instance (for example), Durham or Lincoln. But the interior of the city is extremely (highly) interesting. The old ancient walls of the city (town) are still standing (still remain). In the narrow crooked streets there stand mediæval (medieval) buildings (edifices) of different (various) kinds. Several of the streets ("gates") bear (have) Scandinavian names (appellations). These go back to (date from, derive from) /the/ viking (wicking)[4] times (the Viking Age), when many (a /great/ number of) Danes and Norwegians settled (took up their abode) in the town (city). But the thing best worth seeing [the chief (leading, principal) sight] in York is the magnificent (grand, splendid, noble) cathedral (minster)[5], the oldest part of which seems to date from the time (days) of William the Conqueror (from William the Conqueror's time). It is considered by some people (Some people consider it) /to be/ [Some people regard it (It is regarded by some people) as] the stateliest and most (the most stately and) imposing (impressive) cathedral (cathedral church) in England.

Notes and Comments.

1. Might I respectfully call the attention of the gentleman who compiles (or the gentlemen who compile) these texts to the fact that we have now

Digitized by Google

had two pieces about Yorkshire, one about Liverpool and the Isle of Man, two seaside texts, and several about London and the home counties, but that the Lake district, Wales, Scotland, and Ireland are still awaiting their kind patronage?

There is an excellent story about York by James Payn (reprinted with notes in Dr. Rodhe's "Tales and Sketches") which — quite apart from its varied intrinsic literary and social interest — would provide some terms in translating this text.

2. The construction of the verb "interest" is rather difficult. The common temptation is to use "for", but this is seldom applicable in the sense required in the first sentence. Perhaps, however, one might say here "feel an interest for". On the other hand, one would use "interested by" about something more animated than a piece of history or a city.

3) The combination of antiquity with importance seems to make the word "city" more inevitable in the case of York than in the case of many other towns which are technically "cities" in one or other sense of the term.

4. The usual term is Viking, which is frankly pronounced (vaikiŋ) and is usually felt to be connected with king: there is, or was, a popular boy's book on the period called by the jingling name of "Kings and Vikings". The spelling "wicking" is sanctioned by its use in the text-book of English history compiled by the eminent Scandinavian scholar, Professor York Powell; but it is probably all but unintelligible to the average educated Englishman, and its use would justly expose an ordinary layman using it to the charge of pedantry. On this question of pedantry, bye the bye, there is an extremely effective article by Mr. John Bailey in the October number of the *London Mercury*, under the significant title of "Pedantry or English?"

5. This cathedral is mostly called a "minster" — — as indeed is often the case elsewhere when such a church was formerly connected with a monastery — but never "dome".

C. S. Fearenside.

Lund Version.

Anyone who[1] is [Those who (All /those/ who) are] interested [who takes (take) an interest] in the earlier stages (older periods) of English history (the history of England) should not fail (neglect, omit) [No one (Nobody) who is interested ... should fail] to visit (should not miss seeing) the ancient (old) city of York. It lies (is situated, stands) on the River Ouse in the middle of a wide (an extensive) plain, and is therefore not so beautifully (favourably) situated (not situated amid such beautiful scenery) [has therefore no such position of (not so much) natural beauty /to show/] as Durham or Lincoln, for example [as, for instance, (as e. g.)[2] D. or L.] But its interior is of great interest [is highly (extremely) interesting]. The old city walls (The old walls of the city) are still left (remain still) (still remain) (are still standing). Along (In, On) the narrow/,/ winding (crooked) streets lie (stand) medieval buildings of various (different) kinds (sorts). Several of the streets have (bear) Scandinavian names. These go (names, which go) (names, going) back to the Viking period (time) (the time of the Vikings), when a great many [a /great/ number (/great/ numbers) of] Danes and Norwegians settled (established themselves) in the town (city, place). But the thing best worth seeing in [the most interesting sight in (of)] York is the (its) (But York's greatest treasure is her) magnificent (grand, fine, splendid) cathedral, the oldest part of which seems to date from (apparently

Digitized by Google

goes back to) the time of William the Conqueror (W. the C.'s time). It is thought by some to be (Some /people/ think it) [In some people's opinion (According to some /people/) it is] the most splendid and imposing cathedral[3] in (of) England.

Notes:

1) *He who* is now archaic. — 2) The abbreviation is not recommended: *f. i.* or *f. e.* are of course quite impossible. The same applies to *a. s. o.*; *a. s. f.* given under A in Wenström's English-Swedish (Pocket-)Dictionary, Sthlm. 1911. An Englishman would be puzzled by these: the only possible abbreviation in this case is *etc.* — 3) Note the differences in meaning between *impress/ive*, *imposing*, and *impose upon*.

F. J. Fielden.

Those who are interested (interest themselves) [He (Anyone) who is interested (interests himself)] in the earlier periods of the history of England (of English history) should not fail (omit, neglect) to visit the old city of York. It lies (is situated) on the River Ouse, in the midst of an extensive plain, and is therefore (consequently) not so beautifully situated as, for instance, Durham or Lincoln. But the town itself is highly interesting. The old city walls are still standing (still exist). In the narrow, crooked streets stand medieval buildings of various kinds. Several of the streets bear (have) Scandinavian names. These go back to Viking times (to the Age of the Vikings), when numbers of Danes and Norwegians settled in the town. But the finest (most remarkable) sight in York is the magnificent Minster, the oldest part of which appears to date from the time of William the Conqueror. It is considered (thought, held) by some to be the most stately and imposing cathedral in England. ***G. E. Fuhrken.***

LITTERATUR.

J. Lundquist, *Ryskt-svenskt parlörlexikon.* Sthlm 1921 (Helsingfors 1918).

Författaren till härovan nämnda ryskt-svenska parlörlexikon, lektorn i ryska språket vid Helsingfors universitet, J. Lundquist, är för dem, som här i Sverige studera ryska, redan välbekant såsom detta språks lexikograf. I förening med P. Kijanen har han år 1915 och 1917 utgivit en rysk-svensk och en svensk-rysk ordbok, som oavsett sitt jämförelsevis lilla format utmärka sig genom soliditet och ett mycket vällyckat urval av medtagna ord. Visserligen tycker jag för min del, att de ej överträffat Blattners nästan exemplariska, lilla tysk-ryska ordbok, men bredvid denna brukar jag själv rekommendera den lundquistska för mina »ryska» lärjungar vid Göteborgs Handelshögskolekurser.

Men kan man sålunda på det hela taget endast tala gott ifråga om dessa två ordböcker, som lämpa sig särskilt väl för skolbruk, blir detta tyvärr långtifrån möjligt med avseende på det

Digitized by Google

»parlörlexikon», som jag här skall recensera. Jag skall ej här diskutera den principiella frågan, huruvida miniatyr-parlörlexika överhuvudtaget äga någon existensrätt — de bruka ju sällan vara annat eller mera än ganska subjektivt, esom oftast osystematiskt samlade ord- och satslistor. Tyvärr måste även Lundquists lilla bok räknas till dessa.

Vad är det, författaren egentligen vill ge den ryss, som kommer till Sverige utan att kunna svenska? Svaret ges i och med den ryska titeln, som i svensk översättning är av följande lydelse: »Ryskt-svenskt samtalslexikon. Svenska samtal för ryska resande, med angivande av det svenska uttalet enligt förenklat system . . . .». Men nu är det märkliga det, att lexikonet *icke alls* innehåller systematiskt ordnade samtal vidrörande frågor, som äro av betydelse för en i Sverige resande ryss, utan är faktiskt en vanlig *ordbok* med en del fraser, frågor, svar och ordförbindelser under vissa stickord. Ej nog med det — dessa fraser, frågor osv. finnas långtifrån alltid just under det stickord, där en ryss först och främst skulle söka dem, och förråda därigenom en tydlig osäkerhet i författarens ryska »språkkänsla». Om en rysk resande exempelvis skulle vilja på svenska framställa en så vanlig fras som denna, om tåget redan har gått, skulle han naturligtvis söka under verbet »otjechat'» (»poiezd už *otjechal?*») eller »ujti» (»pojezd už ušël?»), där han dock endast finner de svenska orden »avresa» och »gå bort»; han frågar då: »Har tåget avrest» eller „Har tåget gått bort». Men det ord, han behöver: »avgå» skulle han nog kunna finna, men aldrig söka under »otpravit'sja», som endast kan användas om personer eller persongrupper i betydelsen »begiva sig (åstad)».

Det skulle ha varit fullt rimligt, om författaren hade nöjt sig med att anföra sådana ord och »samtal», som vidröra alla med en resa i Sverige förbundna förhållanden, men — enligt hans egen upplysning — skulle ordboken »innehålla alla(?) ord, som äro nödvändiga för samtal, (?) under resor och vid affärsförbindelser» (s. IV). Men det är lätt att konstatera, att icke blott icke alla, utan icke ens alla viktiga ord, som kunde komma ifråga vid rese- och affärssamtal (kommat i ovanciterade sats är nog ett tryckfel), finnas i Lundquists parlörlexikon. Vad beträffar resor, saknas exempelvis sådana ord som »världsomsegling», »järnvägsnät», »pumpkolv», »vagneldare», »direkt biljett», »privilegierad», »zon», »zontariff» osv. En rysk affärsman åter skulle förgäves söka ord som »provoffert», »ensamförsäljare», »handelsresande» osv.

Ordbokens litenhet (den innehåller dock ungefär 570 sidor petit tryck) kan ej ha varit orsaken till denna rent lexikaliska brist (som naturligtvis är förbunden med stora fraseologiska luckor), emedan det ofta händer, att författaren rentav slösar ifråga om syntaktiska upplysningar — som lika ofta äro alldeles onödiga. Förbindelsen »mesto zanjato» (platsen är upptagen) förekommer t. ex. tre gånger i satser, som endast därigenom skilja

Digitized by Google

sig från varandra, att de två första (därav den ena interrogativ, den andra konstaterande) äro förbundna med uttrycket »förlåt», den tredje (även denna interrogativ) saknar detta. På samma sätt föreligger uttrycket »har rätt» (prav) i tre satser (»har jag inte *rätt*», »ni har *orätt*», »ni har *rätt*»), ehuru själva det ifrågavarande uttrycket är alldeles det samma i alla tre fallen; vet man, att »ja prav» på svenska heter »jag har rätt», kan man väl — om man är en någorlunda intelligent ryss — själv räkna ut, hur de övriga förbindelserna böra konstrueras, osv. Ifråga om den ryska satsläran begår förf. rätt grova fel, som t. ex. när han konstruerar följ. monstruösa sats: »*ili* budet *li* peresadka»! Förf. borde naturligtvis ha vetat, att ett »li» aldrig bör finnas efter »ili».

Förutom de på s. VII nämnda tryckfelen finns det en hel rad andra i lexikonet; jag skall endast nämna förkortningen »izbozč.» på s. 18, »prikrenit'» på s. 391, »zabivčivost'» på s. 395.

Fullständigt förfelat är författarens »förenklade» uttalssystem, Jag skall här icke fästa mig vid de »teoretiska» upplysningarna, som finnas på s. 633 ff. och som äro nog så bristfälliga, t. ex. ifråga om uttalet av det svenska »a» (förf. har uppenbart tänkt på det finsk-svenska »a»?) eller »l». Men det som jag här bör påpeka såsom ett principiellt fel är att författaren vid varje svenskt ord noterar dess transskription med ryska typer. Man frågar sig förgäves, vilka skäl som kunna ha frestat honom till ett dylikt, ur fonetisk synpunkt ohjälpligen förfelat tillvägagångssätt? Det finns en vetenskaplig transskription för ryska alfabetet, men vem har förr vågat transskribera ett europeiskt språk med ryska typer? Inte ens polskan, som står ryskan närmast, kan återges med ryska alfabetet! Ett med ryska typer transskriberat »sor'» kan väl aldrig bli likt det sv. »sorg»; ett svenskt »k» framför e, i, y, ä, ö är långt ifrån att vara identiskt med det ryska »č»; ett sv. »hon» kan ej jämföras med det ryskt-skrivna »chunn» eller ett sv. »till» med samma ord, skrivet med de ryska typerna »t» (muljerat framför följ. »i»!), »i», »l», »l» (d. v. s. det *hårda* ryska »l»!). En sats som »han har ingen plats» (»chan char ingen plac»), uttalad med ryska ljudvalörer för de ryska typerna (»ch», »verkligt» »n» ej »äng», muljerat »g», hårt »l») blir ju en monstruositet. Förf. borde ha utgått ifrån, att hans resande ryss är bildad nog att kunna läsa vanliga latinska typer, och nöjt sig med allmänna fonetiska regler — på så sätt skulle han lyckats spara en hel del tid, möda, papper — och vilseledande notiser.

Men jag skall icke lämna ifrån mig den lilla vackert utstyrda boken utan att till avsked peka på något, som är värdefullt i den: det är den lilla svenska grammatik i slutet av boken, som — författad på ryska — ger den ryske turisten en lättfattlig praktisk översikt över svenska språkets flexion.

Ad. Stender-Petersen.

Malmö 1921, Röhr's Boktryckeri.

Digitized by Google

MODERNA SPRÅK

SVENSK TIDSKRIFT FÖR UNDERVISNING I DE TRE HUVUDSPRÅKEN
TYSKA, ENGELSKA, FRANSKA

UTGIVEN AV

HERMAN SÖDERBERGH OCH N. OTTO HEINERTZ.

ÅRG. XV. 9 * MALMÖ * December 1921

ZUR SYNTAX DES NEUHOCHDEUTSCHEN.

I. Einiges über das Zeitwort „brauchen."

1. *Grundsätzliches — Gutes oder schlechtes Deutsch?*

Eine gesprochene Sprache ist nichts Fertiges, nichts Abgerundetes und Abgeschlossenes, wie es dem Schüler beim Betrachten des starren Systems seiner deutschen Grammatik erscheinen mag, sondern ein wachsender und sich in seinen Teilen ewig wandelnder, absterbender und sich wiederverjüngender Organismus. Auch hier gilt das Wort des dunklen Heraklit: Alles fliesst!

Aus dem Strom von Wörtern und Wendungen, Formen und Fügungen, Beziehungen und Bedeutungen, der, von Menschenzungen und Buchblättern durch die Zeiten rauschend, den Begriff der Sprache ausmacht, heben die Träger der sprachlichen Bildung jeweilig unbewusst einen bestimmten Rüstschatz heraus, dem sie ein bestimmtes Gepräge — die stilistische Signatur und den geistigen Gehalt des betreffenden Zeitalters — geben.

Das ist dann die herrschende Norm der Umgangssprache der Gebildeten sowie der Schrift-und Literatursprache der geistigen Führer der Epoche.

Aber auch diese Normalsprache eines Zeitalters ist natürlich nichts Feststehendes, ist durchaus abhängig von den Menschen und deren sich nach Bluterbe und Umwelt ständig änderndem Wesen. Ebensowenig wie es eine Krankheit an und für sich gibt — sondern nur kranke Organismen — kann man eigentlich streng genommen von einer Sprache als abgelöster Wesenheit reden sondern nur von verschiedenartigen Trägern des psychologisch-physiologischen Prozesses geistiges Leben in Gedanken auszudrücken, den wir „Sprechen" nennen.

Digitized by Google

Aus Mundarten, Standes- und Berufsprachen nimmt die Schriftsprache ständig neues Wort-und Formengut in sich auf, gegen dessen Übernahme Geschmack und Schulung der Gebildeten sich, anfänglich wenigstens, meistens sträuben. Man empfindet des Neue als der geltenden Norm widersprechend, als nicht mustergültig, ja, als „falsch", wie der Schüler aus den rot angestrichenen Stellen seines Heftes schmerzlich berührt feststellen muss.

Dass auch dieses „Ungewöhnliche" oder „Verkehrte" organisch gewachsen ist, dass die Norm, die gerade gang und gäbe ist, sich auch einst wandeln und zu irgend einem Zeitpunkte als Fehler gelten kann, kommt den meisten Menschen nicht in den Sinn.

Die generalisierend-dogmatistische Sprachbetrachtung ist durchaus unwissenschaftlich und muss schon in der Schule bekämpft werden zugunsten der historizistisch-evolutionistischen. Jede einzelne sprachliche Erscheinung muss unter biologischem Gesichtswinkel für sich losgelöst von ihrer Umgebung und im Zusammenhange mit dieser gegen den betreffenden kulturellen Hintergrund gesehen und gewertet werden.

Gerade bei grammatischen Fragen der deutschen Sprache, deren üppiges Wuchern nicht wie etwa die französische durch eine Akademie beschnitten wird, ist es durchaus verfehlt, streng dogmatistisch zu entscheiden und etwa Formungen und Fügungen, die sich von dem Jargon der breiten Massen oder veraltetem Sprachgute her eine Gasse ins moderne Schrifttum gebrochen haben, zu verdammen, weil sie der herrschenden Norm nicht entsprechen. Indessen ist es ebenso zu tadeln, wenn morphologisch nicht einwandfreie Neuprägungen oder syntaktisch anfechtbare Wendungen und Fügungen, weil sie bei einem Grossen der Literatur, der sonst die Norm achtet, das eine oder andere Mal vorkommen, verteidigt werden.

Man sollte also mit diktatorischen Werturteilen: das ist gutes, das ist schlechtes Deutsch — vorsichtiger sein. Der Lehrer, der mit dem Gang der Entwicklung der Sprache vertraut ist, wird von vorneherein zur Duldsamkeit neigen. Jedoch kann auch das vom Übel sein und der Willkür Tür und Tor öffnen. Anderseits ist der Sprachmeister alten Stiles, der nur auf seine Grammatik schwört, gleichfalls auf dem Irrwege, wenn er alle Eigenheiten und Freiheiten sprachlichen Lebens, die sein Lehrbuch nicht vorsieht, mit dem Banne belegt und dem Schüler als ein Minus bucht.

Eine Sprachforschung im wissenschaftlichen Sinne beginnt erst, seit Jacob Grimm dem entwicklungsgeschichtlichen Gedanken auch in der Philologie zum Siege verholfen hat. Auch in der Schule kann die entwicklungsgemässe Betrachtung der sprachlichen Phänomene nur Segen stiften und dem Unterrichte viel von seiner Trockenheit und Langenweile nehmen.

* *
*

Digitized by Google

2. *Das Zeitwort „brauchen" mit reinem Infinitiv.*

Das im älteren Nordischen nicht belegte Verbum *brauchen* (got *brûkjan* = lat *frui)* entwickelt im Germanischen aus einer ursprünglichen Bedeutung „geniessen" den Sinn von „anwenden, benützen" und „zur Gepflogenheit haben, üblich sein". Im Hochd. allein ist auch der Sinn von „bedürfen, nötig haben" erwachsen. Die letzterwähnte Bedeutung entstand aber erst im Frühnhd. und ist nach *Weigands* Wb. (vgl. s. v) zuerst bei Logau (17. Jh.) belegt. *Luther* gebraucht das Zeitwort wie die ältere Sprache nur im Sinne von „anwenden".

Wie die neuhd. Bedeutung und die Konstruktion mit präpositionalem Infinitiv entstanden sein mag, darauf wirft ein Streiflicht *Luthers* Übersetzung der Stelle Weish. Salom. 13, 12: *„Die spehn aber von solcher erbeit brauchet er speise zu kochen."* Der semasiologische Übergang erklärt sich aus ähnlichen Wendungen leicht. Aber auch die Verwendung des Infinitivs mit „zu" wird uns hier klar. Die Präposition „zu" drückt die Richtung auf das Ziel, die Absicht, den Zweck auch beim Inf. aus. Diese Konstruktion hat ja vom 13. Jahrhunderte an allmählich das Gerundium mit „ze" verdrängt.

Um also den Übergang der Bedeutung „anwenden" zu der Bedeutung „nötig haben, bedürfen" bei Sätzen dieser Art wahrscheinlich erscheinen zu lassen, muss man eine Ergänzung mit Gerundiumbedeutung zu dem Verbum „brauchen" annehmen, also den Infinitiv mit „zu", wie er oft im aktiven oder passiven Sinne nach Verben steht, die nicht selbst finale Bedeutung haben, bei denen das Ziel nur im Inf. mit „zu" enthalten ist *(Es gilt zu schützen; er bekam zu hören; es gibt zu schauen; er hat zu schaffen).*

Damit ist also sprachgeschichtlich festgelegt — meines Wissens zum ersten Male — dass „brauchen" den präpositionalen Inf. haben muss!

Aber das moderne Verbum „brauchen" hat sich an die Sphäre der sinnverwandten Modalverben *(müssen, dürfen),* die ohne „zu" stehen, angelehnt; auch bei ihm fällt die Präposition häufig fort. Dem Prinzip des geringsten Kraftmasses — auf gut Deutsch der Faulheit — ist hier eine nicht unwesentliche Rolle beizumessen. Am ehesten scheint sich das „zu" zu verlieren, wenn das Verbum im präpositionalen Inf. steht *(Er glaubt das nicht zu betonen zu brauchen;* vgl. auch die Beispiele unten), eine Konstruktion, die ja schwerfällig ist und besser gemieden wird.

Bedenken muss man zudem, dass als ergänzendes Akkusativobjekt nach Verben, die im weitesten Sinne die Bedeutung der Modalverben *können, wollen, wissen, müssen* und jetzt den präpositionalen Inf. nach sich haben, zu deren Kategorie „brauchen" gehört, in der alten Sprache der Inf. ohne „zu" stand.

Digitized by Google

Engelien-Jantzen sagen in ihrer Gr. der nhd. Spr. (5. Aufl. 1902) s. 352: „Für die Umgangssprache geht in neuerer Zeit die Neigung immer mehr dahin, die Präposition auszulassen. Ja, es muss zugestanden werden, dass man jetzt in den Zeitungen, in der Romanliteratur und in amtlichen Schriftstücken dem Inf. *ohne* „zu" nicht mehr gar so selten begegnet."

Theodor Matthias, „Sprachleben und Sprachschäden", (4. Aufl. 1914) S. 273 stellt fest, dass „zu" auch gelegentlich in der Schriftsprache dem Inf. unberechtigter Weise vorenthalten werde, während er s. 100 (Note 2) zugibt, dass diese Konstruktion in der Schriftsprache sehr häufig sei. *Sanders,* „Wörterbuch der Hauptschwierigkeiten der deutschen Sprache" (37. Aufl., o. J. [1908],) s. 101 betont, dass das „zu" bisweilen fortfalle, namentlich wenn der Inf. von „zu brauchen" abhange. *Wustmann* in seinen „Sprachdummheiten" (6. Aufl., 1912,) s. 61 bzw. S. 292 bezeichnet die Verwendung von „brauchen" mit reinem Inf. als *Gassendeutsch* oder *gemeinen Provinzialismus.*

In der Tat die Umgangssprache Norddeutschlands — besonders die Kindersprache — macht sich leider recht oft der scharf zu rügenden Unart schuldig, bei „brauchen" den Inf. ohne, zu" zu setzen. Auch in die Sprache der Gebildeten ist die Unsitte eingedrungen. So konnte ich sie jüngst mehrfach bei zwei aus dem Volkschullehrerstande hervorgegangenen Schriftstellern meines Umgangskreises feststellen. Aus der neueren Literatur habe ich eine ganze Reihe von Beispielen aufzeichnen können, die ich im folgenden wiedergebe:

Bei *Wustmann* (a. a. O. s. 92), *Matthias* (a. a. O. s. 273), *Sanders* (a. a. O. s. 101) und *Andresen,* „Sprachgebrauch und Sprachrichtigkeit", s. 88 finden sich Beispiele.

B. Auerbach (nach *Blatz* "Deutsche Grammatik", II, S. 579): „Was brauchen wir da leugnen und verhehlen." Dieser Schriftsteller bietet nach Sanders (a. a. O.) oft Beispiele dieser Konstruktion. *P Heyse* „Neue Novellen" nach Sanders (a. a. O.): „Ich hätte mich bloss nicht einmischen brauchen". *B. Tanzmann,* „Denkschrift zur Begründung einer deutschen Volkshochschule", 2. Aufl., Hellerau-Dresden, 1919, s. 101: „sodass der Student nichts erobern braucht . . ." *Klabund,* „Deutsche Literaturgesch. in einer Stunde", Leipzig 1920, s. 46: „Er brauchte nur ‚Tischlein, deck dich' rufen". *R. Rolland* „Jean Christoph", übersetzt von *Otto* und *Erna Grautoff,* Frankfurt a. M., 1917, Bd II, s. 195: „Er brauchte sich nur vom Leben treiben lassen." *Knut Hamsun* „Die Stadt Segelfoss", übers. von *Pauline Klaiber,* München, o. J. [1916] s. 100: „Deshalb hätten Sie sich nicht herbemühen brauchen". *Carl Hauptmann,* „Einhart, der Lächler", Roman, Leipzig, 1918, s. 95: „... und man nicht nur Steindrucktafeln machen braucht". *A. Engel,* „Thede", Berlin o. J. [1913], s. 144: „Wenn Herr Körner es nicht bereuen

Digitized by Google

braucht, mich aufgenommen zu haben". *Heinrich Tiaden,* „Pipin Magnus, der Querkopf", Leipzig, 1915, s. 60: „die garnicht erst darauf warten brauchen"; s. 251: „... wenn man als Hausfrau keinen Schreck kriegen braucht." *W. Jensen,* „Die Nachfahren", Leipzig, o. J., s. 245: „Du brauchst mich nicht halten". *Alfred Schirokauer,* „Die graue Macht", 2. Aufl., Berlin o. J. s. 187: „Weiter brauchte er nicht Märchen erzählen". *Reymont,* „Die polnischen Bauern", Jena, 1912, Bd I, s. 230: „Aber sie vergisst oft, dass man essen braucht". *Gustav Sack,* „Der Namenlose", Roman, Berlin, 1919, s. 155: „Du hast mich so lieb, da brauchte ich doch nicht traurig sein." *Gerhart Hauptmann,* „Atlantis", Roman, Berlin, 1912, s. 267: „Man braucht nicht Fleisch essen". *Willy Harms,* „Das Magdtum Dörte Brüsehavers" Leipzig, o. J. [1919], s. 60: „... um nicht sehen zu brauchen".

Paul Matzdorf, „Heimat und Jugendpflege" (Ostdeutsche-Monatshefte, Danzig, August, 1921) s. 219: „Wir hätten nie diesen zweiten furchtbaren Zusammenbruch durchkosten brauchen". „Der neue Merkur", München, 1920—21, Heft. 8 (Lit. Rundschau), s. 554: „... die nicht auf die Hohenstaufenromantik zurückgreifen brauchte". „Jugend, München, 1921, N:o 12, s. 283: „Aber, Vati, du hättest dem Manne auch nicht sagen brauchen, wie alt ich bin." „Osnabrücker Volkszeitung", 2. Juni 1919, s. 2: „welche doch nicht mehr einschreiten brauchte". „Osnabrücker Arbeiterzeitung" N:o 29, 1920, s. 1: „Wer seine Strafe noch nicht angetreten hat, braucht sie nicht mehr antreten". „Osnabrücker Tageblatt", 12. Mai 1921: „Die deutsche Regierung braucht jedoch erst am Vorabend des 12. Tages die Bedingungen annehmen ...". „Die Wahrheit", Berlin, 6. August 1921, s. 2: „... um so mehr, als sie für dieses Geld keinen roten Pfennig Zinsen zahlen brauchen"; 16. April 1921, s. 2: „Eine wohllöbliche Behörde scheint sich wegen solcher Kleinigkeiten nicht beunruhigen brauchen"; „... niemand hier wird wegen ein paar Flaschen Wein, die er nicht zu liefern bekam, weder böse sein noch einen Pfennig weniger Steuern bezahlen brauchen." „Osnabrücker Tageblatt", 18. April 1921: „... dass dann der Artikel nicht erscheinen brauche". „Freie Presse", Berlin, N:o 9, 1921, s. 3: „Männer brauchen nicht alles wissen". „Vorwärts", Berlin, 15. Mai 1919, s. 2: „Deutschland braucht eine Wiederaufnahme der Aushungerungspolitik nicht befürchten".

Wir sehen also, dass die Unsitte sich sogar in die bessere Literatur und die Tagespresse eingeschlichen hat. Der Lehrer muss sie zwar bekämpfen, darf aber anderseits in einer Examensarbeit diesem „Fehler" keine entscheidende Bedeutung einräumen. Vor Jahren wurde ich in Lund gebeten, mich als Sachverständiger in dieser Frage über eine Reifeprüfungsarbeit zu äussern, deren

Digitized by Google

Zensierung mit der Note „Genügend" gerade davon abhing, ob man „brauchen" ohne „zu" als „schwereren Fehler" auffasste oder nicht. Mein damaliges Urteil bildet die Urzelle zu diesem Aufsatze.

3. *Das Pseudopartizip „brauchen" statt „gebraucht".*

Das Partizip der modalen Hilfsverben *dürfen, können, mögen, müssen, sollen, wollen* erhält, wenn es nach dem Inf. eines anderen Zeitwortes steht, eine Form, die äusserlich mit dem Inf. zusammenfällt, nach J. Grimm (D. Gr., 4, 168 ff.) und anderen Grammatikern jedoch ein altes starkes Partizip darstellt.[1]) Es muss also heissen: *ich habe es tun wollen* (nicht *gewollt).* Diesem Brauche folgen vor allem *lassen,* dann *heissen, hören, sehen* und seltener *helfen,* bei einigen Schriftstellern (u. a. auch Goethe) ebenfalls *fühlen* und *machen.* Die beiden letzterwähnten Verben stehen jedoch besser im gewöhnlichen Partizip und ebenso *lehren* und *lernen.*

Zeitwörter, die mit „zu" verbunden werden, dürfen aber niemals so konstruiert werden. Daher muss es heissen: *ich habe zu schweigen gewusst* und *er hat es nicht zu tun gebraucht.* So schrieb Goethe!

So wollen auch *Blatz* (Vgl. Nhd. Grammatik, II, 3. Aufl. 1900, s. 613) und *Andresen* (Vgl. Sprachgebrauch und Sprachrichtigkeit, 7. Aufl., 1892, S. 188), während *Heyse-Lyon* in ihrer Grammatik (Vgl. 28. Aufl., 1914, S. 374) unverständlicher Weise die pseudopartizipiale Infinitivform als richtiger und allgemein üblich empfehlen, obwohl sie sie in der 24. Aufl. noch ablehnen. *Wustmann* (Vgl. a. a. O. S. 61!) brandmarkt seltsamer Weise die gewöhnliche Partizipialform „gebraucht" als „geradezu fehlerhaft". *Sanders* (Vgl. a. a. O. S. 101) lässt beide Formen zu, und *Matthias* (Vgl. a. a. O) sagt, dass das „Infinitiv-Partizip" „brauchen" „unnötig und ohne Erfolg" verpönt werde und empfiehlt die Form in seinen „Aufsatzsünden" (3. Aufl. s. 39). *Engelien—Jantzen* stellen in ihrer Grammatik die Tatsache fest, dass „das dem Inf. angeähnlichte Part." von „brauchen" üblich ist.

Die Form „gebraucht" ist also *entschieden* vorzuziehen, wenn wir auch „brauchen" nicht gerade als völlig unzulässig bekämpfen werden.

4. *„Brauchen" und „gebrauchen".*

Diese beiden Verben werden nicht nur von Ausländern sondern sogar von guten deutschen Schriftstellern sehr oft verwechselt.

[1]) Vgl. die Auseinandersetzungen über diese Frage M. S., Jahrg. 1918 und 1919. Nach meiner Ansicht liegt eine Analogiebildung nach augmentlosen infinitivähnlichen Partizipien vor, die auf Rechnung formal-phonetischer Angleichungsbestrebungen — in den germanischen Sprachen keine ungewöhnliche Erscheinung — zu setzen ist. Der lautphysiologisch-akustische Faktor ist dabei besonders zu beachten! Man wird also diese Bildungen besser als *Pseudopartizipien* oder *pseudopartizipiale Infinitive* denn als *infinitivähnliche Partizipien* bezeichnen.

Digitized by Google

„Brauchen" bedeutet im modernen Deutschen „nötig haben, bedürfen", *„gebrauchen"* hingegen „anwenden, benutzen."

„Ein eingebildeter Kranker *gebraucht* Arznei, da er doch keine *braucht,* und mancher, der sich für gesund hält, *braucht* Arznei und *gebraucht* keine" (Nach *Eberhard—Lyon,* Synonym. Handwörterbuch, 1910, s. 283).

In der älteren Sprache z. B. noch bei Luther steht aber „brauchen" wie „gebrauchen" im Sinne von anwenden, benutzen". Die Dichter, besonders die älteren, verwenden „brauchen" archaisierend oft für „gebrauchen".

In Goethes „Faust", I. Teil heisst es: „Was man nicht weiss, das eben *brauchte* man, und was man weiss, kann man nicht *brauchen."* Hier müsste statt des zuletzt stehenden „brauchen" in der modernen Sprache eigentlich „gebrauchen" stehen.

Sanders zeigt (a. a. O. s. 101), dass Maximilian Harden, Sudermann, Stilgebauer in dieser Hinsicht ein Fehler unterläuft.

Matthias (Sprachleben u. Sprachschäden, s. 462) betont dass es sich lohne, „die mühsam herausgearbeitete Unterscheidung festzuhalten" und warnt vor Sätzen wie: „Ich *ge*brauche (statt „brauche") das nicht zu sagen". „Wir *ge*brauchen dazu der Mitwirkung aller (statt „bedürfen" oder „brauchen" mit Akk.)". „Wir *ge*brauchen (statt „brauchen") noch viel".

Der Lehrer muss also in diesem Falle streng darauf halten, dass zwischen beiden Zeitwörtern scharf geschieden werde, ohne jedoch für einen Schüler im entscheidenden Falle diesen „Fehler" allzu sehr in die Wagschale fallen zu lassen, da die nhd. Sonderbedeutung von „brauchen" sich verhältnismässig spät entwickelt hat, wie wir gesehen haben, und auch namhafte Prosaschriftsteller die beiden Zeitwörter häufig verwechseln.

Osnabrück, im Sept. 1921. ***Heinz Hungerland.***

ZUR FRAGE DER AKTIONSARTEN DES VERBUMS.

In einem kürzlich erschienenen interessanten Aufsatze (Moderna Språk 1921, S. 13 ff.) teilte Emil Låftman u. a. die Beobachtungen mit, dass die Verwendung der schwedischen Zeitkonjunktion *alltsedan* ein durativ es Verbum im Hauptsatze erfordere und dass ferner in einem deutschen mit *seitdem* eingeleiteten Nebensatz das Verbum, falls es im Präsens stehe, regelmässig durativ sei. Diese Feststellung möchte ich zum Anlass nehmen, um zunächst einige Gedanken wiederzugeben, die sich mir bei der Lektüre von Låftmans Arbeit eingestellt haben, und dann zur Frage der Aktionsarten im Deutschen überhaupt Stellung zu nehmen. Dabei bin ich allerdings gezwungen, manches von dem in den „Beiträgen zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur" (44. Bd. [1920], S. 353 ff.) Dargelegten kurz zu wiederholen, denn mich

Digitized by Google

leitet der Wunsch, diesen Gegenstand gerade vor schwedischen Neuphilologen zu behandeln. Konnte ich doch selbst bei der Unterweisung von Schweden in deutscher Sprache und beim Übersetzen aus dem Schwedischen sehen, dass gewisse Unterschiede der beiden Sprachen das Gebiet der Aktionsart berühren; ich muss nur zum Beispiel auf die bekannte Tatsache hinweisen, dass *skjuta* bald dem deutschen *schiessen,* bald dem deutschen *erschiessen* entspricht. Aber ich möchte nun heute auch Einiges hinzufügen und gleichzeitig zu dem betreffenden Kapitel des mittlerweile erschienenen 4. Bandes von H. Pauls Deutscher Grammatik Stellung nehmen. Sonst will ich mich jedoch auf die Behandlung der — recht umfangreichen — wissenschaftlichen Literatur diesmal nicht einlassen; diesbezüglich verweise ich nur auf das Kapitel A (S. 354—390) meiner zitierten Abhandlung, in deren Verlaufe auch hoffentlich deutlich genug zum Ausdruck gekommen ist, was ich von anderen gelernt oder übernommen habe, so dass ich hier auf Hinweise dieser Art verzichten darf.

Zunächst also einige Bemerkungen zu Låftmans Artikel! — Wollte man das schwedische *alltsedan* durch einen Ausdruck ins Deutsche übersetzen, der die Aktionsart des Verbums im übergeordneten Satz in gleicher Weise beeinflusst, so müsste man etwa sagen: *von dem Augenblick an, da* . . . Z. B. *Von dem Augenblick an, da ich nach Hause gekommen bin, regnet es;* nicht aber: *Von dem Augenblick an, da ich nach Hause gekommen bin, habe ich zwei Briefe erhalten;* denn *es regnet* ist durativ, *(zwei Briefe) erhalten* jedoch nicht.

Dagegen kann ich wohl sagen: *Von dem Augenblick an, da ich nach Hause gekommen bin, habe ich nur zwei Briefe erhalten* und ebenso auch im Schwedischen: *Alltsedan jag kom hem, har jag bara fått två brev.* Der Hauptsatz besagt nämlich nun: Es herrschte für mich im allgemeinen der Zustand des Ausbleibens der Briefpost, der allerdings — wie ich nebenbei bemerke — zweimal unterbrochen wurde. Das Verbum ist eben durch das eingeschobene Wörtchen *nur* mit einem Schlage durativ geworden. Gerade an diesem Beispiel sieht man auch, dass beim durativen Verbum nicht immer die Vorstellung des zeitlich Unbegrenzten hervortreten muss, es kann vielmehr auch ein gleichförmiges Geschehen ohne jede Rücksicht auf den Zeitverlauf vorgestellt werden. Noch deutlicher zeigt sich die gerade erwähnte Aktionsart, wenn der Hauptsatz negiert wird: *Von dem Augenblick an, da ich nach Hause gekommen bin, habe ich keinen [keinen einzigen, nicht einen, nicht einen einzigen] Brief erhalten.* Die an unserem Beispiele gemachte Beobachtung hat allgemeinere Geltung, d. h. durch Ausdrücke, die den Verbalbegriff negieren oder einschränken, wird oft auch die Aktionsart verändert.

Låftman fährt dann fort: „Man kan säga: »alltsedan jag kom till staden, har jag mött honom varje dag på gatan» . . . begreppet »möta varje dag» är ett likformigt, till tiden obegränsat

Digitized by Google

skeende: ett durativt begrepp." Dem könnte man nun entgegenhalten, *möta varje dag* sei kein durativer, sondern ein iterativer Begriff, denn nach der ziemlich allgemein geltenden Auffassung liegt ja iterative Aktionsart vor, wenn das Geschehen aus gleichen regelmässig wiederkehrenden Akten bestehend vorgestellt wird. Dennoch ist auch Låftman im Recht, denn die iterative Aktion ist der durativen in der Regel so verwandt, dass man sie gleichsam als einen Spezialfall dieser Aktion auffassen könnte; nur dass bei der durativen Aktion das zeitlich unbegrenzt oder ganz ohne Rücksicht auf den Zeitverlauf vorgestellte Geschehen als ungegliedert gedacht wird, bei der iterativen hingegen aus lauter gleichen Gliedern bestehend. Dazu kommt allerdings noch etwas anderes: von iterativen Verben spricht man eigentlich nur dann, wenn die sprachliche Bezeichnung des iterierten Begriffes eine Weiterbildung des Ausdruckes ist, der zur Wiedergebe des entsprechenden nicht iterierten Begriffes dient. *Möta varje dag* ist iterativ, weil daneben das einfache *möta* vorkommt, lat. *volitare,* weil daneben ein *volare* steht, nicht aber z. B. *gehen gå, säen så, dreschen tröska,* obgleich sich die von diesen Verben bezeichneten Vorgänge in der Regel aus gleichen immer wiederkehrenden Akten zusammensetzen. Bei dem Begriffe *gehen* ist gewiss die Fortbewegung durch die Beine das Wesentliche; dass der Vorgang aus lauter gleichartigen Akten besteht, ist unwesentlich; und eben weil das iterative Moment keinen besonderen sprachlichen Ausdruck besitzt, verblasst dieser unwesentliche Teil des Begriffes noch mehr in unserer Vorstellung.

Bei dieser Gelegenheit will ich noch auf eine Aktion hinweisen, über deren Verbreitung ich mir zuerst in einem Gespräche mit Professor M. H. Jellinek klar wurde. In Beispielen wie *Der Dieb wird bestraft [pflegt bestraft zu werden], Ich trinke Wein ohne Wasser [in der Regel ohne Wasser], Wir essen um 1 Uhr [gewöhnlich um 1 Uhr]* enthält der Verbalbegriff die Vorstellung der Gepflogenheit. Man könnte diese Spielart der durativen Aktion als konsuetive bezeichnen.

Vielleicht ist es gut, auch hier darauf aufmerksam zu machen, dass die „Inchoativa" ebenfalls Durativa sind. Verba wie *dunkeln, altern, wachsen* drücken eine allmähliche Zustands- (oder Eigenschafts-)-veränderung aus, wobei das Quantum des betreffenden Zustandes (oder der betreffenden Eigenschaft) gleichförmig zunimmt oder abnimmt, ohne dass diesem Vorgange eine zeitliche Grenze gesetzt wäre. Da der Ausdruck „Inchoativa", d. h. Verba des Beginnens, höchst irreführend ist, möchte ich die Bezeichnung Mutativa, d. h. Verba der Veränderung, für sie in Vorschlag bringen.

Sowie nun — und damit kehre ich wieder zum Ausgangspunkt zurück — das schwedische *alltsedan* durative Aktion im übergeordneten Satze und das deutsche *seit(dem)* bei Verwendung des Präsens durative Aktion im Temporalsatz erfordert, so bestehen

Digitized by Google

auch für andere Zeitkonjunktionen Beziehungen zur Aktionsart des Verbums, sei es des übergeordneten, sei es des Temporalsatzes. *Seit(dem)* beeinflusst auch das Verbum des übergeordneten Satzes; steht dieses im Präsens, so ist es durativ, z. B. *Seit ich ihn kenne, schätze ich ihn hoch.* — *Während* kann nicht gut mit einem perfektiven Verbum verbunden werden, denn die perfektive (momentane) Aktion hat keinerlei Dauer, sie „währt" nicht. Vgl. *Während er im Theater sass, starb seine Mutter,* aber in der Regel nicht: *Er sass im Theater, während seine Mutter starb.* Ich sage nur „in der Regel", denn möglich wäre auch diese Ausdrucksweise, wenn sich der Sprechende dabei *sterben* nicht als momentanes Verbum vorstellt, sondern eine Folge verschiedener Geschehnisse vor Augen hat, unter denen allerdings der Moment des Sterbens das wichtigste ist, also z. B. das allmähliche Nachlassen der Herztätigkeit, den keuchenden Atem in der Agonie und den Moment des Todes. — Die Konjunktion *solange* erfordert ein durativ es Verbum im Temporalsatz und im übergeordneten Satz, z. B. *Solange er arbeitete, achtete man ihn.* — Mit *sowie, wie, sobald* eingeleitete Temporalsätze, müssen ein perfektives Verbum haben, z. B. *Wie [Sowie, Sobald] er seinen Gegner erblickte, erschrak er heftig.* Ja diese Konjunktionen haben sogar die Kraft, Verba, die sonst durativ sind, zu perfektivieren, d. h. in momentane zu verwandeln. Sage ich z. B. *Wie er sang, begann der Hund zu heulen,* so heisst hier *sang* soviel wie »seine Stimme zum Singen erhob, den ersten Ton hervorbrachte». Es drückt somit in diesem Falle den Moment des Eintrittes eines Geschehens aus, es ist „ingressiv" und die ingressive Aktion ist nur ein Sonderfall der perfektiven. Bei *bis* in der Bedeutung »solange bis» ist es offenbar so, dass das Verbum des Temporalsatzes perfektiv ist, während das des übergeordneten Satzes durative Aktion hat, z. B. *Bis der Vater zurückkehrte, spielte das Kind.*

Nach diesen Bemerkungen im Anschlusse an Låftmans Arbeit sei es mir gestattet, über Aktionsarten im Neuhochdeutschen überhaupt zu sprechen. Auf Grund des bisher Gesagten sollte man erwarten, dass man zuerst die Gesamtheit der nhd. Verba in zwei grosse Klassen zu scheiden habe, in die durativen und die perfektiven (momentanen), worauf etwa die wichtigsten Spielarten dieser beiden Aktionen aufzuzeigen wären. Wirklich perfektiv sind jedoch nur die Verba, die einen Zeitpunkt im Sinne der Mathematik hervorheben, wie z B. in der Regel *finden, treffen, entdecken, erschlagen;* die Durativa wurden schon oben kurz behandelt, es sei hier nur wiederholt, dass sie ein gleichförmiges Geschehen ausdrücken, sei es dass dies zeitlich unbegrenzt oder ohne jede Rücksicht auf den Zeitverlauf vorgestellt wird, vgl. *liegen, betrachten, leben, dunkeln.* Wenn ich hier der Kürze halber bloss Infinitive zitierte, so war dies eigentlich ein Fehler, denn nahezu jedes Verbum kann, in verschiedenem Zusammenhang oder in ver-

Digitized by Google

schiedener Situation gebraucht, auch verschiedene Aktionsart haben. Da nun auch alle anderen „Zeiten" die Aktionsart beeinflussen können, so sollte man bei derartigen Ausführungen stets Beispiele wählen, in denen das Verbum im Präteritum[1]) steht. Dies will ich nun auch in dem folgenden Geschichtchen tun und man ermittle dann, ob auch nur eines der darin vorkommenden Verba tatsächlich perfektiv oder durativ ist.

Die Mutter gab dem kleinen Karl Geld, damit er Brot kaufe. Da ging er in den nächsten Laden, grüsste höflich und verlangte einen Laib Brot. Der Kaufmann überreichte ihm die gewünschte Ware und Karl bezahlte. Daraufhin dankte der Kaufmann und sagte: „Auf Wiedersehen!" Karl beantwortete den Gruss und entfernte sich aus dem Laden. Dann begab er sich wieder nach Hause und lieferte seiner Mutter das Brot ab. Diese drückte Karl ihre Zufriedenheit aus und schenkte ihm eine Pflaume.

Gehen wir nun die einzelnen Verba rasch durch! — *gab* ist gewiss nicht durativ, aber m. E. auch nicht perfektiv, denn es wird damit nicht ein Zeitpunkt bezeichnet, etwa der, in dem das Geld die Hand des Knaben berührt; das Verbum drückt vielmehr einen Vorgang aus, der sich zwar rasch abspielt, aber doch eine gewisse zeitliche Ausdehnung besitzt und aus verschiedenen ungleichartigen Akten besteht. Diese wären etwa: das Ergreifen des Geldes, die mit dem Arm ausgeführte Bewegung zum Empfänger und das Erfassen des Geldes durch diesen, dazu kommen noch gewisse Seelenvorgänge bei beiden Personen. All diese kleinen Geschehnisse gehören gleichmässig zur Vorstellung des Gebens, keines tritt im Bewusstsein besonders hervor. — Ganz so bezeichnet *kaufen* die Gesamtheit der äusseren und innern Akte, die der Kaufvorgang darbietet. — Der Ausdruck *in den Laden gehen* ist nicht perfektiv, denn es wird nicht ein Moment, z. B. der des Überschreitens der Schwelle, hervorgehoben. Aber als durativ kann ich die Verbindung auch nicht ansprechen: »mit Gehen beschäftigt sein, wobei die Richtung, die ich eingeschlagen habe, die zum Laden ist». Hätte der Ausdruck diese Bedeutung, dann müsste ich auch in unserem Beispiele einen Gedankensprung annehmen und etwa ergänzen: *und trat ein,* ehe ich mit den Worten *grüsste höflich und verlangte einen Laib Brot* forführe. Aber nach unserem Sprachgefühl liegt hier offenbar keinerlei elliptische Ausdrucksweise vor. *(Da) ging er in den nächsten Laden* bedeutet vielmehr in unserem Falle, dass der Knabe zunächst in der Richtung zum Laden gegangen sei, dann das betreffende Gebäude erreicht habe, dort eingetreten und im Laden stehen geblieben sei; es wird also auch durch diesen Verbalausdruck ein aus verschiedenartigen Akten bestehender,

[1]) Der in der schwedischen Schulgrammatik noch immer übliche Ausdruck „Imperfektum" sollte gemieden werden, denn die damit bezeichnete germanische Verbalzeit ist weder ihrer Funktion nach noch historisch ein Imperfektum.

Digitized by Google

zeitlich begrenzter Vorgang wiedergegeben. Da keiner dieser Teilakte — auch nicht das Erreichen des Zieles — besonders hervorgehoben wird, kann hier natürlich auch von perfektiver Aktion keine Rede sein. Man vergegenwärtige sich nun unbeeinflusst die Bedeutung aller anderen Verba in unserem Geschichtchen und man wird eingestehen müssen, dass es in diesem Falle mit allen anderen Verben ebenso steht, also mit *grüssen, verlangen überreichen, bezahlen, danken, sagen, beantworten, sich entfernen, sich begeben abliefern, ausdrücken* und *schenken.* Nun fasse man die entsprechenden schwedischen Verba ins Auge:

Modern gav Kalle litet pengar, för att han skulle köpa bröd. Då gick han till närmaste affär, hälsade hövligt och bad att få en brödkaka. Köpmannen gav honom den och Kalle betalte. Då tackade köpmannen och sade: »Adjö»! Kalle besvarade hälsningen och avlägsnade sig. Sedan begav han sig hem och lämnade brödet åt modern. Hon uttalade till honom sin belåtenhet och gav honom ett plommon.

Mir scheint, dass die schwedischen Zeitwörter hier ganz dieselbe Aktion haben wie die angeführten deutschen. Diese Aktion nenne ist in Ermangelung eines besseren Ausdruckes terminat und die betreffenden Verba. Terminata; d. h. (zeitlich) Begrenzte. Stellt man sich eine Liste derartiger Verba zusammen — und es gibt deren eine grosse Menge — so kann man erkennen, dass sich zwanglos drei Untergruppen ergeben. Bei den einen wird der Beginn des aus verschiedenen Akten bestehenden Geschehens deutlich vorgestellt (aber nicht stark hervorgehoben), während das Ende in unserer Vorstellung verschwimmt; für sie passt die Bezeichnung Initiva, z. B. *Er ging fort. Han avlägsnade sig.* Dass hier — in der Regel wenigstens — nicht durative Aktion vorliegt, ist einleuchtend; aber diese Verba sind auch nicht perfektiv. Von der Wahrheit dieser Behauptung kann man sich leicht überzeugen, indem man die Sätze ins Präsens setzt: *Er geht fort. Han avlägsnar sig.* Sie sind nun wahrhaftige Präsentia, was bekanntlich bei dem Präsens perfektiver Verba nie der Fall ist. Da nämlich das Perfektivum einen Zeitpunkt ausdrückt, ein Punkt jedoch keine Ausdehnung hat, ist das Präsens echter Perfektiva nur ein lebendiger Ausdruck für das — unmittelbar bevorstehende — Futurum; z. B. *Er stirbt* = »Er wird in kürzester Zeit sterben,» oder: *Er ersticht ihn* = »Im nächsten Augenblick wird er ihn erstechen». *Er geht fort* bedeutet also etwa: Er ist vor einer Weile aufgebrochen und geht jetzt in der Richtung: von uns fort. Das Gegenstück dazu wäre: *Er kehrt(e) heim. Han återvänder.* Für diese Aktion eignet sich die Bezeichnung finitiv[1]), für jene der Ausdruck initiv[1]). Verba terminata, bei denen Anfangsakt und Schlussakt gleich deutlich oder undeutlich vorgestellt werden, nenne ich Definita (etwa:

[1]) Nach H. Meltzer.

Digitized by Google

[zeitlich] Umgrenzte). Definit ist in unserem Geschichtchen z. B. *geben, kaufen, grüssen.* Ich betone jedoch, dass ich auf die Dreiteilung initiv — finitiv — definit nicht Wert lege; neu und wesentlich erscheint mir dagegen der Nachweis, dass es neben der perfektiven und der durativen Aktion eine besondere dritte Aktion gibt: die terminate.

Da wir vorher die durative, sodann die terminate Aktion näher betrachtet haben, ist es nun vielleicht zweckmässig, auch einige Spielarten der perfektiven ins Auge zu fassen. Bei der perfektiven Aktion wird ein Geschehen unter besonderer Hervorhebung eines Zeitpunktes bezeichnet. Dieser Punkt ist weitaus das Bedeutsamste der Vorstellung, alles andere tritt hinter ihm zurück. Bei manchen Verben wird oft nur ein solcher Punkt vorgestellt, z. B. bei *finden* (punktuelle Aktion); bei anderen tritt die Nebenvorstellung eines folgenden durativen Geschehens hinzu, z. B. *erröten* »mit einem Schlage rot werden [und dann — eine Zeit lang — rot bleiben]» (ingressive Aktion); das Gegenstück hiezu wäre z. B. *versinken* »mit einem Schlage nach unten hin verschwinden [nachdem die betreffende Person oder Sache vorher in sinkender Bewegung war]» (effektive Aktion). Eine besondere Untergruppe bilden Perfektiva wie *erschlagen* »durch Schlagen töten», *ersteigen* »durch Steigen erreichen». Solche mit einem Präfix ausgestattete transitive Verba, welche die momentane Erreichung eines Resultates am Objekte mit Hilfe der durch das Simplex bezeichneten Tätigkeit ausdrücken, nennt man Resultativa[1]).

Zuletzt sei es mir erlaubt, zu dem Abschnitt „Aktionsart" in H. Pauls „Deutscher Grammatik" (IV [1920], S. 65 ff.) einige Worte zu sagen. Dort heisst es: „Imperfektivisch ist ein Verbum, wenn es einen Vorgang in seiner Dauer, in seinem Verlauf bezeichnet; perfektivisch, wenn es sich auf einen Moment bezieht, entweder auf den Abschluss eines Vorgangs oder auf den Eintritt eines Zustandes. Viele Verba können sowohl perfektiv als imperfektiv sein, andere sind normalerweise das eine oder das andere. Imperfektiv sind z. B. *liegen, schlafen, wohnen, leben,* perfektiv *kommen, bringen, finden, sterben,* besonders viele zusammengesetzte Verba. Doch stellt sich leicht der Übergang von einer Aktionsart zur andern ein. So kann z. B. *er kommt* von jemand gesagt werden, der erst noch im Begriffe ist, sich zu nähern, und dann ist das Verbum imperfektiv. Anderseits ist *gehen* ohne Angabe eines Ausgangs- oder Zielpunktes imperfektiv, aber *er geht* kann doch auch als Gegensatz zu *er kommt* gebraucht werden, also perfektiv." Ich will nun nicht bestreiten, dass *er kommt* und *er geht* durativ sein könne, *er geht* kann gewiss auch perfektiv gebraucht werden, d. h. »im nächsten Augenblick wird er sich auf den Weg machen [in Bewegung

[1]) Nach R. Wustmann.

Digitized by Google

zeitlich begrenzter Vorgang wiedergegeben. Da keiner dieser Teilakte — auch nicht das Erreichen des Zieles — besonders hervorgehoben wird, kann hier natürlich auch von perfektiver Aktion keine Rede sein. Man vergegenwärtige sich nun unbeeinflusst die Bedeutung aller anderen Verba in unserem Geschichtchen und man wird eingestehen müssen, dass es in diesem Falle mit allen anderen Verben ebenso steht, also mit *grüssen, verlangen überreichen, bezahlen, danken, sagen, beantworten, sich entfernen, sich begeben abliefern, ausdrücken* und *schenken.* Nun fasse man die entsprechenden schwedischen Verba ins Auge:

Modern gav Kalle litet pengar, för att han skulle köpa bröd. Då gick han till närmaste affär, hälsade hövligt och bad att få en brödkaka. Köpmannen gav honom den och Kalle betalte. Då tackade köpmannen och sade: »Adjö»! Kalle besvarade hälsningen och avlägsnade sig. Sedan begav han sig hem och lämnade brödet åt modern. Hon uttalade till honom sin belåtenhet och gav honom ett plommon.

Mir scheint, dass die schwedischen Zeitwörter hier ganz dieselbe Aktion haben wie die angeführten deutschen. Diese Aktion nenne ist in Ermangelung eines besseren Ausdrucke terminat und die betreffenden Verba. Terminata; d. h. (zeitlich Begrenzte. Stellt man sich eine Liste derartiger Verba zusammen – und es gibt deren eine grosse Menge — so kann man erkenne dass sich zwanglos drei Untergruppen ergeben. Bei den einen w der Beginn des aus verschiedenen Akten bestehenden Geschehe deutlich vorgestellt (aber nicht stark hervorgehoben), während Ende in unserer Vorstellung verschwimmt; für sie passt die zeichnung Initiva, z. B. *Er ging fort. Han avlägsn sig.* Dass hier — in der Regel wenigstens — nicht dura Aktion vorliegt, ist einleuchtend; aber diese Verba sind auch n perfektiv. Von der Wahrheit dieser Behauptung kann man leicht überzeugen, indem man die Sätze ins Präsens setzt: *geht fort. Han avlägsnar sig.* Sie sind nun wahrhaftige sentia, was bekanntlich bei dem Präsens perfektiver Verba ni Fall ist. Da nämlich das Perfektivum einen Zeitpunkt ausd ein Punkt jedoch keine Ausdehnung hat, ist das Präsens Perfektiva nur ein lebendiger Ausdruck für das — unmi bevorstehende — Futurum; z. B. *Er stirbt* = »Er wi kürzester Zeit sterben,» oder: *Er ersticht ihn* = »Im nä Augenblick wird er ihn erstechen». *Er geht fort* bedeut etwa: Er ist vor einer Weile aufgebrochen und geht j der Richtung: von uns fort. Das Gegenstück dazu wär *kehrt(e) heim. Han återvänder.* Für diese Aktion eign die Bezeichnung finitiv[1]), für jene der Ausdruck initiv[1]). terminata, bei denen Anfangsakt und Schlussakt gleich oder undeutlich vorgestellt werden, nenne ich Definita

[1]) Nach H. Meltzer.

Digitized by Google

[zeitlich] Umgrenzte). Definit ist in [illegible]
geben, kaufen, grüssen. Ich bekomme [illegible]
teilung initiv — finitiv [illegible]
wesentlich erscheint mir dagegen [illegible]
perfektiven und der durativen Aktion [illegible]
gar die terminate.

Da wir vorher die durativa, [illegible]
betrachtet haben, ist es nun [illegible]
Spielarten der perfektiven [illegible]
Aktion wird ein [illegible]
eines Zeitpunktes [illegible]

zeitlich begrenzter Vorgang wiedergegeben. Da keiner dieser Teilakte — auch nicht das Erreichen des Zieles — besonders hervorgehoben wird, kann hier natürlich auch von perfektiver Aktion keine Rede sein. Man vergegenwärtige sich nun unbeeinflusst die Bedeutung aller anderen Verba in unserem Geschichtchen und man wird eingestehen müssen, dass es in diesem Falle mit allen anderen Verben ebenso steht, also mit *grüssen, verlangen überreichen, bezahlen, danken, sagen, beantworten, sich entfernen, sich begeben abliefern, ausdrücken* und *schenken.* Nun fasse man die entsprechenden schwedischen Verba ins Auge:

Modern gav Kalle litet pengar, för att han skulle köpa bröd. Då gick kan till närmaste affär, hälsade hövligt och bad att få en brödkaka. Köpmannen gav honom den och Kalle betalte. Då tackade köpmannen och sade: »Adjö»! Kalle besvarade hälsningen och avlägsnade sig. Sedan begav han sig hem och lämnade brödet åt modern. Hon uttalade till honom sin belåtenhet och gav honom ett plommon.

Mir scheint, dass die schwedischen Zeitwörter hier ganz dieselbe Aktion haben wie die angeführten deutschen. Diese Aktion nenne ist in Ermangelung eines besseren Ausdruckes terminat und die betreffenden Verba. Terminata; d. h. (zeitlich) Begrenzte. Stellt man sich eine Liste derartiger Verba zusammen — und es gibt deren eine grosse Menge — so kann man erkennen, dass sich zwanglos drei Untergruppen ergeben. Bei den einen wird der Beginn des aus verschiedenen Akten bestehenden Geschehens deutlich vorgestellt (aber nicht stark hervorgehoben), während das Ende in unserer Vorstellung verschwimmt; für sie passt die Bezeichnung Initiva, z. B. *Er ging fort. Han avlägsnade sig.* Dass hier — in der Regel wenigstens — nicht durative Aktion vorliegt, ist einleuchtend; aber diese Verba sind auch nicht perfektiv. Von der Wahrheit dieser Behauptung kann man sich leicht überzeugen, indem man die Sätze ins Präsens setzt: *Er geht fort. Han avlägsnar sig.* Sie sind nun wahrhaftige Präsentia, was bekanntlich bei dem Präsens perfektiver Verba nie der Fall ist. Da nämlich das Perfektivum einen Zeitpunkt ausdrückt, ein Punkt jedoch keine Ausdehnung hat, ist das Präsens echter Perfektiva nur ein lebendiger Ausdruck für das — unmittelbar bevorstehende — Futurum; z. B. *Er stirbt* = »Er wird in kürzester Zeit sterben,» oder: *Er ersticht ihn* = »Im nächsten Augenblick wird er ihn erstechen». *Er geht fort* bedeutet also etwa: Er ist vor einer Weile aufgebrochen und geht jetzt in der Richtung: von uns fort. Das Gegenstück dazu wäre: *Er kehrt(e) heim. Han återvänder.* Für diese Aktion eignet sich die Bezeichnung finitiv[1]), für jene der Ausdruck initiv[1]). Verba terminata, bei denen Anfangsakt und Schlussakt gleich deutlich oder undeutlich vorgestellt werden, nenne ich Definita (etwa:

[1]) Nach H. Meltzer.

Digitized by Google

[zeitlich] Umgrenzte). Definit ist in unserem Geschichtchen z. B. *geben, kaufen, grüssen.* Ich betone jedoch, dass ich auf die Dreiteilung initiv — finitiv — definit nicht Wert lege; neu und wesentlich erscheint mir dagegen der Nachweis, dass es neben der perfektiven und der durativen Aktion eine besondere dritte Aktion gibt: die terminate.

Da wir vorher die durative, sodann die terminate Aktion näher betrachtet haben, ist es nun vielleicht zweckmässig, auch einige Spielarten der perfektiven ins Auge zu fassen. Bei der perfektiven Aktion wird ein Geschehen unter besonderer Hervorhebung eines Zeitpunktes bezeichnet. Dieser Punkt ist weitaus das Bedeutsamste der Vorstellung, alles andere tritt hinter ihm zurück. Bei manchen Verben wird oft nur ein solcher Punkt vorgestellt, z. B. bei *finden* (punktuelle Aktion); bei anderen tritt die Nebenvorstellung eines folgenden durativen Geschehens hinzu, z. B. *erröten* »mit einem Schlage rot werden [und dann — eine Zeit lang — rot bleiben]» (ingressive Aktion); das Gegenstück hiezu wäre z. B. *versinken* »mit einem Schlage nach unten hin verschwinden [nachdem die betreffende Person oder Sache vorher in sinkender Bewegung war]» (effektive Aktion). Eine besondere Untergruppe bilden Perfektiva wie *erschlagen* »durch Schlagen töten», *ersteigen* »durch Steigen erreichen». Solche mit einem Präfix ausgestattete transitive Verba, welche die momentane Erreichung eines Resultates am Objekte mit Hilfe der durch das Simplex bezeichneten Tätigkeit ausdrücken, nennt man Resultativa[1]).

Zuletzt sei es mir erlaubt, zu dem Abschnitt „Aktionsart" in H. Pauls „Deutscher Grammatik" (IV [1920], S. 65 ff.) einige Worte zu sagen. Dort heisst es: „Imperfektivisch ist ein Verbum, wenn es einen Vorgang in seiner Dauer, in seinem Verlauf bezeichnet; perfektivisch, wenn es sich auf einen Moment bezieht, entweder auf den Abschluss eines Vorgangs oder auf den Eintritt eines Zustandes. Viele Verba können sowohl perfektiv als imperfektiv sein, andere sind normalerweise das eine oder das andere. Imperfektiv sind z. B. *liegen, schlafen, wohnen, leben,* perfektiv *kommen, bringen, finden, sterben,* besonders viele zusammengesetzte Verba. Doch stellt sich leicht der Übergang von einer Aktionsart zur andern ein. So kann z. B. *er kommt* von jemand gesagt werden, der erst noch im Begriffe ist, sich zu nähern, und dann ist das Verbum imperfektiv. Anderseits ist *gehen* ohne Angabe eines Ausgangs- oder Zielpunktes imperfektiv, aber *er geht* kann doch auch als Gegensatz zu *er kommt* gebraucht werden, also perfektiv." Ich will nun nicht bestreiten, dass *er kommt* und *er geht* durativ sein könne, *er geht* kann gewiss auch perfektiv gebraucht werden, d. h. »im nächsten Augenblick wird er sich auf den Weg machen [in Bewegung

[1]) Nach R. Wustmann.

Digitized by Google

setzen]» (ingressiv), aber unter Umständen kann man *er geht* auch als wirkliches Präsens eines terminaten (initiven) Verbums auffassen, d. h. etwa: »er ist soeben aufgebrochen und entfernt sich nun» oder etwa: »er hat sich soeben verabschiedet und wird im nächsten Moment aufbrechen und sich dann entfernen». *Er kommt* ist oft nicht perfektiv, sondern terminat (finitiv), d. h. »er ist im Herannahen und wird sein Ziel bald erreichen».

Wenn dann Paul meint, *er umgab die Stadt mit einer Mauer* sei perfektiv, so möchte ich dem entgegenhalten, dass bei dem durch das Verbum ausgedrückten Vorgang nicht der Schlussmoment allein besonders hervortritt; auch dieses Verbum ist wohl terminat.

„Vielfach" heisst es weiter, „sind Zusammensetzungen perfektiv, während das einfache Wort ausschliesslich oder überwiegend imperfektiv ist, vgl *sitzen* (nordd.) — *aufsitzen, absitzen; stehen — auf-, ab-, ein-, erstehen.*" Für (trans. und intrans.) *erstehen* trifft dies unbedingt zu, bei *abstehen* und *einstehen* steigen mir schon leichte Zweifel auf, aber *aufstehen, aufsitzen* und *absitzen* halte ich in einer grossen Anzahl von Fällen für terminat; man kann nämlich das Präsens dieser Verba zumeist in wirklicher Präsensbedeutung verwenden, z. B.: *Die Schüler stehen auf,* d. h. »vollziehen gerade jetzt die — aus verschiedenen Teilakten bestehende — Handlung des Aufstehens»; ebenso *Er sitzt auf (ab).* Auch die sodann von Paul angeführten Verba *sich legen, sich setzen, sich stellen* scheinen mir oft terminat zu sein.

Allerdings ist es wahrscheinlich — und dies scheint mir auch aus den folgenden Ausführungen Pauls hervorzugehen — dass viele Verba, die heute zumeist terminate Aktion haben, in einem früheren Sprachstadium perfektiv gewesen sind.

Wien, im Oktober 1921. ***Hans W. Pollak.***

STUDENTEXAMEN I FINLAND.

Från och med detta års ingång har den finska förordningen av den 15 dec. 1919 angående studentexamen trätt i kraft. Då det säkerligen även i vårt land ej torde vara utan intresse att känna till förhållandena i detta hänseende i våra broderländer, skall jag här nedan lämna en summarisk redogörelse för denna förordnings innehåll.[1])

Skriftliga prov anordnas två gånger årligen, dels under loppet av april, dels under förra hälften av september, och ledas, anordnas och bedömas av en examensnämnd, bestående av en ordförande jämte nödigt antal universitetslärare, vilka utses av universitetskonsistoriet, samt av högst fyra medlemmar, som utses bland skol-

[1]) Petit angiver avtryck av förordningens text.

Digitized by Google

råden (motsvarande våra undervisningsråd) inom skolstyrelsen (= vår Skolöverstyrelse).

De skriftliga proven äro till antalet fem, nämligen:

a) i modersmålet, bestående av en på skolans undervisningsspråk avfattad i sakligt och stilistiskt avseende tillfredsställande uppsats över något till elevens erfarenhetsområde eller den vid skolan meddelade allmänna bildning hörande ämne;

b) i det andra inhemska språket, bestående av en översättning från sagda språk till undervisningsspråket;

c) i ett främmande språk, bestående i de klassiska lyceerna av en översättning från latin till undervisningsspråket samt i övriga läroverk av tvenne översättningar, den ena, alternativt enligt elevens eget val, från tyska, franska eller engelska språket till undervisningsspråket, den andra en helt lätt översättning från undervisningsspråket till samma främmande språk;

d) i matematik, bestående i tillfredsställande behandling av tre uppgifter, samt

e) realprov, varvid till elevens besvarande framställes en serie frågor, hänförande sig till de huvudsakligaste delarna av skolkurserna i följande ämnesgrupper, såvida undervisning i dem i den översta klassen meddelas:

1) religion och kyrkohistoria samt filosofins grunder;
2) historia och samhällslära;
3) fysik och kemi;
4) zoologi, botanik och geografi, samt
5) nationalekonomi och hanthushållning berörande ämnen.

Av dessa frågor böra åtminstone tre till minst två olika ämnesgrupper hörande frågor tillfredsställande eller ock två till samma ämnesgrupp hörande synnerligen förtjänstfullt behandlas.

Vid utarbetandet av proven må några skriftliga hjälpmedel icke begagnas, förutom vid matematikprovet, där användning av logaritmiska tabeller är tillåten; och bör varje prov avläggas inom en tid av sex timmar, räknat från den tidpunkt, då eleverna behörigen erhållit kännedom om uppgifterna.

Uppgifterna för de skriftliga proven böra vara hämtade ur de i skolan genomgångna kurserna samt nära ansluta sig till desamma. Eleverna vid de olikartade läroverken och å skilda linjer böra föreläggas skilda uppgifter anpassade efter beskaffenheten och omfånget av de vid skolan genomgångna kurserna.

De skriftliga proven granskas och bedömas förberedelsevis med understrykande av felen av skolans vederbörande lärare i ämnet. Vid konferens med lärarena i högsta klassen, varvid skolans föreståndare är ordförande, kunna till protokollet utlåtanden avgivas om de särskilda eleverna. De skriftliga proven insändas därefter inom förloppet av en vecka efter det senaste skrivprovet till examensnämnden med biläggande av uppgift om de vitsord, med vilka vederbörande lärare bedömt varje prov, ävensom av ovannämnda protokoll.

De insända skrivproven granskas av examensnämnden i den ordning nämnden prövar ändamålsenligt, och bedömer nämnden dem slutligen. Varje skriftligt prov tilldelas något av vitsorden berömligt (laudatur), med beröm godkänt (cum laude approbatur), godkänt (approbatur) samt underkänt (improbatur).

Har elev blivit underkänd i något skriftligt prov, med undantag av provet i modersmålet, kan han det oaktat av examensnämnden förklaras för godkänd i de skriftliga proven, därest nämnden på grund av de övriga proven och om elev erhållna upplysningar prövar honom innehava nödig mogenhet.

Rätt att deltaga i de skriftliga prov, som föranstaltas under september månad, tillkommer endast de elever, vilka på grund av laga orsak varit hindrade att helt och hållet eller delvis deltaga i proven under vårterminen, så ock examinander, vilka underkänts i sistnämnda prov. Endast de prov, som vid de föregående skriftliga proven icke av examinanden utförts eller i vilka han blivit underkänd, äger han vid höstproven avlägga. Elev, som av laga skäl först under hösten är i tillfälle att första gången deltaga i de skriftliga proven, äger rätt att på förenämnt sätt under påföljande vårtermin avlägga förnyat prov. Den

Digitized by Google

setzen]» (ingr
auch als wir
auffassen, d.
sich nun» o
wird im näc
Er kommt is
»er ist im I

Wenn
sei perfekti
durch das \
ment allein
terminat.

„Vielı
fektiv, wä
wiegend in
stehen — *
erstehen t
steigen mi
und *absitz*
terminat; n
in wirklich
stehen auf.
denen Teila
Er sitzt auf
sich legen, s.
sein.

Allerding
aus den folge
viele Verba, die
früheren Sprach

Wien, im C

STUI

Från och med
av den 15 dec. 1919
det säkerligen även
känna till förhållande
skall jag här nedan l
förordnings innehåll.

Skri
av apr
och
jän
k
gst
yck av

Digitized by Google

Damit begann jener verabscheuungswürdige Menschenhandel, an welchem sich später alle übrigen Kolonien besitzenden Völker Europas beteiligten, und der Jahrhunderte hindurch gedauert hat.

Es bedurfte der lebenslänglichen Bemühungen eines edlen und zugleich geistig begabten Mannes um den Widerstand aller bei dem schändlichen Gewinn Beteiligten zu brechen und die Sache der misshandelten Negerrasse zum Siege zu führen.

Dieser Mann war William Wilberforce.

William Wilberforce föddes den 24 augusti 1759 i staden York. Redan som skolelev talade han ofta med sina kamrater om de olyckliga negerslavarna och vid 15 års ålder skrev han en uppsats mot människohandeln. I hans dagbok finna vi följande ord: Gud har givit mig en stor livsuppgift (Lebensaufgabe), arbetet för slavarnas väl. Wilberforce började sitt arbete, då han lämnat universitetet. Han hade en svag kropp men en stark själ och han lyckades att tillsammans med sin mäktige vän William Pitt krossa sina fienders motstånd. Tre dagar förrän han dog, berättade man för honom, att slavarna blivit fria.»

Att döma av en diskussion i Neuphilologischer Verein i Helsingfors (se Neuphilologische Mitteilungen a. st.) tyckes denna uppgift ha vunnit tämligen allmänt gillande. De närvarande enade sig nämligen om ett uttalande, att detta översättningsprov motsvarar den svårighetsgrad, som man tillsvidare har rätt att fordra av en tysk studentstil. Uttryckligen betonades, att översättningen till det främmande språket icke finge göras svårare. Det framhölls vidare i uttalandet, att provet i sin helhet skulle betygsättas efter genomsnittsnivån av båda översättningarna, dock så, att en obetingad mindervärdighet av den ena av dessa skulle medföra underkännande. Fel mot genus och pluralformer finge ej bedömas så strängt som vid den hittillsvarande översättningen med tillhjälp av ordböcker. *Hz.*

"DAS MACHT SEIN GEWISSEN WAR SCHLECHTER ALS DEIN STAND".

I sin recension av Ivar Larssons Götzupplaga (Mod. Spr. april 1921) söker Doc. Heinertz göra gällande, att vi i ovanstående uttryck ha ett fall av apokoinukonstruktion. Det kunde ju vara tillfyllest att hänvisa till Grimms D.W., där saken är behandlad, men då endast exempel från äldre författare där anföras, torde en erinran om att talesättet fortfarande är gängse ej vara ur vägen. Från Goethe har jag antecknat ytterligare tvenne fall:

1) *Ich kenne ihn nicht mehr .. wie thätig nnd brauchbar der Mensch ist. Das macht, versetzte der Hauptmann, wir tragen ihm nichts Neues auf, als bis er das Alte ... vollendet hat* [illegible]ndtschaften 19 (Reclams Auswahl).

[illegible]*srer Provinz singen wir was wir wollen, das macht,* [illegible]*ont unser Statthalter ist* (Egmont 79).

[illegible]elägg:

nicht [illegible] *gewesen? nickte sie dem Harrenden* [illegible] *n Arm hing, das macht, ich habe* [illegible]*zuschminken* (Heyse, Merlin 424).

Digitized by Google

leitet der Wunsch, diesen Gegenstand gerade vor schwedischen Neuphilologen zu behandeln. Konnte ich doch selbst bei der Unterweisung von Schweden in deutscher Sprache und beim Übersetzen aus dem Schwedischen sehen, dass gewisse Unterschiede der beiden Sprachen das Gebiet der Aktionsart berühren; ich muss nur zum Beispiel auf die bekannte Tatsache hinweisen, dass *skjuta* bald dem deutschen *schiessen,* bald dem deutschen *erschiessen* entspricht. Aber ich möchte nun heute auch Einiges hinzufügen und gleichzeitig zu dem betreffenden Kapitel des mittlerweile erschienenen 4. Bandes von H. Pauls Deutscher Grammatik Stellung nehmen. Sonst will ich mich jedoch auf die Behandlung der — recht umfangreichen — wissenschaftlichen Literatur diesmal nicht einlassen; diesbezüglich verweise ich nur auf das Kapitel A (S. 354—390) meiner zitierten Abhandlung, in deren Verlaufe auch hoffentlich deutlich genug zum Ausdruck gekommen ist, was ich von anderen gelernt oder übernommen habe, so dass ich hier auf Hinweise dieser Art verzichten darf.

Zunächst also einige Bemerkungen zu Låftmans Artikel! — Wollte man das schwedische *alltsedan* durch einen Ausdruck ins Deutsche übersetzen, der die Aktionsart des Verbums im übergeordneten Satz in gleicher Weise beeinflusst, so müsste man etwa sagen: *von dem Augenblick an, da* ... Z. B. *Von dem Augenblick an, da ich nach Hause gekommen bin, regnet es;* nicht aber: *Von dem Augenblick an, da ich nach Hause gekommen bin, habe ich zwei Briefe erhalten;* denn *es regnet* ist durativ, *(zwei Briefe) erhalten* jedoch nicht.

Dagegen kann ich wohl sagen: *Von dem Augenblick an, da ich nach Hause gekommen bin, habe ich nur zwei Briefe erhalten* und ebenso auch im Schwedischen: *Alltsedan jag kom hem, har jag bara fått två brev.* Der Hauptsatz besagt nämlich nun: Es herrschte für mich im allgemeinen der Zustand des Ausbleibens der Briefpost, der allerdings — wie ich nebenbei bemerke — zweimal unterbrochen wurde. Das Verbum ist eben durch das eingeschobene Wörtchen *nur* mit einem Schlage durativ geworden. Gerade an diesem Beispiel sieht man auch, dass beim durativen Verbum nicht immer die Vorstellung des zeitlich Unbegrenzten hervortreten muss, es kann vielmehr auch ein gleichförmiges Geschehen ohne jede Rücksicht auf den Zeitverlauf vorgestellt werden. Noch deutlicher zeigt sich die gerade erwähnte Aktionsart, wenn der Hauptsatz negiert wird: *Von dem Augenblick an, da ich nach Hause gekommen bin, habe ich keinen [keinen einzigen, nicht einen, nicht einen einzigen] Brief erhalten.* Die an unserem Beispiele gemachte Beobachtung hat allgemeinere Geltung, d. h. durch Ausdrücke, die den Verbalbegriff negieren oder einschränken, wird oft auch die Aktionsart verändert.

Låftman fährt dann fort: „Man kan säga: »alltsedan jag kom till staden, har jag mött honom varje dag på gatan» ... begreppet »möta varje dag» är ett likformigt, till tiden obegränsat

Digitized by Google

skeende: ett durativt begrepp." Dem könnte man nun entgegenhalten, *möta varje dag* sei kein durativer, sondern ein iterativer Begriff, denn nach der ziemlich allgemein geltenden Auffassung liegt ja iterative Aktionsart vor, wenn das Geschehen aus gleichen regelmässig wiederkehrenden Akten bestehend vorgestellt wird. Dennoch ist auch Låftman im Recht, denn die iterative Aktion ist der durativen in der Regel so verwandt, dass man sie gleichsam als einen Spezialfall dieser Aktion auffassen könnte; nur dass bei der durativen Aktion das zeitlich unbegrenzt oder ganz ohne Rücksicht auf den Zeitverlauf vorgestellte Geschehen als ungegliedert gedacht wird, bei der iterativen hingegen aus lauter gleichen Gliedern bestehend. Dazu kommt allerdings noch etwas anderes: von iterativen Verben spricht man eigentlich nur dann, wenn die sprachliche Bezeichnung des iterierten Begriffes eine Weiterbildung des Ausdruckes ist, der zur Wiedergebe des entsprechenden nicht iterierten Begriffes dient. *Möta varje dag* ist iterativ, weil daneben das einfache *möta* vorkommt, lat. *volitare,* weil daneben ein *volare* steht, nicht aber z. B. *gehen gå, säen så, dreschen tröska,* obgleich sich die von diesen Verben bezeichneten Vorgänge in der Regel aus gleichen immer wiederkehrenden Akten zusammensetzen. Bei dem Begriffe *gehen* ist gewiss die Fortbewegung durch die Beine das Wesentliche; dass der Vorgang aus lauter gleichartigen Akten besteht, ist unwesentlich; und eben weil das iterative Moment keinen besonderen sprachlichen Ausdruck besitzt, verblasst dieser unwesentliche Teil des Begriffes noch mehr in unserer Vorstellung.

Bei dieser Gelegenheit will ich noch auf eine Aktion hinweisen, über deren Verbreitung ich mir zuerst in einem Gespräche mit Professor M. H. Jellinek klar wurde. In Beispielen wie *Der Dieb wird bestraft [pflegt bestraft zu werden], Ich trinke Wein ohne Wasser [in der Regel ohne Wasser], Wir essen um 1 Uhr [gewöhnlich um 1 Uhr]* enthält der Verbalbegriff die Vorstellung der Gepflogenheit. Man könnte diese Spielart der durativen Aktion als konsuetive bezeichnen.

Vielleicht ist es gut, auch hier darauf aufmerksam zu machen, dass die „Inchoativa" ebenfalls Durativa sind. Verba wie *dunkeln, altern, wachsen* drücken eine allmähliche Zustands- (oder Eigenschafts-)-veränderung aus, wobei das Quantum des betreffenden Zustandes (oder der betreffenden Eigenschaft) gleichförmig zunimmt oder abnimmt, ohne dass diesem Vorgange eine zeitliche Grenze gesetzt wäre. Da der Ausdruck „Inchoativa", d. h. Verba des Beginnens, höchst irreführend ist, möchte ich die Bezeichnung Mutativa, d. h. Verba der Veränderung, für sie in Vorschlag bringen.

Sowie nun — und damit kehre ich wieder zum Ausgangspunkt zurück — das schwedische *alltsedan* durative Aktion im übergeordneten Satze und das deutsche *seit(dem)* bei Verwendung des Präsens durative Aktion im Temporalsatz erfordert, so bestehen

Digitized by Google

auch für andere Zeitkonjunktionen Beziehungen zur Aktionsart des Verbums, sei es des übergeordneten, sei es des Temporalsatzes. *Seit(dem)* beeinflusst auch das Verbum des übergeordneten Satzes; steht dieses im Präsens, so ist es durativ, z. B. *Seit ich ihn kenne, schätze ich ihn hoch.* — *Während* kann nicht gut mit einem perfektiven Verbum verbunden werden, denn die perfektive (momentane) Aktion hat keinerlei Dauer, sie „währt" nicht. Vgl. *Während er im Theater sass, starb seine Mutter,* aber in der Regel nicht: *Er sass im Theater, während seine Mutter starb.* Ich sage nur „in der Regel", denn möglich wäre auch diese Ausdrucksweise, wenn sich der Sprechende dabei *sterben* nicht als momentanes Verbum vorstellt, sondern eine Folge verschiedener Geschehnisse vor Augen hat, unter denen allerdings der Moment des Sterbens das wichtigste ist, also z. B. das allmähliche Nachlassen der Herztätigkeit, den keuchenden Atem in der Agonie und den Moment des Todes. — Die Konjunktion *solange* erfordert ein durativ es Verbum im Temporalsatz und im übergeordneten Satz, z. B. *Solange er arbeitete, achtete man ihn.* — Mit *sowie, wie, sobald* eingeleitete Temporalsätze, müssen ein perfektives Verbum haben, z. B. *Wie [Sowie, Sobald] er seinen Gegner erblickte, erschrak er heftig.* Ja diese Konjunktionen haben sogar die Kraft, Verba, die sonst durativ sind, zu perfektivieren, d. h. in momentane zu verwandeln. Sage ich z. B. *Wie er sang, begann der Hund zu heulen,* so heisst hier *sang* soviel wie »seine Stimme zum Singen erhob, den ersten Ton hervorbrachte». Es drückt somit in diesem Falle den Moment des Eintrittes eines Geschehens aus, es ist „ingressiv" und die ingressive Aktion ist nur ein Sonderfall der perfektiven. Bei *bis* in der Bedeutung »solange bis» ist es offenbar so, dass das Verbum des Temporalsatzes perfektiv ist, während das des übergeordneten Satzes durative Aktion hat, z. B. *Bis der Vater zurückkehrte, spielte das Kind.*

Nach diesen Bemerkungen im Anschlusse an Låftmans Arbeit sei es mir gestattet, über Aktionsarten im Neuhochdeutschen überhaupt zu sprechen. Auf Grund des bisher Gesagten sollte man erwarten, dass man zuerst die Gesamtheit der nhd. Verba in zwei grosse Klassen zu scheiden habe, in die durativen und die perfektiven (momentanen), worauf etwa die wichtigsten Spielarten dieser beiden Aktionen aufzuzeigen wären. Wirklich perfektiv sind jedoch nur die Verba, die einen Zeitpunkt im Sinne der Mathematik hervorheben, wie z B. in der Regel *finden, treffen, entdecken, erschlagen;* die Durativa wurden schon oben kurz behandelt, es sei hier nur wiederholt, dass sie ein gleichförmiges Geschehen ausdrücken, sei es dass dies zeitlich unbegrenzt oder ohne jede Rücksicht auf den Zeitverlauf vorgestellt wird, vgl. *liegen, betrachten, leben, dunkeln.* Wenn ich hier der Kürze halber bloss Infinitive zitierte, so war dies eigentlich ein Fehler, denn nahezu jedes Verbum kann, in verschiedenem Zusammenhang oder in ver-

Digitized by Google

schiedener Situation gebraucht, auch verschiedene Aktionsart haben. Da nun auch alle anderen „Zeiten" die Aktionsart beeinflussen können, so sollte man bei derartigen Ausführungen stets Beispiele wählen, in denen das Verbum im Präteritum[1]) steht. Dies will ich nun auch in dem folgenden Geschichtchen tun und man ermittle dann, ob auch nur eines der darin vorkommenden Verba tatsächlich perfektiv oder durativ ist.

Die Mutter gab dem kleinen Karl Geld, damit er Brot kaufe. Da ging er in den nächsten Laden, grüsste höflich und verlangte einen Laib Brot. Der Kaufmann überreichte ihm die gewünschte Ware und Karl bezahlte. Daraufhin dankte der Kaufmann und sagte: „Auf Wiedersehen!" Karl beantwortete den Gruss und entfernte sich aus dem Laden. Dann begab er sich wieder nach Hause und lieferte seiner Mutter das Brot ab. Diese drückte Karl ihre Zufriedenheit aus und schenkte ihm eine Pflaume.

Gehen wir nun die einzelnen Verba rasch durch! — *gab* ist gewiss nicht durativ, aber m. E. auch nicht perfektiv, denn es wird damit nicht ein Zeitpunkt bezeichnet, etwa der, in dem das Geld die Hand des Knaben berührt; das Verbum drückt vielmehr einen Vorgang aus, der sich zwar rasch abspielt, aber doch eine gewisse zeitliche Ausdehnung besitzt und aus verschiedenen ungleichartigen Akten besteht. Diese wären etwa: das Ergreifen des Geldes, die mit dem Arm ausgeführte Bewegung zum Empfänger und das Erfassen des Geldes durch diesen, dazu kommen noch gewisse Seelenvorgänge bei beiden Personen. All diese kleinen Geschehnisse gehören gleichmässig zur Vorstellung des Gebens, keines tritt im Bewusstsein besonders hervor. — Ganz so bezeichnet *kaufen* die Gesamtheit der äusseren und innern Akte, die der Kaufvorgang darbietet. — Der Ausdruck *in den Laden gehen* ist nicht perfektiv, denn es wird nicht ein Moment, z. B. der des Überschreitens der Schwelle, hervorgehoben. Aber als durativ kann ich die Verbindung auch nicht ansprechen: »mit Gehen beschäftigt sein, wobei die Richtung, die ich eingeschlagen habe, die zum Laden ist». Hätte der Ausdruck diese Bedeutung, dann müsste ich auch in unserem Beispiele einen Gedankensprung annehmen und etwa ergänzen: *und trat ein,* ehe ich mit den Worten *grüsste höflich und verlangte einen Laib Brot* forführe. Aber nach unserem Sprachgefühl liegt hier offenbar keinerlei elliptische Ausdrucksweise vor. *(Da) ging er in den nächsten Laden* bedeutet vielmehr in unserem Falle, dass der Knabe zunächst in der Richtung zum Laden gegangen sei, dann das betreffende Gebäude erreicht habe, dort eingetreten und im Laden stehen geblieben sei; es wird also auch durch diesen Verbalausdruck ein aus verschiedenartigen Akten bestehender,

[1]) Der in der schwedischen Schulgrammatik noch immer übliche Ausdruck „Imperfektum" sollte gemieden werden, denn die damit bezeichnete germanische Verbalzeit ist weder ihrer Funktion nach noch historisch ein Imperfektum.

Digitized by Google

zeitlich begrenzter Vorgang wiedergegeben. Da keiner dieser Teilakte — auch nicht das Erreichen des Zieles — besonders hervorgehoben wird, kann hier natürlich auch von perfektiver Aktion keine Rede sein. Man vergegenwärtige sich nun unbeeinflusst die Bedeutung aller anderen Verba in unserem Geschichtchen und man wird eingestehen müssen, dass es in diesem Falle mit allen anderen Verben ebenso steht, also mit *grüssen, verlangen überreichen, bezahlen, danken, sagen, beantworten, sich entfernen, sich begeben abliefern, ausdrücken* und *schenken.* Nun fasse man die entsprechenden schwedischen Verba ins Auge:

Modern gav Kalle litet pengar, för att han skulle köpa bröd. Då gick kan till närmaste affär, hälsade hövligt och bad att få en brödkaka. Köpmannen gav honom den och Kalle betalte. Då tackade köpmannen och sade: »Adjö»! Kalle besvarade hälsningen och avlägsnade sig. Sedan begav han sig hem och lämnade brödet åt modern. Hon uttalade till honom sin belåtenhet och gav honom ett plommon.

Mir scheint, dass die schwedischen Zeitwörter hier ganz dieselbe Aktion haben wie die angeführten deutschen. Diese Aktion nenne ist in Ermangelung eines besseren Ausdruckes terminat und die betreffenden Verba. Terminata; d. h. (zeitlich) Begrenzte. Stellt man sich eine Liste derartiger Verba zusammen — und es gibt deren eine grosse Menge — so kann man erkennen, dass sich zwanglos drei Untergruppen ergeben. Bei den einen wird der Beginn des aus verschiedenen Akten bestehenden Geschehens deutlich vorgestellt (aber nicht stark hervorgehoben), während das Ende in unserer Vorstellung verschwimmt; für sie passt die Bezeichnung Initiva, z. B. *Er ging fort. Han avlägsnade sig.* Dass hier — in der Regel wenigstens — nicht durative Aktion vorliegt, ist einleuchtend; aber diese Verba sind auch nicht perfektiv. Von der Wahrheit dieser Behauptung kann man sich leicht überzeugen, indem man die Sätze ins Präsens setzt: *Er geht fort. Han avlägsnar sig.* Sie sind nun wahrhaftige Präsentia, was bekanntlich bei dem Präsens perfektiver Verba nie der Fall ist. Da nämlich das Perfektivum einen Zeitpunkt ausdrückt, ein Punkt jedoch keine Ausdehnung hat, ist das Präsens echter Perfektiva nur ein lebendiger Ausdruck für das — unmittelbar bevorstehende — Futurum; z. B. *Er stirbt* = »Er wird in kürzester Zeit sterben,» oder: *Er ersticht ihn* = »Im nächsten Augenblick wird er ihn erstechen». *Er geht fort* bedeutet also etwa: Er ist vor einer Weile aufgebrochen und geht jetzt in der Richtung: von uns fort. Das Gegenstück dazu wäre: *Er kehrt(e) heim. Han återvänder.* Für diese Aktion eignet sich die Bezeichnung finitiv[1]), für jene der Ausdruck initiv[1]). Verba terminata, bei denen Anfangsakt und Schlussakt gleich deutlich oder undeutlich vorgestellt werden, nenne ich Definita (etwa:

[1]) Nach H. Meltzer.

Digitized by Google

[zeitlich] Umgrenzte). Definit ist in unserem Geschichtchen z. B. *geben, kaufen, grüssen.* Ich betone jedoch, dass ich auf die Dreiteilung initiv — finitiv — definit nicht Wert lege; neu und wesentlich erscheint mir dagegen der Nachweis, dass es neben der perfektiven und der durativen Aktion eine besondere dritte Aktion gibt: die terminate.

Da wir vorher die durative, sodann die terminate Aktion näher betrachtet haben, ist es nun vielleicht zweckmässig, auch einige Spielarten der perfektiven ins Auge zu fassen. Bei der perfektiven Aktion wird ein Geschehen unter besonderer Hervorhebung eines Zeitpunktes bezeichnet. Dieser Punkt ist weitaus das Bedeutsamste der Vorstellung, alles andere tritt hinter ihm zurück. Bei manchen Verben wird oft nur ein solcher Punkt vorgestellt, z. B. bei *finden* (punktuelle Aktion); bei anderen tritt die Nebenvorstellung eines folgenden durativen Geschehens hinzu, z. B. *erröten* »mit einem Schlage rot werden [und dann — eine Zeit lang — rot bleiben]» (ingressive Aktion); das Gegenstück hiezu wäre z. B. *versinken* »mit einem Schlage nach unten hin verschwinden [nachdem die betreffende Person oder Sache vorher in sinkender Bewegung war]» (effektive Aktion). Eine besondere Untergruppe bilden Perfektiva wie *erschlagen* »durch Schlagen töten», *ersteigen* »durch Steigen erreichen». Solche mit einem Präfix ausgestattete transitive Verba, welche die momentane Erreichung eines Resultates am Objekte mit Hilfe der durch das Simplex bezeichneten Tätigkeit ausdrücken, nennt man Resultativa[1]).

Zuletzt sei es mir erlaubt, zu dem Abschnitt „Aktionsart" in H. Pauls „Deutscher Grammatik" (IV [1920], S. 65 ff.) einige Worte zu sagen. Dort heisst es: „Imperfektivisch ist ein Verbum, wenn es einen Vorgang in seiner Dauer, in seinem Verlauf bezeichnet; perfektivisch, wenn es sich auf einen Moment bezieht, entweder auf den Abschluss eines Vorgangs oder auf den Eintritt eines Zustandes. Viele Verba können sowohl perfektiv als imperfektiv sein, andere sind normalerweise das eine oder das andere. Imperfektiv sind z. B. *liegen, schlafen, wohnen, leben,* perfektiv *kommen, bringen, finden, sterben,* besonders viele zusammengesetzte Verba. Doch stellt sich leicht der Übergang von einer Aktionsart zur andern ein. So kann z. B. *er kommt* von jemand gesagt werden, der erst noch im Begriffe ist, sich zu nähern, und dann ist das Verbum imperfektiv. Anderseits ist *gehen* ohne Angabe eines Ausgangs- oder Zielpunktes imperfektiv, aber *er geht* kann doch auch als Gegensatz zu *er kommt* gebraucht werden, also perfektiv." Ich will nun nicht bestreiten, dass *er kommt* und *er geht* durativ sein könne, *er geht* kann gewiss auch perfektiv gebraucht werden, d. h. »im nächsten Augenblick wird er sich auf den Weg machen [in Bewegung

[1]) Nach R. Wustmann.

Digitized by Google

setzen]» (ingressiv), aber unter Umständen kann man *er geht* auch als wirkliches Präsens eines terminaten (initiven) Verbums auffassen, d. h. etwa: »er ist soeben aufgebrochen und entfernt sich nun» oder etwa: »er hat sich soeben verabschiedet und wird im nächsten Moment aufbrechen und sich dann entfernen». *Er kommt* ist oft nicht perfektiv, sondern terminat (finitiv), d. h. »er ist im Herannahen und wird sein Ziel bald erreichen».

Wenn dann Paul meint, *er umgab die Stadt mit einer Mauer* sei perfektiv, so möchte ich dem entgegenhalten, dass bei dem durch das Verbum ausgedrückten Vorgang nicht der Schlussmoment allein besonders hervortritt; auch dieses Verbum ist wohl terminat.

„Vielfach" heisst es weiter, „sind Zusammensetzungen perfektiv, während das einfache Wort ausschliesslich oder überwiegend imperfektiv ist, vgl *sitzen* (nordd.) — *aufsitzen, absitzen; stehen — auf-, ab-, ein-, erstehen.*" Für (trans. und intrans) *erstehen* trifft dies unbedingt zu, bei *abstehen* und *einstehen* steigen mir schon leichte Zweifel auf, aber *aufstehen, aufsitzen* und *absitzen* halte ich in einer grossen Anzahl von Fällen für terminat; man kann nämlich das Präsens dieser Verba zumeist in wirklicher Präsensbedeutung verwenden, z. B.: *Die Schüler stehen auf,* d. h. »vollziehen gerade jetzt die — aus verschiedenen Teilakten bestehende — Handlung des Aufstehens»; ebenso *Er sitzt auf (ab).* Auch die sodann von Paul angeführten Verba *sich legen, sich setzen, sich stellen* scheinen mir oft terminat zu sein.

Allerdings ist es wahrscheinlich — und dies scheint mir auch aus den folgenden Ausführungen Pauls hervorzugehen — dass viele Verba, die heute zumeist terminate Aktion haben, in einem früheren Sprachstadium perfektiv gewesen sind.

Wien, im Oktober 1921. ***Hans W. Pollak.***

STUDENTEXAMEN I FINLAND.

Från och med detta års ingång har den finska förordningen av den 15 dec. 1919 angående studentexamen trätt i kraft. Då det säkerligen även i vårt land ej torde vara utan intresse att känna till förhållandena i detta hänseende i våra broderländer, skall jag här nedan lämna en summarisk redogörelse för denna förordnings innehåll.[1])

Skriftliga prov anordnas två gånger årligen, dels under loppet av april, dels under förra hälften av september, och ledas, anordnas och bedömas av en examensnämnd, bestående av en ordförande jämte nödigt antal universitetslärare, vilka utses av universitetskonsistoriet, samt av högst fyra medlemmar, som utses bland skol-

[1]) Petit angiver avtryck av förordningens text.

Digitized by Google

råden (motsvarande våra undervisningsråd) inom skolstyrelsen (= vår Skolöverstyrelse).

De skriftliga proven äro till antalet fem, nämligen:

a) i modersmålet, bestående av en på skolans undervisningsspråk avfattad i sakligt och stilistiskt avseende tillfredsställande uppsats över något till elevens erfarenhetsområde eller den vid skolan meddelade allmänna bildning hörande ämne;

b) i det andra inhemska språket, bestående av en översättning från sagda språk till undervisningsspråket;

c) i ett främmande språk, bestående i de klassiska lyceerna av en översättning från latin till undervisningsspråket samt i övriga läroverk av tvenne översättningar, den ena, alternativt enligt elevens eget val, från tyska, franska eller engelska språket till undervisningsspråket, den andra en helt lätt översättning från undervisningsspråket till samma främmande språk;

d) i matematik, bestående i tillfredsställande behandling av tre uppgifter, samt

e) realprov, varvid till elevens besvarande framställes en serie frågor, hänförande sig till de huvudsakligaste delarna av skolkurserna i följande ämnesgrupper, såvida undervisning i dem i den översta klassen meddelas:

1) religion och kyrkohistoria samt filosofins grunder;
2) historia och samhällslära;
3) fysik och kemi;
4) zoologi, botanik och geografi, samt
5) nationalekonomi och hanthushållning berörande ämnen.

Av dessa frågor böra åtminstone tre till minst två olika ämnesgrupper hörande frågor tillfredsställande eller ock två till samma ämnesgrupp hörande synnerligen förtjänstfullt behandlas.

Vid utarbetandet av proven må några skriftliga hjälpmedel icke begagnas, förutom vid matematikprovet, där användning av logaritmiska tabeller är tillåten; och bör varje prov avläggas inom en tid av sex timmar, räknat från den tidpunkt, då eleverna behörigen erhållit kännedom om uppgifterna.

Uppgifterna för de skriftliga proven böra vara hämtade ur de i skolan genomgångna kurserna samt nära ansluta sig till desamma. Eleverna vid de olikartade läroverken och å skilda linjer böra föreläggas skilda uppgifter anpassade efter beskaffenheten och omfånget av de vid skolan genomgångna kurserna.

De skriftliga proven granskas och bedömas förberedelsevis med understrykande av felen av skolans vederbörande lärare i ämnet. Vid konferens med lärarena i högsta klassen, varvid skolans föreståndare är ordförande, kunna till protokollet utlåtanden avgivas om de särskilda eleverna. De skriftliga proven insändas därefter inom förloppet av en vecka efter det senaste skrivprovet till examensnämnden med biläggande av uppgift om de vitsord, med vilka vederbörande lärare bedömt varje prov, ävensom av ovannämnda protokoll.

De insända skrivproven granskas av examensnämnden i den ordning nämnden prövar ändamålsenligt, och bedömer nämnden dem slutligen. Varje skriftligt prov tilldelas något av vitsorden berömligt (laudatur), med beröm godkänt (cum laude approbatur), godkänt (approbatur) samt underkänt (improbatur).

Har elev blivit underkänd i något skriftligt prov, med undantag av provet i modersmålet, kan han det oaktat av examensnämnden förklaras för godkänd i de skriftliga proven, därest nämnden på grund av de övriga proven och om elev erhållna upplysningar prövar honom innehava nödig mogenhet.

Rätt att deltaga i de skriftliga prov, som föranstaltas under september månad, tillkommer endast de elever, vilka på grund av laga orsak varit hindrade att helt och hållet eller delvis deltaga i proven under vårterminen, så ock examinander, vilka underkänts i sistnämnda prov. Endast de prov, som vid de föregående skriftliga proven icke av examinanden utförts eller i vilka han blivit underkänd, äger han vid höstproven avlägga. Elev, som av laga skäl först under hösten är i tillfälle att första gången deltaga i de skriftliga proven, äger rätt att på förenämnt sätt under påföljande vårtermin avlägga förnyat prov. Den

Digitized by Google

som icke vid tvenne på varandra följande skrivprov erhållit godkänt vitsord i samtliga föreskrivna prov, är skyldig att förnya de skriftliga proven i sin helhet.

Under loppet av vårterminen skola i de olika läroämnena i högsta klassen anordnas muntliga examina, i vilka samtliga elever i klassen äro skyldiga att deltaga. Examensordning skall i god tid, förrän examina vidtaga, till Skolstyrelsen insändas.

Läroverkets föreståndare äger rätt att vid de muntliga examina närvara. Skolstyrelsen äger, därest så prövas nödigt, förordna ett eller flere skolråd eller, försåvitt medel för ändamålet finnas anvisade, andra sakkunniga att övervaka de muntliga examina; och äga skolråden uti de av dem företrädda ämnena bedöma examinanderna samt efter prövning förordna, att elev skall efter förloppet av viss tid undergå förnyad examen.

Hava de muntliga examina icke blivit fullgjorda inom förloppet av ett år efter det examinand blivit i samtliga skrivprov godkänd, böra dessa senare i sin helhet förnyas. Hava de skriftliga proven icke blivit godkända inom ett år efter det de muntliga examina slutförts, böra de sistnämnda förnyas.

De skriftliga proven och de muntliga examina böra avläggas vid samma läroverk.

Sedan de muntliga examina slutförts, böra föreståndarena för läroverken oförtövat underrätta examensnämnden om, vilka elever blivit i de muntliga examina godkända.

Åt de elever, som i de muntliga examina blivit godkända och vilka examensnämnden för sin del godkänt i de skriftliga proven, utfärdas å examensnämndens vägnar intyg över avlagd studentexamen.

Denna ordning erbjuder, som var och en torde se, åtskilliga olikheter med våra svenska förhållanden. Mest iögonfallande äro de s. k. realproven, till vilka ingen motsvarighet finnes i vårt land. De bli i viss mån ett komplement till modersmålsuppsatsen, blott med den skillnaden, att huvudvikten väl mera skall läggas på det sakliga, mindre på det stilistiska. En väsentlig olikhet är vidare, att de skriftliga proven kunna följa efter den muntliga examen, ej blott som i vårt land tvärtom. Anmärkningsvärt är även stadgandet, att examinanden vid det förnyade skriftliga provet endast behöver deltaga i den eller de skrivningar, som förut ej behandlats av honom eller i vilka han blivit underkänd. För språkens vidkommande saknas skriftliga prov i moderna språk i de klassiska lyceerna fullständigt, och i övriga läroverk ingår prov blott i ett av språken efter examinandens eget val, varvid emellertid översättning såväl till som från det främmande språket skall göras. Hjälpmedel äro ej tillåtna.

För att lämna våra läsare tillfälle att sätta sig in i ett dylikt provs svårighetsgrad skall jag här (efter Neuphilologische Mitteilungen, n:r 5 innev. år) avtrycka texten till det tyska provet.

«Der Ursprung der amerikanischen Negersklaverei ist bekannt. Nach der Entdeckung von Amerika hatten fast alle europäischen Völker grössere oder kleinere Stücke der Neuen Welt sich anzueignen gestrebt. Sie teilten unter sich die scheinbar herrenlosen Länder und Inseln, oft in blutigen Kriegen um ihren Besitz mit einander ringend. Um nun den erworbenen Ländern ihre wertvollen Bodenerzeugnissen abzugewinnen, zwang man anfangs die Einwohner derselben mit Gewalt zu harter Feldarbeit. Als aber die Unglücklichen, deren Körper so grausame Anstrengungen nicht gewohnt waren, bald zu Tausenden starben, suchte man andere Arbeitskräfte. Man fand sie unter den Negerstämmen, welche die dichtbevölkerte Westküste Afrikas bewohnen.

Digitized by Google

Damit begann jener verabscheuungswürdige Menschenhandel, an welchem sich später alle übrigen Kolonien besitzenden Völker Europas beteiligten, und der Jahrhunderte hindurch gedauert hat.

Es bedurfte der lebenslänglichen Bemühungen eines edlen und zugleich geistig begabten Mannes um den Widerstand aller bei dem schändlichen Gewinn Beteiligten zu brechen und die Sache der misshandelten Negerrasse zum Siege zu führen.

Dieser Mann war William Wilberforce.

William Wilberforce föddes den 24 augusti 1759 i staden York. Redan som skolelev talade han ofta med sina kamrater om de olyckliga negerslavarna och vid 15 års ålder skrev han en uppsats mot människohandeln. I hans dagbok finna vi följande ord: Gud har givit mig en stor livsuppgift (Lebensaufgabe), arbetet för slavarnas väl. Wilberforce började sitt arbete, då han lämnat universitetet. Han hade en svag kropp men en stark själ och han lyckades att tillsammans med sin mäktige vän William Pitt krossa sina fienders motstånd. Tre dagar förrän han dog, berättade man för honom, att slavarna blivit fria.»

Att döma av en diskussion i Neuphilologischer Verein i Helsingfors (se Neuphilologische Mitteilungen a. st.) tyckes denna uppgift ha vunnit tämligen allmänt gillande. De närvarande enade sig nämligen om ett uttalande, att detta översättningsprov motsvarar den svårighetsgrad, som man tillsvidare har rätt att fordra av en tysk studentstil. Uttryckligen betonades, att översättningen till det främmande språket icke finge göras svårare. Det framhölls vidare i uttalandet, att provet i sin helhet skulle betygsättas efter genomsnittsnivån av båda översättningarna, dock så, att en obetingad mindervärdighet av den ena av dessa skulle medföra underkännande. Fel mot genus och pluralformer finge ej bedömas så strängt som vid den hittillsvarande översättningen med tillhjälp av ordböcker. *Hz.*

"DAS MACHT SEIN GEWISSEN WAR SCHLECHTER ALS DEIN STAND".

I sin recension av Ivar Larssons Götzupplaga (Mod. Spr. april 1921) söker Doc. Heinertz göra gällande, att vi i ovanstående uttryck ha ett fall av apokoinukonstruktion. Det kunde ju vara tillfyllest att hänvisa till Grimms D.W., där saken är behandlad, men då endast exempel från äldre författare där anföras, torde en erinran om att talesättet fortfarande är gängse ej vara ur vägen. Från Goethe har jag antecknat ytterligare tvenne fall:

1) *Ich kenne ihn nicht mehr .. wie thätig nnd brauchbar der Mensch ist. Das macht, versetzte der Hauptmann, wir tragen ihm nichts Neues auf, als bis er das Alte ... vollendet hat* Wahlverwandtschaften 19 (Reclams Auswahl).

2) *In unsrer Provinz singen wir was wir wollen, das macht, dass Graf Egmont unser Statthalter ist* (Egmont 79).

Moderna belägg:

3) *Bin ich nicht flink gewesen? nickte sie dem Harrenden zu, indem sie sich an seinen Arm hing, das macht, ich habe nicht viel Zeit nöthig mich abzuschminken* (Heyse, Merlin 424).

Digitized by Google

4) *Noch nie ist sie in der Musikstunde so unaufmerksam gewesen ... Das macht, sie muss fortwährend an ihren edelherzigen Retter ... denken* (Trojan, Berliner Bilder 31).

5) *Aber die Fränz hielt mehr an sich, der würde das heisse Blut so leicht keinen Possen spielen; das machte: sie hatte eine gar keusche Mutter gehabt* (Viebig, Müller-Hannes 297; Ullstein).

6) *Aber dass ich so wenig Gastlichkeit zeige, das macht nicht, dass ich ungastlich wäre* (Fontane, Effi 120.)

Dessa ex. visa tydligt, att vi här ha att göra med satser best. av objekt + pred. + subjekt(sats), där *das macht* har övergått till en stelnad fras med betydelsen *das kommt daher* e. d. Det är emellertid så att säga en riskabel väg språket här har slagit in på, alldenstund *das macht* + sats också kan användas med den rakt motsatta betydelsen »det gör (har till följd) att ...» såsom i följande belägg ur Westermanns Monatsh. Aug. 1912): *er stürzte sich mit einem Feuereifer in die Geschäfte. . Das machte, dass man ihn jetzt auch als zähen Arbeiter schätzen lernte.*

Sammanhanget är visserligen alltid i viss mån en garanti, men ett studium av språkets liv visar oss, att det i sådana fall ändå så småningom utkristalliseras vissa rent formella garantier för att neutralisera den tidsförlust, vartill ett tvetydigt uttryck innebär fröet. I detta speciella fall ha dessa *dels* tagit formen av ett *weil* i st. f. *dass* såsom i

7) *Wenn er auf dem Fuchse sitzt, sieht er aus wie ein General. Das macht, weil er bei der Garde gedient hat* (Wichert, Litauische Novellen I, 91).

8) *Das macht, Wenzlaff, sagte Kümmritz, weil du nicht bei den Soldaten gewesen bist* (Fontane, Vor dem Sturm IV, 102).

9) *Das macht, weil du dein Blut zu dick hast einkochen lassen in der Gesellschaft von diesem Gesangsbruder* (K. Bartsch i Westermann Juli 1911);

dels yttra de sig i en benägenhet att utelämna konjunktionen och ersätta den medelst en paus, ofta markerad genom ett kolon. Jfr. ovan ex. 3, 4, 5.

Rimligtvis ha sådana fall, där subj. är, ett substantiv, stått modell till denna konstruktion såom i följande:

10) *Aber auch jetzt noch ist es ein wenig stickig. Das macht die niedrige Decke* (Fontane, Stechlin 105).

En annan konsekvens av denna utveckling är, att ett svagbetonat *es* såsom objekt kan inleda satsen, mig veterligen det enda fall, där detta är möjligt.

11) *Wunderbar, dass ich das dir sage, als ob du mich verstündest. Will ich denn überhaupt von dir verstanden sein? Aber du hast so etwas an dir. Es macht wohl die Heimatluft, das Verwandte, das von dort oben* (= Norwegen) *her* (R. Voss, Mit Weinlaub im Haar 38, Engelhorn).[1])

[1]) *Es* står här tydligen under inflytande av synonyma uttryck, där *es* är subj., såsom *es ist, es kommt von.*

Gävle i nov. 1921. **Arvid Smith.**

Digitized by Google

* * *

I ovanstående, med hänsyn till det bibragta materialet synnerligen tacknämliga inlägg vänder sig Lektor Smith mot min förklaring av ifrågavarande sats som ett fall av ἀπὸ κοινοῦ. Med anledning därav skall jag göra några erinringar.

För att taga saken i riktigt logisk följd kan man i Smiths inlägg urskilja följande huvudpunkter i hans resonnemang (jag upptar här blott sådant, som är av intresse för den ursprungliga konstruktionen):

1) »Det kunde vara tillfyllest att hänvisa till Grimms D. W., där saken är behandlad».

2) Genom ytterligare belägg (de flesta moderna) vill S. visa, »att vi här ha att göra med satser best. av objekt + pred. + subjekt(sats), där *das macht* har övergått till en stelnad fras med betydelsen *das kommt daher* e. d.»

3) »Rimligtvis ha sådana fall, där subj. är ett substantiv, stått modell till denna konstruktion».

Vad 1) och 2) beträffar, stå de emellertid i strid med varandra, i det att Heyne i Grimms Wb. (ifrågakommande band, spalt 1394) fattar *das* i *das macht* som subjekt, «zu dem ein erklärender Satz tritt; *das macht,* das ist der Grund, das verursacht es», medan däremot S. fattar *das* som objekt och den följande satsen som subjektsats. Jag behöver väl inte framhålla, att även jag fattat *das* som objekt.

Vad 3) beträffar, är jag naturligtvis av alldeles samma mening som Smith, eftersom ett substantiv (eller därmed jämnställt ord) är den nödvändiga förutsättningen för ἀπὸ κοινοῦ.

Vari består då skillnaden mellan min och Smiths uppfattning? Såvitt jag kan se däri, att Smith tycks anse, att detta substantiv helt enkelt kunnat utbytas mot en sats, som då blir subjektsats, medan jag fattar konstruktionen som ursprungligen uppkommen av två jämnställda satser med en gemensam led, d. v. s. ἀπὸ κοινοῦ. Jag kan inte hjälpa, att jag fortfarande måste hålla fast vid min åsikt, och som ett bevis för dess riktighet skulle jag vilja framhålla den absoluta tendens, som råder beträffande konstruktionen ifråga i talspråket, *att icke använda konjunktion,* något som även framgår av Smiths belägg 1, 3—5. Sedan skall jag gärna och villigt medgiva, att det av Smiths exempel tydligt framgår, att uttrycket på Goethes tid (och säkerligen redan långt tidigare) stelnat till en allmänt gängse fras, där det följande subjektet ej till person och numerus behövde överensstämma med *macht.* Utvecklingen till *das macht, weil* pekar hän på att orsaken härtill är att söka i inflytande från uttryck som *das kommt daher, weil,* något som även bestyrkes av Heynes uppfattning av *das* som subjekt.

Jag har med anledning av lektor Smiths inlägg sökt ur grammatiska arbeten uppbringa belägg på konstruktionen. Resultatet är mycket magert. Hos Paul, Deutsche Gramm. IV § 387 fann jag beläggen *das macht, er ist gericht* (Luther, Ein feste Burg)

Digitized by Google

och *das macht, er ist geplagt* (Goethe) jämte tillägget und so allgemein, varmed Paul anger en konstruktion såsom fullt levande. I samma arbete § 553 fann jag följande exempel med *weil: das macht, weil er abergläubisch ist* (Frau Gottsched) och *das macht, weil ich Dir gar nichts zu schreiben hatte* (Tieck). Hos Blatz (II sid. 816) fann jag *Die Lichtenstein thut vornehm und ernst; das macht aber, weil der gestrenge Herr Vater da ist* (Riehl), ett exempel, som Curme tycks ha lånat (§ 269).

M. Otto Heinertz.

"IF IT *WILL* MAKE YOU HAPPY FOR ME TO MARRY YOU I WILL DO THAT".

I en intressant artikel i tidskriftens Septemberhäfte behandlar lektor Arvid Smith bland andra frågor hypotetiska bisatser med *will* av ovanstående typ. Då den analys lekt. S. ger av dessa satser icke synes mig i alla avseenden övertygande, har jag icke kunnat motstå lusten att framlägga min åsikt i frågan. I nära samband med denna fråga stå åtskilliga andra tempusfrågor, som i forna tider livligt intresserat mig. Att nu måhända en och annan dunkelt erinrar sig, att jag på vitt skilda tider och i olika publikationer fäst uppmärksamheten på dessa frågor och sökt lämna några blygsamma bidrag till lösningen av en eller annan av dem, synes mig icke böra utgöra något hinder för mig att, sedan de för mig åter så att säga blivit aktuella, än en gång i korthet beröra dem, då det ju med skäl kan antagas, att bland M. S:s läsare mången finnes, som icke ägnat dem någon särskild uppmärksamhet.

Jag vet mig aldrig ha grubblat över ifrågavarande hypotetiska satstyp eller ens ha lagt märke till den, och likväl förefaller det mig, som om jag fullkomligt oreflekterat skulle hava skrivit t. ex. *I will call at six p. m. to-morrow if that will suit you.* Detta behöver icke betyda, att jag sett dylika konditionalsatser, fastän jag sedan glömt dem. Ha deras tillvaro kunnat undgå den lärde författaren i Anglia, vars arbete lekt. S. avser att med sin uppsats komplettera, så vore det ju icke underligt, om de undgått mig. Vare därmed huru som helst, säkert är, att sådana oberoende satser med *will* som *Will that do? That will do? That will satisfy me* äro mig välbekanta. Enligt lekt. S. äro nu de hypotetiska satserna så att säga kalkerade på de nyss nämnda oberoende satserna — så torde jag i korthet kunna referera lekt. S:s åsikt, ehuru han icke använder ordet, och detta är också min åsikt eller, rättare sagt, jag anser inverkan från dessa oberoende satser i alla händelser vara en av de faktorer, som framkallat den hypotetiska satstypen. Men där skilja sig våra meningar.

Digitized by Google

Enligt lekt. S. har *will* kunnat få inträde i den hypotetiska satsen därför att fonemet *will* + inf. i de nyss anförda oberoende satserna helt och hållet eller åtminstone i de närmaste förlorat sin temporala betydelse, som undanträngts av den modala. Lekt. S. anser således, att i satsen *Now you can abuse me if that will satisfy you* bisatsens betydelse är *if that action of yours is of nature to satisfy you.* För mitt öra — för så vitt man kan tala om sitt »öra» eller sin »språkkänsla», när det gäller ett främmande språk — äro i båda fallen, de oberoende satserna och de hypotetiska bisatserna, fonemet *will satisfy* och liknande rena futura. I en tvistefråga av denna beskaffenhet finns tydligen ingenting annat att göra än att hänskjuta saken till en kompetent engelsk "umpire". Men en sådan har redan uttalat sig. Lekt. S. anför själv, att enligt lekt. Charleston (Eng. översättningsövn. s. 225) fut. i satsen *We shall pay you a visit next year if that will be convenient to you* uttrycker ren framtid. Jag kan icke finna detta påstående »förhastat», men företeelsen tarvar förklaring, då läroböckerna ingenting nämna därom. Lekt. S frågar, varför man, om så är, icke likaväl säger: *We will go to-morrow if the weather will be fine.* Härpå skulle man kunna svara med lekt. S:s eget argument, ehuru jag icke anser det vara det rätta svaret, då jag icke anser fonemet i någon av de anförda bisatserna ha denna betydelse: *will be fine* kan omöjligen betyda *is of nature to,* ty här är icke fråga om någon hos »vädret» inneboende konstant egenskap. För min del skulle jag först och främst vilja svara: analogien med *That will satisfy me* o .d. har icke sträckt sig så långt, att den även medfört *if the weather will be fine.* Att fråga varför vore förvetet och förmätet. Men såsom jag nyss antydde, finns måhända ännu en — logisk — förklaring på *will*'s uppträdande i dessa satser (vi bortse naturligtvis hela tiden från sådana hypotetiska bisatser, där det betyder *vill).* I den nyss anförda bisatsen *if the weather is fine* uttrycker ju *is fine* ett tillstånd, som måste ha inträtt före huvudsatsens handling: vädret måste vara vackert, för att besöket skall komma till stånd. Men det förefaller mig högst sannolikt, att för engelsk uppfattning ... *if that wil satisfy you* betyder: »under förutsättning att besöket för dig har belåtenhet till följd», och att således i dylika satser *will* + inf. uttrycker framtid icke blott i förhållande till den tidpunkt, då satsen utsäges, utan även i förhållande till huvudsatsens handling. Då lekt. S. för dessa satser föreslår benämningen resultativa konditionalsatser, ser det ut, som om en liknande tanke föresvävat honom, och endast med denna tolkning synes den mig äga något existensberättigande. I sådana satser som *I'll call to-morrow if the weather is fine* stämma engelskan och svenskan i avseende på tempusbruket överens: i båda språken uttryckes i bisatsen framtid genom presens. Däremot är jag icke säker på att i satsen '»Ja' tittar opp i morron ve sextiden, om de' passar (konvenerar) dej» *passar* verkligen har futural bety-

Digitized by Google

zeitlich begrenzter Vorgang wiedergegeben. Da keiner dieser Teilakte — auch nicht das Erreichen des Zieles — besonders hervorgehoben wird, kann hier natürlich auch von perfektiver Aktion keine Rede sein. Man vergegenwärtige sich nun unbeeinflusst die Bedeutung aller anderen Verba in unserem Geschichtchen und man wird eingestehen müssen, dass es in diesem Falle mit allen anderen Verben ebenso steht, also mit *grüssen, verlangen überreichen, bezahlen, danken, sagen, beantworten, sich entfernen, sich begeben abliefern, ausdrücken* und *schenken.* Nun fasse man die entsprechenden schwedischen Verba ins Auge:

Modern gav Kalle litet pengar, för att han skulle köpa bröd. Då gick han till närmaste affär, hälsade hövligt och bad att få en brödkaka. Köpmannen gav honom den och Kalle betalte. Då tackade köpmannen och sade: »Adjö»! Kalle besvarade hälsningen och avlägsnade sig. Sedan begav han sig hem och lämnade brödet åt modern. Hon uttalade till honom sin belåtenhet och gav honom ett plommon.

Mir scheint, dass die schwedischen Zeitwörter hier ganz dieselbe Aktion haben wie die angeführten deutschen. Diese Aktion nenne ist in Ermangelung eines besseren Ausdruckes terminat und die betreffenden Verba. Terminata; d. h. (zeitlich) Begrenzte. Stellt man sich eine Liste derartiger Verba zusammen — und es gibt deren eine grosse Menge — so kann man erkennen, dass sich zwanglos drei Untergruppen ergeben. Bei den einen wird der Beginn des aus verschiedenen Akten bestehenden Geschehens deutlich vorgestellt (aber nicht stark hervorgehoben), während das Ende in unserer Vorstellung verschwimmt; für sie passt die Bezeichnung Initiva, z. B. *Er ging fort. Han avlägsnade sig.* Dass hier — in der Regel wenigstens — nicht durative Aktion vorliegt, ist einleuchtend; aber diese Verba sind auch nicht perfektiv. Von der Wahrheit dieser Behauptung kann man sich leicht überzeugen, indem man die Sätze ins Präsens setzt: *Er geht fort. Han avlägsnar sig.* Sie sind nun wahrhaftige Präsentia, was bekanntlich bei dem Präsens perfektiver Verba nie der Fall ist. Da nämlich das Perfektivum einen Zeitpunkt ausdrückt, ein Punkt jedoch keine Ausdehnung hat, ist das Präsens echter Perfektiva nur ein lebendiger Ausdruck für das — unmittelbar bevorstehende — Futurum; z. B. *Er stirbt* = »Er wird in kürzester Zeit sterben,» oder: *Er ersticht ihn* = »Im nächsten Augenblick wird er ihn erstechen». *Er geht fort* bedeutet also etwa: Er ist vor einer Weile aufgebrochen und geht jetzt in der Richtung: von uns fort. Das Gegenstück dazu wäre: *Er kehrt(e) heim. Han återvänder.* Für diese Aktion eignet sich die Bezeichnung finitiv[1]), für jene der Ausdruck initiv[1]). Verba terminata, bei denen Anfangsakt und Schlussakt gleich deutlich oder undeutlich vorgestellt werden, nenne ich Definita (etwa:

[1]) Nach H. Meltzer.

Digitized by Google

[zeitlich] Umgrenzte). Definit ist in unserem Geschichtchen z. B. *geben, kaufen, grüssen.* Ich betone jedoch, dass ich auf die Dreiteilung initiv — finitiv — definit nicht Wert lege; neu und wesentlich erscheint mir dagegen der Nachweis, dass es neben der perfektiven und der durativen Aktion eine besondere dritte Aktion gibt: die terminate.

Da wir vorher die durative, sodann die terminate Aktion näher betrachtet haben, ist es nun vielleicht zweckmässig, auch einige Spielarten der perfektiven ins Auge zu fassen. Bei der perfektiven Aktion wird ein Geschehen unter besonderer Hervorhebung eines Zeitpunktes bezeichnet. Dieser Punkt ist weitaus das Bedeutsamste der Vorstellung, alles andere tritt hinter ihm zurück. Bei manchen Verben wird oft nur ein solcher Punkt vorgestellt, z. B. bei *finden* (punktuelle Aktion); bei anderen tritt die Nebenvorstellung eines folgenden durativen Geschehens hinzu, z. B. *erröten* »mit einem Schlage rot werden [und dann — eine Zeit lang — rot bleiben]» (ingressive Aktion); das Gegenstück hiezu wäre z. B. *versinken* »mit einem Schlage nach unten hin verschwinden [nachdem die betreffende Person oder Sache vorher in sinkender Bewegung war]» (effektive Aktion). Eine besondere Untergruppe bilden Perfektiva wie *erschlagen* »durch Schlagen töten», *ersteigen* »durch Steigen erreichen». Solche mit einem Präfix ausgestattete transitive Verba, welche die momentane Erreichung eines Resultates am Objekte mit Hilfe der durch das Simplex bezeichneten Tätigkeit ausdrücken, nennt man Resultativa[1]).

Zuletzt sei es mir erlaubt, zu dem Abschnitt „Aktionsart" in H. Pauls „Deutscher Grammatik" (IV [1920], S. 65 ff.) einige Worte zu sagen. Dort heisst es: „Imperfektivisch ist ein Verbum, wenn es einen Vorgang in seiner Dauer, in seinem Verlauf bezeichnet; perfektivisch, wenn es sich auf einen Moment bezieht, entweder auf den Abschluss eines Vorgangs oder auf den Eintritt eines Zustandes. Viele Verba können sowohl perfektiv als imperfektiv sein, andere sind normalerweise das eine oder das andere. Imperfektiv sind z. B. *liegen, schlafen, wohnen, leben,* perfektiv *kommen, bringen, finden, sterben,* besonders viele zusammengesetzte Verba. Doch stellt sich leicht der Übergang von einer Aktionsart zur andern ein. So kann z. B. *er kommt* von jemand gesagt werden, der erst noch im Begriffe ist, sich zu nähern, und dann ist das Verbum imperfektiv. Anderseits ist *gehen* ohne Angabe eines Ausgangs- oder Zielpunktes imperfektiv, aber *er geht* kann doch auch als Gegensatz zu *er kommt* gebraucht werden, also perfektiv." Ich will nun nicht bestreiten, dass *er kommt* und *er geht* durativ sein könne, *er geht* kann gewiss auch perfektiv gebraucht werden, d. h. »im nächsten Augenblick wird er sich auf den Weg machen [in Bewegung

[1]) Nach R. Wustmann.

Digitized by Google

setzen]» (ingressiv), aber unter Umständen kann man *er geht* auch als wirkliches Präsens eines terminaten (initiven) Verbums auffassen, d. h. etwa: »er ist soeben aufgebrochen und entfernt sich nun» oder etwa: »er hat sich soeben verabschiedet und wird im nächsten Moment aufbrechen und sich dann entfernen». *Er kommt* ist oft nicht perfektiv, sondern terminat (finitiv), d. h. »er ist im Herannahen und wird sein Ziel bald erreichen».

Wenn dann Paul meint, *er umgab die Stadt mit einer Mauer* sei perfektiv, so möchte ich dem entgegenhalten, dass bei dem durch das Verbum ausgedrückten Vorgang nicht der Schlussmoment allein besonders hervortritt; auch dieses Verbum ist wohl terminat.

„Vielfach" heisst es weiter, „sind Zusammensetzungen perfektiv, während das einfache Wort ausschliesslich oder überwiegend imperfektiv ist, vgl *sitzen* (nordd.) — *aufsitzen, absitzen; stehen — auf-, ab-, ein-, erstehen.*" Für (trans. und intrans.) *erstehen* trifft dies unbedingt zu, bei *abstehen* und *einstehen* steigen mir schon leichte Zweifel auf, aber *aufstehen, aufsitzen* und *absitzen* halte ich in einer grossen Anzahl von Fällen für terminat; man kann nämlich das Präsens dieser Verba zumeist in wirklicher Präsensbedeutung verwenden, z. B.: *Die Schüler stehen auf,* d. h. »vollziehen gerade jetzt die — aus verschiedenen Teilakten bestehende — Handlung des Aufstehens»; ebenso *Er sitzt auf (ab).* Auch die sodann von Paul angeführten Verba *sich legen, sich setzen, sich stellen* scheinen mir oft terminat zu sein.

Allerdings ist es wahrscheinlich — und dies scheint mir auch aus den folgenden Ausführungen Pauls hervorzugehen — dass viele Verba, die heute zumeist terminate Aktion haben, in einem früheren Sprachstadium perfektiv gewesen sind.

Wien, im Oktober 1921. ***Hans W. Pollak.***

STUDENTEXAMEN I FINLAND.

Från och med detta års ingång har den finska förordningen av den 15 dec. 1919 angående studentexamen trätt i kraft. Då det säkerligen även i vårt land ej torde vara utan intresse att känna till förhållandena i detta hänseende i våra broderländer, skall jag här nedan lämna en summarisk redogörelse för denna förordnings innehåll.[1])

Skriftliga prov anordnas två gånger årligen, dels under loppet av april, dels under förra hälften av september, och ledas, anordnas och bedömas av en examensnämnd, bestående av en ordförande jämte nödigt antal universitetslärare, vilka utses av universitetskonsistoriet, samt av högst fyra medlemmar, som utses bland skol-

[1]) Petit angiver avtryck av förordningens text.

Digitized by Google

»modalt hjälpverb» är, hur föga många verb motsvara den definition, som ligger i benämningen, och hur olika listan på de »mod. hjälpverben» ser ut de olika språkens grammatiker. I den franska grammatiken räknar man hit *oser* — varför inte lika gärna *compter* och *penser?* — och i den engelska *dare* (och *need).* I vilket språk finns en modusform, som uttrycker detsamma, som uttryckes genom en form av *våga* + inf.? Många verb äro modala hjälpverb endast i vissa fall, där den egentliga betydelsen försvagats. I *Jag kan simma; Jag vill betala dig, men jag kan inte* äro *kan* och *vill* icke hjälpverb. Däremot har *kan* denna betydelse i *Han kan vara omkring trettio år,* där det tillsammans med infinitiven uttrycker detsamma som en lat. potentialis och en grek. optativ med ἄν, och i *Nu kan du gå,* som omskriver en koncessiv konjunktiv eller en imperativ. Jag har ovan i överensstämmelse med vedertaget bruk (och i brist på bättre) kallat *will be* i *Boys will be boys,* där det närmar sig betydelsen av *plägar,* ett modalt futurum. Varför räknas då icke *plåga* till de modala hjälpverben? Latinets och franskans konativa imperf. (ex. *Je mourais de faim)* göra lika mycket (eller lika litet) skäl för benämningen modalt imperf., som *faillir* förtjänar att kallas ett modalt hjälpverb. Att låta yttre särmärken avgöra, om ett verb är modalt eller icke och att därför, med Zetterström-Hammarberg, frånkänna *dare-* och *need* — under förutsättning att de eljes ha anspråk därpå — namn heder och värdighet av modala hjälpverb, när de i 3 pers. pres. ind. taga ändelsen *s* eller följas av inf. med *to,* låter sig icke försvaras —.

Det är en härlig sak, att svenskan äger futurekvivalenten *kommer att.* När jag säger, att ett »rent futurum» är ett sådant, som på svenska kan uttryckas med *kommer att* + inf., bör denna förklaring kunna tränga in i den mest pachyderma individs "entité intracranienne". I motsats därtill må man kalla *I will* + inf. ett modalt futurum. Men vad betyder detta futurum? Alla de betydelser, som enligt grammatikerna ligga däri, räcka icke till att uttömma hela dess innehåll. Den, som säger *I'll tell you a funny story,* uttrycker därmed icke någon platonisk avsikt; han avvaktar ingen tillåtelse "to take up his parable", utan skrider (såvida motparten icke vidtagit några profylaktiska åtgärder) genast till aktion. *I will* + inf. uttrycker på en gång avsikt och futuritet; och den väsentliga, psykologiska skillnaden mellan *I shall* och *I will* är den, att det förra betyder, att saken redan är beslutad, det senare, att beslutet fattas i samma ögonblick satsen uttalas. —

Att den verbalform, som kallas *konditionalis,* då den gör skäl för namnet, är en särskild modus, är väl ofrånkomligt; men om man så benämner den eller man kallar den ett "modalt futurum præteriti (imperf. futuri)," är från praktisk, pedagogisk synpunkt skäligen likgiltigt. Men då den i alla händelser (i ifrågavarande ställning) har modal betydelse, blir, såsom ovan antytts, benäm-

Digitized by Google

som icke vid tvenne på varandra följande skrivprov erhållit godkänt vitsord i samtliga föreskrivna prov, är skyldig att förnya de skriftliga proven i sin helhet.

Under loppet av vårterminen skola i de olika läroämnena i högsta klassen anordnas muntliga examina, i vilka samtliga elever i klassen äro skyldiga att deltaga. Examensordning skall i god tid, förrän examina vidtaga, till Skolstyrelsen insändas.

Läroverkets föreståndare äger rätt att vid de muntliga examina närvara. Skolstyrelsen äger, därest så prövas nödigt, förordna ett eller flere skolråd eller, försåvitt medel för ändamålet finnas anvisade, andra sakkunniga att övervaka de muntliga examina; och äga skolråden uti de av dem företrädda ämnena bedöma examinanderna samt efter prövning förordna, att elev skall efter förloppet av viss tid undergå förnyad examen.

Hava de muntliga examina icke blivit fullgjorda inom förloppet av ett år efter det examinand blivit i samtliga skrivprov godkänd, böra dessa senare i sin helhet förnyas. Hava de skriftliga proven icke blivit godkända inom ett år efter det de muntliga examina slutförts, böra de sistnämnda förnyas.

De skriftliga proven och de muntliga examina böra avläggas vid samma läroverk.

Sedan de muntliga examina slutförts, böra föreståndarena för läroverken oförtövat underrätta examensnämnden om, vilka elever blivit i de muntliga examina godkända.

Åt de elever, som i de muntliga examina blivit godkända och vilka examensnämnden för sin del godkänt i de skriftliga proven, utfärdas å examensnämndens vägnar intyg över avlagd studentexamen.

Denna ordning erbjuder, som var och en torde se, åtskilliga olikheter med våra svenska förhållanden. Mest iögonfallande äro de s. k. realproven, till vilka ingen motsvarighet finnes i vårt land. De bli i viss mån ett komplement till modersmålsuppsatsen, blott med den skillnaden, att huvudvikten väl mera skall läggas på det sakliga, mindre på det stilistiska. En väsentlig olikhet är vidare, att de skriftliga proven kunna följa efter den muntliga examen, ej blott som i vårt land tvärtom. Anmärkningsvärt är även stadgandet, att examinanden vid det förnyade skriftliga provet endast behöver deltaga i den eller de skrivningar, som förut ej behandlats av honom eller i vilka han blivit underkänd. För språkens vidkommande saknas skriftliga prov i moderna språk i de klassiska lyceerna fullständigt, och i övriga läroverk ingår prov blott i ett av språken efter examinandens eget val, varvid emellertid översättning såväl till som från det främmande språket skall göras. Hjälpmedel äro ej tillåtna.

För att lämna våra läsare tillfälle att sätta sig in i ett dylikt provs svårighetsgrad skall jag här (efter Neuphilologische Mitteilungen, n:r 5 innev. år) avtrycka texten till det tyska provet.

«Der Ursprung der amerikanischen Negersklaverei ist bekannt. Nach der Entdeckung von Amerika hatten fast alle europäischen Völker grössere oder kleinere Stücke der Neuen Welt sich anzueignen gestrebt. Sie teilten unter sich die scheinbar herrenlosen Länder und Inseln, oft in blutigen Kriegen um ihren Besitz mit einander ringend. Um nun den erworbenen Ländern ihre wertvollen Bodenerzeugnissen abzugewinnen, zwang man anfangs die Einwohner derselben mit Gewalt zu harter Feldarbeit. Als aber die Unglücklichen, deren Körper so grausame Anstrengungen nicht gewohnt waren, bald zu Tausenden starben, suchte man andere Arbeitskräfte. Man fand sie unter den Negerstämmen, welche die dichtbevölkerte Westküste Afrikas bewohnen.

Digitized by Google

A.

Vad beträffar de inhemska namnen (franska och belgiska), behöves ingen historisk undersökning, ty det moderna språket följer icke längre de gamla reglerna. Då man ej kan associera ett ord till kända appellativer, låter man det följa tendensen, att h- förstummas.

a) *med aspirerat h-:* Haillan, Hainaut, Ham, Hardy, Harley, Hausset, Hautefort (person), Haut-Sénégal, Havre, Hébert, Helle, Henri, Henriade, Herbert, Hérvet, Hève, Hogue, (Hougue), Horps, Hubert, Huc, Hugo, Huguenots, Hugues.

Obs. Bland dessa ord märkas dock många av germanskt ursprung, som ha historiskt motiverad aspiration.

b) *stumt h-:* Haine, Halévy, Hancarville, Harcourt, Haussonville, Hautefort (plats, jfr provensalska Altafort), Hauterive, Hauteville, Hautpoul, Haüy, Hazebrouck, Heim, Helvétius, Hendaye, Hérault, Herbelot de Molainville, Herberay, Héristal, Herménault, Hervart, Hesdin, Hildegarde, Hocquincourt, Hondschoote, Hôpital (Hospital), Houdetot, Hozier, Huisme, Humbert, Humières, Husnot, Hyères.

Obs. Holbach har stumt h-, ty han var fransman.

B.

Klassiska namn (grekiska, romerska och bibliska) ha *stumt h-:* Hadès, Harpage, Harpocrate, Hébé, Hécyre, Hélène, Hélicon, Héliodore, Héliogabale, Héllène, Hellespont, Helvétie, Héraclides, Héraclite, Hercule, Hercyne, Hermès, Hermonyme, Hérode, Hérodiade, Hérodote, Hérostrate, Hespérides, Hespérie, Hibernie, Hiéron, Hilaire, Hipparque, Hippocrate, Hippolyte, Hispanie, Holopherne, Homère, Honoré, Horace, Hortense, Hyades, Hydaspe, Hygie, Hymen, Hyrcan, Hyrcanie.

Anm. Hellade anges av Klint med asp h-, men av Schulthess und stumt h-. Larousse löser ej frågan, men då detta ord annars skulle vara det enda undantaget, torde Schulthess ha rätt.

C.

Holländska, tyska, spanska, och engelska namn bilda en grupp, varmed fransmännen kunna komma i beröring, då dessa språk omedelbart gränsa till det franska språkområdet. Följaktligen söker man så noggrant som möjligt återge namnens ursprungliga uttal, vilket i skriften betecknas med aspirerat h-. Detta är regel för de tre förstnämnda språken, varemot engelska namn vackla. Att apostrofering ej förekommer i spanskan, torde väl förklara, varför dessa ord behandlas på samma sätt. Angående själva uttalet anmärker O. Jespersson i sin Lehrbuch der Phonetik § 6, 21, sid. 78 (Teubuer 1913), att fransmän och engelsmän ofta uttala initiala vokaler med glottis-stöt, då de tala främmande språk.

1) holländska namn endast med aspirant h-): Haarlem, Hackaert, La Haye, Helder, Heyden, Hollande.

Digitized by Google

4) *Noch nie ist sie in der Musikstunde so unaufmerksam gewesen ... Das macht, sie muss fortwährend an ihren edelherzigen Retter ... denken* (Trojan, Berliner Bilder 31).

5) *Aber die Fränz hielt mehr an sich, der würde das heisse Blut so leicht keinen Possen spielen; das machte: sie hatte eine gar keusche Mutter gehabt* (Viebig, Müller-Hannes 297; Ullstein).

6) *Aber dass ich so wenig Gastlichkeit zeige, das macht nicht, dass ich ungastlich wäre* (Fontane, Effi 120.)

Dessa ex. visa tydligt, att vi här ha att göra med satser best. av objekt + pred. + subjekt(sats), där *das macht* har övergått till en stelnad fras med betydelsen *das kommt daher* e. d. Det är emellertid så att säga en riskabel väg språket här har slagit in på, alldenstund *das macht* + sats också kan användas med den rakt motsatta betydelsen »det gör (har till följd) att ...» såsom i följande belägg ur Westermanns Monatsh. Aug. 1912): *er stürzte sich mit einem Feuereifer in die Geschäfte. . Das machte, dass man ihn jetzt auch als zähen Arbeiter schätzen lernte.*

Sammanhanget är visserligen alltid i viss mån en garanti, men ett studium av språkets liv visar oss, att det i sådana fall ändå så småningom utkristalliseras vissa rent formella garantier för att neutralisera den tidsförlust, vartill ett tvetydigt uttryck innebär fröet. I detta speciella fall ha dessa *dels* tagit formen av ett *weil* i st. f. *dass* såsom i

7) *Wenn er auf dem Fuchse sitzt, sieht er aus wie ein General. Das macht, weil er bei der Garde gedient hat* (Wichert, Litauische Novellen I, 91).

8) *Das macht, Wenzlaff, sagte Kümmritz, weil du nicht bei den Soldaten gewesen bist* (Fontane, Vor dem Sturm IV, 102).

9) *Das macht, weil du dein Blut zu dick hast einkochen lassen in der Gesellschaft von diesem Gesangsbruder* (K. Bartsch i Westermann Juli 1911);

dels yttra de sig i en benägenhet att utelämna konjunktionen och ersätta den medelst en paus, ofta markerad genom ett kolon. Jfr. ovan ex. 3, 4, 5.

Rimligtvis ha sådana fall, där subj. är, ett substantiv, stått modell till denna konstruktion såom i följande:

10) *Aber auch jetzt noch ist es ein wenig stickig. Das macht die niedrige Decke* (Fontane, Stechlin 105).

En annan konsekvens av denna utveckling är, att ett svagbetonat *es* såsom objekt kan inleda satsen, mig veterligen det enda fall, där detta är möjligt.

11) *Wunderbar, dass ich das dir sage, als ob du mich verstündest. Will ich denn überhaupt von dir verstanden sein? Aber du hast so etwas an dir. Es macht wohl die Heimatluft, das Verwandte, das von dort oben* (= Norwegen) *her* (R. Voss, Mit Weinlaub im Haar 38, Engelhorn).[1])

[1]) *Es* står här tydligen under inflytande av synonyma uttryck, där *es* är subj., såsom *es ist, es kommt von.*

Gävle i nov. 1921. **Arvid Smith.**

Digitized by Google

* * *

ETT SVÅRT SKOLÄMNE.

När franskan till följd av 1905 års läroverksreform i de flesta flickskolorna miste sin ställning som första språk och dess plats i läroplanen intogs av tyskan, mottogs denna förändring naturligt nog i lärarkretsar och av andra för frågan intresserade personer med olika känslor. Å ena sidan beklagade man, att franskan berövades så mycken tid — tre till fem år — och därigenom såväl det ur rent språklig pedagogisk synpunkt hälsosamma inflytandet av detta till sin byggnad särdeles klara språk som möjligheten att giva lärjungarna kännedom om och intresse för fransk kultur och franskt väsen, vari den svenska odlingen dock har djupa rötter, högst betydligt inskränktes. Från andra håll gjordes de åsikterna gällande, att tyskan dels, såsom ägande större ljud- och ordlikhet med svenskan, är lättare att uttala och förstå, dels att den genom sin större rikedom på former redan på ett tidigt stadium giver mera övning i logiskt tänkande och av båda anledningarna är lämpligare som »grundläggande» språk — vilket den ju redan var i de allmänna läroverken — att den har större praktisk betydelse för svenskar och att den kultur, som tyskan är nyckeln till, står oss närmare och därför bör ha större intresse för oss än den franska.

Hur delade meningarne än voro angående de båda språkens företräden ur olika synpunkter, var det troligen ingen, som ansåg tvivelaktigt, att den nya ordningen skulle resultera i ökade kunskaper i tyska.

Har denna förväntan uppfyllts? Jag tror mig uttala icke endast min egen åsikt, när jag besvarar denna fråga med *nej*. Det klagas nu mer än före 1905 bland lärarinnor, att barnen kunna dåligt i tyska, bland barnen och deras föräldrar, att tyskan är för svår, tar för mycken tid och gör privatlektioner nödvändiga. Det ser alltså snarare ut, som hade man gjort tyskan en björntjänst genom att ge den tre år mer än förut.

Jag undervisade under åren närmast efter denna förändrings införande, alltså medan den genomfördes, i tyska vid en flickskola både i klasser, som haft tyska som första språk och i sådana, som börjat därmed i fjärde klassen. Jag gjorde mycket snart den erfarenheten, att den förra kategorien snarare kunde mindre, d. v. s. skrev sämre och läste, förstod och talade icke bättre än den senare. En femte klass, som haft tyska som första språk, och en sjette, som börjat därmed i fjärde, fingo vid vårterminens slut utföra samma skriftliga uppgift, en enkel översättning till tyska. I fråga om genomsnittsbegåvning voro de båda klasserna jämnställda, och åldersskillnaden var ju omkring ett år. Resultatet blev: medelbetyg för femte klassen Bc, för sjätte klassen Ba. Även i andra flick- och samskolor och vid privatundervisning har jag sedan i likhet med många andra lärare och lärarinnor gjort den erfarenheten, att detta språk numera, åtminstone från och med

Digitized by Google

och *das macht, er ist geplagt* (Goethe) jämte tillägget und so allgemein, varmed Paul anger en konstruktion såsom fullt levande. I samma arbete § 553 fann jag följande exempel med *weil: das macht, weil er abergläubisch ist* (Frau Gottsched) och *das macht, weil ich Dir gar nichts zu schreiben hatte* (Tieck). Hos Blatz (II sid. 816) fann jag *Die Lichtenstein thut vornehm und ernst; das macht aber, weil der gestrenge Herr Vater da ist* (Riehl), ett exempel, som Curme tycks ha lånat (§ 269).

N. Otto Heinertz.

"IF IT *WILL* MAKE YOU HAPPY FOR ME TO MARRY YOU I WILL DO THAT".

I en intressant artikel i tidskriftens Septemberhäfte behandlar lektor Arvid Smith bland andra frågor hypotetiska bisatser med *will* av ovanstående typ. Då den analys lekt. S. ger av dessa satser icke synes mig i alla avseenden övertygande, har jag icke kunnat motstå lusten att framlägga min åsikt i frågan. I nära samband med denna fråga stå åtskilliga andra tempusfrågor, som i forna tider livligt intresserat mig. Att nu måhända en och annan dunkelt erinrar sig, att jag på vitt skilda tider och i olika publikationer fäst uppmärksamheten på dessa frågor och sökt lämna några blygsamma bidrag till lösningen av en eller annan av dem, synes mig icke böra utgöra något hinder för mig att, sedan de för mig åter så att säga blivit aktuella, än en gång i korthet beröra dem, då det ju med skäl kan antagas, att bland M. S:s läsare mången finnes, som icke ägnat dem någon särskild uppmärksamhet.

Jag vet mig aldrig ha grubblat över ifrågavarande hypotetiska satstyp eller ens ha lagt märke till den, och likväl förefaller det mig, som om jag fullkomligt oreflekterat skulle hava skrivit t. ex. *I will call at six p. m. to-morrow if that will suit you.* Detta behöver icke betyda, att jag sett dylika konditionalsatser, fastän jag sedan glömt dem. Ha deras tillvaro kunnat undgå den lärde författaren i Anglia, vars arbete lekt. S. avser att med sin uppsats komplettera, så vore det ju icke underligt, om de undgått mig. Vare därmed huru som helst, säkert är, att sådana oberoende satser med *will* som *Will that do? That will do? That will satisfy me* äro mig välbekanta. Enligt lekt. S. äro nu de hypotetiska satserna så att säga kalkerade på de nyss nämnda oberoende satserna — så torde jag i korthet kunna referera lekt. S:s åsikt, ehuru han icke använder ordet, och detta är också min åsikt eller, rättare sagt, jag anser inverkan från dessa oberoende satser i alla händelser vara en av de faktorer, som framkallat den hypotetiska satstypen. Men där skilja sig våra meningar.

Digitized by Google

klassister, som skola lära sig den samtidigt med att de utan tillräckligt stöd av modersmålsundervisningen måste inhämta allmän grammatisk kunskap, än *förr* för ett par år äldre barn, som från och med första klassen läst Sundéns allt annat än lätta svenska språklära. Det är också endast naturligt, att dessa försök i de lägre klasserna att lära sig något, som egentligen är för svårt, medför osäkerhet hela skolan igenom. Resultatet är också sådant, att man frågar sig om de många tyska veckotimmarna i de lägre klasserna hava någon som helst betydelse för avgångsklassernas kunskapsmått.

Behöver det vara så? Förvisso icke. Att modersmålsundervisningen åter skulle redan i de lägsta klasserna giva den för den tyska språklärans inlärande nödvändiga grammatiska träningen, kan man näppeligen vänta, och detta är icke heller behövligt, om man icke fordrar annat av lärjungarna än de vid denna ålder och utan grammatisk träning kunna prestera, d. v. s. läsning innantill och utantill med och utan översättning till svenska, eftersägning, skrivning av inlärda stycken, inlärande av ord och uttryck, gärna även en del *paradigm* och andra »ramsor»; däremot ingen översättning till tyska, intet bildande av meningar på egen hand, intet återgivande med egna ord, överhuvudtaget intet självständigt producerande, vare sig i tal eller skrift. Det är förvisso, då det gäller något så abstrakt som kunskap i ett främmande språk, naturligare för barn vid denna ålder att imitera än att producera. Och man behöver t. ex. vid utantilläsning icke vara rädd för enformighet: i en klass på tjugufem barn tycker det tjugufemte, att det är lika roligt att få läsa upp en liten vers, som det första. Vid översättning till svenska bör man redan mycket tidigt sätta lexikon i händerna på barnen — *där* är självständig verksamhet på sin plats; att för länge vänjas vid ordlista medför en valhändhet, som sent övervinnes. Tyskans likhet med svenskan torde göra, att barnen även utan grammatisk kunskap i allmänhet utan svårighet förstå, vad de läsa och kunna översätta det till svenska. Och skulle i en översättningsläxa en eller annan mening förekomma, som kan antas bereda för stora svårigheter, är det ju ingenting, som hindrar, att man på förhand går igenom den och ger den behövliga hjälpen.

De resultat man med detta slags undervisning kan nå äro visserligen andra än de man nu strävar efter, men äro de därför mindre värdefulla? Om man sluppe allt grammatiserande ända till *tidigast* i fjärde klassen, skulle man till och med med färre veckotimmar än nu under de första tre till fyra åren hinna *läsa* mycket tyska, även ett par »riktiga» böcker, t. ex. Grimms sagor, samla och innöta i minnet ett stort förråd av ord och fraser och få vana att skriva *rätt* genom att skriva endast ordentligt inlärda saker. I fjärde eller femte klassen skulle lärjungarna då äga ett stort språkmaterial, som deras öga och öra äro vanda vid; de äro då mera mogna för inhämtande av grammatisk lärdom, vartill

Digitized by Google

modersmålsundervisningen då bör ha åtminstone i någon mån — helst genom ett mera energiskt grammatiserande än nu — tränat dem. Även om man nu fordrar kunskap i tysk grammatik och mera självständigt talande och skrivande, behöfver tyskan icke bliva ett svårt ämne.

Förvisso vore det till stor fördel icke blott för all undervisning i främmande språk utan även lika mycket för behärskandet av det egna språket, om detta betraktades och behandlades som »grundläggande språk.» Det synes mig däremot, åtminstone ur språklig pedagogisk synpunkt, vara mindre viktigt, vilket främmande språk som är det *första*.

* *
*

I detta sammanhang vill jag icke underlåta att påpeka betydelsen av att som läseböcker fördraga vanliga tyska upplagor framför skolupplagor, i all synnerhet om dessa, vilket beklagligt och obegripligt nog oftast är fallet, äro tryckta med antikva. Efter att under en enda termin ha läst endast med antikva tryckta böcker, staka sig lärjungarna även på det högsta stadiet på ett synnerligen störande sätt, om de skola läsa fraktur. Vare sig man anser det praktiskt av tyskarna eller icke, så *äro* så gott som alla icke vetenskapliga tyska böcker tryckta med fraktur. Den, som av tyska böcker läst endast skolupplagor, tryckta med antikva och eventuellt försedda med ordlista i slutet och siffror i kanten som hänvisa till noter — vilka borde utgivas i extra häften — han får med en »riktig» tysk bok i sin hand ett främmande ting, som han knappast kan använda.

Och är icke färdigheten att läsa i bok även på främmande språk ändå det viktigaste resultatet — emedan det för alla är uppnåeligt och värdefullt — som språkundervisningen i skolan kan giva?

Anna von der Heyden,
f. Hellstedt.

INSÄNDA BÖCKER.

Kr. Nyrop, Poésie française, 1850—1920, deuxième édition augmentée. Copenhague, Nordisk Forlag 1921.

Emil Rodhe och Virgile Pinot, Muntliga och skriftliga franska översättningsövningar (Svensk text med 'nyckel'). — *Dito,* Nyckel till *dito*. Stockholm, Fritze 1921. Pris med 'nyckel' i särskilt häfte 2 kr. 25 öre.

Heinertz-Widbeck, Engelsk läsebok för tekniska skolor, Stockholm, Norstedt 1921. Pris häft. 6 kr.; kart. 6 kr. 75 öre.

Digitized by Google

Såsom uttryck för en »tidlös», d. v. s. för alla tider gällande sats är antagligen i alla världens språk presens det vanliga uttrycket. Men därjämte användas stundom i denna betydelse, såväl i de klassiska som i de romanska och germanska språken två andra tempora. När Cicero nedskrev satsen *Nemo ... saltat sobrius,* skulle han lika väl ha kunnat ge den formen *Nemo saltavit sobrius;* han hade då uttryckt tanken under formen av ett erfarenhetsrön, lämnande åt läsaren att själv dra den slutsatsen, att vad som aldrig förr hänt (åtminstone i detta fall) aldrig kommer att hända. Men han skulle också ha kunnat uttrycka sin på erfarenhet grundade sats under formen av en förutsägelse: *Nemo saltabit sobrius* (ex. *Difficilem et morosum offendet garrulus.* Hor. *Sat.* II: V, 90). Liksom nyssnämnda perfektum plägar kallas gnomiskt eller empiriskt perf. eller "perfectum consuetudinis" (av vilka benämningar den första lämpligen borde inskränkas till dess användning i satser, som ha karaktären av sentens), kunde måhända ifrågavarande futurum förtjäna namnet "empiriskt futurum". Detta fut. förekommer i svenskan vanligen i förbindelse med *alltid* eller *aldrig,* t. ex. *Aldrig skall man höra honom klaga,* och i samma fall i tyskan. Långt vidsträcktare användning har det emellertid i franskan och engelskan.

Då ett par klassiska filologer kalla det empir. perf. och den empir. aoristen »tidlösa», så torde de väl därmed endast vilja säga, att den tanke de uttrycka är tidlös, och icke vilja förneka, att den temporala betydelsen på samma gång för medvetandet framträder. Detsamma gäller om det empiriska futurum, och riktigare än att, som amerikanaren Blackburne gör i sin avhandling *The English future* etc., säga, att *will* + inf. i detta fall uttrycker varken vilja eller futuritet, är att säga, att det har på en gång temporal och »modal» betydelse, ehuru den förra stundom i det närmaste bortskymts av den senare.

För den händelse att — mot förmodan — någon skulle erinra sig, att jag en gång i fåvitsko sagt, att i en nekande sats *(Damp wood won't burn)* betydelsen möjligen är att härleda ur den voluntativa, avsvär jag härmed högtidligt denna villomening, förmodligen framkallad av sådana svenska satser som *Brasan vill inte ta sej,* som ingenting ha att göra med föreliggande eng. satser av generellt innehåll. Däremot har i en sådan känslobetonad sats som *»Du ska då alltid vara framme och ställa till oreda» ska* för min språkkänsla fortfarande samma »modala», närmare bestämt fatalistiska betydelse som hjälpverben i *It's a pity he should be so poor; Wenn es morgens regnen sollte* etc.

I samma »modala» betydelse förekommer *would* + inf., varpå exempel anföras i en och annan av våra skolgrammatiker: *He would sit for hours doing nothing.* Detta *would sit* är varken

will be underförstås. Detta styrker mig i min förmodan, att i *if that will suit you* den futurala betydelsen är fullt kännbar, ty någon skillnad måste ju finnas mellan de två uttryckssätten.

Digitized by Google

en verklig konditionalis eller ett futurum præteriti. Det är helt enkelt en "Anbildung" till *will sit* och förutsätter, att detta för den, som utsäger satsen, nått betydelsestadiet *kan* (= *plägar, sitta*. Även i svenskan förekommer *skulle* i denna betydelse, men, såvitt jag kan finna, endast i nekande sats, t. ex. *(Han bar sin olycka med verkligt hjältemod). Aldrig skulle man höra honom klaga.* Tyskan har här endast *Nie hörte man ihn klagen (hat man ihn klagen hören).* I satsen *alltid skulle han vara framme och ställa till oreda* har *skulle* fatalistisk betydelse.

Lektor S. anför även exempel på konditionalsatser med *would.* Här böra två fall särskiljas.

1) Om satsen *I'll call to-morrow if that will suit you* sättes i beroende av ett preteritalt tempus, övergår det senare — och naturligtvis även det förra — *will* till *would.* I båda fallen är *would* + inf. ett futurum præteriti.

2) *If fifteen guineas would be a very great comfort to you indeed, I know where to find them* (Afzel., Eng. elementarb. 2 s. 127). Detta *would be* är en verklig konditionalis, och den av *if* inledda satsen kan anses såsom huvudsats till en underförstådd konditionalsats *if you had them.* Man kan också säga, att satsen betyder *If it is true that fifteen guineas would be* etc. eller *You say that ... would be* etc. *If so, I know, etc. ...* Stundom är, i eng. liksom i andra språk, ellipsen knappast kännbar, och *would* får då så att säga i dubbel bemärkelse »modal» betydelse (ty varje verklig konditionalis har »modal» betydelse): det kan sägas vara ett modestare *will.*[1])

I samma betydelse som i ovan anförda eng. sats förekommer i franskan (liksom ock i svenskan och tyskan) konditionalis i hypotetiska bisatser, inledda av *si,* t. ex. *s'il serait un scandale ... que de voir un Baudelaire en bronze ... il faut bien que quelqu'un le dise* (Brunetière) Däremot måste alla andra konditionalsatser med *skulle,* t. ex. *Om det skulle regna i morgon, stannar jag hemma,* återgivas på annat sätt: *s'il pleut* eller *s'il pleuvait* eller *s'il devait pleuvoir.* I de två sista fallen drar bisatsens tempus gärna med sig huvudsatsens, som då kommer att lyda: *je resterais,* om ock exempel på futurum förekomma.

Under det hos eng. *will, would* stundom en mer eller mindre »modal» betydelse utvecklat sig ur den temporala, lämnar den nyss anförda satsen ett exempel på försvagning av det modala *devait* till en betydelse, som närmnar sig den rent temporala.

Då ovan uttrycket "modalt *will*" flere gånger förekommer, skall jag till sist tillåta mig ett par anspråkslösa aforismer beträffande termen »modal». Envar vet, hur svävande begreppet

[1]) Jfr den mycket vanliga användningen av imperf. (konj.) i *I couldn't tell you that* = *Jag kan inte etc.* och *Ye could not know where lies a thing so fair* (Byron, *Don Juan).*

Digitized by Google

»modalt hjälpverb» är, hur föga många verb motsvara den definition, som ligger i benämningen, och hur olika listan på de »mod. hjälpverben» ser ut de olika språkens grammatiker. I den franska grammatiken räknar man hit *oser* — varför inte lika gärna *compter* och *penser?* — och i den engelska *dare* (och *need).* I vilket språk finns en modusform, som uttrycker detsamma, som uttryckes genom en form av *våga* + inf.? Många verb äro modala hjälpverb endast i vissa fall, där den egentliga betydelsen försvagats. I *Jag kan simma; Jag vill betala dig, men jag kan inte* äro *kan* och *vill* icke hjälpverb. Däremot har *kan* denna betydelse i *Han kan vara omkring trettio år,* där det tillsammans med infinitiven uttrycker detsamma som en lat. potentialis och en grek. optativ med ἄν, och i *Nu kan du gå,* som omskriver en koncessiv konjunktiv eller en imperativ. Jag har ovan i överensstämmelse med vedertaget bruk (och i brist på bättre) kallat *will be* i *Boys will be boys,* där det närmar sig betydelsen av *plägar,* ett modalt futurum. Varför räknas då icke *plåga* till de modala hjälpverben? Latinets och franskans konativa imperf. (ex. *Je mourais de faim)* göra lika mycket (eller lika litet) skäl för benämningen modalt imperf., som *faillir* förtjänar att kallas ett modalt hjälpverb. Att låta yttre särmärken avgöra, om ett verb är modalt eller icke och att därför, med Zetterström-Hammarberg, frånkänna *dare-* och *need* — under förutsättning att de eljes ha anspråk därpå — namn heder och värdighet av modala hjälpverb, när de i 3 pers. pres. ind. taga ändelsen *s* eller följas av inf. med *to,* låter sig icke försvaras —.

Det är en härlig sak, att svenskan äger futurekvivalenten *kommer att.* När jag säger, att ett »rent futurum» är ett sådant, som på svenska kan uttryckas med *kommer att* + inf., bör denna förklaring kunna tränga in i den mest pachyderma individs "entité intracranienne". I motsats därtill må man kalla *I will* + inf. ett modalt futurum. Men vad betyder detta futurum? Alla de betydelser, som enligt grammatikerna ligga däri, räcka icke till att uttömma hela dess innehåll. Den, som säger *I'll tell you a funny story,* uttrycker därmed icke någon platonisk avsikt; han avvaktar ingen tillåtelse "to take up his parable", utan skrider (såvida motparten icke vidtagit några profylaktiska åtgärder) genast till aktion. *I will* + inf. uttrycker på en gång avsikt och futuritet; och den väsentliga, psykologiska skillnaden mellan *I shall* och *I will* är den, att det förra betyder, att saken redan är beslutad, det senare, att beslutet fattas i samma ögonblick satsen uttalas. —

Att den verbalform, som kallas *konditionalis,* då den gör skäl för namnet, är en särskild modus, är väl ofrånkomligt; men om man så benämner den eller man kallar den ett "modalt futurum præteriti (imperf. futuri)," är från praktisk, pedagogisk synpunkt skäligen likgiltigt. Men då den i alla händelser (i ifrågavarande ställning) har modal betydelse, blir, såsom ovan antytts, benäm-

Digitized by Google

ningen "modal konditionalis" tämligen oegentlig, men torde vara svår att undvara såsom rubrik dels för *I would* + inf., dels för paradigmet *I should, you, should* etc. + inf., i fall man nu erkänner detta fonem såsom en form av huvudverbet — den tyska grammatiken känner icke någon form av t. ex. *loben,* som heter *Ich sollte loben* etc. Svagare anspråk på att räknas för "un véritable mode" har i mitt tycke det franska futurum, då det tjänar till uttryck för en förmodan, ty den modala betydelsen har dock här framgått ur den temporala, vilken senare alltjämt är kännbar: *Il se sera trompé = il se trouvera peut-être qu'il s'est trompé;* och M. Clédats "conjectural" torde därför kunna nöja sig med namnet "modalt futurum" likaväl som det "empiriska" och det imperativiska futurum *(Tu ne tueras point),* det senare sannolikt det romanska futurets urbetydelse eller åtminstone den ursprungliga betydelsen hos den senlat. verbalform, varur det såsom bekant framgått: *(tu) seras (-ais) = essere habes (-ebas) = esse debes (-ebas).* Med nyss anförda fut. *tueras* jfr den modala betydelsen hos konditionalis i följande exempel: ... *elle nous achètera une petite barbue bien fraîche ... Si la barbue était trop chère, elle la remplacerait par un morceau de veau à la casserole (Voyage de M. Perrichon* III:1).

A. Malmstedt.

H— I EGENNAMN I MODERN FRANSKA.

I latinlinjens franska studentstil våren 1921 förekom namnet Hardimont. Detta ansågo alla tre universitetslektorerna ha stumt h-. Emellertid har jag funnit, att ordet i fråga har aspirerat h- i originaltexten, en novell av F. Coppée, som är intagen i Edströms Lectures Françaises II, sid. 112.

På grund härav har jag gjort en liten undersökning, huru h- behandlas i egennamn i den moderna franskan. Då syftet med denna undersökning är rent praktiskt, tager jag ej hänsyn till de historiska förhållandena, utan endast till ordens språkgeografiska plats.

Materialet har jag samlat ur: Le petit Larousse illustré (bokstaven H- i Partie historique, upplagan 1911), Klints Fransk-svenska ordbok, Schulthess' stora Svensk-franska ordbok. Dessutom har jag funnit enstaka belägg i Mémento Larousse, uppl. 1920, Staël: De l'Allemagne samt i de litteraturhistoriska arbetena av Abry, Faguet och Lanson. Emellertid är det möjligt att lösa frågan endast för en del av namnen, beroende på de kortfattade notiserna, särskilt i Larousse. Då uttalet endast ibland angives, får texten för övrigt avgöra frågan, särskilt efter prepositionen *de* och efter best. art. i singularis. Här upptager jag endast de någorlunda säkra faflen, ty för ganska många ord lämnas obestämda och motsägande uppgifter.

Digitized by Google

A.

Vad beträffar de inhemska namnen (franska och belgiska), behöves ingen historisk undersökning, ty det moderna språket följer icke längre de gamla reglerna. Då man ej kan associera ett ord till kända appellativer, låter man det följa tendensen, att h- förstummas.

a) *med aspirerat h-:* Haillan, Hainaut, Ham, Hardy, Harley, Hausset, Hautefort (person), Haut-Sénégal, Havre, Hébert, Helle, Henri, Henriade, Herbert, Hérvet, Hève, Hogue, (Hougue), Horps, Hubert, Huc, Hugo, Huguenots, Hugues.

Obs. Bland dessa ord märkas dock många av germanskt ursprung, som ha historiskt motiverad aspiration.

b) *stumt h-:* Haine, Halévy, Hancarville, Harcourt, Haussonville, Hautefort (plats, jfr provensalska Altafort), Hauterive, Hauteville, Hautpoul, Haüy, Hazebrouck, Heim, Helvétius, Hendaye, Hérault, Herbelot de Molainville, Herberay, Héristal, Herménault, Hervart, Hesdin, Hildegarde, Hocquincourt, Hondschoote, Hôpital (Hospital), Houdetot, Hozier, Huisme, Humbert, Humières, Husnot, Hyères.

Obs. Holbach har stumt h-, ty han var fransman.

B.

Klassiska namn (grekiska, romerska och bibliska) ha *stumt h-:* Hadès, Harpage, Harpocrate, Hébé, Hécyre, Hélène, Hélicon, Héliodore, Héliogabale, Héllène, Hellespont, Helvétie, Héraclides, Héraclite, Hercule, Hercyne, Hermès, Hermonyme, Hérode, Hérodiade, Hérodote, Hérostrate, Hespérides, Hespérie, Hibernie, Hiéron, Hilaire, Hipparque, Hippocrate, Hippolyte, Hispanie, Holopherne, Homère, Honoré, Horace, Hortense, Hyades, Hydaspe, Hygie, Hymen, Hyrcan, Hyrcanie.

Anm. Hellade anges av Klint med asp h-, men av Schulthess und stumt h-. Larousse löser ej frågan, men då detta ord annars skulle vara det enda undantaget, torde Schulthess ha rätt.

C.

Holländska, tyska, spanska, och engelska namn bilda en grupp, varmed fransmännen kunna komma i beröring, då dessa språk omedelbart gränsa till det franska språkområdet. Följaktligen söker man så noggrant som möjligt återge namnens ursprungliga uttal, vilket i skriften betecknas med aspirerat h-. Detta är regel för de tre förstnämnda språken, varemot engelska namn vackla. Att apostrofering ej förekommer i spanskan, torde väl förklara, varför dessa ord behandlas på samma sätt. Angående själva uttalet anmärker O. Jespersson i sin Lehrbuch der Phonetik § 6, 21, sid. 78 (Teubuer 1913), att fransmän och engelsmän ofta uttala initiala vokaler med glottis-stöt, då de tala främmande språk.

1) holländska namn endast med aspirant h-): Haarlem, Hackaert, La Haye, Helder, Heyden, Hollande.

Digitized by Google

2) tyska namn och sådana som inkommit genom tyskan, (endast med asp. h-): Habsbourg, Haeckel, Hændel, Hæring, Hagedorn, Hagenau, Hagenbach, Halle, Haller, Hambourg, Hammer-Purgstall, Hanovre, Hanse, Hardenberg, Hartmann, Harz, Hastenbeck, Haugwitz, Hauptmann, Havel, Haydn, Haynau, Heeren, Hegel, Heidelberg, Heilbronn, Heine, Helgoland, Helmholtz, Herbart, Herder, Hermann, Hesse, Heuglin, Heyne, Heyse, Hildesheim, Hinterland, Hochstedt, Hohenlinden, Hohenlohe, Hohenstaufen, Hohenzollern, Holbein, Holstein, Holzemme, Hompesch, Hörde, Hübner, Humbolt, Huningue, Hus, Hussites, Hutten.

Hit böra nog också räknas Holberg, Hongrie och Huns.

Und. d'Hoffmann. Av de torde ovan uppräknade anges Helgoland och Hermann av Klint med stumt h-, men på andra håll betraktas h- i dessa ord som aspirerat, t. ex. de Hermann (Mérimée: Carmen 218).

3) spanska namn med aspirerat h-: Haro, Havane, Heredia, Hernani[1]) Herrera, Hita, Hojeda, Honduras, Hornes, Huelva, Huerta.

Stumt är h- et i spanska appellativer: le vieil hidalgo (Rostand: Le vol de la Marseillaise).

4) Engelska och amerikanska namn vackla.

a) med *aspirerat* h-: Haddington, Hampden, Hampstead, Hampton-Court, Hanley, Hartford, Hawkins, Hayter, Hebburn, Highlands, Hobbes, Hood, Hooke, Hope, Humber, Hume, Hunt, Huntington, Huron, Huxley.

b) med *stumt* h-: Hamilton, Harrison, Hébrides, Hertford, Howard, Hudson.

c) vacklande äro: Halifax, Hamlet, Harvard, Hastings.

D.

Övriga namn.

1) europeiska, a) med *aspirerat* h-: Hakon, Höganäs.

b) med *stumt* h- Hécla, Helsingborg, Helsingfors, Helsingland, Herzégovine.

2) utomeuropeiska:

b) med *aspirerat* h-: Habel-assis, Habous, Haïderabad (även stumt), Haï—Dzuong, Hamma, Hammam, Hang—Kiang, Harrar, Helmend, Hoang-Ho, Hottentotie, Hottentots, Hou-Pé, Hué, Hyksos.

b) med stumt h-: Habra, Hafsah, Haïnan, Haïti, Hanoï, Himalaya, Hindou—Kouch, Hindoustan.

För denna grupp är det omöjligt att formulera någon regel.

---

[1]) Så enligt Faguet och Lanson, men stumt enligt Abry. — [Märk Hugos behandling av namnet Hernani. Cfr. Vising—Barat: Hernani, anm. till v. 824, p. 214. *H. Sgh.*]

Hugo Styff.

Digitized by Google

ETT SVÅRT SKOLÄMNE.

När franskan till följd av 1905 års läroverksreform i de flesta flickskolorna miste sin ställning som första språk och dess plats i läroplanen intogs av tyskan, mottogs denna förändring naturligt nog i lärarkretsar och av andra för frågan intresserade personer med olika känslor. Å ena sidan beklagade man, att franskan berövades så mycken tid — tre till fem år — och därigenom såväl det ur rent språklig pedagogisk synpunkt hälsosamma inflytandet av detta till sin byggnad särdeles klara språk som möjligheten att giva lärjungarna kännedom om och intresse för fransk kultur och franskt väsen, vari den svenska odlingen dock har djupa rötter, högst betydligt inskränktes. Från andra håll gjordes de åsikterna gällande, att tyskan dels, såsom ägande större ljud- och ordlikhet med svenskan, är lättare att uttala och förstå, dels att den genom sin större rikedom på former redan på ett tidigt stadium giver mera övning i logiskt tänkande och av båda anledningarna är lämpligare som »grundläggande» språk — vilket den ju redan var i de allmänna läroverken — att den har större praktisk betydelse för svenskar och att den kultur, som tyskan är nyckeln till, står oss närmare och därför bör ha större intresse för oss än den franska.

Hur delade meningarne än voro angående de båda språkens företräden ur olika synpunkter, var det troligen ingen, som ansåg tvivelaktigt, att den nya ordningen skulle resultera i ökade kunskaper i tyska.

Har denna förväntan uppfyllts? Jag tror mig uttala icke endast min egen åsikt, när jag besvarar denna fråga med *nej*. Det klagas nu mer än före 1905 bland lärarinnor, att barnen kunna dåligt i tyska, bland barnen och deras föräldrar, att tyskan är för svår, tar för mycken tid och gör privatlektioner nödvändiga. Det ser alltså snarare ut, som hade man gjort tyskan en björntjänst genom att ge den tre år mer än förut.

Jag undervisade under åren närmast efter denna förändrings införande, alltså medan den genomfördes, i tyska vid en flickskola både i klasser, som haft tyska som första språk och i sådana, som börjat därmed i fjärde klassen. Jag gjorde mycket snart den erfarenheten, att den förra kategorien snarare kunde mindre, d. v. s. skrev sämre och läste, förstod och talade icke bättre än den senare. En femte klass, som haft tyska som första språk, och en sjette, som börjat därmed i fjärde, fingo vid vårterminens slut utföra samma skriftliga uppgift, en enkel översättning till tyska. I fråga om genomsnittsbegåvning voro de båda klasserna jämnställda, och åldersskillnaden var ju omkring ett år. Resultatet blev: medelbetyg för femte klassen Bc, för sjätte klassen Ba. Även i andra flick- och samskolor och vid privatundervisning har jag sedan i likhet med många andra lärare och lärarinnor gjort den erfarenheten, att detta språk numera, åtminstone från och med

Digitized by Google

tredje ända upp till åttonde klassen är ett av de ämnen, som bereda lärjungarna de största svårigheterna. Särskilt i mellanklasserna förefaller det, att döma av de mycket talrika underbetygen, som om kurserna vore för svåra för genomsnittsbegåvningen. Det är egentligen endast de få verkligt begåvade, som *utan ansträngning* kunna följa med. Vid de allmänna läroverken torde detta redan före 1905 ha varit och fortfarande vara fallet.

Varpå beror detta föga uppmuntrande resultat? Månne icke på att man vid den första undervisningen i tyska använder en olämplig metod och söker bibringa barnen kunskaper, som de sakna förutsättningar att taga emot, eller rättare sagt, att man ännu icke beslutat sig för vilken metod man skall använda och vilket resultat man vill nå?

Den imitativa metoden, som ju går ut på att ett främmande språk skall läras på samma sätt som det egna, visade sig i allra första början, så länge intet annat än det rent papegojmässiga eftersägandet fordrades, vara lätt att använda och fruktbringande, men så snart det blev fråga om att inhämta aldrig så enkla grammatiska kunskaper och att inöva och visa dessa vid skrivning — och detta fordrades mycket snart — var den oanvändbar. Det teoretiska grammatiserandet fick åter en stor plats i de tyska lektionerna, *nu* redan från och med andra klassen — tyvärr utan någon större båtnad för resultatet.

Nu inställde sig nämligen en annan svårighet. Den åsikten började göra sig alltmera gällande, att eftersom man icke behöver gå i skolan för att lära sig tala svenska, så kunde och borde undervisningen i svensk grammatik dels uppskjutas, dels i hög grad inskränkas. Det hette, att den var obehövlig för det egna språkets lärande, och åt de främmande språken skulle svenskan icke vara någon tjänarinna. Grammatik skulle läras vid undervisning i de språk, för vilkas inlärande den var nödvändig. Andra synpunkter, såsom att modersmålet, som giver oss materialet till skänks, just därför är ett lämpligt objekt för analysering och teoretiskt grammatiserande som förståndsövning och att just det egna språket väl kan anses värt att för sin egen skull vara föremål för ett intresserat och kärleksfullt studium och därigenom mera medvetet bliva vår egendom, förbisågos av många. I alla händelser var man i allmänhet ense om att uppskjuta den svenska grammatiken till ett ganska högt stadium.

Som det är omöjligt för en icke tysk att utan rätt klara grammatiska begrepp självständigt bilda även en mycket enkel tysk mening och just detta självständiga producerande fordras redan på ett mycket tidigt stadium, måste de tyska lärarinnorna "wohl oder übel" bibringa lärjungarna även allmän grammatisk kunskap, en uppgift, som, kombinerad med inlärandet av främmande språkljud och ord och den tyska formlärans rikedom på former, är synnerligen svår och tidsödande. Intet är naturligare än att tyskan blir oändligt mycket svårare för andra- och tredje-

Digitized by Google

klassister, som skola lära sig den samtidigt med att de utan tillräckligt stöd av modersmålsundervisningen måste inhämta allmän grammatisk kunskap, än *förr* för ett par år äldre barn, som från och med första klassen läst Sundéns allt annat än lätta svenska språklära. Det är också endast naturligt, att dessa försök i de lägre klasserna att lära sig något, som egentligen är för svårt, medför osäkerhet hela skolan igenom. Resultatet är också sådant, att man frågar sig om de många tyska veckotimmarna i de lägre klasserna hava någon som helst betydelse för avgångsklassernas kunskapsmått.

Behöver det vara så? Förvisso icke. Att modersmålsundervisningen åter skulle redan i de lägsta klasserna giva den för den tyska språklärans inlärande nödvändiga grammatiska träningen, kan man näppeligen vänta, och detta är icke heller behövligt, om man icke fordrar annat av lärjungarna än de vid denna ålder och utan grammatisk träning kunna prestera, d. v. s. läsning innantill och utantill med och utan översättning till svenska, eftersägning, skrivning av inlärda stycken, inlärande av ord och uttryck, gärna även en del *paradigm* och andra »ramsor»; däremot ingen översättning till tyska, intet bildande av meningar på egen hand, intet återgivande med egna ord, överhuvudtaget intet självständigt producerande, vare sig i tal eller skrift. Det är förvisso, då det gäller något så abstrakt som kunskap i ett främmande språk, naturligare för barn vid denna ålder att imitera än att producera. Och man behöver t. ex. vid utantilläsning icke vara rädd för enformighet: i en klass på tjugufem barn tycker det tjugufemte, att det är lika roligt att få läsa upp en liten vers, som det första. Vid översättning till svenska bör man redan mycket tidigt sätta lexikon i händerna på barnen — *där* är självständig verksamhet på sin plats; att för länge vänjas vid ordlista medför en valhändhet, som sent övervinnes. Tyskans likhet med svenskan torde göra, att barnen även utan grammatisk kunskap i allmänhet utan svårighet förstå, vad de läsa och kunna översätta det till svenska. Och skulle i en översättningsläxa en eller annan mening förekomma, som kan antas bereda för stora svårigheter, är det ju ingenting, som hindrar, att man på förhand går igenom den och ger den behövliga hjälpen.

De resultat man med detta slags undervisning kan nå äro visserligen andra än de man nu strävar efter, men äro de därför mindre värdefulla? Om man sluppe allt grammatiserande ända till *tidigast* i fjärde klassen, skulle man till och med med färre veckotimmar än nu under de första tre till fyra åren hinna *läsa* mycket tyska, även ett par »riktiga» böcker, t. ex. Grimms sagor, samla och innöta i minnet ett stort förråd av ord och fraser och få vana att skriva *rätt* genom att skriva endast ordentligt inlärda saker. I fjärde eller femte klassen skulle lärjungarna då äga ett stort språkmaterial, som deras öga och öra äro vanda vid; de äro då mera mogna för inhämtande av grammatisk lärdom, vartill

Digitized by Google

modersmålsundervisningen då bör ha åtminstone i någon mån — helst genom ett mera energiskt grammatiserande än nu — tränat dem. Även om man nu fordrar kunskap i tysk grammatik och mera självständigt talande och skrivande, behöfver tyskan icke bliva ett svårt ämne.

Förvisso vore det till stor fördel icke blott för all undervisning i främmande språk utan även lika mycket för behärskandet av det egna språket, om detta betraktades och behandlades som »grundläggande språk.» Det synes mig däremot, åtminstone ur språklig pedagogisk synpunkt, vara mindre viktigt, vilket främmande språk som är det *första*.

* *
*

I detta sammanhang vill jag icke underlåta att påpeka betydelsen av att som läseböcker fördraga vanliga tyska upplagor framför skolupplagor, i all synnerhet om dessa, vilket beklagligt och obegripligt nog oftast är fallet, äro tryckta med antikva. Efter att under en enda termin ha läst endast med antikva tryckta böcker, staka sig lärjungarna även på det högsta stadiet på ett synnerligen störande sätt, om de skola läsa fraktur. Vare sig man anser det praktiskt av tyskarna eller icke, så *äro* så gott som alla icke vetenskapliga tyska böcker tryckta med fraktur. Den, som av tyska böcker läst endast skolupplagor, tryckta med antikva och eventuellt försedda med ordlista i slutet och siffror i kanten som hänvisa till noter — vilka borde utgivas i extra häften — han får med en »riktig» tysk bok i sin hand ett främmande ting, som han knappast kan använda.

Och är icke färdigheten att läsa i bok även på främmande språk ändå det viktigaste resultatet — emedan det för alla är uppnåeligt och värdefullt — som språkundervisningen i skolan kan giva?

Anna von der Heyden.
f. Hellstedt.

INSÄNDA BÖCKER.

Kr. Nyrop, Poésie française, 1850—1920, deuxième édition augmentée. Copenhague, Nordisk Forlag 1921.

Emil Rodhe och Virgile Pinot, Muntliga och skriftliga franska översättningsövningar (Svensk text med 'nyckel'). — *Dito,* Nyckel till *dito*. Stockholm, Fritze 1921. Pris med 'nyckel' i särskilt häfte 2 kr. 25 öre.

Heinertz-Widbeck, Engelsk läsebok för tekniska skolor, Stockholm, Norstedt 1921. Pris häft. 6 kr.; kart. 6 kr. 75 öre.

Digitized by Google

Stanford University Libraries
3 6105 005 667 147

PB
5
M6
v. 14

Kungsholmens kommunala
flickskolas bibliotek

STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES
CECIL H. GREEN LIBRARY
STANFORD, CALIFORNIA 94305-6004
(415) 723-1493

All books may be recalled after 7 days

DATE DUE

Digitized by Google

Digitized by Google

Stanford University Libraries
3 6105 005 667 147

PB
5
M6
v. 1

Kungsholmens kommunala
flickskolas bibliotek

STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES
CECIL H. GREEN LIBRARY
STANFORD, CALIFORNIA 94305-6004
(415) 723-1493

All books may be recalled after 7 days

DATE DUE

Digitized by Google

Digitized by Google